

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Första enheten

ARKIVEXEMPLAR

1991-04-03

Dnr	Avd	Grupp	Mål
93/001		P 2	Eu

Ambassadören Öberg

WARSZAWA

Pol

U. n.

Bilagor till skr n. 16 till Moskva
96-02-12
Dokument rörande 16 utlän
Wallenberg ärendet (svenska dokument)

Broder,

./1

Närslutet sänder jag Dig en kopia av ett brev till Nina Lagergren. Där talas om tre personer som skulle ha träffat Raoul Wallenberg i rysk fångenskap 1949-50. Jag vore tacksam för om ni ville kontrollera uppgifterna.

./2

Samtidigt sänder jag utskrift och översättning av registreringskortet för Vasilij Vorobjev-Vorobjov från Vladimir-fängelset. Där uppges han vara ukrainare. Kanske är det mindre sannolikt att han hamnade i Polen efter fångenskapen. Uppskattar ändå, i sinom tid, svar på vår fråga.

./3

En skola i Warszawa har, som framgår av närslutet telefax, lånat Wallenbergs namn, och inbjuder Wallenberg-Föreningen att vara representerad vid invigningsceremonin den 1 september. Har ambassaden någon kommentar?

Lärth. H. H. H.?
Martin Hallqvist

Martin Hallqvist

Ifylles av postexp

Avsant med

☒ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

5/4-91

Sign

/11

ZWIĄZEK SYBIRAKÓW

Zarząd Główny

00-048 Warszawa ul. Mazowiecka 12/III. Telefon 27 83 71
Ba. konto: NBP VI oddział PKO W-wa. 1560-297051-132

jeśli my zapom-
nimy o Nich,
to niech Bóg
zapomni o nas!

Warszawa 26 th of December 1990

Dear Madame,

Thanking for your letter from the end of April this year, I want to inform you that at last I could fix few details relating to your brother Raoul Wallenberg in Russia.

There are still alive 3 persons in Poland, who were imprisoned and met your brother in 1949-50 in prison. All they are a members of Association of Former Siberian Prisoners. Their relations seem to be authentic because all of them are similar. The names of this people are: Józef Kowalski living in Karpacz, Bogusław Baj living in Zielona Góra and Jerzy Cichocki living in Wołomin near Warsaw. Some times ago they all went to the Swedish Embassy in Warsaw to testify, what they know about the meeting in prison in Russia with your brother. They were received by the Secretary. Do you know about?

It should be good if you meet the people who remember your brother from the time after the 17.VII.1947, that NKWD fixed as an official date of his death. They related: "It was 1949 year. A political prison in Brack, on the river Angara in North of Irkuck. Raoul Wallenberg came with others political prisoners. Two Polish prisoners took care of him. It was Bogusław Baj i Jerzy Cichocki. I know personally Mr. Jerzy Cichocki, who was working at this time as a cook in prison kitchen. He try to organized to Raoul extra soup rations. This young, may be 20 years old, man, member of the Polish underground army was arrested in 1944 by NKWD, send to prison in Russia, remember very well Raoul.

He told me ,that Raoul looked a man of 40 years old but very tired out and famishing. The Polish tried to allocate Raoul to their hut. He was with them only a few days but during several month they were in contact. At the begining of 1950 Raoul and a group of about 1000 prisoners were send to Magadan on Kolyma. There were together with him Józef Kowalski who told that Raoul got ill during the way and Russian separated him and send to the hospital.

I hope that we shall find more datail so important for you and your family. The Polish Television on 23 of December gave a special programm so called "Investigation", during wchich Bogusław Baj gave an rapport of meeting Raoul in Brack. I hope that this programm may help to clear what was your brother Raoul's futher fate. It may be, there are some others deponents, still alive, who can have some others news of this tragic events. !

At the occasion of the End of Year I wish you Happy New Year and peace for the world. I send you also a calender of Siberian Association with a map ,that will interest you.

With friendly regards

Włodzisław Dębski

901005
Rolf
Björnerstedt

Василий Воробей-Воробьев -
Vasili Vorobei-Vorobyov

Уголовная карточка
1я стр., левая сторона

Prisoner card
1st page, left side

1. Фамилия	Воробей-Воробьев	1. Last name	Vorobei-Vorobyov
2. Имя	Василий	2. First name	Василий
3. Отчество	Федорович	3. Patronymic name	Fyodorovich
4. Год рождения	1910-1913	4. Year of birth	1910-1913
5. Место рождения	гор. с. Саки, Брестской обл.	5. Place of birth	Village Saki, Brest region
6. Адрес	Без определенного местожительства	6. Address	No fixed address
7. Профессия, специальность		7. Profession, specialty	
8. Место работы, должность	Без определенных занятий	8. Place of work, position	Without definite work
9. Партийность	б/н	9. Party affiliation	without
10. Национальность	Украинец	10. Nationality	Ukrainian
11. Гражданство	СССР	11. Citizenship	USSR
12. Арестован, когда	560622	12. Arrested on	560622
13. Характер преступления	Хищение	13. Kind of offence	Embezzlement
14. Статьи уголовного кодекса	Ст 2 г 2 Указа от 470604	14. Articles of the criminal code	Art. 2 of the 2nd Chapter of the Ordinance of 470604
15. Указать название тюрьмы, КПЗ, лагеря, колонии	Тюрьма 2 УВД Владимирской области	15. Give name of prison, KPZ, camp, colony	Prison Nr 2 of the Administration of Internal Affairs of the Vladimir region
Фамилия составителя карточки	Д? Щелоков	Name of person who filled in card	D? Shcholorov
Год	500320	Year	500320

Уголовная карточка
1я стр., прав. ст.

Prisoner Card
1st page, r.h. column

Орган
Кем арестован

ОУР Поспенского Ром
МВД Ленинградской
обл.

Agency
Who carried out
arrest

OUR of the Pospensk
Rom MI of the
Leningrad region

Отдел

Section,
department
Nr.

№№ дел

Тюремная камера,
дата

Cell, date

Дакто форм

Dactyloscopic
form

Указательный палец
правой руки

Index finger of
the right hand

Уголовная карточка
2я стр.

Prisoner Card
2nd page

Кем осужден

Sentence passed
by

Когда

Date

Статьи Уголовного
Кодекса

Articles of the
criminal code

срок, лет

term in years

Начало срока

Term beginning

Конец срока

End of term

Движение З/К

Prisoner's transfers

судимости см. уг. карточку ра з/к Воробьев

For other sentences see crime card entitled
convict Vorobyov VF

Источники:

Sources:

№ Видео
Время Видео
Филм и Кадр

0007;0038
10718;10859
0116;0308

Video order
Video time
Film and frame

*Onskar uppkalla skola i
Warszawa 19/2 - 9/1989 R. Wallenberg*

POL I MARTIN HALLOVIST

Fax 723 11 76

Pol

K. U. 50/001		
1991-02-29		
AVD.	GR.	MAL.
<i>SM</i>	<i>18</i>	<i>N</i>

To our deeply respected supporters,

We are happy to inform you about the arisal of an alternative, integrated school in Warsaw in the Stegna district. This school will bear the name of Raoul Wallenberg. We diligently sought a patron for our school. We would like to break the existing silence in the world with regards to this heroic person who symbolizes such humanitarian values like solidarity and Samaritan sacrifice. Our school will be the first of its kind in Poland. Both healthy and physically-handicapped children will attend it. In this sense our school is integrated.

The sensitivity given to create the appropriate conditions for all of these children to develop their talents expresses the alternative and creative character of this school. We will ensure the children active contact with science and art. We will take care to hire teachers who possess the highest professional and personal qualifications. We will also take care to equip our school with technical, teaching tools as well as high quality equipment.

Faced with current Polish conditions, the achievement of these ambitious intentions will not be an easy matter. We have not lost, nor will we lose, hope. We have established a construction association for the organization of this school. This association intends to create a school program, to complete the school's construction quickly, to organize and to equip it with teaching materials.

For the purpose of fundraising we have been and will be undertaking various efforts. On the 7th of January, 1991 we organized an excellent, altruistic concert. It took place in Warsaw in the National Philharmonic building, at which were gathered the greatest Polish stars of the stage, film, and music world. Both the organizers and the performers worked voluntarily without honoraria. All proceeds from the concert were directed towards the school's construction.

We deeply regret that because of the short interim period between the sending out of invitations and the concert's occurrence you were not able to distinguish us with your presence.

We would like to express our hope that you would accept our invitation to participate in the opening ceremony of our school, which we hope will occur September the 1st, 1991.

If you were to want to assist the school's construction financially, we have taken the liberty of including here our bank account number: PBK III. Branch Warsaw 370015-976275-132.

We send you our greetings and we shall await your answer expectantly.

President

Grażyna Kopieńska-Celińska

Vice-president

[Signature]
Sławomir Stoczyński

The Building Association and Integrational
Organization of the District Alternative School-Raoul Wallenberg

TOWARZYSTWO BUDOWY I ORGANIZACJI
INTEGRACYJNEJ I TWÓRCZEJ
SZKOŁY GMINNEJ
Im. Raoula Wallenberga
Warszawa, ul. Burgaska 3 m. 13

STOW. [illegible]
[illegible]
[illegible]
Im. Raoula Wallenberga
Warszawa, ul. Burgaska 3 m. 13

*Stästa även i
originalen*

*Tacksen för ställning
tagande! Vet du något om*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF BIOCHEMISTRY AND MOLECULAR BIOLOGY

920 EAST 58TH STREET
CHICAGO • ILLINOIS 60637

Raoul Wallenberg

KRUMINSH
(Ye wd 4)

December 21, 1990

E. and M. Makinen

Halqvist

Mr. Martin Halqvist
Swedish Foreign Ministry
Stockholm, Sweden

Pol. H. Halqvist
Exp 9.10.130

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 155/10.0		
1991-01-08		
AVD 1	GR. 2	MÅL 1

Dear Mr. Halqvist:

As you know, through the work of the Soviet-International Commission on the Fate and Whereabouts of Raoul Wallenberg, we examined a large number of prisoner registration cards together with Guy von Dardel at the Vladimir Prison, August 28-September 2, 1990. During that time I began making a handwritten compilation of cell numbers, dates of occupancy, and prisoner names of individuals who have provided information regarding Raoul Wallenberg. We have finally managed to have this typed into a more legible form.

I have enclosed a copy for your information, hoping that even in its incomplete state it may be of some assistance to you. I plan to extend this with the additional information we accumulated on videotape and by computer, but at present I am uncertain when that will be possible.

I am sorry that this has taken so long to be completed. I have simply been too consumed with other responsibilities since my return from Europe in the latter part of September.

With best wishes,

Sincerely,

Marvin W. Makinen

Marvin W. Makinen

Enclosure

cc: Prof. G. von Dardel

Correlations Substantiating Evidentiary Statements in Swedish Foreign Ministry
Files about Raoul Wallenberg

Compiled by M. W. Makinen while examining prisoner registration cards at the
Vladimir Prison, August 28, 1990 - September 2, 1990.

Hille brought to cell 13 on March 20, 1952, in which cell was Pelkonen:

- a. Pelkonen's card showed he was in cell 2-13 8/XII/51 - 15/IV/52.
- b. Hille's card showed he was brought to 2-13 on 20/III/52.

Ernst Huber brought to cell 2-11 to be alone in Vladimir 27/V/51 - 26/X/52 and
was with Eulio Vadillo Martinez; then he was brought to 3-54 for short time,
and then 3-17 on 1/IV/54; here he was with Viktor Hahn:

- a. Huber's card shows he was in cell 2-10 29/V/51 - 27/IX/51, and in 2-11
from 4/XII/51 - 18/II/54.
- b. V. Hahn's card shows he was in 3-17 18/I/54 - 30/XI/54 and 11/I/55 -
12/V/55.
- c. complete overlap with statements of both Hahn and Huber.

Brugger says that he was in Korpus II in July-August '54, in 1956, Nov. 1956 and
15 March - 5 Aug., 1958 and stated to have knocking contact with RW while in
a cell on the second floor with RW. He stated that von Kliest was in his
cell at the time.

- a. Brugger's card stated that he was in cells

2-47 18/V/56 - 21/VI/56
2-36 16/X/56
2-23 17/X/56 - 4/XII/56

- b. Both cells 2-36 and 2-23 are on second floor of Korpus II according to
MWM experience and cells 18-22 next to cell 2-23 are particularly effective
for isolation of a prisoner.

- c. Gouazé stated that Brugger had had contact with RW in Autumn of about
1955-1957.

- d. von Kleist's card shows that he was in Vladimir 5/IX/52 - July, '54 (no
correlation).

Schögg1 stated that he had been in hospital April 16 - May 28, 1955, in which RW was in same cell.

- a. Schögg1's card shows that he was in 2-20 from 31/I/53 - 6/III/53 temporarily.
- b. Again 2-20 comes up in area of greatest isolation of prisoners.

Gustav Vogt stated that he had shared a cell with Gotthold Starke in cell 44 from whom he learned of a Swedish diplomat imprisoned in the Soviet Union.

- a. Starke's card shows that he was in cell 3-44 (22/III/54 - 29/IV/55).
- b. Vogt's card shows he was in 3-44 22/III/54 - to his release from Vladimir prison.

Eero Pelkonen was in same cell as Viktor de Latry where Swedes in prison were discussed.

- a. card of Pelkonen shows that he was in cell 3-76 (31/IV/54 - 8/IV/55).
- b. card of de Latry shows that he was in 3-76 (31/XII/53 - 21/VI/54).
- c. this results in an overlap of about 2 months for Pelkonen and de Latry in cell 3-76.

Turin stated that he had been in cell 21 (hospital) in March, 1953, during which time he had knocking contact with Henry Thomson (Grossheim-Krisko).

- a. Turin's card shows that he was in cell 2-20 (7/III/53 - 20/III/53).
- b. Thomson's card shows that he was in cell 2-19 (7/III/52 - 19/VI/53).
- c. complete overlap on both parts.

H. T. Mulle stated to have shared cell with S. Gogiberidze from Feb. to Sept., 1956. When communique about Swedish Prime Minister's visit appeared on April 3, 1956, Gogiberidze stated that RW was in the Vladimir hospital and was isolated in the hospital.

a. The card of S.G. shows that he was in cell 3-64 (12/III/56 - 3/VII/56) and in 3-75 (3/VIII/56 - 24/XI/56).

b. The card of Mulle shows that he was in cells 3-64 (28/II/56 - 3/VIII/56) and thereafter in 3-75 starting 3/VIII/56.

c. There is clear overlap of H.T.M. and S.G. in the same cells at time of communique.

d. Card of Karl Laube (Austrian, born 1923) shows he was in cells 3-64 (28/III/56 - 3/VIII/56) and 3-75 (3/VIII/56 - with release on 20/IX/56). Mulle stated that he was also in same cell.

C. Rehenkampf had stated to be in same cell with S. Gogiberidze for considerable time, during which he talked about RW case. (Time between 1950 and 1953).

a. Rehenkampf's card shows that he was in cell 3-75 (31/XII/53 - 15/VI/55).

b. S.G.'s card shows he was in cell 3-75 (31/XII/53 - 15/VI/55).

Eugen Török stated that he had been brought to cell 3-63 on Nov. 5, 1955, where he met Brugger and Gouazé and where he learned about RW. Brugger had stated that he met someone who had had contact with RW in Korpus II. Also in this cell was S. Gogiberidze.

a. Gouazé's card shows that he was in cell 3-63 (27/IX/55 - 1/XII/55) and moved to 3-74 until 17/XII/55.

b. Brugger's card shows that he was in 3-63 (27/IX/55 - 1/XII/55) and moved to 3-74 until 17/XII/55.

c. Gogiberidze's card shows that he was in the following cells:

3-63 (27/IX/55 - 1/XII/55)
3-74 (1/XII/55 - 17/XII/55)
3-40 (17/XII/55 - 26/XII/55)

d. There is complete confirmation of overlap in time, prison cells, and individuals.

A. Kalinski stated that S. Mamulov (former Beria secretary) had shared a cell with Swede named Raoul. Cell was in Korpus II #23 (reported to him by S. Gogiberidze). Kalinski stated that S.G. was brought to cell 2-21. After Mamulov, Sharya (another Beria secretary) was with RW.

a. Mamulov's card shows he was in 2-23 (no date given but from other cell entries, it had to occur between 11/XI/63 - 31/X/64.

b. No entry in 2-23 for Sharya.

c. S.G. card shows that he was in Korpus II in various cells from 19/XI/63 - 15/III/67, end of sentence (one cell was 2-19 for S.G.).

d. MWM entry: Card of Kruminsh shows that he was in cell 2-11 (no date entered) but from other entries it could be 23/III/60 - 19/VIII/60. This would be prior to Powers as a cellmate. It is an unusual coincidence that two possible cellmates of RW have cell assignments in Korpus II with no date entered and both in regions of Korpus II that are extremely effective for isolation of a prisoner.

e. The information that Kruminsh had been with the Swedish prisoner "van den Berg" was given to MWM by V. F. Vorobei who was in Vladimir prison prior to labor camp. His card shows that he was in Korpus II, cells 2-19 (6/VII/60 - 23/VII/60); 2-33 (23/II/61 - 15/V/61); and 2-15 (25/VIII/61 - 26/X/61). This would have given him adequate time plus that in Korpus I to have learned about Kruminsh and his cellmates.

E. Bretthauer stated to have stayed from 1948 to 1955 in five different cells in Korpus II. However, he never got to know who was in "mystic" cells opposite entrance on the first floor. Afterwards, shortly before release, he learned that RW was in one of those cells.

Bretthauer's card shows that he was in following cells:

2-26	10/III/49
2-28	19/IX/49
2-55	1/IV/49
2-28	10/V/50
2-15	6/I/51

Lazar Berger stated that five people knew of RW in Korpus II: S. Gogiberidze, Kruminsh, Berger, Vorobei, and "Gogiashvili". There is no Gogiashvili in the card file, but Bereshvili was found who had been mentioned in Menshagin's memoirs published in Paris. Bereshvili spent most of his sentence in Korpus II, and was freed with about 7½ years remaining of a 25 year sentence. His card shows the following cells

2-21	26/V/48
2-22	no date
3-39	6/VII/48
2-6	1/III/50
3-66	2/XII/50

and many more cells in the 1950's in Korpus II. Again a cell near 2-20 appears with no date entered.

Gouazé stated that he had heard of RW from V. Bastamov in 1956:

a. the cards of Gouazé and of Bastamov show that they were both in cell 3-64. For Gouazé from 26/XII/55 - 16/III/56 and for Bastamov from 26/XII/55 until he was released 25/VII/56.

b. Gouazé also stated that he was in cell 45 from Sept. 21, 1955, where Gogiberidze, Pataridze, Török and later Mulle and Speiss were. The cards show no cell #45 for Gouazé, but the following

Gouazé	3-74	1/XII/55 - 17/XII/55
Gogiberidze	3/74	1/XII/55 - 17/XII/55
and both moved to 3-40 until 26/XII/55		
Török	3-74	11/XII/55 - 17/XII/55
	3-40	17/XII/55 - 26/XII/55
	3-64	26/XII/55 - 3/VIII/56
Mulle	3-64	28/II/56 - 3/VIII/56
Speiss	3-64	28/III/56 - 3/VIII/56

A. Kalinski stated that S. Gogiberidze and S. Mamulov had been cellmates of RW. From the Swedish summary, it is not clear whether it is meant that all three were together or that each was separately a cellmate of RW's. The cards show, as pointed out on page 4:

Mamulov	2-50	11/XI/63
	2-23	no date given
	2-21	31/X/64
	2-33	13/V/65
	2-36	21/VI/65
Gogiberidze	2-33	23/IV/65 - 26/VIII/65

He stated also that S.G. could see RW and Mamulov in the walking courtyard together, first Mamulov and later Sharya. If the period for 2-23 and 2-21 cells above applies, then S.G. card shows

S. Gogiberidze	2-19	19/XI/63 - 23/IV/65
----------------	------	---------------------

Cell 19 in Korpus II faces the walking courts at one end, and so this is consistent.

P.-E. Hille had been with RW in Moscow (Lubianka) and had been kept isolated afterwards. In Vladimir he was stated to have shared a cell with Koch.

The cards show for Hille that he was in Vladimir in various cells from 3/V/51 to at least 24/V/53. Paul Koch's card shows no overlap of cells with those of Hille over this period.

Grossheim-Krisko (Thomson) said he was kept in cell 19 in March, 1952:

a. His card shows the following cells

3-56	16/III/52
2-19	17/III/52 - 19/VI/53

b. Turgin stated that he had knocking contact with Thomson in 1953. His card shows that he was in cell 2-20 (7/III/53 - 20/III/53), precisely adjacent to Thomson in 2-19.

G. Richter had been with RW in Lefortovskaya and in Lubianka, but had not seen RW in Vladimir. He was in the same cell with Kitschman.

The cards show that

Richter	2-46	1/VI/55
	2-21	12/VIII/55 - 27/IX/55
	3-75	27/IX/55
Kitschman	2-46	1/VI/55
	2-21	12/VIII/55 - 8/IX/55
	3-53	8/IX/55
	3-73	27/IX/55 - 3/X/55

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

1991-10-17

KRUMINSH
(Se bil. ned 2)

Kanslirådet Martin Hallqvist

Utrikesdepartementet

INKOM UD

1991-10-18

Avd	Gr	Mål
1	2	1

HEMLIGT

Wallenbergärendet
(2 bil.)

Broder,

./.

Bifogat översänds ytterligare två frågelistor rörande RW som vi avser överlämna till MID och KGB. Därtill kommer naturligtvis en och annan fråga vi tar upp muntligt i anslutning till intervjuarbetet.

Hans Magnusson
Hans Magnusson

Hans Magnusson

Ytterligare frågor rörande Raoul Wallenberg, inför
svensk-sovjetiska arbetsgruppens andra möte.

1. Det vore av särskilt intresse kontrollera identiteten av nummerfångar i Butyrka och Vladimir under perioden 1948-1955. Detta kan kanske göras gemensamt.

2. Frågan om förekomsten av olika arkivakter för RW:s medfångar bör klarläggas fullständigt. Det gäller alltså personakt, fängelseakt, operativakt och undersökningsakt för de personer som hittills namngivits. Har fängelseakter från Vladimir överförts till Moskva och finns de nu tillgängliga i KGB?

3. Svenska sidan önskar sammanträffa med sådana äldre arkivmedarbetare som kan ge en heltäckande beskrivning av hur uppgifter om krigsfångar dokumenterades under slutet av 40-talet (i olika skeden av undersökningen) samt ge en förklaring till avvikelser. Särskilt intressant vore det att träffa sådana medarbetare till Gertsovskij som kan kasta ljus över hanteringen av RW:s tillhörigheter (om Solovovs berättelse är riktig).

4. Personer som det vore värdefullt att samtala med på lämpligt sätt är också:

- Sjeljepin
- Viktor A. Smoltsov (Smoltsovs son)
- Mjasnikovs sonson?
- Major Tjevorkin, Smersj (förhörde Thomsen)
+ den som förhörde Thomsen 26/5-47 (förhørsprotokoll nr 3)
- Svertjuk (Smersj)
- Vakter och annan personal i Lefortovo, Ljubjanka, sjukvårdspersonal i dessa fängelser och i Butyrka resp Vladimir.

H Magnusson/rk
1991-10-16

Bil. 2 till hbr Magnusson
Helsing 1991-10-17

Frågor med anledning av genomgång v MID:s arkiv

1. Det vore värdefullt om ansträngningar kunde vidtas för att få fram Abakumovs brev till Molotov den 17 juli 1947. Kopia finns kanske i KGB?
2. Gromyko bad den 13 oktober 1954 i ett brev till KGB-chefen Serov denne att informera honom när och under vilka omständigheter RW avlidit. Detta är första gången det sägs rent ut i dokument som har påträffats i MID:s arkiv att RW skulle ha avlidit. Vilka uppgifter kan då Gromyko haft till sitt förfogande?
3. I KGB måste det 1956 ha funnits arkivmaterial rörande RW, material som legat till grund för de förslag till svar till svenskarna som underställdes centralkommittén. Molotov och Serov skriver ju att de tyska krigsfångarnas uppgifter i mycket sammanfaller med de faktiska omständigheterna kring RW:s arrestering och vistelse i fängelse. I ett utkast till bilaga som ej godkändes av centralkommittén ges en något annorlunda version rörande Abakumov, RW:s fängelsevistelse och död än den som framgår av Smoltsov-rapporten och Gromykos memorandum. Bl a sägs att Abakumov anklagade RW för spioneri. På vad grundades detta utkast?
4. Fanns någon medarbetare med vid det möte Serov och Molotov hade några dagar efter den 16 april 1956? Det vore av värde få träffa de tjänstemän som deltog i handläggningen av RW-ärendet i MID och KGB 1947-57.

5. Vilka arkiv har hittills genomsköts? Kan det tänkas finnas ytterligare arkiv där material av intresse kan återfinnas (förutom op 451)?

6. Akter om Roedel, saknas de fullständigt? Akter från det läger där han senare satt?

7. I Vladimirfängelset befann sig på 50-talet fångarna Brugger, Mülle, Rehekampf, Goaze, Makinen, Kuprijanov, Schoggle, Krumins och Lalikov. Dessutom fanns där den sovjetiske fången Gogoberidze som till Mülle och Rehekampf skall ha sagt att RW fanns i corpus II i början av 50-talet. Mera osäkra uppgifter talar om cell 23, korpus II, sjukhusblocket. Brugger uppger att RW tidigare varit i Verchne Uralsk och kom till Vladimir först 1955. Det skulle vara intressant att studera olika akter för ovannämnda fångar.

8. Ambassaden har redan frågat om man undersökt Stalins arkiv. Denna fråga blir än mer intressant mot bakgrund av de äldre MGB-medarbetarnas uppgifter att ärenden som kom till Stalin (dvs. akter?) så att säga "försvann".

9. I försvarsministeriets arkiv saknas underrättelse rapporter från 30:e skyttekåren i Budapest från tiden 14-27 januari 1945 (enligt journalisten Kartsev Var kan de finnas?

Särskild anmärkning av viseringsmyndighet:

På sten, beg. av Utr

~~no illustration possible.~~

Viseringen gäller för ~~appropierade inkomster~~

enkel inresa

from

am b e t g i f f t e n d e s s e

utfärdad utan förfrågan hos U. D.

7

603: упр. 1202

— 1 — 1988

2851. — 11

4941

892/44-5268

1074/1981 — 5/4/40 m. m. - pass
Note verbally 5/5/42 day.

5/11/40 m. in. - pars

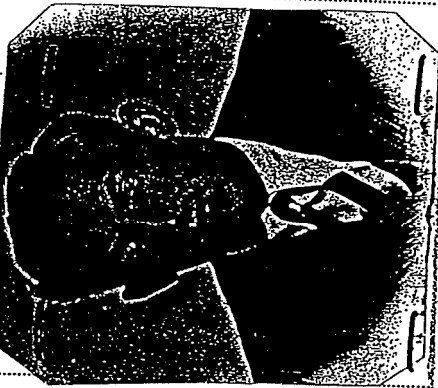
966/94/ } Note verbaal SSSA. Leg.
74/c } 2.10.40 m.m. m. pairs

74°C / - 210.40 m.m. pairs

322/94/- Mof. over-odd/2 dep. 2/4, 41 M. m. has

1065/94/ - WtA net. 444 Leg. 26 p. 41 m-m's pass

34-906 - 91st Ave. N.E.

Referenser i Sverige:

Särskild anmärkning av viseringsmyndighet:

Vil Särskild anmärkning av viseringsmyndighet:

1636: ~~direkt genom~~
Viseringen gäller för upprepade inresor
~~enkel inresa~~

utfä arbetstillstånd ss

(utfärdad utan förfrågan hos U. D.
efter

603 1881 (U.

1285573: ~~upprep. inresa~~

492:

1167/94/- Nmi. Jani utt. 1/11.42
369/94/- " " 1/4.43

Fotografi

SVANBÄCK TR. STHLM 425008

STHLM 306941

Ex. Tul.

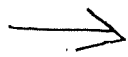
HM 95114-17
11/11/57

Strängt förtrolig P.M.

angående samtal med Regierungsamtman i m
Auswärtigen Amt Hermann Strecker, hållet i
hans bostad i Bad Godesberg, Eltvillerstr. 5,
fredagen den 26 april 1957.

Den 21 augusti 1945 blev Strecker, som tidigare varit sekreterare vid tyska konsulatet i Leningrad, tillfångatagen i Thüringen. Därefter var han fången i Weimar, Potsdam och kom 1946 till Moskva där han insattes i Ljubljanskaja-fängelset. Strecker kan numera inte erinra sig i detalj i vilka celler han suttit eller vilka hans cellkamrater under olika tidsperioder varit. Under de tre år Strecker satt i Ljubljanskaja-fängelset kom han att vara insatt i samtliga etager i fängelset med undantag för den våning där kvinnor hölls fångna. Under uppehållet i Ljubljanskaja hörde Strecker av någon tysk fånge, att en svensk vid namn Wallenberg också skulle vara fånge i Moskva. Strecker kan ej närmare erinra sig den som sagt detta, men han höll för troligt att det kunde vara R i c h t e r som berättat härom.

I två olika perioder under det Strecker satt fängslad i Moskva var han också insatt i Butyrskaja-fängelset, vid båda tillfällena under cirka 14 dagar. Sedan han 1949 blivit dömd förflyttades han till fängelset i Wladimir där han blev insatt i Corpus III. I detta fängelse förblev därefter Strecker fram till oktober 1955 då han blev frigiven. Under vistelsen i

Wladimir var han också under några kortare perioder förlagd till sjukhuset i Corpus II.

På fråga angående i vilken våning Strecker satt i corpus II, förklarade han, att han nu ej bestämt kunde komma ihåg detta, men att det möjligen kunde varit i III:e våningen i en tvåmanscell. Bland fångar som hölls insatta i corpus II nämnde Strecker en tysk vid namn F r i t z S p e r l i c h som suttit där i cirka två till tre månader och en rysk f.d. gendarmofficer vid namn I B e s s o n o f f.

Sperlich blev frigiven tidigare än Strecker. Beträffande Bessonoff kände Strecker till, att han suttit länge i Wladimir och troligen endast i sjukhuset. Numera är han frigiven och bosatt under adress München 54, Seehämerstr. 1, Baracke 3 A, Zimmer 3 bei Alexandroff. Han torde numera vara omkring 70 år gammal.

På fråga om Strecker under den ryska fångenskapen träffat eller hört talas om någon svensk i samma belägenhet svarade han, att han endast hört talas om Wallenberg, som förut angivits. Däremot hörde Strecker i Wladimir ej något om Wallenberg, ej mindre att han skulle vara insatt där. Strecker ville dock framhålla, att ett flertal diplomater hölls fängslade i Wladimir, varför det ur den synpunkten icke vore omöjligt att en man som Wallenberg skulle ha kunnat blivit förlagd dit. I Wladimir träffade Strecker en ryss vid namn I s a k W o l f i n. Denne skulle tidigare ha tillhört ryska beskickningen i Stockholm och senare råkat i fångenskap och blivit insatt i fängelse. Wolfin talade om att han kände till att en dam, troligen av skandinavisk härkomst, som varit sekreterare till ryska ministern i Stockholm, fru Kollontay, ~~vilken~~ efter fru Kollontays död blivit häktad och insatt i Wladimir. Wolfin hade haft den uppfattningen, att denna dam blivit häktad när hon kände till fru Kollontays verksamhet så väl att hon mycket väl skulle kunna ge ut hennes memoarer. Wolfin hade också blivit hämtad till förhör beträffande fru Kollontays sekreterare, vilket troligen inträffade 1952.

Strecker kände till att följande personer hållits

fängslade i Wladimir:

Generalkonsul F r i t z S c h e l l h o r n
(bor nu Tübingen, Am Markt 9).

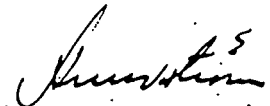
Fransmannen G o i z é,

Tyske polistjänstemannen G ü n t h e r M a r t i n s
(numera bosatt i Opladen).

Strecker erinrade sig slutligen, att han vid ett tillfälle blivit förlagd i en cell i Wladimir, där han helt svagt kunde urskilja en notering lydande: Lar^{sen} är dödad. Strecker förmodade att bakgrunden till detta meddelande kunde vara att mannen, som av namnet att döma kunde vara av nordisk härkomst, varit cellspion och att han av denna anledning blivit dödad av sina cellkamrater. Något mera konkret i denna sak kände Strecker ej till.

Strecker framhöll själv att hans minne numera ej är så gott. Under vistelsen i Wladimir var han delvis förlamad och dessutom i viss mån nervsjuk.

Bonn den 27 april 1957.

(S. Lundström)

3/2 56
u. v. f. h. h. h.
u. v. f. h. h. h. (H. S. h. h.)

Schöggel, Otto

Född i Wien -Schwechat 21.2.1917

Gift 14.10 1955.

Hustrun bor i St.Lorenzen i.M., där S. f.n. är domicilierad.
Arbetar som "Einfahrer" hos Mercedesverken i Stuttgart (Halle
Inkvarterad i arbetarbarack Stiftsallé 6.

Passnummer R 3610/55, utf.24.10 1955.

Innehar intyg från Bundesministerium für Inneres, Abteilung
14, utf. Wiener Neustadt 25.6 1955, utvisande att han samma
dag frigivits ur rysk fångenskap.

*

Schöggel uppsökte lördagen den 20.10 svenska konsulatet i
Zürich, där han i konsuls och konsultssekreteraren Holm-
bergs frånvaro fick tala med en kvinnlig tjänsteman, frk.
Anderegg, som vid behov handlägger löpande konsularärenden.
S. ville till en början inte komma ut med vad han hade på
hjärtat, då han 2lovat att endast tala med svenskar om saken".
Efterhand berättade han dock att han i Sovjet sammanträffat
med Raoul Wallenberg och önskade lämna svenska myndigheter
meddelande härom. Fröken Anderegg uppringde omedelbart beskick
ningen, varvid jag fick tillfälle att personligen tala med S.
Denne berättade härvid att han varit på firmautflykt i Schweiz
och härvid velat passa på tillfället att uppfylla ett löfte
till en svensk diplomat som han träffat i Sovjet. Då jag bad
att få sammanträffa med honom förklarade han att sällskapet
samma eftermiddag skulle resa vidare till Friedrichshafen där
man skulle stanna till tisdag och därefter återvända till
Stuttgart. Han lovade dock att ringa upp mig samma eftermiddag
och meddela adressen till det hotell i Friedrichshafen där
man komme att ta in.

Han ringde icke under lördagen men däremot på söndagsför-
middagen vid 11-tiden varvid han meddelade att han vore kvar
i Zürich. Med hänsyn till att Lorentzon dessförinnan per te-
lefon meddelat att han komme till Zürich måndag middag för-
sökte jag arrangera ett sammanträffande måndag eftermiddag.
S. förklarade härvid att sällskapet skulle fara vidare på
måndag middag och att han därför endast kunde stå till för-
fogande på förmiddagen. Vi överenskommo då att träffas i
Zürich kl. 10 måndag f.m.

S. infann sig på utsatt mötesplats. Han är storvuxen och

n

tämligen kraftigt byggd med fyrkatigt ansikte, mittbenat brunsvart, lätt gråsprängt hår. Han har ett ärr på halsens högra sida.

Jag inskränkte mig till en början till att försöka övertala S. att om möjligt avvakta Lorentzons ankomst. Han gick till slut med på att ej resa med sitt sällskap tillbaka till Stuttgart utan stanna kvar i Zürich under eftermiddagen, sedan jag antytt att vi skulle kunna svara för hans extra-kostnader för resan.

Härefter begränsade jag mig till att för tidsvinstens skull upptaga personalia, vilka framgå av ovanstående. I fortsättningen berättade emellertid S. av eget initiativ ungefär följande.

Efter mobilisering 1938 tjänstgjorde han under några år i Pionerbataillon 86, vilken uppsattes i Krems an der Donau (Niederösterreich). 1942 lät han frivilligt enrollera sig i WaffenSS, där han till en början tjänstgjorde i en stabs transportavdelning. Sedan Sepp Dietrichs chaufför 1943 mördats kommenderades S. såsom ersättare för denne, i vilken befattning han tjänstgjorde till sammanbrottet. Dietrichs stab var stationerad i Lublin i Polen.

Efter sammanbrottet försökte han ta sig tillbaka till Österrike men tillfångatogs av ungerska partisaner och överlämnades till ryssarna. Till 1946 på hösten satt han i läger i Bora (?) vid Svarta havet varefter han transporterades till Vorkuta, där han arbetade till upproret den 15 juli 1953, vid vilket han ~~tjänst~~ deltog som ledare för en grupp. I samband med striderna då upproret undertrycktes sårades han i bröstet och ena benet med 5 skott. Tillsammans med andra upproresmän fördes han mer eller mindre medvetslös till ett nytt fängelse, vilket sedermera visade sig vara Vladimir. Efter någon tid i sjukbarack sattes han i cell 46 i fjärde våningen i fängelsets huvudbyggnad.

I slutet av april fördes han efter ett självmordsförsök till fängelsets sjukhusavdelning, där han inlades i ett rum med en annan fånge, med vilken han efter någon tid kom i kommunikation. Sedan det blivit klart att S. efter avslutandet av det österrikiska statsfördraget skulle komma att återsändas - man hade i fängelset tillgång till Pravda, Isvestija och tyska kommunisttidningar - hade medfången meddelat honom att han varit svensk diplomat, verksam i Budapest, och väddat att han efter en eventuell återkomst göra allt för att bringa

hans belägenhet till svenska myndigheters kännedom men att att a. nars inte beröra saken med någon. Mannen hade varit förlamad i ena sidan, mycket avmagrad och nästan utan tänder. Han hade uppgivit, att han efter ett telefonsamtal avhämtats av rysk militär och förts till förhör inför en generallöjtnant Pelican(?). Efter 11 månader i Lemberg (?) hade han förts till Ljubjanka- fängelset och härfter till Vladimir. I Ljubjanka hade han bl.a. varit samman med de tyska generalerna Schmied (?) och Moncke (?) samt rumäner.

S. lämnade sjukhuset den 28 april 1955 kl. 10 f.m. och överfördes till en uppsamlingsplats för österikiska fångar och fördes med dessa tillbaka till Österrike, där han inträffad 25 juni samma år. 28 april var alltså det senaste datum han såg sin medfånge, som då ännu var i livet.

S. hade varit rädd för att i Österrike eller Tyskland lämna några meddelanden om förhållandena i Sovjet, då det enligt uppgift förekommit, att uppgiftslämnare försvunnit på obekant sätt. Han hade emellertid för några veckor sedan i "Hamburger Bildzeitung" sett en artikel om Wallenberg och därvid insett att det måste ha varit Wallenberg han träffat i Vladimir.

Zürich den 22 oktober 1955.

(Skall vara
28 maj;
1 st. Hb från
Lombard 7/11-56)

Strängt förtroligt.

3/12-56
u. i. Thulin (H. o. p.)
u/ R. H. m.

P.M.

angående samtal med österrikiske medborgaren
Otto Schöggel i Zürich den 22 oktober 1956.

Härnadan kallas den av Schöggel omnämnde medfången
i sjukhusbyggnaden i Vladimir för Wallenberg oavsett om
det varit Wallenberg eller icke.

Vid ankomsten till Zürich hade jag på flygplatsen
ett samtal med Lönæus angående Schöggel, varvid jag
även fick ta del av bifogade av Lönæus upprättade pre-
memoria om vad Schöggel spontant berättat för honom om
sig själv och om Wallenberg. Lönæus hade lyckats över-
tala Schöggel att stanna kvar i Zürich över dagen och
att han skulle inträffa på flygplatsen kl. 14.30.
Schöggel infann sig punktligt, och då vädret var vackert
satte vi oss på en bänk i parken utanför flygplatsen,
där vi voro helt ostörda och utom hörhåll för någon.

Schöggel ger intryck av att vara en stor stark
chaufför med ett brinnande intresse för motorer, vilket
lett till att han nu tagit plats som "inkörare" vid
Mercedes-verken i Stuttgart. Parentetiskt kan nämnas
att han påstod, att det var hans intresse för motorer
som en gång drev honom till att taga anställning i SS
som chaufför. Han verkar icke obegåvad men ger intryck
av att ibland hemfalla åt känslotänkande och tycks hysa
vissa ressentiment mot sina österrikiska och tyska med-
fångar, framför allt de med höga officersgrader och
högre bildning.

Då Schöggel ju kände till mitt ärende gick jag rakt
på sak och visade honom fotografisanlingen. Han sade
att det var omöjligt att medelst dessa fotografier iden-

tifiera Wallenberg, då denne vid den tidpunkt då Schöggel sammanträffade med honom var mycket avtärd, icke hade några tänder och icke något hår, då hjässan var rakad.

Om sin samvaro med Wallenberg berättade Schöggel, att han själv efter ett självmordsförsök i mitten av april 1955 blivit förd till sjukhusbyggnaden i Vladimir-fängelset. Självmordsförsöket hade gått så till, att han kört ett vasst konservdoslock in i strupen och därvid skadat talorganen, varför han till en början icke kunde tala med den andre sjuklingen i den cell, där han intogs. Han vistades i cellen tillsammans med Wallenberg till den 28 maj 1955, då han flyttades över från sjukhuset till corpus III i fängelset. För att fördrija tiden hade han med Wallenberg spelat domino men icke schack, trots att det fanns tillgång till detta. Vidare fick han och Wallenberg i fängelset läsa Isvestija och Pravda samt en östtysk kommunistisk tidning ävensom ryska böcker. Wallenberg hade, efter vad han kunde erinra sig, haft en rysk grammatik.

Omkring den 15 maj 1955 läste Schöggel och Wallenberg i de ryska tidningarna, att den österrikiske förbundskanslern varit på besök i Moskva och där bl.a. utverkat, att de i rysk fångenskap kvarvarande österrikiska medborgarna skulle få återvända till hemlandet. Vid detta meddelande sade Schöggel, att Wallenberg bett honom att till svenska - och absolut icke till några andra - myndigheter meddela följande. Han vore svensk diplomat och hade i januari 1945 blivit häktad ("verhaftet") av sovjetryska myndigheter i Budapest. Schöggel sade härvid, att han icke var säker på om Wallenberg vid detta tillfälle hade uppgivit sitt namn, vilket han icke tidigare gjort under vistelsen i sjukcellen. (Närmare härom nedan.) Wallenberg hade även sagt, att han efter det han tillfångatagits förts över Lemberg till Ljubljanskaja-fängelset i Moskva. Schöggel ville minnas (dock icke med någon större säkerhet) att Wallenberg skulle ha vistats elva månader i Lemberg vid transporten till Moskva. Schöggel sade vidare, att Wallenberg för honom framhållit, att de tyska generalerna Mohnke och Schmidt suttit tillsammans med honom i ett fängelse i Moskva. En fråga om Schöggel härmed menade, att generalerna delat cell med Wallenberg kunde icke Schöggel besvara. Schöggel kunde även erinra sig att

Wallenberg vid något tillfälle omtalat, att han under sin fångenskap alltid hållits isolerad och att Schöggel var den förste medfånge han haft på mycket länge. (Detta uttalande synes icke kunna tolkas som en motsägelse till det Schöggel sagt, att Wallenberg i ett Moskva-fängelset vistats med generalerna Mohnke och Schmidt med hänsyn till att denna period ligger så långt tillbaka i tiden.) I Vladimir hade Wallenberg vistats redan flera år.

Wallenberg hade även bett Schöggel hos de svenska myndigheterna söka utverka, att det icke fick komma till hans släktingars kännedom att hans hälsetillstånd var dåligt. På min fråga om Wallenberg berättat något om sina familjeförhållanden och sin bakgrund i Sverige, framgick att så icke var fallet. Schöggel kunde vidare meddela, att Wallenberg nämnt att han i Ryssland eller möjligen i Ungern blivit förhörd av en rysk generallöjtnant Pelikan.

Om Wallenbergs hälsetillstånd i sjukcellen i Vladimir berättade Schöggel härafter, att Wallenberg så gott som dagligen erhållit injektioner, vilka Schöggel förmodade var vitamininjektioner. Läkarna, till en början en manlig, senare en kvinnlig, båda officerare, hade aldrig i de sjukas närvaro omtalat vad som felades Wallenberg, och detta förmodade Schöggel beredde på att läkaren alltid åtföljdes av en s.k. politruk vid besök hos de sjuka. Att politruken medföljde vid sjukvisitationerna ansåg Schöggel höra till rutinen. Schöggel berättade vidare, att Wallenberg var förlamad i vänster arm och fot, och att han knappast kunde stå och gå. När han rörde sig verkade han som en "kasper". Wallenberg bar glasögon av rysk modell.

Schöggel kunde meddela, att Wallenberg under vistelsen i sjukcellen aldrig förts till förhör. Sedan Schöggel fått tid att tänka efter om han hade något mer att säga om Wallenberg, övergick jag till att ställa vissa frågor.

Då jag bland ett antal ovidkommande namn nämnde namnet Manfred reagerade Schöggel kraftigt och sade omedelbart, att Manfred kände han mycket väl, "det var den österrikiske advokaten, som hade arbetat för USIA i Wien". Schöggel ville minnas, att Manfred i förnamn hette Alfred men korrigerade sig efter en stund och sade att hans förnamn var Max. Spon-

tant meddelade Schöggel, att då han flyttades från sjukcellen till corpus III han insattes i en cell, vars våning och nummer han icke kunde erinra sig, i vilken då satt Manfred och den österrikiske SS-chefen i Wien Sanitzer.

Med samma metod som ovan nämnts kom det otvetydigt fram att Schöggel under fångenskapen och/eller efter denna även sammanträffat med de för oss tidigare bekanta återvända fångarna Victor Hahn, Franz Hawlik, Otto Eisenhauer, R. Spann samt Landesgerichtsrat Hesch. Däremot tycks icke Schöggel ha sammanträffat med österrikarna Ernst Huber, Wolfgang Richter och Richard Gamillschegg.

På min fråga om Schöggel icke då han kom ifrån sjukcellen tillbaka till corpus III den 28 maj 1955 eller därefter talat med Manfred och Sanitzer om sina upplevelser på sjukhuset och sin samvaro med Wallenberg, svarade Schöggel till en början nej men ändrade sig efter en stund och sade, att det var nog ganska troligt, att han berättat något om Wallenberg för Manfred och Sanitzer. Han var dock icke absolut säker på hur det härmed förhöll sig.

I detta sammanhang passade jag på att "inbakat" nämna de personer, som Manfred för oss uppgivit ha haft samband med Wallenberg i ett Moskva-fängelse, nämligen Steltzer och Rensinghoff, och det visade sig att Schöggel mycket väl kände till dessa personers vistelse i Vladimir men att han icke personligen sammanträffat med dem. Schöggel omnämnde således omedelbart, att båda vere tyska diplomater. Schöggel kopplade emellertid icke ihop Manfreds namn med Steltzers och Rensinghoffs.

Härefter gick jag in på frågan om varför Schöggel dröjt så länge med att omtala sin vetskap om Wallenberg. Härvid svävade Schöggel något på målet. Om det var på grund av att han icke omedelbart kunde erinra sig detta eller att han skändes inför detta faktum måste jag låta vara osagt. Emellertid förklarade han, att han omedelbart efter återkomsten till Österrike varit mycket rädd så länge ockupationsmakten respektive besättningstrupperna voro kvar i landet. Sedan trupperna dragits bort sade Schöggel "dass er einfach gestehen musste", att han glömt bort saken. På min fråga när han åter kommit att tänka på den, svarade Schöggel, att det var när han i tyska tidningen Bildzeitung läste en artikel om Wallenberg, som han kom att tänka på sin sjuke medfänge i Vladimir. Artikeln hade Schöggel läst för några månader sedan. Han

hade klippt ut den och hade den ännu i sitt förvar i Stuttgart. Härefter frågade jag Schöggel, om det var först i samband med tidningsartikeln som han erfarit att hans medfånge hette Wallenberg, eller om han tidigare hört namnet. Härpå svarade Schöggel, att han icke trodde att Wallenberg i sjukcellen omtalat sitt namn och de båda hade som fångar ha för sed endast kallat varandra för du. På en fråga om han icke sedan han återkommit från fångenskapen i Sovjetryssland berört sin vistelse med Wallenberg med någon annan person, svarade Schöggel att han gjort så under den av staten betalade konvalescentvistelsen efter frigivningen på sommaren 1955 i Gurken i Salzkammergut i närheten av Attersee. De personer som han diskuterat saken med trodde han vara Spann och Hawlik, men han var absolut säker på att han diskuterat frågan med Landesgerichtsrat Hesch. För Hesch syntes Schöggel ha viss respekt, då denne efter återkomsten omedelbart blivit återinsatt i sin forna tjänst som domare i Wien, och han hade diskuterat frågan med Hesch närmast för att få ett råd om hur han skulle bära sig åt. Schöggel uppgav, att Hesch svarat honom, att han inte skulle göra något åt saken, då han endast skulle råka i svårigheter om han gjorde det. Härvid erinrade sig Schöggel att Hesch under fångenskapen meddelat Schöggel, att han själv hade sammanträffat med en dansk fånge samt med en estnisk biskop i Sovjetunionen. Schöggel kunde inte erinra sig namnen på dessa utan hänvisade till Hesch, som borde komma ihåg dem. (Kan Heschs råd till Schöggel möjligen tolkas så att Hesch var på det klara med att Schöggel fantiserade?)

På min fråga om aldrig Wallenberg gjort något försök att skriftligt meddela sig med Sverige eller svenska myndigheter i Moskva, svarade Schöggel utan tvekan, att Wallenberg inte haft tillstånd att skriva, och det hade för övrigt icke heller Schöggel själv haft förrän efter Raabs besök i Moskva. Då hade Schöggel skrivit men eftersom han icke hade några släktingar i livet, hade han aldrig fått något svar.

Då jag bad Schöggel beskriva Vladimir-fängelset något närmare, gjorde han detta på en skiss som han tidigare på-

börjat tillsammans med Lonæus. Härvid ritade han såsom framgår av skissen corpus III som varande byggt i en trubbig vinkel. Då jag därefter visade honom Manfreds skiss över corpus III, som visar att byggnaden är rektangulär, sade Schöggel, att denna var felaktig, dels på grund av att han med säkerhet visste att byggnaden var uppförd i en vinkel, och att köket varit beläget i vinkelns spets, dels sade Schöggel att byggnaden, som säkert var "flera hundra år gammal", icke haft celler vettande annat än mot corpus I och icke som Manfred angivit även åt promenadgårdarna. Schöggel var ytterst förvånad för att icke säga förargad över att Manfred icke kunnat erinra sig denna sak. För att underlätta kollationeringen av Schöggels uppgifter om Vladimir-fängelsets utseende bifogas en av honom i all hast upprättad skiss över de olika fängelsebyggnaderna, där siffrorna ange numret på respektive corpus. Vidare bifogas en exaktare skiss, som vi fäster större tilltro till och som vi upprättat med ledning av uppgifter från majoren von Hinckeldey. ./.
XII, 8. III 3/11

Några frågor avsedda att leda till att utröna om Schöggel hört talas om Langfelder gav helt negativt resultat.

På min begäran förklarade Schöggel sig villig att när som helst under edlig förpliktelse underteckna ett protokoll innehållande de fakta han meddelat mig. Han ville dock icke gå ed på att definitivt binda sig vid den tidpunkt, då han erfarit att kamraten i sjukcellen hette Wallenberg. Schöggel var tydligen något konfunderad över att han icke kunde göra klart för sig hur det förhöll sig med denna sak.

Schöggel tycktes i övrigt ha ett ganska gott minne, men han hade ingen aning om numren på de celler i vilka han suttit i Vladimir, och uppgav att han flyttades flera gånger och suttit i olika våningar. Han var icke heller riktigt säker på enligt vilken rysk paragraf som Wallenberg hade dömts men ville minnas, att straffet löd på 25 år.

Schöggel kunde berätta om de olika knackningssystemen i i Vladimir och även om det för oss kända systemet att tala via vattenledningarna.

Då samtalet var avslutat och det icke kan uteslutas att Schöggel var utsänd i provokatoriskt syfte, framhöll jag för Schöggel, att vi voro mycket tacksamma för att han velat berätta

vad han visste, men jag kunde icke underlåta att säga, att det icke riktigt stämde med vad vi själva har för upplysningar om Wallenberg.

Om jag skulle göra ett försök att bedöma Schöggels berättelse vad rör Wallenberg, är mitt första intryck att denna icke är sann. Detta mitt bedömande vilar icke så mycket på Schöggels egen berättelse - han gjorde i allmänhet ett förtroendeingivande intryck - utan på det faktum, att han varit i kontakt med andra medfångar som haft kännedom om Wallenberg, främst då Maximilian Manfred. Man får icke bortse ifrån, att möjligheterna att kommunicera i Vladimir var ganska stora, men härtill kommer att fångarna efter Raabs besök i Moskva fritt fingo röra sig i fängelsekorridoren och använda denna som ett slags dagrum. Härvid torde österrikarna ha berättat om sina öden och äventyr och den meddelsamme Manfred har säkerligen för ett stort antal personer talat om den "svenske diplomaten Wallenberg". Så torde även ha varit fallet i de ryska genomgångslägren före hemtransporten, d.v.s. Potma och Forman. Vidare sade Schöggel, att han talat mycket med Manfred under tågresan från Sovjetunionen till Wiener Neustadt, och att de under denna delat kupé. Kan det inte vara så att kretsen bestående av bl.a. Manfred, Sanitzer, Hesch, Spann, Hawlik etc låtit fantasien skena iväg.

Hade icke det vid samtalet med Schöggel framkommit, att han samtalat med sina medfångar om Wallenberg och icke läst artikeln i Bildzeitung, skulle jag utan tvekan fäst större tilltro till Schöggels berättelse. Med anledning härav torde det bli absolut nödvändigt att söka kontrollera denna genom att taga kontakt med de av Schöggel omnämnda personerna, vilka samtliga torde befinna sig i Wien eller Österrike. Såväl ambassadören Allard som legationssekreteraren Braunerhielm känna väl till Manfred och Spann, och det vore av utomordentligt värde att ävenledes få höra Heschs, Sanitzers och Hawliks version av Schöggels berättelse för att på så sätt söka utröna vad som är sanning i densamma. Promemorior om förhör med

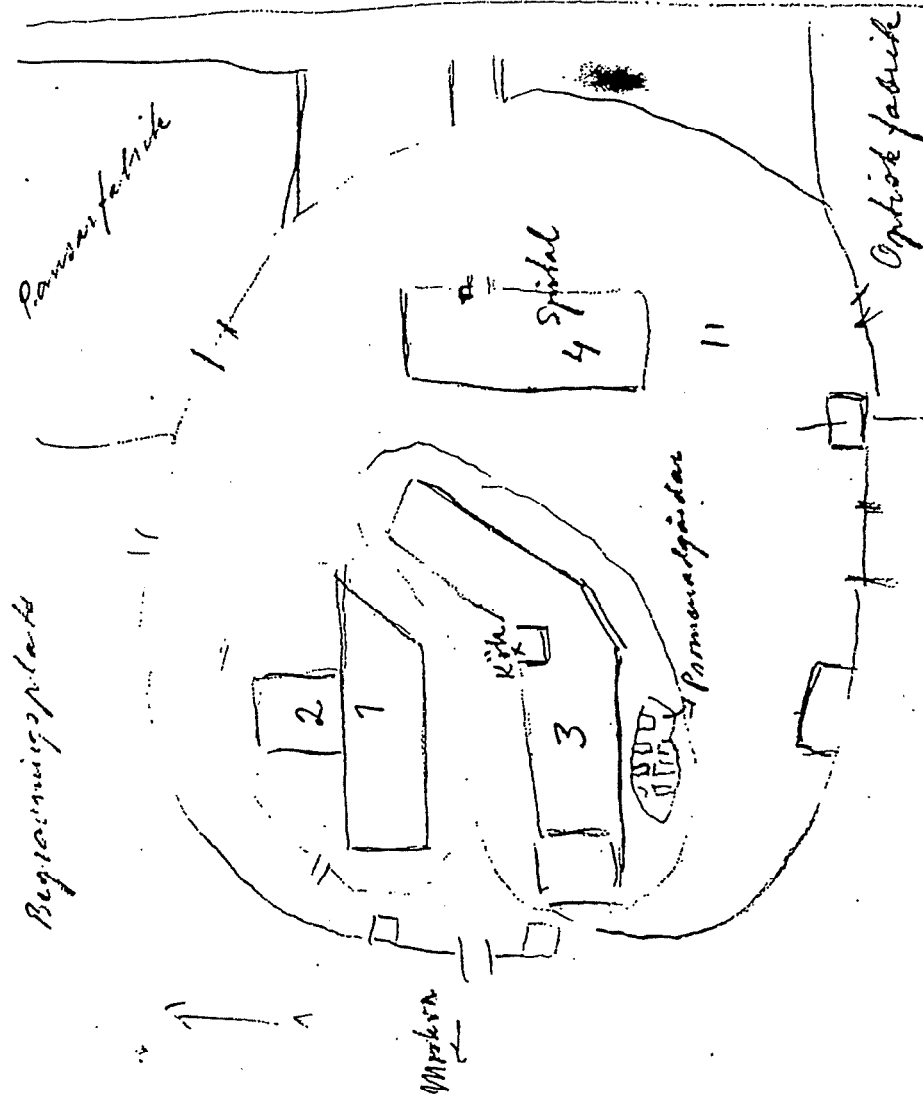
och 20 september

Manfred har insänts från beskickningen i Wien den 2 augusti, 1955, promemorior över samtal med Hawlik och Spann har insänts från beskickningen i Wien den 25 augusti respektive 11 juli 1955. Landesgerichtsrat Hesch och Sanitzer äro omnämnda i beskickningens i Wien skrivelser den 29 augusti och 6 september 1955 respektive 2 augusti och 20 september 1955. Innan kontakt tages med Hesch och Sanitzer, torde emellertid inrikesministeriet i Wien böra konsulteras för att erfara något om dessa personers tillförlitlighet.

Stockholm den 24 oktober 1956.

/G. Lorentzon/

Getingens skiss (kalkyl av AB)

Strängt förtroligt.

*Manfred
Schöggel - jurist*

P.M.

angående samtal den 8 november 1958 med Otto Schöggel.

Otto Schöggel är sedan en kort tid tillbaka anställd hos Austrian Airlines som lagerarbetare i hangar 3 i Schwechat vid Wien. Han bor i ett ungarshotell Fasangasse 23 i Wien. Hustrun är bosatt i St.Lorenzen, Steiermark.

En ledtråd till Schöggels nuvarande vistelseort erhöles genom Maximilian Manfred. Denne, som numera är advokat i Wien, berättade, att han blivit uppringd av Schöggel, som bett Manfred åtaga sig att vara hans juridiska biträde i en bedrägeriprocess som öppnats mot honom. Manfred hade vägrat att åtaga sig försvaret av en "sådan typ som Schöggel", och sedermera erfarit, att denne av Kreisgericht i Leoben dömts till 10 månaders fängelse. Nyligen hade Schöggel på nytt ringt Manfred och bett denne lägga in ett gott ord för honom hos personalchefen i Austrian Airlines (Aua), dr. Witschl, även han en Spätheimkehrer. Huruvida Schöggel erhållit anställning hos Aua visste icke Manfred, men vi kunde säkerligen få hans adress av dr. Witschl. Manfred föreföll på något egendomligt sätt nervös vid samtalet med honom.

Det visade sig att den senare lämnat Auas tjänst men den nye personalchefen lämnade beredvilligt ut adressen. Schöggel uppges icke ha rest någon invändning mot att komma till beskickningen.

Samtalet leddes huvudsakligen av Lorentzon i närvaro av envoyén Lundberg och Braunerhielm. Schöggels utsaga är präglad av en stor tankeoreda. Han hoppade från det ena ämnet till det andra, blandade ihop fakta och var utomordentligt svår att stoppa och leda in på rätt spår igen. Han missförstod ofta frågorna och misstänkte också, att dessa innehöll förtäckta anklagelser. Någon konsekvent upplagd ut-

frågning var därför omöjlig. Till viktigare punkter måste vi gång på gång återkomma, icke blott för att kontrollera om Schöggls motsade sig själv utan för att överhuvud reda ut begreppen.

I det följande har Schöggls uppgifter systematiserats, men, där så bedömts erforderligt, hans utsagor om samma sak vid olika tillfällen under samtalet relaterats kronologiskt.

Schöggls hade förflyttats från Vorkuta till Vladimir 1952 eller 1953. Han hade vistats i sjukhuset vid två tillfällen (numren på byggnaderna kan han icke hålla isär). Han beskrev sjukhuset, delvis med hjälp av bifogade skiss, på följande sätt: celler utefter långsidorna i tre våningar. I högra kortändan (från huvudingången sett) i bottenvåningen en större operationssal. På baksidan en rastgård med en rad rastboxar. På framsidan fanns en utbyggnad. När man skulle till tandläkaren fördes man in genom huvudingången, vek av till höger i förbyggnaden och gick en trappa upp.

Första gången hade Schöggls kommit till sjukhuset 1953 för en åderbräcksoperation. Han uppgav härom vid olika tillfällen följande:

1. Han hade delat cell bl.a. med en finne. Efter något bråk hade denne redan efter en dag blivit förflyttad från cellen. Schöggls satt sedan ensam i tre dagar i corpus II och kom sedan tillbaka till corpus III.
2. På fråga om han spelat schack med någon i sjukhuset svarade Schöggls, att han gjort detta med en ryss eller finne, då han var intagen för åderbräcksoperationen.
3. Senare berättade Schöggls, att han först suttit i bottenvåningen med ryssen, därefter förflyttats till finnen i en cell en trappa upp. Finnen hade varit homosexuell och besvärat Schöggls, som klått upp honom, varefter finnen förflyttats till en annan cell. Namnet kunde han ej erinra sig, men finnen hade varit en stor stark karl. Av beskrivningen att döma var det ej Pelkonen. Finnen var impopulär hos sina landsmän i fängelset, som trodde honom vara cellspion.

Andra gången Schöggls var i sjukhuset hade han vistats tillsammans med svensken, någon gång i slutet av 1954 eller januari eller februari 1955. Rätt snart fastnade Schöggls definitivt för tidpunkten februari 1955. Han hade varit i svenskens cell bara

en natt. Denna cell låg en trappa upp och vette mot rast-box 3 på baksidan av byggnaden. Han hade införts dit vid 16-tiden en eftermiddag. Den person som låg där hade efter en stund på "tung" ryska (det blev icke klart om vederbörande talade detta språk dåligt eller av sjukdom över huvud haft svårt att tala) frågat om Schöggl's nationalitet. Efter den senares svar blev det en paus, varefter cellkamraten sporde, om han verkligen vore österrikare och icke exempelvis tysk. Då Schöggl bedyrade, att han var österrikare, svarade cellkamraten: jag är svensk. Han hade vidare berättat, att han varit fängslad sedan 1945, till en början suttit i Moskva - Schöggl ville minnas Lubljanskaja-fängelset. Först sade Schöggl, att svensken alltid varit ensam, något senare att svensken sagt sig vid ett tillfälle i Moskva haft en cellkamrat men därefter varit ensam i tre år. Såväl samvaron med cellkamraten som svensken's förflyttning från Moskva till Vladimir torde ha ägt rum ungefär 1949/50. Härom var Schöggl dock mycket osäker och angav olika år mellan 1948 och 1951. Svensken hade så småningom övergått till tyska språket, som han talat "tungt som en jude".

I början av samtalet förklarade Schöggl kategoriskt, att detta var allt han mindes av vad svensken sagt. "Das weiss ich, aber mehr weiss ich nicht" var en fras som ofta upprepades vid frågor om svensken.

Den svenske fången hade varit mycket mager, haft långdraget ansikte och dåliga tänder, samt varit kortare än Schöggl själv. På fråga hur han kunde bedöma längden på en man, som aldrig kunnat resa sig upp, svarade Schöggl, att sängen varit ett halvt huvud för kort för honom själv men passat precis för svensken.

Svensken hade varit svårt sjuk och icke kunnat röra sig. Han hade undersökts av en kvinnlig judisk läkare och av en gammal rysk sjuksköterska, fått stora sprutor bakom höften med en vit vätska. Om det varit något näringsmedel eller annat kunde Schöggl icke bedöma. Då svensken skulle få injektionen måste man handgripligen vända på honom. Schöggl visade med en grimas, hur svensken reagerade för sticket. Vidare hade svensken måst förrätta sina behov i

ett bäcken, som sjuksköterskan gav honom, trots att toalett fanns i cellen. Huruvida svenskens orörlighet berott på förlamning eller allmän svaghet blev icke klart.

På upprepade frågor om svenskens tillstånd, erinrade sig Schöggel så småningom, att den förre sagt, att han vore svårt sjuk men icke fick den riktiga behandlingen, senare, att "de vill icke göra mig frisk". Spord om han kände andra exempel på avsiktligt dålig sjukbehandling av fångar, omtalade Schöggel att han sett liknande exempel i fångläger före Stalins död.

Schöggel förklarade, att han icke nu kunde erinra sig svenskens namn. Han berättade, att han även i det manuskript han erbjudit ett tyskt förlag för tryckning (se nedan) utsagt, att han icke visste vem svensken var, och att han icke kunnat igenkänna honom från de foton, som visats honom på konsulatet i Zürich. Då envoyén Lundberg vid ett tillfälle i förbigående nämnde namnet Wallenberg, verkade Schöggel märkbart lättad att äntligen ha kommit på namnet och använde det genast i sitt svar. Blott ett par minuter senare, då han på nytt ville uttala namnet, sade han emellertid Wallenstein. Han hade aldrig hört namnet Tomsen och syntes draga slutsatsen, att detta vore engelskt. Då Lorentzon senare framhöll, att den svensk han sammanträffat med kanske varit Tomsen, genmälde Schöggel, att han icke känt till det namnet utan trott att svensken hette Wallenstein.

Innan detta beklagade Schöggel djupt att han icke kunde erinra sig namnet. Man måste betänka i vilket tillstånd han befann sig i sjukhuset. Innan han kom dit hade han som straff vistats sex dagar i en "ståcell", och i förtvivlan sökt begå självmord genom att skära sig i halsen.

"Spanns kuggfrågor" (se 708 B.6.11.56) och andra kontrollfrågor besvarade Schöggel på följande sätt:

1. Svenskens hårfärg kände han icke till. Vissa fångar, exempelvis Hawlik och Manfred, hade på grund av gott uppförande eller genom att gå ryssarnas ärenden särskilt tillstånd av den politiske officeren att bära långt hår. Såväl Schöggel själv som svensken hade däremot haft huvudena rakade. Som frisörer tjänstgjorde enligt Schöggel flera fångar, alla av rysk nationalitet.

2. Toalett fanns, som ovan nämnts, i den cell, där Schöggel låg med svensken. Cellen var möblerad sålunda: vid högra långväggen (från dörren räknat) en säng, under fönstret på kortsidan en säng,

vid vänstra väggen ett bord, till vänster om dörren klosetten. Schögggl framhöll, att övriga celler icke nödvändigtvis måste vara utrustade på samma sätt. I corpus III hade fångarna tillåtit gå på toaletten två gånger om dagen.

3. Svensken hade haft mycket dåliga tänder men icke förlorat alla. Om han hade fått en protes visste icke Schögggl, som själv efter sjukhusvistelsen fått en tandbrygga i överkäken.

4. Tidigare fanns en ung manlig läkare i sjukhuset, men i februari 1955 hade Schögggl bara sett den ovannämnda ryska judinnan.

5. Schögggl tillfrågades, om han 1955 hört någon skrika i sjukhuset. Ja, många skrek, det var ett förskräckligt liv, man hörde också kvinnor skrika, t.o.m. barn. Vi visste icke, om inte Schögggl med sin vanliga tankeglidning börjat tala om corpus III. Han avbröts med frågan om han hört namnet Kugloff. Han ansträngde sig att minnas, precis som vid namnet Tomsen, men blicken irrade. "Kugloff, det var väl han som skrek... Det var någon som skrek, som ropade något på grov tyska. Det var ett förfärligt skrikande." Och Schögggl var, efter sin plötsliga, tydligen omedvetna ideassociation, inne på det allmänna temat igen.

6. Tillfrågad om signaleringsmöjligheterna i sjukhuset berättade Schögggl, att det fanns en möjlighet att knacka med granncellerna om fångvaktaren var slö. I regel var vakterna emellertid mycket kvicka att vid minsta misstänkta ljud öppna den lilla tittgluggen i dörren för att se vad som stod på. Schögggl kom därefter in på "telefonerandet" i ventilationsrör o.dyl. och gled strax in på förhållandena i corpus III. Han lämnade i stort sett samma uppgifter som Sanitzer om brevlappar i brödbitar, som kastades från box till box i rastgården, telefonerandet, brev nedfirade med snören genom fönstret till våningen inunder etc.

7. I fängelset hade fångarna tillgång till tidningar, såväl Pravda och Isvestija som östtyska och den österrikiska "Volksstimme" (som Schögggl lugnande nog icke riktigt mindes namnet på utan kallade för "Koplenigs tidning"). Dessa tidningar hade till en början varit mycket gamla - först cirka 2 år, sedan 1 år, men anlände slutligen nästan dagsfärska. Om förbundskansler Raabs Moskva-besök den 15 april 1955 och den utlovade amnestin för de österrikiska fångarna hade Schögggl således läst i en

dagsfärsk tidning tillsammans med Manfred, när han kommit till dennes cell efter sjukhusvistelsen.

Som i det föregående nämnts, infördes Schöggel till svenskens cell en eftermiddag och förflyttades därifrån påföljande morgon. (Påmind om att han vid förhöret i Zürich sagt, att han varit tillsammans med svensken i flera veckor, svarade han - men synbarligen endast därför att han kände sig pressad - att det kanske rörde sig om en förväxling.)

Schöggels uppgifter om förflyttningen vid olika tillfällen relateras här i kronologisk ordning, delvis som en illustration av hur svårt det var att hålla honom vid ämnet och få ur honom alla väsentliga detaljer med en gång. Vi måste ständigt återkomma till samma punkt för att få full klarhet.

1. Vid morgonvisitationen, som ägde rum mellan kl. 7 och 8.30 hade han av den politiske officeren ~~Sträff~~ bortförts från svenskens cell. Han hade därefter förhörts fyra å fem gånger om vad han visste om sin forne cellkamrat, särskilt om han visste dennes namn. Han hade envetet förnekat detta och framhållit, att svensken varit för sjuk för att säga mycket, och att han själv på grund av såret i halsen haft svårt att tala. I Potma hade fångarna i samband med repatrieringen inkallats till enskilda förhör, varvid ryssarna sökt förmå dem att i framtiden arbeta för rysk räkning. Därvid hade Schöggel fått underteckna ett formulär, enligt vilket han lovade att icke efter hemkomsten yppa, vad han visste. Förhören hade enbart gällt samvaron med svensken. Inför Schöggels bondnekande hade ryssarna slutligen blivit lugnade och sagt, att cellkamraten i själva verket icke vore svensk utan tysk, men att han vore fullkomligt "verrückt".

2. Sedan Schöggel utförts ur svenskens cell blev han underkastad förhör och fick underteckna ett protokoll. Efter detta gick man med på att ersätta hans förlorade tänder med en lösgom. Allt detta hade han berättat för Manfred.

3. Då han kom ut från svenskens cell fördes han till en cell i våningen ovanför, där han satt en tid ensam, innan han återfördes till corpus III.

4. Tillfrågad om han icke tyckte det var anmärkningsvärt, att en svensk satt i ryskt fängelse, omtalade Schöggel, att han talat om

saken med Manfred och sagt till denne, att han aldrig varit tillsammans med en svensk förut. Efter tre dagars vistelse i Manfreds cell hade han emellertid förhört och tvingats lova, att icke berätta för någon om svensken. Han hade där-
efter aldrig nämnt om sina upplevelser för någon.

5. På fråga om han hört talas om andra svenskar, förnekade han detta och upprepade, att han endast omnämnt svensken för Manfred men inte för andra, eftersom ryssarna förbjudit honom.

6. Vid morgonvisitationen, då sjuksköterskan kom in i svenskens cell, hade även den politiske officeren tittat in, sett Schögggl och utropat "vad är det där för en typ". Officeren och sköterskan hade viskat häftigt vid dörren. Fem minuter senare hade Schögggl, tämligen bryskt trots sitt halssår, förts ut.

7. Schögggl kände ej namnet på dem som förhört honom. Tillfrågad om det icke vore Peřlíkan svarade han genast, att denne ju varit den ryske chefen i Baden bei Wien (jfr Spanns uppgift om Bielkin). I Vladimir hade Schögggl först hörts av en underordnad officer, men det sista förhöret hade ägt rum inför fängelsets NKVD-chef, vilken tvingat honom under-
teckna ett protokoll, i vilket han lovade att icke berätta om svensken.

Schögggl erinrade sig Turyn och framhöll, att denne säkert icke haft något gott att säga om honom. (Han förutsatte för övrigt att vi talat med alla hans forna kamrater och att alla talat illa om honom.) Turyn hade nämligen misstänkt Schögggl för att till ryssarna ha utlämnat en namn-
lista över medfångar, som han haft gömd i cellen (jfr Hawliks uppgifter). Schögggl uppgav vidare, att Schörner och Hawlik suttit i samma cell. Ryssar hade också vistats i cellerna men efter en hungerstrejk år 1953 eller 1952 hade de alla överförts till en annan byggnad, där såväl politiska som kriminella ryska fångar samlades. Schögggl hade träffat bl.a. "chefen i Leningrad" Kovetsov (skall väl vara Kusnetsov) och

"general Maslov från Kreml". Han nämnde en österrikare, som kände honom från Vladimir, nämligen Gustaf Tauber i Wien. Denne hade numera gott om pengar, ehuru han icke hade något arbete. Över huvud gick det bra för alla utom för Schöggel. Manfred, som redan i fängelset kunnat ordna extra förplägnadsförmåner, vore numera välbeställd advokat. Turyn, som genom sin bråkighet varit impopulär bland kamraterna, vore också förmögen etc.

Schöggel mindes Hesch väl. Han förnekade emellertid bestämt, att denne talat med honom om andra fångar. Frågan om han hört någon estnisk präst omnämnas bejakade han likväl sedan och tilllade, att det varit en biskop, som Hesch berättat om. Likaså medgav han på direkt fråga, att han hört om en dansk och tillfogade, att det varit Hesch som i Potma sagt att han sammanträffat med honom.

Schöggel mindes också, att då han lämnade svensken i sjukhuset kom han till en cell i corpus III där, förutom Manfred, även Sanitzer och en tysk sutto.

Schöggel meddelade spontant, att han kommit underfund med att hans tidigare uppgift om att huvudbyggnaden i Vladimir vore byggd i vinkel, var felaktig. Då han sagt detta hade han haft Smolensk i åtanke. Manfreds skiss vore riktig.

Fyra à fem månader efter Lorentzons samtal i Zürich med Schöggel, hade den senare uppsökts i Stuttgart av en person, som presenterade sig som journalisten Hans Gross från München. Han hade bevisat sin identitet med ett identitetskort. Gross hade sagt, att han visste att Schöggel varit i Vladimir och suttit tillsammans med Manfred (detta namn nämndes först), Hesch, Tauber, Schörner o.s.v. - journalisten hade nämnt ytterligare några namn. Medfångarna kunde emellertid icke berätta mycket, men Schöggel visste ju en hel del av intresse. Om han gav ut en bok om sina upplevelser skulle han tjäna mycket pengar. Gross skulle gärna hjälpa honom skriva boken, som därefter skulle utgivas av Weiss & Co Verlag i München.

Schöggel antog genast anbudet. Här hade han ju en möjlighet att bli lika ekonomiskt välbeställd som sina forna fängelsekamrater. Under sex dagar i sträck sammanträffade han med Gross på ett café i Stuttgart. Gross frågade ut honom om hans erinringar

och stenograferade ned berättelsen. Egendomligt nog tycktes emellertid Gross vara mest intresserad av vad Schögggl upplevt efter hemkomsten. Han frågade mycket noga med vilka personer han haft kontakt, om han uppsökt några främmande beskickningar o.dyl. Schögggl påstod under samtalet med oss, att han för Gross förnekade, att han någonsin lämnat dylika uppgifter till främmande makts representanter. Såsom i det föregående omnämnts sade Schögggl emellertid vid ett annat tillfälle, att han i boken skrivit, att han icke kunde känna igen de fotografier av sin svenske medfånge, som konsulatet i Zürich förelagt honom.

Gross bjöd honom på restaurangmåltider och gav honom även då och då litet pengar, sammanlagt 620 DM. Då samtalet den sjätte dagen var slut, bad Gross Schögggl komma ut och låta sig bli fotograferad vid den förres bil (Citroen). Gross ville gärna ha ett foto av Schögggl som souvenir. Påföljande dag återkom Gross icke till den avtalade mötesplatsen. Schögggl väntade en tid men började sedan efterforska Gross. Han fann emellertid, att någon person med det namnet icke existerade i München. Han skrev till förlaget för att förhöra sig om sin bok, men breven returnerades med anteckningen "adressaten okänd". Schögggl förstod då att han blivit lurad.

Schögggl beskriver Gross som en man i åldern 30 - 34 år med vågigt blont hår och i högra mungipan ett ärr som gick upp mot kindknotan. På vänstra handen hade han en mycket vacker juvelring och körde en Citroen av senaste modell. Av språket att döma var Gross otvivelaktigt tysk.

Någon tid efter denna episod hade Schögggl av de schweiziska myndigheterna ombetts komma till Zürich, då man ville förhöra honom om något. Redan vid schweiziska gränsen häktades emellertid Schögggl och polisen började korsförhöra honom om vad han visste om spionageaffären Dubois. Den enda ledtråd polisen hade, syntes emellertid enligt Schögggl vara, att han en gång flugit med samma plan till Paris som Dubois. Då således alla bevis mot honom saknades, ställdes Schögggl i stället inför rätta för brutet äktenskapslöfte och dömdes till åtta månaders fängelse.

Schögggl uppger sig vidare efter återkomsten på egen hand

ha skrivit en ny bok om sina upplevelser i Sovjetunionen, vilken han sänt till Kleines Volksblatt i Graz, där den nu håller på att granskas.

I Schöggls berättelse dyker Manfred upp flera gånger. Schögggl hade efter återkomsten från sjukhuset till corpus III berättat om svensken för Manfred men icke för någon annan. Manfred hade i Potma jämte Spann och polisofficeren Marek gällt för att vara en slags förtroendeman för de österrikiska fångarna gentemot ryssarna. Manfred hade flera gånger varnat Schögggl för att berätta vad han visste och framförallt för att uppsöka någon ambassad. Vid ett senare tillfälle hade Manfred oroligt frågat, huruvida Schögggl ämnade företaga sig någonting beträffande svensken. Sanitzer hade i fängelset sagt, att han icke litade på Manfred. Den senare lyckades ofta skaffa sig bröd och annan extra förplägnad. Schögggl visste icke hur detta hade gått till eller om fängelseledningen kände till detta. Själv hade Manfred sagt att han köpt det svart.

Efter återkomsten till Österrike hade Schögggl icke mera träffat Manfred. Den senare hade emellertid flera gånger ringt upp Schögggl och bett om sammanträffanden, men Schögggl ville icke längre ha med Manfred att göra.

Sammanhanget kan vara följande: Schögggl berättat för Lorentzon vad han vet om svensken i Vladimir. Beskickningen i Wien utfrågar bl.a. Manfred om Schögggl, och Manfred är icke dummare än han begriper, att Schögggl lämnat oss upplysningar, som vi funnit vara av intresse. Cirka fyra månader senare kontaktar Gross Schögggl och nämner namnen på några av Schöggls fängelsekamrater, först av alla Manfred. Gross lyckas så locka ur Schögggl allt vad han vet.

Bedömning av Schöggls tillförlitlighet.

Schögggl har i Zürich den 22 oktober 1956 för Lonaeus och Lorentzon redogjort för sin vistelse i Vladimir. (Se P.M. den 24 oktober 1956). Denna utsaga skiljer sig i flera avseenden från Schöggls nuvarande. Inledningsvis torde kunna konstateras av

Schöggls båda redogörelser för sammanträffandet med den sjuke svensken i Vladimir, corpus II - därest uppgiften överhuvudtaget har verklighetsunderlag - att denne med hänsyn till tidsfaktorn omöjligt kan vara identisk med Tomsen. (Tomsen, alias Grosheim-Krisko, överfördes nämligen i juni 1953 från Vladimir till Tapiau, varifrån han i december samma år via Friedland hemsändes till Tyskland).

De motstridiga uppgifterna torde lämpligen kunna uppdelas i fem kategorier:

1. Faktorer, som på grund av normala minnesfel, slarvigt uttryckssätt och bristande medvetande om detaljernas vikt etc. icke torde påverka bedömningen av Schöggls tillförlitlighet.
2. Faktorer, som tyder på att Schöggel icke talar sanning.
3. Faktorer, som tyder på att Schöggel talar sanning.
4. Faktorer, som på olika sätt bör kontrolleras för att ytterligare undersöka Schöggls tillförlitlighet.
5. Övriga omständigheter av betydelse.

(Redogörelsen följer huvudsakligen ovanstående uppteckning av det andra samtalet med Schöggel.)

1. Faktorer som på grund av normala minnesfel, slarvigt uttryckssätt och bristande medvetande om detaljernas vikt etc. icke torde påverka bedömningen av Schöggls tillförlitlighet:

a) I sin första utsaga uppger Schöggel, att han spelat domino med Wallenberg. Vid det andra samtalet erinrar sig Schöggel överhuvudtaget icke domino, men på tillfrågan om han spelat schack, säger han, att han gjort detta under den första vistelsen i sjukhuset efter åderbräcksoperationen med en ryss eller finne. Det torde icke kunna anses anmärkningsvärt att Schöggel missminner sig på denna punkt. (Se även vad som under 2 (a) och 3 (n) anförts om Schöggls divergerande uppgifter om tidslängden för sammanträffandet med svensken.)

b) Vad tidpunkten för Schöggls andra vistelse i sjukhuset beträffar uppgav han första gången att denna ägde rum i mitten av april 1955 till den 28 maj 1955, under det att han under det senare samtalet säger, att det var i februari 1955. Den senare uppgiften torde vara den korrekta. De diverge-

rande uppgifterna synes emellertid icke böra påverka bedömningen av Schöggls tillförlitlighet.

c) Schöggls första utsaga om svenskens rörelseförmåga, där han bl.a. säger, att han "bewegte sich wie ein Kasperl" samt att han var förlamad, överensstämmer icke med den andra utsagan, att svensken aldrig kunde resa sig ur sängen. Detta kan beror på att Lorentzon vid det första samtalet missförstod vad Schöggel inlade i verbet "bewegen". Detta kan ju på tyska även betyda, att svensken rörde sig i sängen.

d) Att Schöggel under första samtalet uppgivit, att svensken var förlamad under det att han vid det andra samtalet icke kan precisera skälen för svenskens svårighet att röra sig, synes icke böra påverka bedömningen av Schöggls tillförlitlighet.

e) Vid det första samtalet erinrade sig Schöggel namnet Wallenberg. Här kan det komma sig, att Schöggel icke vid det senare samtalet kunde erinra sig Wallenbergs namn? Han visste ju i förväg om svenska beskickningens intresse för honom. Detta kan vara en indikation på att Schöggel har rent mjöl i påsen och endast behöver berätta vad han för tillfället erinrar sig utan att tidigare behöva förbereda sig genom att repetera sina upplevelser. Å andra sidan förefaller det anmärkningsvärt, att Schöggel vid det andra samtalet, när namnet Wallenberg av envoyén Lundberg första gången nämndes, omedelbart begagnade sig av detta namn, vilket dock vid nästa tillfälle förvandlades till Wallenstein. Schöggels medgivande, att han i en tidskrift läst om den svenske diplomaten Wallenbergs öden är anmärkningsvärt i detta sammanhang. Kan Schöggel genom suggerering vid det första samtalet fått uppfattningen att det handlade om denna person? Dessa omständigheter är emellertid mot bakgrunden av Schöggels psyke (se nedan) av den art, att de icke torde påverka bedömningen. Härtill kommer även uppgiften av Schöggel, att han befann sig i ett utomordentligt dåligt tillstånd efter sex dagars vistelse i en stäcell och efter självmordsförsöket.

f) Spanns "kuggfråga" om frisören i sjukhuset synes icke vara en så viktig detalj, att man kan förmoda att Schöggel skulle erinra sig dennes utseende.

g) Spanns andra fråga om "toalett-frekvensen" är irrelevant dels på grund av att båda på grund av sitt hälsotillstånd var bundna till sina sängar, dels på grund av uppgiften att det i cellen fanns tillgång till toalett.

h) Schöggels första uppgift, att han tillsammans med svensken

i en i fängelset tillgänglig tidning läst om förbunds-kansler Raabs besök i Moskva, vilket strider mot hans andra utsaga, kan motiveras på flera trovärdiga sätt (se även under 3 (h)).

i) Schöggls uppgifter om Pelikan kan bero på minnesfel.

j) Den något diffusa beskrivningen av Vladimir, som Schögggl ger vid det första samtalet, synes vara av mindre betydelse. Att Schögggl korrigerar sin första skiss är oväsentligt, då han antagligen talat med Manfred eller andra medfångar om detta och av Lorentzon i Zürich fått reda på att den icke stämmer. Hans förklaring härutinnan bör kunna godtagas.

2. Faktorer, som tyder på att Schögggl icke talar sanning.

a) Vad angår tidslängden för Schöggls vistelse tillsammans med svensken i sjukhuset uppgav han första gången, att denna varade cirka en månads tid, under det att han vid det senare samtalet uppger endast en natt. Detta synes vara ett moment av sådan vikt, att ett direkt minnesfel synes osannolikt. (En tänkbar förklaring till Schöggls beteende härvidlag ges under 3 (n)).

b) Vid Schöggls första utsaga om 1-månadsvistelsen med svensken har han endast kunnat lämna ytterst knapphändiga uppgifter om denne, vilket förefaller egendomligt (se även under 3 (d)). Schöggls första uppgift om att svensken bett honom att det icke skulle komma till släktingarnas kännedom om att han var sjuk, synes plausibel, och det talar mot Schögggl att han icke erinrar sig denna sak.

3. Fakta^{ny}, som tyder på att Schögggl talar sanning.

a) Schöggls beskrivning av cellen samt dennas läge i sjukhuset med detaljen om att den vette mot rastbox 3 överensstämmer med för oss tidigare kända fakta. (Numreringen på rastboxarna bör kontrolleras.)

b) De båda fångarnas första samtalsämne enligt Schöggls senaste uppgifter synes plausibel.

c) En viktig punkt är att Schögggl uppger, att svensken sagt, att han varit fängslad sedan 1945 och till en början i ett Moskva-fängelse suttit tillsammans med andra fångar, men att han därefter alltid eller nästan alltid suttit isolerad.

d) Därest Schöggls andra uppgift om att han endast en natt vistats tillsammans med svensken är riktig, kan detta förklara, att Schögggl har så knapphändiga uppgifter om denne.

e) Schöggls beskrivning av svenskens vård samt om att läkarepersonalen huvudsakligen varit kvinnlig, överensstämmer i båda utsagorna (se även under 1 (d)).

f) Schöggls uppgifter, att han aldrig hört namnet Tomsen och hans spontana reflektion, att namnet låter engelskt, styrker vad som ovan sagts om att svensken icke kan vara Tomsen. Samtalsledarna fick intryck att Schögggl vid detta tillfälle var fullt uppriktig.

g) Samtalsledarna fick ett gemensamt intryck av att Schöggls uppgifter om skriken i Vladimir och om Kugloff bar prägel av stor sannolikhet.

h) Schöggls uppgifter om tillgången på tidningar i Vladimir stämmer med uppgifter från ett flertal håll.

i) Manfreds uppgifter om Schögggl och Schöggls om Manfred, framför allt att han för denne berättat om svensken, synes trovärdiga.

j) Schöggls relation av sitt bortförande ur svenskens cell har prägel av sannolikhet.

k) Schöggls uppgifter i samband med samtalet om Hesch' sammanträffande med utlänningar kom spontant på ledfrågor.

l) Icke vid något tillfälle har Schögggl försökt att tillskansa sig förmåner av något slag med anledning av de uppgifter, som han lämnat till svenska myndigheter. (Han har emellertid ersatts för förlorad arbetsinkomst.)

m) Man bör hålla i minnet, att Schögggl frivilligt första gången approcherade det svenska konsulatet i Zürich, vilket mot bakgrunden av Schöggls psykiska läggning, för vilken här nedan göres ett försök till bedömning, torde passa in i hans beteendemönster.

n) Det är betecknande för Schöggls minne, att denne kommer ihåg saker och ting bättre, då han kan "haka upp" sina erinringar på viktiga personer. (Se exempelvis vad han säger om "Leningradchefen" och Maslov i Kreml.) För Schögggl torde även svensken ha hört till kategorien viktiga personer. Schögggl säger om sig själv att han ibland har ljusa ögonblick, då han bättre erinrar sig vad som passerat. Det förefaller ävenledes som om hans minne förbättrats under de två år, som förflutit sedan det första samtalet, och själv uppger han att hans hälsotillstånd nu är mycket bättre. Detta

talar för att exempelvis den motstridande uppgiften om att Schögggl första gången säger att han var tillsammans med svensken en månad och andra gången endast en natt, icke torde vara en medveten lögn utan snarare bottna i en missräknad ambition att övertyga oss om att hans uppgifter verkligen var sanna. Hans senaste uppgifter torde med anledning av vad som ovan sagts vara de korrekta.

o) Under tidigare samtal med fångar som varit i Vladimir har vi hört talas om en homosexuell finne.

4. Faktorer, som på olika sätt bör kontrolleras för att undersöka Schöggls tillförlitlighet.

a) Manfred uppger, att Schögggl dömts till 10 månaders fängelse i Kreisgericht i Leoben. Själv säger Schögggl att han dömts i Zürich. Fakta bör konstateras av beskickningarna i Wien och Bern.

b) Schöggls skiss av sjukhuset bör jämföras med uppgifter från andra personer, som ävenledes vistats där.

c) Beskickningen i Wien torde kontrollera Schöggls inexakta uppgifter om sin placering efter de två vistelserna i sjukhuset. Förväxlingar synes ha skett. Schöggls uppgifter om undertecknandet av förhørsformulär bör kontrolleras.

d) den av Schögggl omnämnde Gustaf Taubers i Wien tillförlitlighet bör undersökas av beskickningen i Wien.

e) Schögggl bör tillfrågas om gatuadressen till Weiss Verlag & Co i München ävensom om namn och adress på det kafé i Stuttgart, där han träffade Gross.

f) Engelska beskickningen i Wien torde inkopplas för att fastställa Gross` identitet.

g) Beskickningen i Wien bör söka erfara om Schöggls uppgifter om det nya manuskriptet, som lämnats till Kleines Volkblatt i Graz, är riktiga.

h) Manfreds situation i ljust av Schöggls uppgifter kan tyda på att denne går ryssarnas ärenden. Manfred var egendomligt nervös vid Braunerhielms samtal med honom. Beskickningen i Wien torde söka utreda, hur det förhåller

sig härmed.

1) Från tillförlitliga fångar, som vistats i sjukhuset, bör söka utrönas, hur tändning och släckning av ljuset i sjukhuset skedde, samt om ljuset var tänd under natten. Dessa omständigheter kan påverka bedömningen av den omständigheten, att Schöggl kan beskriva svensken relativt dåligt.

5. Övriga omständigheter av betydelse.

a) Det förefaller vara av intresse, vad Schöggl säger om att han måste underteckna ett papper om att han icke kände till svensken.

b) Schöggls dåliga rykte bland medfångarna kan vara en indikation på att han även i Zürich gick ryssarnas ärenden som provokatör. Häremot talar emellertid det förhållandet, att han spontant lämnat uppgifter om en episod i Stuttgart, då han tydligen själv varit utsatt för en provokatör, som sökte lista ut Schöggls göranden och låtanden efter frigivningen, ehuru inbakat i allmänna redogörelser för fångenskapen. Det förefaller högst osannolikt, att en man med Schöggls läggning vid detta tillfälle icke skulle briljerat med att flera utländska beskickningar haft intresse för hans person.

Intryck av Schöggl.

(Anteckningar av envoyén Lundberg, vars uppfattning samtliga i samtalet deltagande delar.)

Schöggl är patolog. Enligt vittnesutsagor tycks han ha företett psykiska särdrag redan på ett tidigt stadium i rysk fångenskap, varför det är möjligt, att hans psyke varit ur balans redan från barnåren. Han äger sjukdoms insikt. "Om någon ger mig en order, kan jag utmärkt genomföra den. Om jag är lämnad på egen hand, kan jag icke hålla samman saker och ting. Mitt minne faller ibland bort, men rätt vad det är återvänder det." Han har, utsatt för press av ryssarna, sina medfångar och inhemsk polis, upptäckt, att hans psykiska särbeskaffenhet i viss utsträckning skyddar honom. Då den ryske polisofficieren frågar ut honom om "der Schwede", spelar han medvetet idiot och kommer undan. Uteslutet är därför icke, att han avsiktligt ibland upprepar sitt "mehr weiss ich nicht" eller låtsas icke förstå i syfte att dölja något eller få tid att tänka

efter. Han kan t.o.m. ha spelat in rollen som utpräglad patolog i syfte att dölja vissa förhållanden.

Inför oss hade han ingen förnuftig anledning att dölja något. Men han greps gång på gång av rädsla och osäkerhet. Han skäms över att han är oredig och obildad, han blir förskräckt, då han upptäcker att vi vet åtskilligt om Vladimir, han undrar, vart vi vill komma, han frågar, om vi verkligen är svenskar.

Då jag frågar: "Känner ni Hesch?" svarar han ja. "Talade Ni med Hesch om andra fångar?" utlöser ett blixtsnabbt och kategoriskt nej, vilket kan tydas som fånens reflex att neka på alla alltför allmänna frågor, vars innebörd han icke riktigt förstår. På frågorna: "Hörde Ni talas om någon estländsk präst, om någon dansk?" kommer lika säkert och snabbt jakande besked, i första fallet i form av korrigering "han var biskop" och han tillägger genast och spontant, att Hesch talat om dessa fångar. Möjligen är inte endast rädslan orsak till detta reaktionssätt. Han har uppenbarligen utomordentliga svårigheter att följa en tankegång, att hålla samman saker och ting, hans omdöme är nära nog obefintligt, han reagerar inför varje detalj instinktivt som ett djur. Möjligen fungerar hans minne så, att han har svårt att associera från det allmänna (Hesch - medfångar) till det enskilda (en dansk - en estländare), medan associationerna i motsatt riktning löper lättare.

Schöggl är en lögnare, därför att han blandar ihop olika tillfällen, blandar ihop vad han upplevat med vad han hört eller läst, vill skryta med sin kroppsstyrka (boxar-myten, myten om striderna i Vorkuta med skottskador i benen, som han nu spontant uppger vara åderbräck), därför att han känner sig hjälplös i tillvaron, utlämnad åt ryssar, ilskna medfångar, som anklagar honom för att vara en "Spitzel" och arga kvinnor, arbetskamrater och arbetsgivare. Hjälplösheten tvingar honom att ibland fantisera ihop något till sin fördel, ibland neka till något, som han tror kan skada honom. Han ljuger skickligt, att han fick bättre mat av ryssarna för att han arbetade bra, inte därför att han var "Spitzel". Försvarsattityden dominerar hans uppträdande. Om någon behandlar honom vänligt, kan han vara naivt öppen, och om någon kommenderar honom hårt, vågar han inte sätta

sig till motvärn. Han har lytt ryssarnas order att spionera på medfångarna, men han har gjort det som en hund reagerar på käpprapp och karameller och inte av kallblodig beräkning, och känner sig därför moraliskt oskyldig.

Han säger sig ibland umgås med tanken att bli medlem av någon "organisation, som hjälper människorna" och i den andan har han tagit kontakt med svenska konsulatet i Zürich för att meddela vad han vet om "der Schwede". Det verkar inte, som om han väntade sig någon belöning för vad han berättat. Det verkar snarast, som ^{om} hans hjärna vore full av minnena från Ryssland, och han företar sig ibland det ena, ibland det andra (t.ex. bokskrivandet) för att avreagera sig.

Stundom har man intrycket att Schöggel åtminstone för en kort period lyckas vara slug och är stolt över det. Han försäkrar, att han ingalunda är dum, och många yttranden visar en normal reflexionsförmåga. Det är svårt att bedöma, om en del av hans berättelse avsiktligt är konstruerad för att övertyga dem som förhör honom.

Vid första förhöret berättade han detaljen om Wallenbergs budskap, då man gemensamt läste om förbundskanslerns besök. Denna detalj verkade spontan och trovärdig, icke minst mot bakgrunden av Bruggers vittnesmål. Det visar sig nu, att det hela var lögn. Detaljen kan lätt hopfantiseras, därför att den består av i ryska fängelser upplevda element.

Vid andra förhöret går historien om samvaron med Wallenberg och vad denne berättat om sin isolering utmärkt väl ihop med vad vi vet om Wallenbergs öde. Men Schöggel kan mycket väl ha upplevt eller hört talas om liknande episoder, som han nu diktat in i sammanhanget.

Vad Schöggel berättade om polisofficerens förhör med honom om "der Schwede" före avresan från Sovjetunionen, stämmer utomordentligt väl överens med bilden från 1947, men Schöggel kan ha varit förhörd om flera medfångar, han kan ha hört om liknande förhör med kamrater.

Ingen av de episoder eller fakta Schöggel berättat, är så unik och typisk, att den kan sägas med största sannolikhet vara möjlig endast i samband med Wallenberg. Den avgörande frågan är, om Schöggels initiativ och berättelse om "der Schwede" har hela sin grund i den artikel om Wallenberg, som han läste i en bildtidning eller om den bygger på ett sammanträffande med Wallenberg. Någon

bestämd slutsats tycks icke kunna dragas.

Schöggl's berättelse kunde möjligen bättre värderas av en psykiatriker än av UD:s folk efter vanliga sammanställningar av nakna fakta. Ett förhör med honom bör pågå under minst ett par dagar med visst mellanrum, varvid eftersträvas att insmyga alla relevanta frågor i form av små obetydliga detaljer, som inte väcker affekter hos honom och av vilka han inte genast kan dra slutsatser om avsikterna. På grund av Schöggl's svårigheter att uppfatta sammanhang kan en välplanerad korsförhörsmetodik vara givande.

Wien den 10 november 1958.

(Erik Braunerhielm)

(Gunnar Lorentzon)

Handwritten signature

P.M.

angående samtal den 12 november 1958 med Otto Schögggl.

Schögggl uppsökte mig oanmäld i dag på beskickningen. Han överlämnade närslutna lista, som utgör en avskrift av de namnförteckningar över medfångar han haft. Originallistorna hade han lämnat kvar hos sin hustru i Steiermark. Jag sade honom, att det av olika skäl vore av värde för oss att få se även originalen. Schögggl blev till en början misstänksam men lovade efter någon tvekan att ge mig dessa i nästa vecka.

Han berättade vidare, att han i Potma gjort en första förteckning upptagande 45 namn (de 45 sista i närslutna avskrift), som han smugglat hem till Österrike. Denna hade han överlämnat till österrikiska röda korset, som behållit originalet men givit honom en avskrift. Övriga namn hade han med hjälp av kamrater sammanställt vid olika Heimkehrer-möten efter hemkomsten. Två namn, polacken Lesinski och ungraren Rotter hade han erinrat sig, då han gjorde den avskrift han nu lämnade mig.

De personer, vars namn äro försedda med asterisk, arbetar enligt Schögggl med säkerhet för Sovjetunionen. Personer, vars namn utmärkts med ? kunna misstänkas gå ryssarnas ärenden. Att Suppinger var rysk agent visste Schögggl av den anledningen, att han före fångenskapen av amerikanarna satts att övervaka honom. Beträffande Hawlik sade sig Schögggl veta, att denne i Potma lovat ryssarna att arbeta för dem.

Medan vi tittade på listan, nämnde Schögggl att han suttit i tyska koncentrationsläger. Jag uttryckte min överraskning häröver, då ju Schögggl varit SS-officer. Schögggl förnekade, att detta var riktigt men tillfogade, att han i Vladimir till en början utgivit sig för att vara SS-man för

att komma på god fot med de tyska och österrikiska medfångar, med vilka han varit tillsammans. Vi kom så att tala om Schöggl's förflutna, varvid han berättade följande.

Fadern hade varit en ganska förmögen och framstående man i Schwechat (i Schöggl's födelseattest står att fadern var bokhållare). Vid unga år hade Schöggl anslutit sig till furst Starhembergs Heimwehr och där lärt sig avsky nazisterna. 1936 hade han gjort arbetstjänst i Österrike och 1938 inkallats i militärtjänst, varvid han tjänstgjorde vid pionjärbattaljon 86 i Krems. Han hade deltagit i inmarschen i Tjeckoslovakien och efter krigets utbrott i fälttåget mot Frankrike.

I trakten av Metz hade han kommit ifrån sin trupp och övernattat i en fransk bondgård. Där hade han sammanträffat med ett par fransmän, som tillhörde en motståndsgrupp med beteckningen I-2-4. Han hade vunnit deras förtroende och lovat arbeta för dem. Han hade lämnat smärre uppgifter om tyska truppers dislokation och till och med smugglat åt dem några pistoler. Slutligen deserterade han men blev i augusti 1940 häktad och förhördes av Gestapo i Bremen. (Hans berättelse var på denna punkt otydlig, men jag ville icke pressa honom.) Han överlämnades av Gestapo till 165. divisionens krigsdomstol, av vilken han dömdes till livstids straffarbete i koncentrationsläger. Han satt till en början i "Moorlager" vid holländska gränsen och därefter i Buchenwald. Han blev så småningom tilldelad ett straffkompani, som skulle gräva fram blindgångare. Slutligen blev han i Ebrach vid Bramberg befriad av 65. amerikanska divisionen. Han fick tjänstgöra som chaufför åt amerikanska officerare och kom med dessa till Linz. Han vann så småningom amerikanarnas förtroende och fick för deras räkning utföra smärre uppdrag. Han hjälpte sålunda till att häkta Gauleitern i Linz, Eigruber. Då jag litet senare under samtalet frågade honom om hans bekantskap med fältmarskalk Schörner, svarade han, att han såsom chaufför varit närvarande vid det tillfälle, då Schörner i Linz av amerikanerna utlämnats till ryssarna. Slutligen hade Schöggl blivit chef för ett "Verbindungsstelle" mellan den amerikanska militärförvaltningen och staden Linz' myndigheter. Borgmästare Kofel borde kunna erinra sig, att han vid denna tid icke kunde vidtaga några åtgärder utan samråd med Schöggl. Kort tid härfter hade Schöggl knutits till CIC. För amerikanerna hade Schöggl uteslutande arbetat inom Österrike, huvudsakligen i Linz.

Jag sade Schöggel, att jag gärna ville taga tillfället i akt att få några förtydliganden av hans berättelse föregående vecka. Schöggel förklarade sig genast beredd att omtala allt jag ville veta. Han var denna gång betydligt lugnare än tidigare och lättare att förhöra. Jag sökte dessutom på allt sätt vinna hans förtroende och undvek därför att ställa frågor, som kunde skrämma honom. Trots detta var hans berättelse många gånger oredig och jag måste ofta återkomma i detalj till samma frågor för att få klarhet.

Schöggel upprepade sin tidigare lämnade utsaga om svensken. Då han kommit in i svenskens cell, hade sålunda denne efter en stund på ryska frågat om han vore ryss. Schöggel hade på samma språk svarat, att han var österrikare. Svensken övergick då till tyska och frågade om Schöggel verkligen vore österrikare och icke tysk. Därefter hade medfångens omtalat, att han vore svensk, att han varit fängslad sedan 1945, till en början suttit i Ljublanka, där han 1949 eller 1950 varit tillsammans med en person, varefter han alltid varit ensam. Schöggel erinrade sig plötsligt, att svensken sagt, att han redan i Ljublanka varit sjuk, sedan blivit bättre men därefter på nytt insjuknat och nu blivit alldeles "fertig". Ryssarna gävo honom icke den vård han behövde och ville tydligen icke göra honom frisk.

På fråga var svensken hade tillfångatagits, svarade Schöggel, att svensken sagt, att han 1945 häktats i Ungern. Schöggel uttryckte saken på följande underliga sätt: "Er war seit 1945 in Ungarn verhaftet". Schöggel kunde icke erinra sig, att svensken sagt något om sitt yrke eller bakgrund. Icke heller kunde Schöggel angiva, huruvida svensken sagt sitt namn. Jag frågade då också Schöggel, om han hade en känsla av att han under de senare förhören ljugit eller talat sanning, då han sagt ryssarna, att han icke visste svenskens namn. Icke heller detta kunde Schöggel erinra sig. Under utfrågningen fick Schöggel plötsligt ett intryck av att svensken kanske sagt något mera om den fånge han suttit tillsammans med i Moskva. Medfångens torde icke ha varit en ryss. Mera härom kunde Schöggel likväl för tillfället icke komma ihåg. Schöggel har numera definitivt fastnat för att svensken skulle ha suttit i Lubljanka, men det är möjligt, att detta beror på en suggestion i efterhand.

Om svenskens signalement kunde Schöggel för övrigt icke

erinra sig något nytt annat än att han trodde att denne haft hår på bröstet.

Schögggl hade talat med svensken en ganska kort stund, kanske bara några minuter. Därefter hade den kvinnliga läkaren kommit in och givit svensken en spruta, varav den sistnämnde syntes ha blivit så medtagen, att han icke längre orkade tala. Först påföljande morgon hade de båda växlat ett par ord. Schögggl kunde icke säga, om svenskens tunga ryska och tyska berodde på att denne icke behärskade dessa språk eller om han varit för sjuk för att tala. Själv hade Schögggl varit mycket sjuk och icke haft något intresse för längre samtal.

Om belysningen i cellen meddelade Schögggl, att det vid dörren fanns en lampa, som brann både dag och natt.

Påföljande morgon hade vid visitationen en politisk officer - Schögggl minns ej längre, att han skulle ha hetat Sträffof - tittat in och utbrustit; "vad är det där för en typ". Han hade kallat ut läkaren ur cellen, stängt dörren och samtalat med henne ute i korridoren. Fem minuter senare hade två bärare kommit in och på en bår burit ut Schögggl som var för sjuk att gå själv. - Vid förra samtalet sade ju Schögggl, att han föruts ut tämligen bryskt och vi fingo intrycket att han fått gå själv. Denna uppgift lämnade han dock som direkt svar, då envoyén Lundberg uttryckte sin överraskning att han trots sin sjukdom förflyttades så plötsligt.

Schögggl hade förts till en cell, som låg ungefär mitt emot svenskens. Huruvida denna var belägen i samma korridor eller ännu en trappa högre (alltså på andra våningen) kunde Schögggl icke med bestämdhet uttala sig om. Några timmar senare hade samme politiske officer kommit in till honom, gett honom ett par cigarretter och frågat rätt vänligt: "Nå, vad sa' den där dåren? Vad berättade han?" Schögggl svarade, att han endast omtalat, att han var svensk. Officeren hade då svarat, att den sjuke visst inte var svensk utan tysk. Hade han inte sagt sitt namn? Detta förnekade Schögggl bestämt, varefter officeren efter en stund gått sin väg. Han lämnade ett paket cigarretter kvar i cellen.

Schögggl hade vistats i denna cell tre à fyra veckor. Under denna tid hade han ytterligare tre eller fyra gånger blivit förhörd av chefen för kontraspionaget i fängelset personligen. Denne hade sökt pressa ur Schögggl svenskens namn och förhöret hade ofta

varit ganska bryskt. Efter varje utfrågning hade Schögggl fått underteckna en förklaring av ungefär följande innehåll. "Jag förpliktar mig att icke för någon av mina medfångar omtala något om den sjuke, som utgivit sig vara svensk. Om jag bryter mot detta, kommer jag alltid att få vistas i ensamcell och får aldrig se hemlandet igen." Schöggls formulering torde enligt min mening endast mycket ungefärligt återgiva innehållet i förklaringen. Jag är icke säker på att den sista satsen verkligen fanns med. Muntligen hade emellertid ryssarna ofta upprepat detta hot. I varje fall var det enligt Schögggl icke fråga om ett förhörsprotokoll i egentlig mening utan endast om en försäkran att han icke skulle tala om svensken.

I Potma hade Schögggl icke utsatts för något förhör. Han hade liksom alla medfångarna inkallats till en politisk officer som frågat honom om han icke i fortsättningen ville arbeta för ryssarna. Officeren hade framhållit, att han icke hade någon hjälp att vänta sig när han återkom till hemlandet. Den enda som bistode de återvändande vore det kommunistiska partiet. Av amerikanerna och engelsmännen hade han intet gott att vänta. Hela hans framtid berodde på om han ville samarbeta med kommunisterna. Schögggl hade icke vågat avvisa ryssarnas förslag utan svarat, att han skulle tänka över saken. Ryssen hade då hänvisat till att Schögggl ju utgivit sig för att vara boxare. Man kunde därför träffa det arrangemanget att Schögggl efter hemkomsten skulle uppsökas av en person, som gav lösenordet: "Vi skola ordna en match i Prag". Från denne skulle Schögggl erhålla sina order. Till dags dato hade Schögggl ännu icke träffat någon som gett honom detta lösenord. Därefter hade Schögggl liksom övriga fångar fått underskriva en förklaring om att han icke skulle berätta om sina upplevelser i Sovjetunionen. Denna förklaring gällde icke något speciellt förhållande utan fångenskapen i allmänhet. Muntligen hade emellertid officeren erinrat honom om den sjuke i Vladimir som utgivit sig för att vara svensk och allvarligt tillhållit honom att icke för någon berätta om denne. Han hade tillagt den varningen att om Schögggl bröt mot detta förbud, skulle ryssarna kunna komma åt honom var han än befunde sig.

Efter de cirka tre veckorna i sjukhuset hade Schögggl

överförts till huvudbyggnaden. Det var till en början mycket svårt att få ur honom, till vilken cell han då kom. Han uppgav först att han införts i en cell i den andra våningen tillsammans med Suppinger, Manfred, Sanitzer, den japanske Abwehrchefen i Manchuriet Sächsa (namnet betydde socker) och flera tyskar samt att han suttit i denna cell ända till frigivningen. På förnyade frågor förklarade han emellertid, att han efter återkomsten till Corpus III satt i flera celler. I den första av dessa sutto Manfred, Sanitzer och två eller tre tyskar, däremot icke Döring. Jag övergick då till att tala om någonting annat. Då jag senare återkom till ämnet och nära nog frågade Schögggl om varje steg han tagit, erinrade han sig plötsligt, att han från sjukhuset fördes till en cell i Corpus III, där endast greker och tyskar sutto. Detta hände den 21 februari 1955, hans födelsedag. Han mindes detta därför att medfångarna ställt till en liten födelsedagsfest för honom och sammanställt en present med livsmedel ur sina gåvopaket. Schögggl själv hade ju aldrig fått mottaga några paket förrän i Potma.

Schögggl ställde emellertid till med bråk för att han icke kom tillsammans med landsmän. Han begärde att få tala med en politruk men då ingenting hände, satte han i gång med en hungerstrejk. Efter fem à sex dagar blev han äntligen förd till en politisk officer, som tydligen först hade grälat på honom, varnat honom för att ställa till med bråk och återigen tillhållit honom att akta sig för att säga något om den sjuke i Corpus II. Därfter hade Schögggl's framställning beviljats och han hade kommit till en cell i nedre våningen, där Manfred, Sanitzer och en tysk sutto. Han kan icke erinra sig att tysken var Döring, vilken han hade träffat tidigare i fängelset. Schögggl synes förväxla Döring med en annan person. Det var för Manfred, som han nu trots förbudet omnämnde svensken.

Någon tid senare hade han av okänd anledning straffats med "Stehkerker" i sju à åtta dagar. Han hade icke satt detta straff i samband med Manfred. Han hade till en början litat på och sett upp till Manfred och först i Potma erfarit att denne ansågs gå rys-sarnas ärenden.

Manfred hade under några månader efter hemkomsten hållit kontakt med honom och bland annat hjälpt honom att uttaga pass. Det var efter återkomsten till Wien som Manfred uppmanat honom att icke

göra samma dumhet som alla andra att lämna uppgifter om utländska fångar till främmande ambassader. Det kunde bli farligt för honom, hade Manfred sagt. Av denna anledning hade Schöggel hittills undvikit de utländska beskickningarna i Wien och i stället lämnat sina upplysningar till olika diplomatiska missioner i Schweiz.

Jag frågade Schöggel på nytt om dennes första vistelse i sjukhuset i samband med åderbräcksoperationen. Efter något trevande, framkom att Schöggel intagits i Corpus II för denna operation vid två olika tillfällen. Första gången hade varit 1953, då man opererat det ena benet. Han hade då vistats i en à två månader i en cell tillsammans med en finne. Det var denne finne som hade varit stor och stark och av landsmännen betraktades som cellspion och det var med denne han spelat schack. Även det andra benet behövde emellertid opereras och han gjorde flera framställningar om att på nytt intagas på sjukhuset. Det dröjde emellertid ända till december 1954 tills denna framställning beviljades. Det var nu han kom till en finne som var homosexuell och omedelbart förflyttades till en annan cell, där han några veckor var ensam. Han kom därefter tillbaka till Corpus III, blev snart straffad med "Stehkerker", försökte begå självmord genom att skära sig i halsen och kom så på nytt till sjukhuset och träffade svensken.

Under samtalets gång kom Schöggel på att den homosexuelle icke varit finne utan tysk. En tysk medfånge vid namn Rühmann eller liknande hade vid något tillfälle berättat, att hans homosexuelle landsman haft någon historia i fängelset tillsammans med några japaner.

Såvitt jag kan förstå, kan vår uppfattning att Schöggel tidigare sagt sig ha vistats i sjukhuset för åderbräcksoperation endast en gång ha berott på att vi missuppfattat hans slarviga uttryckssätt. Han torde aldrig ha sagt, att han endast en gång varit intagen för åderbräck. Han berättade exempelvis under vårt förra samtal, att han först varit tillsammans med en ryss eller finne och sedan med en annan finne, men han har aldrig uttryckligen sagt, att detta var under en och samma vistelse. Uppgifterna att "finnen" dels var homosexuell dels stor och stark lämnade han under olika tidpunkter av samtalet men angav icke tillräckligt tydligt att han avsåg två olika finnar.

Tidpunkten för Schöggls andra sjukhusvistelse synes vara osäker. Schöggel insisterade på att han varit intagen i Corpus II i december 1954 men ville även hävda att han efter den sista åderbråcksoperationen satt ungefär två månader i Corpus III, innan han begick självmordsförsöket. Om Schöggel minns rätt beträffande tidpunkten för sin återkomst till Corpus III den tredje gången, bör han emellertid ha sammanträffat med svensken tre à fyra veckor före den 21 februari 1955, d.v.s. i slutet på januari månad.

I övrigt kunna Schöggls två senaste sjukhusvistelser mycket väl placeras in under den tid från augusti 1954, då han sågs av bl.a. Hawlik, till mars 1955, då han kom till Manfred och Sanitzer i cell 11. Hans uppgifter stämma också med hans medfångars uppgifter, att han upprepade gånger varit i sjukhuset. Tyvärr kan han icke erinra sig med vilka personer han satt i Corpus III efter den andra åderbråcksoperationen och till självmordsförsöket.

Schöggel korrigerade sin tidigare uppgift om att operations-salen skulle ha varit belägen i sjukhusets kortända mellan de två cellraderna. Han berättade, att för att komma till cellerna gick man från huvudingången i en korridor genom den ena cellraden så att man kom in i mellanrummet mellan cellraderna. Till höger om huvudingången och innan man kommit fram till den första cellraden ledde en i vinkel byggd trappa upp till första våningen. Här låg vid byggnadens kortända operationssalen och till vänster, d.v.s. vid den mot cellraden vettande väggen, tandläkarens rum. (se bif. skiss).

Om journalisten Hans Gross i Stuttgart berättade Schöggel följande:

Gross var i 30- à 35-årsåldern, något kortare än Schöggel själv, d.v.s. något över medellängd, kraftigt byggd. Han hade vågigt ljusblont hår, vackra tänder och ett ärr från ungefär högra mungipan upp mot kindknotan. Schöggel kunde icke säga, om detta var ett mensurärr. Han hade flera ringar på fingrarna och körde en splitterny Citroën.

Gross hade identifierat sig dels med ett identitetskort, försett med foto, från någon journalistkola, dels med ett tyskt Heimkehrerausweis. Han hade talat tyska som en infödd men dessutom bättre ryska än Schöggel själv samt god engelska. Av det senare

språket torde dock Schögggl själv förstå mycket litet. Gross hade berättat, att han själv varit i rysk fångenskap. I vilka fängelser han vistats visste icke Schögggl.

Typiskt för Schöggls reaktioner är att då jag bad om Gross' adress, sade han sig icke kunna minnas denna, men lovade att se efter hemma. Strax därefter rann den plötsligt ur honom: Dachhaustrasse 26, München. Schögggl hade flera gånger skrivit dit men fått breven i retur med anteckningen: "adressaten okänd". Några andra försök att efterforska Gross hade han icke gjort. Adressen till förlaget Weiss & Co hade han aldrig haft.

Gross hade vetat att Schögggl suttit tillsammans med Manfred och många andra och sagt, att dessa medfångar uppgivit att Schögggl hade mycket att berätta.

Sammanträffandena med Gross hade ägt rum på Markt Café vid Hauptplatz i Stuttgart. Schögggl hade hjärtligt roligt åt att vi på grund av hans dialekt trott att kaféet hette Mord eller något liknande. I övrigt gav Schögggl om denna episod samma uppgifter som vid föregående tillfälle.

På frågan om till vilken tidning i Graz Schögggl lämnat sitt nya manuskript, svarade denne: "Kleines Blatt". Då jag sporde, om det inte var Kleine Zeitung, svarade Schögggl, att detta nog vore rätta namnet.

Sedan jag sagt Schögggl, att jag icke hade några flera frågor att ställa till honom, halade denne fram några handlingar, som han bad mig titta på. Det var intyg om att hans hustru, som är havande, icke hade någon egen bostad utan bodde hos sina föräldrar i Steiermark, att han själv bodde på ett ungarlshotell à 23 Schilling om dagen, att han hos Austrian Airlines tjänade 1.800 Schilling i månaden, att han var registrerad hos bostadsmyndigheten i Wien samt två brev från denna myndighet med försäkran om att man gjorde vad man kunde för honom. Schögggl sade så att orsaken till att han uppsökt mig i dag och icke väntat till vårt avtalade möte på fredag var, att han ville be om hjälp i sin bostadsfråga. Han hade nu blivit erbjuden en lämplig våning i Wien men för att få denna måste han betala 1.800 Schilling för den spis och det badkar som den förre hyresgästen låtit installera. Han hade själv sparat 800 Schilling och ville fråga om jag kunde låna honom de 1.000 Schilling som fattades.

Jag blev ganska förfärad och tvekade mycket länge. Jag

sade Schögggl, att vi absolut inte ville köpa upplysningar av honom. Till vilken annan person som helst skulle jag utan vidare lånat pengarna, men i detta sammanhang tyckte jag det var mycket obehagligt. Jag ville icke heller att han skulle stå i tacksamhetsskuld till oss och därför försöka vara oss till lags; då skulle allt han sade oss vara värdelöst.

Schögggl bedyrade, att hans begäran om ett lån icke hade något som helst med hans vittnesmål att göra. Han hade frivilligt svarat på alla mina frågor, innan han bett att få låna pengarna. Denna möjlighet att få en bostad och äntligen bilda ett eget hem kunde han emellertid icke låta sig gå ur händerna. Om han hade haft mera tid på sig, hade han kanske kunnat låna ihop det belopp han behövde bland sina vänner, men han måste lämna svar till kl. 8 påföljande dag. Vi hade verkat så vänliga och Lorentzon hade redan i Zürich sagt honom, att om han någon gång behövde hjälp skulle han bara vända sig till oss. Han hade därför varit säker på att vi nu skulle vara beredda att träda emellan.

Då jag fortfarande tvekade, brusade han upp och sade: "Ni tror inte på mig", "Ni litar inte på mig". Då jag frågade om han verkligen icke hade möjlighet att låna pengar från något annat håll, svarade han slutligen att han blott hade att vända sig till Manfred, så skulle han få allt han behövde. (Tidigare under samtalet hade Schögggl nämnt, att Manfred för ett par dagar sedan ringt honom och bett om ett sammanträffande samt tillagt, att han kunde ordna så att Schögggl förtjänade mycket pengar.) Schögggl framhöll, att han emellertid hittills icke velat gå till Manfred eller andra av hans typ men om ingen annan utväg fanns öppen, måste han göra detta.

Slutligen gav jag honom pengarna. Schögggl försökte truga på mig sitt pass som pant men för att skapa förtroende vägrade jag att taga emot detta eller någon annan säkerhet. Alla yttre tecken till trots, tror jag icke att det ursprungligen var Schöggls mening att utöva någon utpressning. Jag vågar också tro, att han punktligt kommer att betala igen pengarna. Mitt intryck är att han intet hellre vill än vara i fred men att han å andra sidan i en desperat situation skulle kunna sälja sig till vem som helst.

Medan jag hade Schöggls pass i min hand passade jag på att teckna ned uppgifterna däri om hans utlandsresor. Flera stämplat

voro tyvärr oläsliga. När Schöggl såg min förvåning över hans resor till Frankrike och Holland, sade han att han en gång skulle berätta för mig, hur det kom sig att han kunnat göra sådana färder. "Alla" hade sökt förmå honom att arbeta för dem men orsaken till att han vistats så kort tid på varje plats han besökt hade varit, att han avvisat anbuden och återvänt hem.

Stämplat i Schöggl's pass:

22 nov. 1955 utresa ur Österrike, Feldkirch-Bahn

22 nov. 1955 inresa Buchs, Schweiz

1 dec. 1955 inresa Buchs, Schweiz

8 dec. 1955 utresa, Kufstein Bahnhof

14 juni 1956 inresa? St Margareten, Schweiz

18 juni 1956 " "

20 juni 1956 utresa, Walserburg Bundesstrasse

17 juli 1956 utresa, Zürich flyghamn

17 juli 1956 inresa, Orly

18 juli 1956 utresa, Orly

31 juli 1956 ? Basel Bahnhof

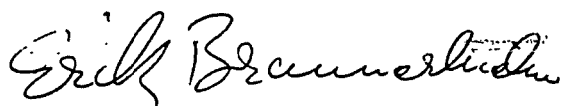
23 aug. 1956 inresa, Kön. Marachaussee, Nederländerna

19 sept. 1956 ? Basel Bahnhof

20 sept. 1956 ? Carnavain, Genève

Passet bär formulärnr Serie B 657193, utställningsnr R 3610/55, utfärdat den 24 oktober 1955.

Wien den 12 november 1958

Erik Braunerhielm

Nov 1948 - 1955. 25.VI.

at a hindering

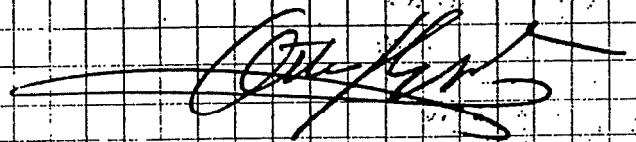
734

Schirer Sophie	Hancke Franz	Stöcker R.M.
Kiegler Johann	Hilke Rudolf	* Schöner Feldmarsch.
Zirkonitsch Rudolf	Hober Gustav	Koch
Stangl Wilhelm	Junger Karl	Schmidt Generalmajor
Stübel Karl	Leng Franz	Lingen Kammerherr
Staudinger Leopold	Hurt Franz	Bauer Fliegerkapitän
Stamm Friedrich	Matzer Karl	Braun Oberst
Stanislawsky Ostap.	Hoffer Rudolf	Keitel Major (G.)
Vibl Adam	Stöck Franz	Sacher, Kommandeur Of
Vogl Stephanie	Evanshausen	Tim Han, Chinese Gen
* Vogt Gustav	Polak Willi	Lu Han Tig.
* Vokovits Adèle	Mayerhof Kurt	Zarom, Statistiker
Torbuck Felix	Schneider Josef	Müller Kurt, Pilot der
Topolowsky Stephanie	Finkler Joseph	Kleisch v. Feldmarsch.
Trinko Karl	Beierler Johann	Bachner Oberstleutnant
Tuxen Eleonore	Stein Rudolf	in Schweden 1945 in de
Tschornuta Johann	Kügler Karl	nen in Weidmann eine d
Wachanek Hermine	Rüdler Anton	brunnen, Februar 195
Wextel Rudolf	Fräßler Kurt	Müller Joseph
Wemely Otto	Himmer Albert	Lamm Johann
Wolfram Rudolf	Schwan Joseph	Eisner Johann
Willi Rudolf	* Mayer Rudolf	Karl Rudolf
Weber Henriette	Hiller Otto	Aiersam, Kommandeur
Wiesinger Georg	Köls Johann	*? Tel. d'Oré, Schwere
Winkler Edwiede	Leeb Kurt	Rossm E.
Witschel Alois	Hasser Franz	Dr. Deidnal Karl
Wörner Franz	? Gübel Otto	Codain Franz
Willing Sophie	Kram Otto	Lesinky Pole
Gierst Franz	Eisholzer Anton	Rotten, Ungar
? Kalinsky Andre	Polk Rudolf	Häuser Kurt
Heller Philipp	Abt Kurt	? Tover Ludwig Ing.
? Alekschilskii Peter	Kamm Ernst	Weber Karl
Swoboda Florian	Mayer Anna	Lautz R. Ungar Ing.
? Forster Lukas	Rüdler Fredy	Louden R. Franz
Uliger Valentin	Hagen Kurt	Bischoff Willy
Müller Karl	? Hedera Kurt	+ Riedler Joseph
Gustav Heiber	* Hennrich Alex	Kiszkow, Riese
Schlosser	Bachner Hans	Mastow, Riese, Kom
Harter Ferdinand	Weissmann Joseph	Hedera, Kommandeur
Guber Gustav	? Schön Franz	Haller Johann (Graf)
Hoffzechel	Kober Joseph	Schuster, Kommandeur
Rieser Maria	Dr. Wenzel Kurt	Haller, Kommandeur
Quen Franz	? Halber, Kommandeur	Landst. Kommandeur
Ussel Karl	Hartmann Karl	Zarom, Kommandeur
Eden Stefanie	Hart, Friedrich	Haller, Kommandeur
Büttler-Ellenborg	Heimer Anton	* Bank, Kommandeur
Graßl Johann	Bahler Karl	? Oskel, Kommandeur
Dr. Rieger Heinz	John Fredy	Richter, Kommandeur
? Vokovits Adèle	Leif, Kommandeur	Bachner, Kommandeur
Immerwoll Johann	Ehmann Karl	Aigner, Kommandeur
Christil Franz	Wüßberger Anton	Weidner, Kommandeur
Pöll Franz	Rotten Karl	Müller, Kommandeur
Weinmann Kurt	Hilback Johann	Karlitz Alex, Kommandeur
Bommer Willi	Lindner Kurt	Düßelshy, Kommandeur
Steiner Johann	Peckula, SA-Kommandeur	Babitsky, Kommandeur
	Haider Ernst	Meisner Kurt, Kommandeur

Hof Edwin
 Leim Rudolf
 Edsham Joseph
 * Lachner Joseph
 Bach Johann
 Semmler Otto
 Karl Gustav
 Schnell Franz
 Schnell Johann
 Mainwirth Rudolf (Gefahr)
 Wosner Kurt
 Büchler Fredy Pilot
 Thoma Erich --
 Wosner --
 Kneibisch Anton
 Obela Karl (Gefahr)
 Wottner Ungar
 Eisner Johann

Die Liste mit die 347 Namen war ich unter meiner
 Zeit beisammen, in der kaiserlichen Haft.
 Aber ich kann heute nicht mehr von allen sagen wo ich mit ihnen
 beisammen war.

Wien 11. XI. 1952.

Lfd

P.M.

angående samtal med Otto Schögggl den 26 november 1958.

Schögggl ringde mig i går kväll och bad om ett samtal på Fasan-Café i närheten av det hotell, där han bor. Han är orolig över att det skall bliva bekant att han står i förbindelse med mig, och vi har därför överenskommit att i regel träffas på olika kaféer.

På grund av de förhållanden, under vilka sammanträffandet ägde rum, kunde jag icke göra några anteckningar.

Schögggl började med att meddela, att han hade något att berätta, som jag säkert skulle finna intressant. Han hade för ett par dagar sedan uppsökt en från Sovjetunionen nyss hemkommen österrikare, Walter Weiss. Deane Weiss häktades 1945 av ryssarna i Österrike och vistades i Vorikuta tillsammans med Schögggl. Han hade emellertid frigivits, sedan han - enligt Schögggl - antagit sovjetryskt medborgarskap, men samtidigt erhållit utreseförbud. Weiss, som aldrig torde ha suttit i ryskt fängelse, kan möjligen vara kommunist. Jag bifogar ett klipp om honom.

Schögggl hade varit blott en kort stund hos Weiss, då Manfred anlände tillsammans med en tjeck, som kallades Hanne. Schögggl ansåg sig ha konstaterat, att den senare arbetade som chaufför eller liknande på den tjeckoslovakiska beskickningen. Manfred hade tydligen känt sig besvärad av Schögggls närvaro och samtalet hade endast rört sig om allmänna ting. Manfred och Hanne hade snart lämnat Weiss och Schögggl hade då också gått. Manfred hade bett Schögggl följa med och dricka en kopp kaffe på Hochhaus. Här hade Manfred på nytt antytt, att han kunde hjälpa Schögggl att tjäna mycket pengar. Medan de sutto där, hade två män kommit fram och hälsat på Manfred. Den ene tyckte Schögggl sig känna igen. Han hade tidigare sett honom i Zürich, och det torde ha varit samma person

som vid två tillfällen stått på vakt utanför det hotell i Wien, där Schögggl bodde, uppenbarligen för att övervaka denne. Dagen därpå hade Schögggl, som ju arbetar på flygfältet i Schwechat, av en händelse upptäckt, att denne tjeck är anställd som chaufför hos det tjeckoslovakiska flygbolagets kontor i Wien.

Förtjust över att ha kunnat giva mig denna godbit, kom Schögggl därefter fram till sitt egentliga ärende och halade fram ett papper ur fickan. "Ich werde Ihnen was zeigen - Sie werden umfallen". Det var ett brev från Kleine Zeitung i Graz, undertecknat av en herr Pele, i vilket meddelades, att Schöggls bok reuserats. Schögggl berättade, att han, då han mottagit brevet, ringt Pele och frågat om anledningen till avslaget. Den senare hade svarat att han varit fullt beredd att publicera manuskriptet som följetong i tidningen, men att det kommit order från direktionen att offentliggörandet skulle stoppas.

Schögggl var ledsen för detta eftersom han hoppats göra sig en god förtjänst på sin bok. Han var övertygad om att publiceringen hindrats genom ingripande från svenskt håll. Jag bedyrade, att vi icke varit i förbindelse med tidningen, att vi icke heller haft för avsikt att stoppa boken, att vi hjärtligt unnat honom denna inkomst och att det överhuvud vore omöjligt att inverka på en tidnings publiceringspolitik. Visst inte, svarade Schögggl, för pengar kunde man förnå även en tidning till vad som helst.

Schögggl ontalade, att han just läst i Neue Zürcher Zeitung att de skandinaviska länderna inbjudit Chrustjov till ett besök. Det hade han verkligen inte väntat sig av Sverige, tillade han indignerat. Jag försökte förklara för honom, varför ett neutralt land, vars statsminister redan besökt Moskva, ansåg sig böra mottaga den ryske regeringschefen, men det hjälpte inte. Schögggl hade hakat upp sig på detta "egendomliga" sammanträffande: först stoppas hans bok, sedan inbjudes Chrustjov till Sverige. Han - Schögggl - vore minsann inte dummare än att han kunde lägga ihop två och två.

Det var lönlöst att söka resonera med Schögggl men jag lyckades så småningom lugna honom något.

Då Schögggl ringde mig för att begära det sammanträffande, som jag här skildrar, bad han mig särskilt att komma till en plats nära hans hotell för att han icke skulle ha så långt att

bära något, som han ville giva mig. Sannolikt har hans ursprungliga avsikt varit att åtminstone låta mig få se manuskriptet, men han hade det inte med sig. Antingen har han efter telefonsamtalet blivit misstänksam och ilsknat till eller också har han begripit att manuskriptet refuserats därför att det var dåligt, men velat pröva om han kunde skrämma oss till att ge honom någon ersättning.

Samtalet leddes in i andra banor. Schöggel sade något skämtsamt om våra förhörsmetoder och om det tillfälle, då han "i Zürich utfrågades om Wallenberg". Namnet rann så snabbt ur honom, att han antingen måste ha försagt sig eller fått ett plötsligt infall. Jag låtsades inte märka något men för att söka locka ur honom namnet igen bad jag honom närmare relatera vad som förekommit i Zürich.

Schöggel berättade bl.a. om sitt föregående sammanträffande med Lonaus. ("De sade, att han kom från Bern, men det vet jag ju inte om det är riktigt." - Jag såg att Schöggel misstänkte Lonaus för att vara agent för den svenska underättelsetjänsten.) Då Schöggel satt hos Lonaus på konsulatet hade han genom fönstret sett en Mercedes-bil fara förbi och fått ingivelsen att påstå, att han arbetade i Mercedes-verken i Stuttgart. I själva verket hade han aldrig varit anställd där.

Så hade man överenskommit om ett sammanträffande på Zürich's flygplats med Lorentzon. ("Han kom visserligen från Stockholm, men jag har listat ut att han egentligen bodde i Wien." Återigen en vision av Lorentzon - storspionen från Wien.) Lika litet som en domptör träder in i en lejonbur utan att en medhjälpare står beredd att ingripa, om djuren skulle bli farliga, hade Schöggel gått oförberedd till mötet. Han hade först gömt sig i en portgång och iakttagit Lonaus och Lorentzon, som gingo av och an på flygplatsen. De hade samspråkats en stund med en medlem av besättningen på ett svenskt flygplan, därefter med piloten. Sedan Schöggel förvissat sig om att de båda svenskarna voro ensamma, hade han gått fram till dem och givit sig tillkänna. Alla tre hade satt sig på en bänk och utfrågningen hade börjat. De hade dock strax blivit störda genom att en främmande person hade slagit

sig ned på samma bänk. Schöggel, som nu var övertygad om att svenskarna icke ville honom något ont, hade givit mannen - en god vän till honom - ett tecken, varpå denne avlägsnat sig.

Jag har relativt utförligt återgivit dessa delar av Schöggels berättelse, emär de synes mig vara betydande för hans karaktär.

Då Schöggel icke på nytt spontant nämnde Wallenberg, frågade jag honom slutligen, varifrån han fått det där namnet på svensken, som han nyss hade yppat. Schöggel vek undan och talade om något annat. När jag då direkt sporde honom, hur det om sig, att han i Zürich vetat namnet på svensken, svarade han att han läst det i en tidning. Varför hade han då vid samtalet i Wien den 8 november låtsats, att han inte mindes det?

Schöggel blev irriterad. "Man hörde ju så många namn under fångenskapen och kunde omöjligt komma ihåg alla. Förresten börjar jag bli mjuk i hjärnan." Då jag protesterade, fortsatte Schöggel: "Jo, det är säkert, jag känner att jag blir mjuk i hjärnan och jag kommer så småningom att bli alldeles tokig". Schöggel tillade, att han av Förhören i Vladimir och Potma förstått, att den svensk han träffat var en betydande man, och när han så i Zürich läst om Wallenstein i tidningen - - -.

Det förefaller gendomligt, att Schöggel nu "glömde" namnet Wallenberg på exakt samma sätt, som vid samtalet den 8 november. Det synes mig icke osannolikt, att han i själva verket mycket väl minnar sig namnet, men av någon anledning icke vill låta oss förstå detta. Han låtsas också fortfarande, att han inte kan komma ihåg vad Lorentzon heter, trots att jag ofta upprepat hans namn.

Schöggel lever ofta i en slags drömvärld, där han ser sig själv som den farlige mästerspionen. Han skryter med sina många utlandsresor och hur flera länders underrättelseorganisationer söka hans tjänster. Hans berättelser härom utgöra dock endast halvkvädna visor och han har alärlig klargjort, vilka uppdrag man vill giva honom. Han ordar om sitt bibliotek med ett trettio-tal verk om spionageverksamhet, däribland rysk litteratur. Vidare påstår han sig inneha ett av den berömde Gehlen författat maskinskrivet bokmanuskript, vilket, som Schöggel dunkelt uttrycker det, cirkulerat "bland dem, som arbeta här" (underförstått: spioner). I

detta skulle Gehlen ha avslöjat Canaris förbindelser med England under kriget "med namn och allt". Schögggl uttalar emellertid författarens namn som "Gelden", vilket visar, att hans kännedom om denne icke är särskilt god. Han uppger, att han efter kriget genomgick en 14-dagars amerikansk kurs i spionageteknik i München. Han förefaller även ganska kunnig på området, men vad han berättat om olika finesser har icke gått utöver vad jag själv kunnat inhämta ur lätt-tillgänglig litteratur.

Även om Schögggl icke varit en så durkdriven agent, som han själv vill göra gällande, kan hans äventyrlusta lätt driva honom att taga kontakt med personer och kretsar, som kunna bli farliga för honom. Han har gjort många mystiska och dunkla uttalanden om den internationella agentverksamheten i Wien och han vet uppenbarligen mer än han borde. På prov frågade jag honom om han kände till Erna Hammer. Denna är en österrikiska, som 1955 återvände från rysk fångenskap, och som enligt uppgift vara kommunistisk agent, vilket Pammer sade han inte direkt bekräftat. Hon uppträdde till en början som dansös på nattklubben Moulin Rouge i Wien, men flyttade senare till München. I samband därmed hyllades hon för övrigt med två bildsidor i en tysk tidskrift som den utmärklade flickan från de ryska fångelserna som återvunnit sin skönhet. Då jag sporde Schögggl om henne, reagerade han genast. "Javisst, hon är rysk agent. När hon kom tillbaka från Sovjet, höll Manfred henne med våning och kläder."

Schögggl's spiondrömmar ökar hans nästan sjukliga misstänksamhet. Han är övertygad om att de UD-tjänstemän han träffat icke äro vanliga diplomater utan utsända agenter för underrättelsetjänsten. Vid ett tillfälle sade han: "Jag vet vad Ni egentligen är ute efter. Jag skall köpa en japansk miniatyrkamera och så skall jag skaffa vad Ni behöver." Jag hoppas att jag lyckades avstyra hans planer, vad de nu kan ha varit. Han har haft flera lika tokiga infall.

Han tvivlar ibland på mig, då jag försäkrar honom, att jag enbart är intresserad av hans upplevelser i Vladimir och att jag icke intrigerar mot honom bakom hans rygg. Då visar han sin misstro med ett brett knipslugt hånleende. Om jag låter märka, att jag tvivlar på någon av hans uppgifter, blir

han däremot sårad och upprörd. Vid sådana tillfällen bär han sig åt ungefär som en skinnknutte, som i förorättad ton bedyrar att han är oskyldig till en bilstöld.

Ibland svänger hans sinnesstämning om och han blir dys-ter och sentimental. Då försäkrar han, att han blott vill vara i fred och leva för hustru och barn. Men strax glider han in i sin drömvärld igen. Han förklarar, att han icke kan föra ett självständigt liv, utan måste arbeta under den fasta ledning han exempelvis skulle få inom underrättelsetjänsten. Frasen "Wenn ich einen guten Führer habe, bin ich ein gutes Werkzeug" har återkommit ett par gånger. Han har även flera gånger sagt mig, att han en dag kommer att vara försvunnen - "de" komma att ta honom - och besvurit mig att i sådant fall taga hand om hans stackars hustru.

Han ljuger antagligen förfärligt, då han skryter med sina bravader före och efter kriget. Understundom har jag en känsla av att han driver med mig och vill pröva hur mycket han kan in-billa mig. Då han berättat om Vladimir har emellertid tonen varit en annan och han ger intryck av att uteslutande hålla sig till san-ningen utan fantasifulla tillägg. Jag finner det mindre sannolikt, att han härvidlag rabblat en inlärd läxa, därtill ha hans utsagor vid olika tillfällen varit alltför röriga.

Jag har alltjämt intrycket av en psykiskt förvirrad, kanske redan sjuk människa. Han är mycket darrhant, vilket han skyller på söndertrasade nerver. Även då han har handen i fickan, darrar hela underarmen. Han är helnykterist men en ganska stark rökare.

Wien den 27 november 1958.

Erik Braunerhielm
Erik Braunerhielm

P.M.angående samtal med Otto Schögg.

1. Schögg infann sig den 3 april på kansliet efter telefonförfrågan om jag kunde taga emot honom.

Han upplyste att han över påsken varit i Berlin och då flera gånger varit över i Östberlin för att taga kontakt med en folkpolislöjtnant av österrikisk härkomst som han sedan någon tid höll förbindelse med. Av denne hade han fått sådana informationer att han nu måste meddela, att uppgiften om att Raoul Wallenberg skulle bo på Hauptstrasse i Leipzig under namnet Rudolf Kauffmann - vilken uppgift tydligen härrörde från Kovov - var helt felaktig. Schögg ansåg däremot, att hans östtyske sagesman talade sanning, då han påstod att han visste att Wallenberg levde under antaget namn någon annanstans i Östtyskland. Schögg trodde att nämnde sagesman haft de senaste uppgifterna om att Wallenberg vore i livet så sent som i februari eller mars detta år, men några närmare detaljer härom hade Schögg icke fått och han var ej säker på att hans östtyske vän själv satt inne med dem.

I mycket oklara ordalag angav Schögg att han efter många års ansträngningar lyckades få reda på och slutligen få fri en spansk stabsofficer som tillfångatagits av ryssarna under tjänstgöring i blå divisionen på östfronten. Denne man hade slutligen Schögg funnit i Östtyskland där han levde under antaget namn. Efter längre diskussion hade mannen gått med på att han var spanjor och sedan hade Schögg hjälpt honom att legalt lämna Östtyskland.

2. Schögg avsåg nu på nytt taga kontakt med Kovov och han hoppades att då få tillfälle att klargöra för honom att den av Kovov antydda adressen var felaktig och i stället be honom om den rätta.

Jag frågade vid flera tillfällen Schögg om det inte var relativt vanligt att upplevelserna i de ryska lägren och fängelserna ledde till att fångarna bleve mer eller mindre sinnesrubbade. Schögg försäkrade varje gång enfatiskt att så icke var fallet, att han över huvud taget icke träffat någon sinnessjuk under sin ryska fångenskap och att uttrycket "der Verrückte" i samtal mellan

honom och Kovov omöjligen kunde åsyfta någon annan än Wallenberg. Det framgick så småningom att även då Schöggel efter sammanträffandet med Wallenberg i Vladimir förhörts därom, hade förhørsledarna och Schöggel själv vid samtal om den svenske fången använt ordet "durak".

3. Detta gav anledning till att med Schöggel på nytt genomgå omständigheterna kring hans samvaro med Wallenberg i Vladimir-fängelset. Han hade opererats (för andra gången) en dag i februari eller mars 1955 i block 3 av Vladimir-fängelset. Efter operationen hade han förts in i en cell i våningen en trappa upp. Rörande fängelset och cellen gjorde Schöggel två härjante bifogade skisser, varav framgår att cellfönstret vette mot rastgårdarna. Såvitt han kunde komma ihåg var cellen mitt för rastgården 4, men han hade även haft utsikt över gårdarna 3 och 5 och i begränsad utsträckning 2 och 6. Schöggel visste icke vilket nummer ifrågavarande cell hade. Numreringen började ovanför ingången till huset. Nr 17 var vid trapphuset och han trodde därför att numret på denna cell kunde varit något mellan 24 och 29. Alla rum - såväl celler som andra utrymmen hade numrering i löpande följd på varje våning. Antalet celler i detta block uppskattade han till 80 à 90.

På skissen över cellen har jag antecknat vad Schöggel uppgav om inredningen.

4. När Schöggel började kvickna till efter operationen lade han märke till att det fanns ytterligare en person i cellen. Denne var svag men började så småningom prata och frågade då först på ryska om Schöggel var ryss. Schöggel hade på ryska svarat att han var österrikare. Medfången hade då övergått till att tala tyska och då först velat fastställa om Schöggel verkligen var österrikare, vilket han gjort genom att fråga om en del olika platser i Wien. Han hade även frågat om Schöggel kunde engelska, vilket denne förnekade. Medfången hade då verkat trött och bett Schöggel komma och sätta sig på hans säng för att få veta någonting. Han upplyste då om sitt namn och medborgarskap samt att han mycket lång tid vistats i ensamcell, och att han önskade att Schöggel, om han blev fri, skulle underrätta närmaste svenska beskickning om att han funnes vid liv men var sjuk. Han hade vidare uppmanat Schöggel att icke säga någonting till någon engelsk instans. På fråga av Schöggel varför svensken satt i ryskt fängelse sade denne att ryssarna misstänkte honom att vara engelsk spion och att han förmodade att någon skvallrat på honom. Raoul Wallenberg hade

frågat Schöggel varför han vore fången och hade erhållit, till svar att han hjälpt amerikanare. - Raoul Wallenberg hade varit rakad på huvudet. Rakning skedde på huvudet, under armarna och i skrevet en gång per månad och verkställdes av en sköterska. Rakning i ansiktet ombesörjdes av sjukvårdare beträffande dem som ej kunde gå uppe. - Schöggel nämnde att Wallenberg varit så svag att han ej kunnat nyttja toalettanordningen i cellen utan måste ha bäcken. Schöggel påstod att Wallenbergs tyska accent varit svår för honom att förstå. Jag frågade honom vad den närmast påminde om och Schöggel sade att han tyckte att svensken talat tyska "som en jude". Nästa morgon hade svensken påmint honom om vad han tidigare sagt och understrukit att ingenting fick nämnas för engelsmän.

Strax därefter hade Schöggel:s vistelse i cellen upptäckts. Politofficieren hade låtit skicka efter bårbärare och stannade själv i cellen till dess att Schöggel var ute. Schöggel fördes till en ensam sjukcell i våningen ovanför, där han förvarades i en månad till dess han tillfrisknat. Efter tillfrisknandet satt han i några dagar i ensamcell i block nr 2, där han ytterligare förhördes om och förband sig att icke yppa något om sin samvaro med "der Verrückte". Därefter fördes han till en cell som han delade med Sanitzer, Manfred, en tysk SS-Standartenführer Schmidt och en kontraspionageman vid namn Gruber. Där hade han suttit till dess han lämnade Vladimir utom sista natten, som han tillbringade med ett antal personer i en enpersoncell i block nr 1. Därifrån fördes han till Potma.

5. Efter återkomsten till Österrike och snart efter förhören 1957 hade Schöggel haft kontakt med ryssar som frågat honom vad han gjort på svenska ambassaden. Han hade svarat att han av vänner hört att svensk rödakorshjälp kunde erhållas och han hade nu bett om och också fått dylik.

6. Schöggel kom under samtalet upprepade gånger in på att man å svensk sida säkerligen misstrodde honom. Han påstod sig ha blivit utsatt för ett antal kontroller, bl.a. genom Rudolf Philips försorg.

Schöggel uppgav sig vara helt medellös och fick därför

./...

7.
låna en mindre summa av mig för att kunna äta och resa tillbaka till sin hemort, som han nu uppgav till byn St. Lorentzen i Steiermark, där han försörjde sig som chaufför mellan sina resor och där hans fru bodde. Hon är sjuksköterska.

Wien den 8 april 1964.

2

Bengt Åkerrén

Strängt förtrolig.P. M.

angående samtal med Horst-Theodor Mülle i
Bad Kissingen den 11 februari 1957.

Om sig själv meddelade Mülle följande: Född den 11 juni 1917 i Essen. Under kriget Oberfeldwebel i flygvapnet. Efter krigsslutet journalist. För närvarande bosatt i Neuss, Graf Landbergstrasse 3. Tillträder i mars eller april i år en befattning vid Verlag für Publizistik, Bad Godesberg, Schillerstrasse 10. Mülle talar tyska, engelska och ryska. - Gör vederhäftigt intryck.

Vid en resa till Wien den 7 oktober 1950 hade Mülle vid zongränsen i Semmering gripits av sovjetiska säkerhetsorgan och efter nio månaders undersökningshåkte i fängelset i Baden bei Wien dömts till 15 års straffarbete för under kriget på sovjetiskt territorium förövade brott. Han hade därefter förts till Alexandrovsk, där han vistats från den 29 september 1951 till den 5 november 1955. Han flyttades då till Vladimir, dit han anlände den 27 februari 1956 och där han vistades till den 21 september 1956, då han frigavs på grund av en ukas från högsta sovjet den 14 september. Inträffade i Berlin den 17 oktober 1956.

Mulle delade cell med Gogiberidse från sin ankomst till Vladimir i februari 1956 till sin frigivning i september. Enligt Mülle hade Gogiberidse, då Pravda publicerade kommunikén efter statsminister Erlanders besök i Moskva år 1956, till honom yttrat att han antingen 1951 eller 1952 - möjligen något tidigare eller något senare, men under inga omständigheter så tidigt som 1947 eller 1948 - varit

i Vladimir-fängelsets sjukhus och därvid av medfångar ("durch die Verständigung unter den Häftlingen") erfarit att flera fångar befann sig i isolerade celler i sjukhuset, däribland även en svensk vid namn Wallenberg ("dass sich in den Isolierzellen des Gefängnishospitals mehrere isolierte Gefangene befanden, darunter eine Schwede namens Wallenberg"). - Mulle förklarade sig vara villig att med ed bestyrka riktigheten av denna sin utsaga. Han utfäste sig att iaktta absolut tystnad.

Enligt Mulle skulle Gogiberidse ha frigivits vid samma tidpunkt som han själv och för närvarande befinna sig på fri fot (ehuru givetvis under uppsikt) i Georgien.

Av dem, som delat cell med Mulle och Gogiberidse i Vladimir, hade fem frigivits i slutet av 1956 och kunde möjligen lämna ytterligare uppgifter om Gogiberidses utsaga om Wallenberg:

statslöse - tidigare troligen tjeckiske medborgaren - Igor M e r m e l s t e i n, Wien, Kollingasse 5, bei Schwarzbauer;

statslöse - tidigare troligen ungerske medborgaren - Eugen T ö r ö k, Wien Brechergasse 7 (eller 17), bei Janscy;

Österrikiske medborgaren Hans S p i e s s, möjligen numera i Österrike;

Karl L a u b e, född i Sydtyrolen och numera bosatt i Wiener-Neustadt; samt

finske medborgaren B a s t a n o v (frigiven redan i juli 1956), Helsingfors.

Bonn den 13 februari 1957

Leif Leifland
(Leif Leifland)

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med Horst Theodor Mülle den
15 december 1958.

Närvarande vid samtalet var - förutom Mülle och
undertecknad - även attachén S. Abelin, i vilkens bostad
vi träffades.

Mülle berättade att han sammanträffat med Brugger
första gången i början av mars 1956, då Brugger införts
till en cell i corpus III i Vladimir. (Mülle erinrade
sig till en början ej cellnumret men trodde sig, sedan jag
sagt att andra Vladimir-fångar nämnt att det bör ha varit
cell 63, vara övertygad om att detta vore korrekt.) Mülle
hade sedan varit tillsammans med Brugger till den 21 sep-
tember 1956, då Mülle lämnade Vladimir-fängelset. I samma
cell vistades dessutom Bastamoff, Spiess, Laube, Török,
Mermelstein, Gogiberidze och Pataridze. Mülle kunde icke
längre erinra sig huruvida Brugger någonsin talat om i
vilka celler han befunnit sig innan han kom till cell 63.
Brugger var vid det tillfälle, då han och Mülle delade
cell, mycket nervös och själsligt "zermurbt". Mülle erinr-
de sig att Brugger talat om att han vid skilda tillfällen
suttit i Vladimir-fängelsets sjukhus, bl.a. en gång till
följd av ögonlidande. Han minns emellertid icke längre,
huruvida Brugger talat om när detta skett.

Mülle kunde ej komma ihåg om Brugger någonsin talat
om att han varit i knackningsförbindelse med Wallenberg;
över huvud taget torde Mülle och Brugger under sina samtal
sldrig ha berört fallet Wallenberg. Mülle underströk dock
att om Brugger haft knackningsförbindelse med Wallenberg,
vore det mycket troligt att han varit rätt försiktig med
att lämna uppgifter härom till medfångar som han icke lärt

känna särskilt väl (Mulle och Brugger vistades tillsammans blott ett drygt halvår.) Därtill finge man komma ihåg att Brugger vid denna tidpunkt varit själsligt nere.

Om sina relationer med Brugger sade Mulle att de två aldrig blivit särskilt goda vänner. Härtill hade kanske bidragit att Brugger inte tyckte särskilt bra om tyskar. Om tyskarna icke startat andra världskriget hade jag aldrig kommit i rysk fångenskap, hade Brugger sagt en gång.

Å andra sidan hade Brugger, enligt vad Mulle kunnat förstå, varit mycket trovärdig beträffande sina uppgifter.

Mulle upprepade sina tidigare uppgifter om att det varit Gogiberidze som vid publiceringen av den svensk-sovjetiska kommunikén den 3 april 1957 berättat, att han i Vladimir-fängelsets sjukhus hört sägas att Wallenberg skulle vistas där. (Brugger hade, såvitt Mulle nu kunde erinra sig, icke varit närvarande vid detta samtal.) Det hade även varit Gogiberidze som vid detta tillfälle haft en ordväxling med en av de sovjetiska fängvaktarna.

Mulle kunde däremot icke erinra sig att även Brugger i samband med publiceringen av kommunikén skulle ha haft en ordväxling med en sovjetisk fängvaktare. Mulle var dock angelägen att understryka, att så kunde ha skett, ehuru Mulle själv icke varit närvarande; han kunde exempelvis ha befunnit sig i rastcellerna eller i badet. Mulle ville emellertid å andra sidan poängtera, att han ansåge att det skulle ha varit en smula förvånande, om Brugger öppet för fängvaktarna omtalat, att han haft knackningsförbindelser med Wallenberg. Dels hade Mulle ett minne av att Brugger under de första månaderna av sin vistelse i cell 63 varit en smula missnöjsam även mot medfångarna och, av rädsla för att bland dem skulle finnas en cellspion, varit ytterst tystlåten. Dels borde Brugger ha insett att han, därest han förde Wallenbergs namn på tal med de ryska fängvakterna, löpte mycket stora risker.

På fråga uppgav Mulle att han icke hört någonting från Brugger efter dennes hemkomst, och att han överhuvud först vid vårt samtal fått kännedom om att Brugger blivit frisläppt. Han upprepade att hans allmänna intryck varit att Brugger var en tillförlitlig man. Han ville dock inte utesluta möjligheten av att Brugger, vilken i varje fall under det halvår som han själv delat cell med honom, varit deprimerad och nervös, kunnat missuppfatta eller i efterhand misstolkat de knackningsförbindelser, som han

haft under sin vistelse i sjukhuset sommaren 1954. Däremot syntes Mulle vara främmande för tanken att Brugger av någon anledning medvetet skulle ha fantiserat ihop historien om sina knackningsförbindelser med Wallenberg.

Mulle uppgav att han hört talat om att den tyske fältmarskalken von Kleist varit inspärrad i Vladimir-sjukhuset, men erinrade sig att von Kleist hade avlidit i Vladimir redan före hans ankomst dit. Schöggel hade Mulle aldrig hört talas om, liksom ej heller Grossheim-Krisko. Höchli var honom däremot bekant som en "Hochstapler och Spitzel". Han erinrade sig att Brugger och Höchli hade varit dödsfiender.

På en fråga huruvida Mulle på senare tid kontaktats av någon annan svensk beträffande sin vistelse i Sovjetunionen svarade Mulle att han för "några månader sedan" fått ett brev från en viss herr Philipp i Stockholm. Denne hade skrivit att han vore tacksam om Mulle kunde lämna upplysningar om vad han försport om Wallenberg i Vladimir-fängelset. Syftet hade enligt Philipp varit att "övertyga svenska UD om att Wallenberg ännu lever". Mulle hade svarat Philipp att han i princip icke lämnade privatpersoner uppgifter om vad han upplevat i Ryssland, och att han hade starka skäl härför. Han hänvisade Philipp till att själv taga kontakt med svenska utrikesdepartementet, till vilket han vid flera tillfällen lämnat uppgifter om sin vistelse i Vladimir.

Stockholm den 20 december 1958.

(Leif Leifland)

Auszugsweise Abschrift eines Schreibens
des Deutschen Roten Kreuzes-Suchdienst Hamburg -,
Hamburg-Osdorf, Blomkamp 51, Abteilung II (Zivil-
gefangene in der UdSSR) vom 12. August 1955

.....

Unsere Befragung von Heimkehrern erstreckte sich insbesondere auf die Gefängnisse Butyrka und Wladimir. Das Gefängnis Wladimir ist uns als Haftort für prominente Persönlichkeiten bekannt und erschien uns deshalb für eine Befragung von Heimkehrern notwendig. Nachfolgend nennen wir Ihnen einige Heimkehrer, deren Aussagen uns für die Nachforschung nach Herrn Raoul W a l l e n b e r g interessant erscheinen und ausserdem gewisse Anhaltspunkte für seinen Verbleib nach der Gefangennahme geben.

Der Heimkehrer Albrecht S c h w i e d e r, wohnhaft in Frankfurt/M., Neuenhainerstr. 24, sagt u.a. folgendes aus:

"Auf Ihre Anfrage teile ich Ihnen mit, dass ich den Obengenannten nicht mit Bestimmtheit kenne. Ich glaube, ihn in der Butyrka gesehen zu haben"

Herr Karl K r a e m e r, Heimkehrer, wohnhaft in Monsheim Krs. Worms, Hauptstr. 43, berichtet uns folgendes:

"Das Bild von dem Vermissten, Raoul Wallenberg, ist mir bekannt aus der Zeit vom Frühjahr 1949 aus dem Abgangs-Gefängnis Butyrka. Wir waren zu Dritt, (Kriegsgefangene) mit russ. Zivilisten in einer Zelle. Karl Miltott, der Dritte, u. eben der Gesuchte, hatten zu der Zeit eine Verurteilung, die lautete: "Todesstrafe". Hinrichtungen gab es zu der Zeit noch keine. Es hiess damals 25 Jahre und 5 Jahre Zwangsarbeit. Ich wurde im April 49 als einzigste Deutsche der Zelle mit russ. Zivilisten nach Sibirien verschickt. Seit dem Abgang nach Sibirien habe ich nur noch Nachricht von Karl Miltott erhalten."

Der Ende 1955 aus der UdSSR heimgekehrte Herr Ernst W a l l e n s t e i n, wohnhaft in Frankfurt/M.-Süd, Danneckerstr., berichtet dem Sohn des damals noch inhaftierten Herrn Willy R ö d e l nachstehendes:

"... Bis im Jahre 1943 ist mein Vater im Lefortowkaja-Gefängnis gewesen. Dort lebte er mit dem schwedischen Diplomaten W a l l e n b e r g in einer Zelle zu-

sammen. Auch Herr Wallenstein war bis 1948 in jenem Gefängnis eingesperrt. Nach 1948 wurde er nach Sibirien in ein Zwangslager gebracht und alle Dinge, die er von diesem Zeitpunkt an bis zu seiner Entlassung von meinem Vater gehört hat sind Gerüchte, die sehr zweifelhaft sind. Mein Vater soll nach 1948 in Wladimir gesehen worden sein; andere behaupteten sie hätten gehört, er sei inzwischen in Wladimir gestorben. Das sind aber alles Gerüchte und somit fehlen mir seit der Zellengemeinschaft mit Herrn Wallenberg jegliche genaue Nachweise über den Verbleib meines Vaters .."

Vom Spätheimkehrer Horst Theodor M u l l e, wohnhaft in Neuss/Rhein, Graf Landsbergstr. 3, erfahren wir u. a. folgendes über den gesuchten Raoul W a l l e n b e r g:

"... Nun zu der Angelegenheit Wallenberg. Als ich im Februar 1956 nach Wladimir kam, traf ich auf einer Zelle mit einem Georgier Simon Gogiberidse zusammen, der seit dem Jahre 1945 im Gefängnis in Wladimir sass und ausgezeichnet über alle prominenten Gefangenen orientiert war. Im Laufe unseres Beisammenseins bis zu meiner Entlassung am 21. 9. 1956 unterhielten wir uns über alle Vorkommnisse politischer Art, und darunter befand sich auch die Angelegenheit Wallenberg. Nach den Behauptungen Gogiberidses hat sich Wallenberg längere Zeit im Gefängnis Wladimir befunden und zwar soviel ich mich erinnere, nannte G. die Zeit von 1948 - 1953. Dies kann ich jedoch nicht mit Gewissheit sagen. G. befand sich damals zur Behandlung im Gefängnisspital und dort war Wallenberg isoliert untergebracht. In Wladimir wurden alle Gefangenen, die man isolieren wollte, in einem Trakt des Spitals untergebracht. Ob Wallenberg krank war, oder nur isoliert, ist natürlich nicht feststellbar, doch erklärte G., dass er nach dem Besuch des schwedischen Ministerpräsidenten in Moskau, bei einer Vernehmung durch den politischen Offizier des Gefängnisses Wladimir hörte, dass dieser sich äusserte: "Den Wallenberg können sie langesuchen." G. hatte diese Angelegenheit selbst angeschnitten, da er stets eine Möglichkeit suchte, den Politoffizier anzugreifen. Die Glaubwürdigkeit Gogiberidses ziehe ich nicht in Zweifel, da er stets die Wahrheit sprach. G. war ebenfalls mit vielen Gefangenen, besonders Deutschen zusammen. G. wurde am 21.9. nach Tiflis entlassen....."

.....

Som sysselsätter sig med
har delat på vittnesmålet och
sin bedömning av de samman-

TERELJA JOSIF
(Tuelja) (JOSIP)
P2 Cu I ~~1984.12.18~~
85.01-16
85.01-18
85.01.28
85.01.29
85.01.25
86.03.06
86.03.08
86.03.17 VSV

1986.06.13

1986.06.17

86.05.05

87.03.05

87.02.16

87.08.30

87.11.14

87.11.05

87.11.23

88.02.18

88.05.17

88.01.04

88.07.29

del.m.

Tere 149

P 2 Eu⁻

88-02-11

92-06-07

93-10-01

SVERIGES AMBASSAD

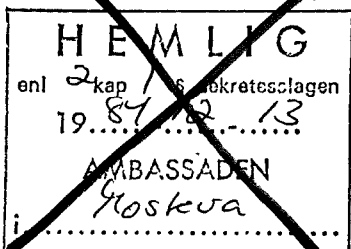
MOSKVA

1984-12-13

Handläggare: T Bertelman

Ambassadören Eliasson

UTRIKESDEPARTEMENTET

HEMLIGT

Nya uppgifter om Wallenberg

(2 bil.)

Broder,

Via amerikanska ambassaden har vi fått ta del av ett brev ställt till den svenska Raoul Wallenberg-kommittén. Brevskrivaren heter Jusip Terelja och använder titeln "Ordförande i de ukrainska katolikernas centralkommitté". Han utger en samizdatpublikation, vilken kallas "Den katolska kyrkans krönika i Ukraina". Brevet om Wallenberg är daterat den 9 juli 1984 och ingår i nummer åtta av krönikan. Denna består av ett antal sammanhäftade brev rörande olika MR-frågor, mer religiösa. Tereljas brev innehåller uppgifter om fyra vittnen i Wallenberg-fallet, vilka sammanfattas i bilaga 1.

Den 14 november skall enligt våra amerikanska sagesmän en husundersökning ha genomförts hos Terelja i byn Dolgoe i västligaste Ukraina. Den 15 skall han ha kallats till Lvov för förhör i samband med ett annat MR-fall. Terelja inställer sig emellertid aldrig i Lvov utan gick under jorden. I slutet av november skall han ha vistats någonstans i Moskva.

Amerikanerna är förstås intresserade av att få veta om det svenska Wallenberg-arkivet kan kasta något ljus över Terelja.

348/001 ✓

INKOM UD		
1984-12-13		
AVD.	GR.	MAL
p	2	En

LE

Postadress
Mosfilmovakaja 60
MOSKVA

Telefon
147 90 09

Telegram
Svensk
Moskva

Telex
7408
7410
7851

Plut p-1
POLI/fulin
1985-01-16
Hbt Oswald-
L. J. NILSSON/MOSKVA
12-11-84
17/11

uppgifter. Från min egen tid med Wallenberg-ärendet tycker jag att namnet Vorobej verkar bekant. Namnregistret i arkivet bör här kunna ge besked. Torsten Örn och jag upptog i augusti 1981 ett vittnesmål i Israel, vari Brezjnevs namn figurerade centralt. Ett arkivstudium i Stockholm bör kunna ge ledtrådar huruvida uppgifterna från nämnda vittne kan ha något samband med Tereljas informationer. Norilsk-spåret utgör vidare ett begrepp i Wallenbergsammanhang. Även här måste Tereljas version jämföras med tidigare vittnesmål.

Det verkar inte som man för närvarande på amerikansk sida önskar ge vidare spridning åt Tereljas brev, men så småningom kommer eventuellt rapportering från State Department till kongressen att ske. Vi tror inte heller att någon journalist i Moskva har fått tag i uppgifterna. Det senare kan dock inte uteslutas, eftersom samizdat ju sprids på flera vägar.

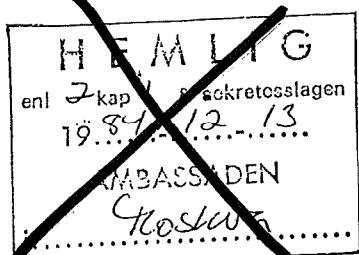
Den svåra frågan, om uppgifterna efter arkivstudier i Stockholm verkligen bedöms intressanta, torde väl bli huruvida på något sätt skall försöka nå kontakt med brevskrivaren Terelja. Ett sådant försök skulle knappast kunna göras utan amerikanska ambassadens förmedlan, och det skulle knappast heller kunna undgå att ytterligare riskera Tereljas sannolikt redan prekära situation. På amerikansk sida är man villig att efter förmåga hjälpa till med en sådan kontakt, även om man betonat svårigheterna. Den andra sidan av saken är väl att amerikanerna kan tänkas agera ensamma. Några sådana planer har de dock ej för närvarande, utan de föredrar att vi "take the lead" ifråga om undersökandet av uppgifterna. Vi har lovat dem att så snart sig göra låter förmedla en preliminär svensk reaktion på uppgifterna i breven.

١٢٠

$\alpha \geq K_1 \omega_1$

 Nilsson

SVERIGES AMBASSAD
MOSKVA

PROMEMORIA
1984-12-12

HEMLIG

Huvudsakligt innehåll i Tereljans brev till Wallenbergkommit-
tén

1. Den polsk-sovjetiske säkerhetsagenten Vorobej träffade 1947 Wallenbergs chaufför - det hörde Terelja av Vorobej själv i centralfängelset i Mordovija (söder om Gorkij) - när sägs e
2. Littauen Bogdanas träffade Wallenberg i Norilsk (när framgå ej exakt, men det måste ha varit mellan 45 och 51). 1951 sädes de tillsammans till specialfängelset i Kazan, där Wallenberg behandlades för storhetsvansinne (utgav sig som svensk diplomat). Bogdanas stannade där till 1962, vilket skulle tyda att de var tillsammans minst 11 år. Terelja träffade Bogdanas 1971 i det speciella lägret för psykiskt sjuka i Sytjovsk.
3. Tereljans moster (?) Anna Majorezjko, på den tiden med flicknamnet Anna Siklo, bodde i Budapest och hade bjudit hem Wallenberg till den 14 (vilken månad sägs ej). Wallenberg hade tackat ja den 9, men kom ej. Sedan dess har Anna Majorezjko själv länge forskat. 1981 träffade hon i den ungerska stad Pijtje en person som bevittnat Wallenbergs arrestering (något namn ges ej).
4. En sovjetisk officer som blivit troende erkänner under bik 1982 (eller tidigare, dock "påträffades" hans vittnesmål dta år), att han deltagit i Wallenbergs arrestering, som säha skett direkt på Brezjnevs order. En kapten ur Brezjnevs livvakt skulle ha rånat Wallenberg och tagit hans bil utan högre befäls vetskap. När detta uppdagas har Brezjnev, som fått bilen i gåva, redan skänkt den vidare högre upp i hiekin. Wallenberg skall ha krävt att få just sin egen bil tillbaka. Brezjnev som fruktar att Wallenberg skall vända sig direkt till Marskalk Malinovskij tillgriper arrestering sc

sätt att lösa den uppkomna situationen. I detta fall finns inget namn på den sovjetiske officeren, inte heller något om hur uppgiften skall ha nått Terelja. Av sammanhanget verkar det ha skett med mosterns medverkan.

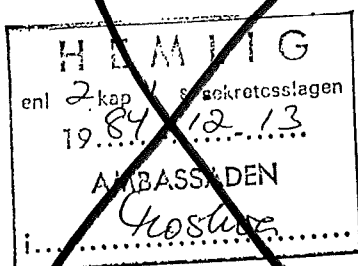
Tomas Bertelman

Tomas Bertelman

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

PRELIMINÄR SNABBÖVERSÄTTNING

Till Raoul Wallenberg-kommittén
Box 16076
103 28 STOCKHOLM
Sverige

HEMLIG

Vänner!

Genom Guds försyn har ödet bestämt min väg, på vilken jag tvingats gå tjugo långa år i det enorma sovjetiska koncentrationslägret.

Första gången släpptes jag fri 1976, och då hörde jag för första gången att Raoul Wallenbergs sak lyfts fram ur glömskans mörker. I lägren hörde jag ingenting om Wallenberg. En gång - det var i Mordovija i centralfängelset, förde de från den utländska politiska zonen en "zeka" (säkerhetsagent?) vars efternamn var Vorobej, polsk undersåte, som på sin tid varit bolsjevikisk "jatak" (?) - de hade fört över den sovjetiska agenturen till polsk sida, men (det blev) en rad misslyckanden, och cheferna kallade sin agent till Sovjetunionen, där han år 1934 dömdes till 10 års läger. Alltså Vorobej sade att han 1947 träffade Wallenbergs chaufför, var kommer jag nu inte ihåg, och då tänkte jag inte att denna historien skulle ha något samband med mina efterforskningar i framtiden.

1973, i det speciella koncentrationslägret i Sytjovsk för psykiskt sjuka, där också politiska "zeka" hölls, träffade jag den littauiske patrioten Bogdanas, tysk undersåte. Under kriget hade Bogdanas varit officer i Wehrmacht. 1945 arresterades han av det sovjetiska kontraspionaget och placerades i ett läger, där enbart utlänningar hölls, detta var i Norilsk-området. Där mötte Bogdanas Wallenberg, och deras fortsatta

Öden var under långa år oavbrutet förenade med varandra. 1951 efter "Norilskupproret", förde de alla utlänningar som var i livet till ett litet sjätte (?) område, och av 8000 återstod endast 420 människor i livet... Och 1953 sände de iväg Wallenberg tillsammans med Bogdanas till specialfängelset i Kazan. De började behandla Raoul Wallenberg mot hans vilja - hans diagnos ställdes som "storhetsvansinne - man sa att han utgav sig som svensk diplomat"... 1962 förde man bort Bogdanas från Kazan, och om Wallenberg har ingen hört något mera. Men allt som sagts om Wallenberg på senaste tiden motsvarar ej verkligheten, eftersom ingen har beskrivit Wallenberg på ett korrekt sätt.

Härvid skulle jag ha slutat, om jag inte av en slump 1976 kom att skapa en ukrainsk Wallenbergkommitté. Det började med min släkting Gobiya Ciklo-Kalman kom hit från Ungern 1975, ja befann mig vid den tiden fortfarande i koncentrationsläger - hon bad om att jag skulle ta reda på om inte Wallenberg fanns i "de politiska zonerna". Men denna information nådde mig inte... Samma syster sökte efter fotografier av Wallenberg vilka skulle finnas hos min moster Anna Majorezjko, på sin tid Anna Siklo. Saken är den att min mammas syster gifte sig med Julio Siklo, som arbetade i Budapests nationalbank och samtidigt var aktieinnehavare - släkten Siklo är en gammal aristokratisk släkt. De var i likhet med min morfar Fales Ivana legitimister. I Budapest under den tyska ockupationen samlades monarkisterna halvlegalt i olika våningar - det var redan känt att Gestapo hade givit order om att upprätta list över de olika judarna. De samlades också hos mina släktingar och där stiftade Raoul Wallenberg bekantskap med min moster och hennes man. Julio och hans bror Istvan upprätthöll kontakter (gjorde affärer?) också med andra stater, de reste ofta till mina släktingar i Karlovy Vary och Kosjitzse, de reste till Novi Sad, och uppenbarligen gav dessa resor dem

på sin tid kontakter med Wallenberg, som på något sätt hjälpt de judar som fick utresetillstånd.

Vad som är intressant är att eftersom min moster är grekisk-katolik, väntade hon den 14:e på Wallenberg för en nyårsfest, och den 9:e ringde denne och sa att han skulle komma. Budapest var sönderslaget och i staden kändes hungern. De sovjetiska trupperna sysslade med allmän plundring, och den som kunde få en lite smula (?) kunde skatta sig lycklig... Men den 14:e kom inte Raoul. Då trodde de att han hade förolyckats. T.o.m. när Wallenbergstatyn restes, visste ingen att han var i livet. Eftersom vi ungefärligen kände till datum för "mordet", påbörjade vi efterforskningar som drog ut många (8?) år på tiden, och det stod klart att vi inte heller så skulle finna något, om det inte var för slumpen. I Ungern i staden Pijtje träffade min syster år 1981 av en slump en människa som varit vittne till Wallenbergs arrestering! Från det ögonblicket gick efterforskningarna i en helt annan riktning. 1982 påträffades ytterligare ett vittne, en sovjetisk officer, som var deltagare i Wallenbergs arrestering. Denne hade med tiden blivit en djupt troende människa och biktat sig för sin biktfader. Så blev det konkret fastslaget att Raoul Wallenberg arresterades utan överordnat befäls vetskaper. Han arresterades på direkt order av Brezjnev. En kapten ur Brezjnevs livvakt plundrade Wallenberg och hans diplomatbil beslagtogs.

Wallenberg krävde sin bil tillbaka, och endast den. Men Brezjnev hade redan skänkt bort denna bil ännu högre uppåt. I vetskaper om att Wallenberg skulle vända sig direkt till marskalk Malinovskij tog Brezjnev till (?) arrestering. Wallenberg och hans chaufför arresterades, och såsom "dokumenterade" tyska spioner sändes de iväg till Uzjgorodsk-fängelset, och därifrån till Norilsk, dit sovjeterna (ryssarna) samlade ihop blomman av Europa, vilken där förmåddes till samarbete med den ryska underrättelsetjänsten.

Det finns två levande vittnen som, om så behövs, skall avge vittnesmål till vilken som helst internationell Wallenberg-kommitté, men patrioterna räknar med "tyst diplomati" - med hänvisning till ovan beskrivna händelser kan den svenska regeringen komma överens med Sovjetunionen om Wallenbergs utlämnande, om den senare ännu är i livet. Vi tror att Wallenberg har avlidit, men att hans chaufför är i livet, men även diplomatens kropp måste återvända till fosterlandet. Så har marodörerna gömt undan en person, som var en ojämförligt STOR människa, blygsam och modig och samtidigt djupt olyckli

Vad som väntar mig är svårt att förutse... Två döttrar har fötts i min frånvaro: 1977 dottern Marjana och 1983 dottern Kalina-Teresija - nu är det uppenbart att ryssarna kommer att arrestera mig på nytt, jag väntar på arresteringen, jag vänta det värsta... Och det tredje barnet som skall se dagens ljus inom två månader kommer ej att få se mig - de vet hur att hämnas...

Detta mitt brev är mitt skrik före döden, det känner jag, de har hotat mig, nej de har varnat mig: "Syssla inte med Wallenberg - blanda dig inte i vad som inte är ditt, så kommer de inte att röra dig - tig!"

Vad det kommer att bli av mig, av mina barn och min hustru är svårt att säga, men ? är kastad, Gud vare med oss!

den 9 juli 1984

Jusip Michailovitj Terelja

1 maj, 9, byn Dolgoe
Irsjavskij rajong
Zakarpatskaja obl., Ukraina

Комитет Р. Валенберга, ял 16076,
10328 Стокгольм, Швеция.

Друзья!

Божьим провидением судьба предопределила мой путь, которым я обязан был идти долгие двадцать лет по огромному советскому концлагеру.

Впервые я освободился в 1976 г. и, тогда впервые услышал, что дело Рауля Валенберга поднято из тьмы забвения. О Р. Валенберге я в лагерях ничего не слышал, однажды — это было в Мордовии на центральной больнице из иностранной колит. зоны привезли "зека" по фамилии Веребей, подданный Польши, который в бытность свою был большевикским ятакем — переводил советскую агентуру на польскую сторону, но ряд провалов и, хозяева называли своего агента в СССР, где в 1934 г. он был осужден на 10 лет лагерей. Так вот, Веребей говорил, что встречал в 1947 г. нефа Р. Валенберга, где я теперь не помню, а тогда не думал, что эта история будет иметь какую-то связь из моими знакомыми в будущем.

В 1973 г. в Сычевском спец. концлагере для политических больных, где содержались и колит. зеки я встретил литовского патриста Богданаса, подданного Германии. Во время войны Богданас был офицером вермахта, в 1945 г. был арестован советской контр — звездкой и помещен в лагерь где содержались одни иностранцы — это было на Норильских зонах, там Богданас встретился из Валенбергом, и, дальнейшая их судьба на долгие годы была неразрывно связана друг с другом. В 1951 г. после "норильского востания" всех живых иностранцев свезли на малую жесткую зону, из 8.000 тис. их осталось живыми 420 человек... А в 1953 г. Р. Валенберга вместе с Богданасом этапировали в спецштуру в г. Казань. Р. Валенберга начали лечить от самого себя — в диагнозе ему поставили "манию величия" — якобы он выдает себя за шведского дипломата"... В 1962 г. Богданаса вывели из Казани и в Валенберге больше никто ничего не слышал. А все то что говорилось в последние время не отвечает действительности, потому как никто правильно не обрисовал Р. Валенберга. На этом можно было бы закончить, но по воле случая мне пришлось в 1976 г. создать Украинский комитет по делу Р. Валенберга.

Началось из того, что из Венгрии в 75 году приехала моя родственница Габриэлла Сикле-Кальман, я в то время был еще в концлагере — она просила чтобы я узнал нет ли где в полит. зонах Р. Валенберга. Но эта информация до меня не дошла... Сама же сестра искала фотографии Валенберга, которые должны были быть у моей тети Анны Майеренко, в бытность свою Анна Сикле. Дело в том что моя тетька, родная сестра моей матери вышла замуж за Дюлу Сикле, который работал в Будапештском Венгерском национальном банке, и был одновременно держателем акций — род Сикле древний аристократический род, они как и род моего деда Фалко Ивана были легитимистами. В Будапеште после немецкой оккупации монархисты нелегально собирались на разных квартирах, уже было известно, что востановлено указание вести списки богатых евреев — собирались и у моих родственников, там и познакомился Рауль Валенберг из моей тетьки и ее мужем. Дюла Сикле и его брат Иштван вели дела и с другими государствами, часто ездили и моим родственникам в Карловы Вары и Кошице, ездили в Нови-Сад, повидимому это давало им в бытность своих связей с Валенбергом как-то помогать тем евреям которые получали документы на выезд. О этих делах я знаю мало, да и они в нашем деле не имеют существенной ценности.

Интересно вот что, так как моя тетька греко-католичка, то на 14-ое имени Р. Валенберга на праздник Нового года, а 9-го он звонил, что приезд — Будапешт был разбит и в городе чувствовался голод, советские войска занимались неважными работами, для того чтобы достать кусок конины нужно было быть счастливым... На 14-го Рауль так и не пришел... Тогда думали, что он погиб — даже когда был установлен памятник Валенбергу никто не знал, что он жив. Зная приблизительно дату "убийства" мы и начали поиски, которые длились долгих 8-м лет видимо, что так ничего бы и не нашлось если бы не случай. В 1981 году у Венгрии в городе Пийче сестра случайно не встретила человека который был свидетелем ареста Рауля Валенберга! С этого момента поиски кончились совсем у другом направлении.

А в 1982 году появился еще один свидетель, советский офицер, который был участником ареста Валенберга — этот человек со временем стал вполне верующим человеком и покался своему духовнику. Так было конкретно установлено, что Рауль Валенберг был арестован без ведома высшего командования, он был арестован по прямому указанию Брежнева, капитан брежневской охраны охраны Валенберга, была изъята машина дипломата — Валенберг требовал машину назад и только свое, а Брежнев эту машину подарил еще выше... Зная что Валенберг будет обращаться непосредственно к маршалу Малиновскому Брежнев пошел на арест шведского дипломата. Валенберг и его шофер были арестованы и как имеющие "документы" немецкие шпионы отправлены в Ужгородскую тюрьму, а оттуда в Норильск куда советки свезли цвет Европы, где последних склоняли к сотрудничеству из сов. разведкой...

Есть два живых свидетеля, которые дают показания если они будут нужны любой международной комиссии по делу Валенберга, но патристы рассчитывают на "тихую дипломатию" — указав выше описанные события, может правительство Швеции договориться с правительством СССР о выдаче Р. Валенберга, если последний еще жив... Мы думаем, что Валенберг умер, а жив его шофер — но даже тело дипломата должно вернуться на родину... Так маршалам прятали человека, который был несравненно ВЕЛИКИМ человеком, скромным и мужественным и, вместе с тем глубоко несчастным... Что ждет меня не трудно предвидеть... Две дочери родились без меня: в 77 г. дочь Мария, а в 83 г. Дочь Калина-Терезия — теперь, видно русские арестуют меня снова, а жду ареста, жду худшего... И третий ребенок, который должен появиться на свет через два месяца меня не увидит — они умрут метить... Это мое письмо, мой предсмертный крик, я это чувствую — они мне не утешали, нет — они меня предупредили: "Валенбергом не заниматься — не лезь не в свои сани, тебя не трогают — молчи!" Что будет со мной, из моими детьми, женой трудно сказать — не вызов брешен, с нами БОГ.

295212, Закарпатская обл.,
Ирпавский р-н, с. Долгое, 1 мая, 9,
Терезия Йосип Михайлович

9.5.84 г.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen.
Enhet I

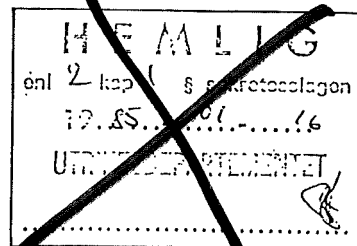
1/6001 ✓
PROMEMORIA
1985-01-16

P 2 Eu^I

Pol

Ex t:

Amb Moskva
(m hbr Osvald-L-A Nilsson)

HEMLIG

Nya uppgifter om Raoul Wallenberg
(4 bil.)

ink 84/121
Bilagan till handbrev L-A Nilsson-Eliasson 1984-12-13
med ett brev av samizdatkaraktär till den svenska
Raoul Wallenberg-föreningen från en Jūsif Terelja,
"ordförande i de ukrainska katolikernas centralkom-
mitté", ger upphov till följande kommentarer.

1. Terelja uppger att han suttit i ryska fångläger
sammanlagt 20 år och att han för första gången fri-
släpptes är 1976. "I lägren hörde jag ingenting om
Wallenberg" säger han. Däremot skulle han - vid en
icke angiven tidpunkt - i centralfängelset i Mordovija
- ha träffat en polsk-sovjetisk f d säkerhetsagent
vid namn Vorobej. Denne skulle i sin tur ha träffat
Wallenbergs chaufför år 1947, "var kommer jag nu inte
ihåg".

Namnet Vorobej-Vorobjov förekommer i Wallenberg-
arkivet. Som framgår av bifogade aktstycke skulle
han ha suttit i sovjetisk fångenskap från mitten
av 1930-talet till mitten 1970-talet. Han har spe-
ciellt figurerat i ett år 1980 angivet vittnesmål
av rumän-ryssen Lazar Berger (jfr dennes vittnes-
mål). I båda aktstyckena nämns att han skulle ha

./1

./2

varit inspärrad i fängelset i Mordovija. Mycket talar för att de två vittnesmålen avser samma uppgiftslämnare. De skiljer sig dock i det väsentliga avseendet att Vorobej i Tereljas vittnesmål talar om att han 1947 skulle ha träffat Wallenbergs chaufför på en icke specificerad ort, medan han enligt befintliga dossieruppgifter skulle ha siktat Raoul Wallenberg själv i Vladimirfängelset någon gång på 1960-talet.

Wallenbergs chaufför, Vilmos Langfelder, satt enligt säkra uppgifter i fångenskap i Moskva år 1947. Flerfaldiga vittnesuppgifter (bl a Abraham Kalinski) indicerar att Raoul Wallenberg skulle ha befunnit sig i Vladimirfängelset på 1960-talet. Säkert be-
lagda är de emellertid inte.

2. Enligt Terelja skulle "den littauiska patrioten Bogdanas, tysk undersåte", ha sammanträffat med Raoul Wallenberg i ett fångläger i Norilsk under tiden 1945-1951 (bör nog vara 1953, då det beryktade fångupproret i Norilsk ägde rum). 1953 skulle Bogdanas ha sänts i väg tillsammans med Wallenberg till ett specialfängelse i Kazan.

Uppgiften om Bogdanas person är märklig: littauisk patriot och samtidigt tysk undersåte och officer i Wehrmacht. Det kan dock t ex ha rört sig om en Memel-invånare. Detta tycks vara första gången som namnet Bogdanas förekommer i Wallenberg-sammanhang. I varje fall finns det inte i Wallenberg-arkivets kartotek.

Där finns emellertid en hänvisning till Norilsk av så sent datum som sommaren 1984. Ett polskt vittne, Adolf Ostrowski, uppgav då att han skulle ha suttit i Norilsk-lägre 1945-1956 samt att han genom en polsk präst i lägre fick kontakt med en person som han förmodade var Raoul Wallenberg. Wallenberg skulle ha kommit till Norilsk 1948 eller 1949 och hade där fått en relativt lätt syssla som eldare. Enligt Ostrowski bör Wallenberg ha varit i lägre omkring tre år från 1948/49, men det kunde också ha varit längre.

Ostrowskis vittnesmål bär i många avseenden sanningsenlighetens prägel, även om det är behäftat med en brist på detaljer. Vidare är det värt att hålla i minnet att vi generellt har utgått från att Wallenberg åren efter 1947 av de sovjetiska myndigheterna har exponerats för minsta möjliga antal medfångar och förmodligen hållits i ett slutet fängelse. Enligt vittnet Abraham Kalinski skulle Wallenberg ha tillbringat åren 1946-1953 i fängelset i Verchneural'sk. Tereljas uppgifter om Norilsk-lägre stärker dock den möjliga sanningshalten av Ostrowskis vittnesmål.

./3-4

Två uppteckningar om Ostrowskis vittnesmål bifogas.

Några uppgifter att Raoul Wallenberg skulle ha siktats i Kazan finns inte i kartoteket.

3. Enligt ambassadens i Moskva sammanfattning av Tereljas brev: "Tereljas moster (?) Anna Majorezko, på den tiden med flicknamnet Anna Siklo, bodde i

Budapest och hade bjudit hem Wallenberg till den 14 (vilken månad sägs ej). Wallenberg hade tackat ja den 9, men kom ej (Anm: det kan förmodas att det rörde sig om januari 1945). Sedan dess har Anna Majorezko själv länge forskat. 1981 träffade hon i den ungerska staden Pijtje en person som bevittnat Wallenbergs arrestering (något namn ges ej)."

Tereljask moster figurerar inte i kartoteket och uppgiften kan inte anses ge någon ledtråd av värde.

4. Underåberopande av vittnesmål från en icke namngiven sovjetisk officer som blivit troende och biktat sig hävdas att en kapten ur Brezjnevs livvakt skulle ha lagt beslag på den och låtit gripa Wallenberg för att slingra sig ur en obehaglig situation.

Uppgifter som kunde antyda att Leonid Brezjnev personligen skulle ha haft med Raoul Wallenbergs försvinnande att göra framkom i augusti 1981 genom en intervju i Aftonbladet med ryss-israelen Yaacov Lachotski-Menaker. Däri framhålls att Brezjnev under världskriget var chef för den 18:e sovjetiska arméns politiska enhet, och det hävdades att 18:e armén, eller förband ur denna, skulle ha deltagit i striderna om Budapest 1944-45. Därför till förmodandet att Brezjnev personligen hade varit ansvarig för Wallenbergs gripande var steget inte långt.

Vid vittnesförhör med UD-personal framkom att Menaker icke hade påstått att Brezjnev personligen skulle ha varit verksam i Ungern under perioden december 1944--januari 1945. Menaker förmodade, och allt talar för

detta, att Brezjnev vid denna tid uppehöll sig i det från Budapest avlägsna Karpato-Ukraina där kommandot av den 18:e armén befann sig.

Vid förhöret uppgav Menaker också att han vid veteranträffen i Sovjetunionen fått utpekad för sig en man, Aminjev, som enligt uppgift till honom skulle ha dekorerats för sina insatser vid gripandet av Wallenberg i januari 1945. Aminjev skulle t o m i berusat tillstånd ha bekräftat uppgiften för Menaker.

Menakers vittnesmål utsattes för ingående prövning av departementet. Den förmenta förbindelsen med Leonid Breznev ansågs inte på något vis vara be- lagd. I ett pressuttalande den 18 augusti 1981 sa- des bl a: "Menakers vittnesmål har prövats noga. Det innehåller i sak främst uppgiften att ett sovje- tiskt specialkommando skulle ha haft i uppdrag att arrestera Wallenberg samt att Menaker träffat den person som skulle ha svarat för själva gripandet. - Sedan 1957 har Sovjetregeringen vidgått att Wallenberg fängslades våren 1945. Menakers vitt- nesmål motsäger inte denna uppgift."

Vad som framkom från Menakers vittnesmål och pröv- ningen av detsamma vederlägger tesen att Leonid Brezjnev skulle ha haft något med Raoul Wallenbergs försvinnande att göra.

Bedömning

Tereljas vittnesmål tycks knappast tillföra Raoul Wallenbergsdossieren något påtagligt nytt. Det bi- drar snarare till den kalejdoskopiska bild av obe- kräftade uppgifter som vi redan har av Raoul

Wällenbergs förmodade vistelseorter för ett
trettioatal år sedan.

SJ

Sven Julin

bf

Winter von SCHWAB, Rudolf, österrikare

enligt Inter.
polisen Rysk medb.
ifr nya kottres.

Frigiven

Fångläger: Verchne Uralsk
Alexandrovsk (fr.apr.54)

Wien 796, 28.11.55
XXII

ang.H.Hjeld, med vilken v.S.delat cell 1952 i
Verchne Uralsk. Hj.cellspion. v.S.misstänker
denne för spionage.

Wien 810, 6.12.55 XXII Beskrivning av fängelset i Alexandrovsk.
(v.S. en av "källorna")

Wien 209, 5.4.56 XXIV Samtal m. Ph.Fischer. (v.Schwab, US-kapten av
österr.ursprung, 1949 kommandant i Linz, där
han kidnappats av ryssarna)

EXTERNTYCK SORTO FÖRÄNDES

SORTO 112 Esselte System 822389

von Schwab, Rudolf Stöckli
Winter

p 2. En I

30/6 1964 ✓

~~21/6~~ 1964 ✓

9/7 1964

15/7 1964

20/7 1964

28/7 1964

4/8 1964

v.f.v. 13/8 1964

11/2/1966 ✓

X (7/31978) ✓

RUDOLF HEDRICH -
WINTER VON SCHWAB

VII

Linz/Donau, July 2, 1964

Declaration (regarding Raoul Wallenberg, handwritten protocol).
(Recalled by an article appearing in the Vienna Courier at the end of June 1964.)

To His Excellency, the royal Swedish Botschafter in Vienna, Baron Lagerfelt.

Excellency:

At Eiderstatt I have the following statement to set down regarding the matter of the Swedish citizen Raoul Wallenberg:

On December 5, 1952 I saw and spoke to this man in a single cell of the political special prison in Werchne-Uralsk in the South Urals. This prison was built of brick at the beginning of this century and served the Imperial Russian Army authorities until the end of the First World War as a special prison for Russian officers. (There was supposedly also a wing for Austrian and German condemned war prisoner officers which was separate.)

Almost all the cells of this relatively modern Soviet prison (three floors - with a main building, two side wings, four courtyards - of which two, as "walking yards," were subdivided into many small separate wooden "hives." This prison was in the midst of a very bare and hilly steppe landscape near the region of Werchne-Uralsk, some kilometers from Magnitogorsk in the South Urals, and was surrounded by countless cawing crows. From May 1951 this prison held mostly foreigners. Above all, there were Austrian political prisoners, as well as Germans, a few Americans, Englishmen, Finns, etc.

In addition to Mr. Wallenberg, there was a purported Arvid Andersen who gave himself out to be a Swede. To me he didn't seem to understand Swedish that well, insofar as I, a non-Swedish speaker, can judge. But it may have been that he had once lived in Sweden, perhaps for a long time. "Anderson" knew some German, Russian and English (in addition to his Swedish) and since I, who was paralyzed on one side through wounds, was allowed to lie down, I observed all the co-prisoners who seemed interesting or suspect to me. Especially our Soviet "attendants."

The supposed Swede Arvid Anderson was an avid "knocker," and had often - every few months - to change cells, alone or with another cellmate.

While we other prisoners were normally "shuffled around" only every 10-12 months and transferred to other cells. I could often catch Arvid Andersen lying. He tried especially hard to approach an ageing 70-year old Russian electrical engineer, whose 15 year sentence would soon be over, and also me.

(My sentence was then "not soon up," since I had only served 2 of my 5 x 25 years = 125 years in all. I was thus inherently sentenced twice to death and thrice to 25 year terms. But the

VII

Linz/Donau, July 2, 1964

Declaration (regarding Raoul Wallenberg, handwritten protocol).
(Recalled by an article appearing in the Vienna Courier at the end of June 1964.)

To His Excellency, the royal Swedish Botschafter in Vienna, Baron Lagerfelt.

Excellency:

At Eiderstatt I have the following statement to set down regarding the matter of the Swedish citizen Raoul Wallenberg:

On December 5, 1952 I saw and spoke to this man in a single cell of the political special prison in Werchne-Uralsk in the South Urals. This prison was built of brick at the beginning of this century and served the Imperial Russian Army authorities until the end of the First World War as a special prison for Russian officers. (There was supposedly also a wing for Austrian and German condemned war prisoner officers which was separate.)

Almost all the cells of this relatively modern Soviet prison (three floors - with a main building, two side wings, four courtyards - of which two, as "walking yards," were subdivided into many small separate wooden "hives." This prison was in the midst of a very bare and hilly steppe landscape near the region of Werchne-Uralsk, some kilometers from Magnitogorsk in the South Urals, and was surrounded by countless cawing crows. From May 1951 this prison held mostly foreigners. Above all, there were Austrian political prisoners, as well as Germans, a few Americans, Englishmen, Finns, etc.

In addition to Mr. Wallenberg, there was a purported Arvid Andersen who gave himself out to be a Swede. To me he didn't seem to understand Swedish that well, insofar as I, a non-Swedish speaker, can judge. But it may have been that he had once lived in Sweden, perhaps for a long time. "Anderson" knew some German, Russian and English (in addition to his Swedish) and since I, who was paralyzed on one side through wounds, was allowed to lie down, I observed all the co-prisoners who seemed interesting or suspect to me. Especially our Soviet "attendants."

The supposed Swede Arvid Anderson was an avid "knocker," and had often - every few months - to change cells, alone or with another cellmate.

While we other prisoners were normally "shuffled around" only every 10-12 months and transferred to other cells. I could often catch Arvid Andersen lying. He tried especially hard to approach an ageing 70-year old Russian electrical engineer, whose 15 year sentence would soon be over, and also me.

(My sentence was then "not soon up," since I had only served 2 of my 5 x 25 years = 125 years in all. I was thus inherently sentenced twice to death and thrice to 25 year terms. But the

double death sentence was, after 58 days in the death row cell, commuted into 2 x 25 year sentences. Thus I have the rather dubious honour of being the "highest sentenced" of the Soviet MGB/MWD since its coming into existence - with the exception of those who were executed.) (125 years of prison all in all!)

This only by the way, to characterize the situation then, when Stalin was still alive and "active."

This Arvid Andersen had from time to time "weak, sentimental" hours in the evenings. Then he would chat with me (Fall 1951) sitting on my bed, and would get "soft."

He would begin to fantasize about his "Swedish home land" (?), his wife, named "Christina," who lived in Stockholm, and his son "Arvid." He would say that he had been in Berlin and Budapest in the diplomatic service during and at the end of the war - and had saved many Jews (! sic!) through "Swedish passports."

I listened calmly - for at the time I knew nothing about the Wallenberg case... This Arvid Andersen therefore was dressing himself up in the colors of Wallenberg, and he had to have been in a cell with him. (He was born ca. 1920.)

Arvid Andersen was about 180 centimeters tall, blond, blueeyed. I have the feeling that he was a 44-Man in a division of the 44. I don't think I'm wrong there.

1952 - about summertime - there came into our cell (after our transfer to another cell) a purported Finnish artillery officer (Captain) by the name of HAROLD HJELD. I was with him for many months. HAROLD HJELD was supposedly married to a Swede, and had been often in Sweden, as an army football player and privately. HAROLD HJELD spoke German, Russian, English, Finnish and fluent Swedish, was more intelligent and educated than Andersen.

This HAROLD HJELD also "became friendly with me" - asked me in the course of the months all kinds of questions, played chess with me every day, and also became from time to time (usually in the evening, before sleep) sentimental, talkative and "soft." He talked about his time of serving with the artillery, his trips to Sweden, his Swedish wife. And a few times he mentioned to me in minutes when he "had to communicate," sitting on my bed, that there was here "another Swede, with whom he had shared a cell, a Swedish civil servant who was named RAOUL. This man had already been in this prison for about three years."

HJELD said nothing more specific about Wallenberg - we only came upon this matter because I had told him casually about the "Swedish diplomat" Andersen with whom I had shared a cell in 1951.

HAROLD HJELD was startled, and asked what "Andersen" looked like. I told him, and Hjeld was amazed that there was "yet another Swede with the same diplomatic profession" here in the prison. For he also knew someone named RAOUL, who had been in Berlin and Budapest during the war. He was however not light blond, but rather darker, bald forehead.

He said similar things in an elliptical manner, but was very mistrustful and reserved, this Swede...

Thus HAROLD HJELD, a Finnish officer, on Wallenberg. I attached no importance, as I said, to this RAOUL, for we were preoccupied with our own problems then (HUNGER and mental depressions), and all our

fates were somehow mysterious and strange. HAROLD HJELD might have been born in 1916-1918.

Later, exactly on my birthday, December 12, 1952, I was, in the middle of the daily 20 minute walk (every day, except Sundays or bad weather), taken from the wooden "Walking-Beehive" and put quickly in a cell in the upper Parterre - a solitary cell.

There sat at the table a thin man of medium height and played chess with himself. He got up halfway from the table and asked me in Russian what nationality I was, if I played chess, etc. He asked me everything. Then he continued in very good German. He presented himself only as RAOUL, and said he was a Swede - but told me nothing about himself. He mistrusted me. Then I asked him if he knew his countryman Arvid Andersen, or the Finn Harold Hjedl, which he confirmed. He had been with each of them for a month. During the course of the chess game, he confirmed to me, that Arvid Andersen spoke bad Swedish - and was of the opinion, that the man was no "true" Swede - but had at the most lived for a few years in Sweden, or had a Swedish mother, from whom he had "picked up" some Swedish as a child.

To my question "since when, for what, for how long?" RAOUL answered laconically: "1945 (end of the war), political, 25 years 'SAOTSCHNO'" (secret judgment from Moscow, no appeal).

He seemed fairly well nourished (in the prison conditions of the time), if a bit gaunt; the face was noticeably chalky-white, and despite the shaven egg-shaped head one could see that his forehead was bald. He gave the impression of a 50 year old, and I only remember him as not tall, but of medium height. He appeared depressed and apathetic. And fearful - mistrustful. Since I myself was inwardly restless and everything vibrated within me (since I didn't know "why I was put into this strange single cell? what's going on? why have I been separated from the other comrades?") - I was hardly interested in my unexpected and alien-seeming cell- and chess-comrade. Between two moves I let the remark fall that since 1951 all Austrians from other camps were concentrated in this prison. Since this was a "foreign prison" - Raoul said briefly - "Well, anyway, there the Austrians are a sort of security deposit or exchange object, perhaps [blank space in typescript] will go home?!"

Then we played on - I entangled in the most complicated combinations, because of my anxiety about my having been isolated, and Wallenberg periodically making remarks that I hardly noticed. Then he said: "Perhaps you will get out of here? Since you are seriously wounded. Maybe to European Russia? If there is a special order that you should go alone back to Europe (Wallenberg seemed to take a special inner satisfaction in the word "Europe" or "European" here in Asia) - this will be done very suddenly and unexpectedly, so no appointments are made..."

Then, after a few hours, we heard noise and insults on the floor. and the tramping of boots, the clink of keys. "They're coming to take you," said Raoul.

Hastily and briefly he gave me his hand and said, "Raoul Wallenberg, Swede. I'm a Swede, Red Cross..."

That was all. Such scenes were common among prisoners. Many, unbelievably many introduced themselves to each other in clearing

stations, prisons, on transports - from all nations. And one listens only dimly, I myself half anxious, nervous - expecting something bad, or possibly good (usually bad!), half starved and mistrustful of anyone whom one doesn't know for at least a few weeks or months.

Then the steel-reinforced door was opened, unbarred (after for a few minutes previously the door "spy" had turned a rigid pupil on us) and, roaring with rage, the thin Natschalnik Reshima Captain Sokolov called me out. (Sokolov was the responsible officer "for the regime," the order of the prison. He was big, about 1,18 [cm], thin, a gaunt Cossack face, and had worked his way up from a sergeant's position, but became an officer first at 40, and was now at 50 a captain. 1953, after Stalin's death, he became a major, by the way...)

Several lieutenants and sergeants stood also around him with beet red faces, and he cursed them all as idiots! Evidently because they had put me in the wrong cell here. Then they shoved me ahead of them through the corridors to the main corridor, where a sergeant waited for me with 4 men and my few possessions, stuffed in a bag. Noone said a word to me - neither what was happening, nor where I was going, and they jammed me with a convoy into a closed-cell truck. I was separately transported back to Moscow, where I was supposed to be sentenced again - since my current term was supposed to be "too mild."

The new Soviet political course after Stalin's death and the internal confusion tied to it lightened the lot of political prisoners slightly, especially the non-Soviet foreign prisoner. After over 9 months, mostly in solitary confinement in Moscow (Lyublyanka, then Butyrka) they brought me back with another special convoy back to the South Urals. The miracle had happened, the death of the despot (that which I had prayed to God for since years, as prisoner in my cell, morning and evening) was a reality, and saved my life, as mentioned.

Arrived in Magnitogorsk, I was at first taken to the prison there (a former past factory from Tsarist times). With a few Ukrainians and an older Jewish [zudisch misprint for judisch?] doctor from Estonia named Dr. Jakobson, born ca. 1898, from Tallinn, and a Latvian.

We had to wait in this prison for a prison transport automobile from "our" prison in Werchne-Uralsk.

Dr. Jakobson told me that he had been operated on here in Magnitogorsk in the prisoners' department of a large hospital. And there he had met a Swede named RAOUL WALLENBERG. (Jakobson spoke, in addition to German, Estonian, and Russian, also very good Swedish and Finnish!) The Swede was operated on in the summer - a severe liver disease - and had lain in the hospital for several months (about 2) after the operation, separate from the others. By chance they had met and spoken several times while being X-rayed or in the ambulatory.

Dr. Jakobson, Jewish doctor, born ca. 1895[sic!]; from Tallin, Estonia, said no more to me. He hardly knew me and was careful. (In Soviet prisons it was then a good idea not to tell one's co-prisoners too much, for there was in every cell a spy, often more than one, and they did not even know of each other!)

01/19/96 07:48:54

46 8 7231176->

46 8 7231176 From: UD Stockholm 1 Page 12

FROM: Computer Zone Inc.

PHONE NO. : 212 645 6434

Jan. 18 1996 04:56PM P12

I promised him that I would never name his name. "Officially" he was a salesman and film Vorfuhrer, and had a wife and little sons in Helsinki. He had, in about 1950, been captured in Leningrad (might also have been 1948/9, don't remember clearly now) as an "agent of a Western power" and sentenced to 12 years. This N.S. had been with Raoul Wallenberg in a sick cell until the latter's transport in Summer 1953 to Magnitogorsk for the operation. The Finn N.S. spoke also fluent Russian, German, Swedish and English.

I know his name (the real name), but I gave my word never to name it. Since N.S. is meant to have been released only in 1955/56, I am at any time ready to find this man in Helsinki as a discrete witness in the case of Wallenberg. He was for a few weeks Wallenberg's attendant in the same cell until summer 1953. All my statements are true, so help me God!

Rudlf Hedrich-Winter von Schwab
born Dec. 12, 1919, German

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN

nytt vittne om
Raoul Wallenberg

9/7
Wien den 6 juli 1964.

R 18

Strängt förtroligt.

20.7.64.

hbr Lewenhaupt-Åkerrén

ms Broder,

Du har vid det här laget redan fått den egenhändigt nedskrivna berättelsen som vårt nya Wallenberg-vittne Rudolf Alexander Hedrich-Winter von Schwab vid besök på ambassaden den 3 dennes överlämnade. Jag var angelägen att få upp den till Stockholm så snart som möjligt och blev därför tvungen att skicka den utan någon som helst kommentar. Jag hoppas Du ursäktar detta. Papperet talar ju i någon mån för sig självt.

Emellertid vill jag nämna några intryck från mitt tids långa samtal med personen i fråga. Jag vill förutskicka, att jag egentligen icke ställde några direkta kontrollfrågor till honom. Dels måste jag erkänna, att jag, trots flitigt studium de senaste veckorna i våra många dossierer i ärendet, tyvärr icke anser mig ännu ha det grepp på materialet som tillåter mig att verkligen ställa uppgift mot uppgift; jag måste överlämna detta till departementets experter. Dels hade jag nog det intrycket, att de allmänna upplysningarna om vittnet väl kunde stämma. Att vederbörande varit fängslad i Verchne Ural torde väl vara ådagalagt och beträffande riktigheten i fråga om de refererade sammanträffandena med Wallenberg får man väl i första hand söka kontrollera dessa genom de vittnen som omnämnas i uppteckningen. Även så kan det ju blott bli en mycket medelbar bevisning.

Vederbörande gjorde ett ganska nervöst intryck, vilket

Ambassadören Hichens Bergström,
S t o c k h o l m.

möjligen kan bero på att han blivit ganska illa behandlad och att därför aktualiserandet av gamla fängelseminnen medförde en särskild psykologisk press. Han insisterade att själv läsa hela berättelsen för mig, och det var påfallande hur han under läsningen blev mer och mer upprörd, rösten åkte upp i falsett o.s.v.

Som svar på en för övrigt uttalad fråga var han angelägen om att redan från början söka förklara, varför han icke vid sammanträffandet med Braunerhielm berörde fallet Wallenberg. Detta skulle ha berott på, sade han, att han vid tillfället i fråga varit både fysiskt och psykiskt nere. Dessutom var han vid det tillfället ytterligt misstänksam mot varje person som försökte utfråga honom. Han sade med en urskuldande gest, att han till en början trott att Braunerhielm varit spion. Fallet Wallenberg var för övrigt för honom ett fall bland många andra. Han kände honom icke närmare och ville för övrigt nämna, att han vid sitt sammanträffande med Wallenberg - i varje fall vid det första - icke fått något särskilt sympatiskt intryck av honom. Han återkom gång på gång till detta, att Wallenberg icke varit något särfall utan blott ett fall, en fånge bland många andra..

Nu hade genom Laufers artikel minnena väckts på nytt och i anständighetens namn och för att hjälpa efterforskningen efter en medfånge hade han givit sig till känna och sökt noggrant erinra sig allt vad han visste. - Tyvärr ha vi icke någon kopia av hans redogörelse; jag hoppas vi så småningom kan få en avskrift från departementet. Jag är därför icke säker på, huruvida nedanstående detaljer återfinnas i vederbörandes nedteckningar. Jag omnämner dem för säkerhets skull.

Vid det första sammanträffandet med Wallenberg, då vår sagesman alltså av misstag skulle ha insläppts i Wallenbergs cell och vistats där tre, fyra timmar, hade han fått intrycket av en mycket försiktig, säkert klok och förslagen men säregen person, psykiskt knappast i full balans som riktade några frågor till honom och sedan liksom tittade tvärs igenom honom och framför allt - med en misstänksamhet som vederbörande medgav vara naturlig för varje fånge - mycket noga undvek att säga för mycket om sig själv. Vederbörande återkommer ju i sin uppteckning flera gånger till det förhållandet, att Wallenberg blott var känd under namnet Raoul och endast i avskedsögonblicket, också i enlighet med fångpraxis, kastade till honom upplysningarna om namnet Wallenberg och Röda Korset, vilket skulle

vara nog för att meddela omvärlden.

Vid det andra sammanträffandet hade Wallenberg, som Du ser av uppteckningen, varit psykiskt i mycket bättre form - min sagesman använde till och med ordet "eufori". Ryssarna hade nu äntligen, sade Wallenberg, efter att länge ha vägrat låtit honom undergå en operation. Detta tydde ju på att man icke ville låta honom försvinna. Wallenberg hade vidare konkluderat att österrikare skulle få bege sig hem os.v. Allt detta hade tydligen väckt förhoppningar hos Wallenberg. Däremot hade han fysiskt verkat vara en märkt man, gulfärgad med leverfläckar o.s.v. (Här gjorde jag några frågor som endast föranledde vederbörande att ytterligare utbreda sig om Wallenbergs dåliga fysiska tillstånd).

Detta intryck att Wallenberg i själva verket var så gott som döende, i varje fall på en så nedåtgående kurva att man icke kunde räkna med en återhämtning återkom vederbörande ti gång på gång: "Ich habe so ein Fingerspitzgefühl" när han befunne sig i närheten av en dödsdömd person. Han ville icke rucka på denna uppfattning, även om han självfallet måste me ge, att verken han eller någon annan sett eller hört, att Wallenberg faktiskt skulle ha avlidit vid den tidpunkt som han ifrågasätter.

"I varje fall dog han icke 1947", förklarade vederbörande. Jag: "1947 --?" Intet svar.

Jag sade vidare, att vi naturligtvis med intresse men med någon förundran mottagit hans upplysningar om Wallenberg förmodade död 1953/54. Vi hade ju en hel del andra uppgifter. På detta blev svaret ungefär att "take it or leave it". Upp-teckningen var riktig, avgiven under edlig förpliktelse; var detalj kunde vederbörande stå för; vi borde själva checka med i uppteckningen angivna vittnena, som skulle kunna bestyr uppgifterna etc.. Allt detta med ett visst eftertryck, dock utan hysteri..

Vederbörande ville emellertid erinra om det kända ryska tricket att låta fångar överta namn och spela roller av andra mera kända och viktiga medfångar, detta för att förvillade eventuella efterforskningar. Ommålning av cellnummer hörde också till åtgärder.

Vårt samtal slutade med att jag tackade för vad han kom

mit med. Jag vore själv ingen expert på dessa frågor, men jag utginge från att om experterna hemma hade några frågor, han då skulle vara tillmötesgående. Detta bejakade han. Det enda undantaget gällde den "tredje" finnen, som efter vad han med någon hemlighetsfullhet antydde fortfarande skulle syssla med spionageverksamhet. Dennes namn kunde därför endast uppgivas efter särskild överenskommelse. Min sagesman vore fullt villig att tillskriva vittnet i fråga och söka ordna en kontakt. Finnen vistades nu förmodligen i Helsingfors. Initialerna påstodos vara hans egna. Han har ett typiskt finskt namn.

Enligt egen uppgift skulle vederbörande ha skickat en ungefär liknande redogörelse, men mycket kortare, till Laufer med uppmaning till denne att överlämna den till mig. Varför han gått denna omväg kunde han icke riktigt förklara och över hans eventuella bekantskap med Laufer rådde också ett visst dunkel. Så småningom blev han emellertid allt öppnare i sin kritik av Laufer. Denne förklarades vara en obildad halvjude - men framstående vid "Juden-schlägereien" - som redan 1936-37 skulle ha häktats i Ungern såsom misstänkt för mord, men måst släppas; en brutal person som en längre tid arbetat för Gestapo. Han var i Ryssland känd som en "Klopfer", d.v.s. cellspion, som därför också vid flera tillfällen råkat illa ut hos medfångar. Hans tillförlitlighet vore icke alltför stor, han vore en patalogisk spelaretyp och för att tillfredsställa detta behov, antydde min sagesman, kunde han sälja upplysningar av tvivelaktigt värde. Beträffande Laufers tidningsartikel kunde möjligen 70 procent vara riktiga.

Vad slutligen Rudolf Alexander Hedrich-Winter von Schwab själv beträffar visade han mig en del tidningsklipp av vilka skulle framgå att han varit i amerikanska spionagets tjänst (CIC) under täcknamnet "kapten Alexander". Han hade också arbetat för Abwehr under sin tid i tyska armén, med kaptens rang. Han ägnade sig numera åt fri journalistik, huvudsakligen med Nordafrika som operationsområde och reser den 8 juli härifrån till Afrika igen. Han kan då nås under moderns adress om uppgivits på omslaget till uppteckningen. Han medarbetar bl.a. i den österrikiska bildtidningen "Die Stern", som så

småningom kommer att publicera en följetong i romanform, där han skrivit om sina Rysslands-erfarenheter. I denna romans sista kapital förekommer en mycket noggrann redogörelse för fängelset Verchne Uralsk. Vid behov skulle vi möjligen kunna få titta på detta sista kapitel..

En dag
K. G. Lagerfelt

(K.-G. Lagerfelt)

Derzeitige Adresse: Linz/Donau, Rudolfstr. 43^{II}, Österreich
(Adresse u. Name meiner Mutter: Madame la Princesse Nadine Avalov de Bermont,
Cannes (A.M.) 15, Avenue d'Antibes, France)

Linz/Donau, den 2.7.1964

(Betrifft: Raoul Wallenberg, handschriftl. Protokoll, 2.7.1964
Erklärung

(Durch Artikel Ende Juni 1964
im Wiener KURIER den 1.7.1964
ernannt worden!)

Zu Händen Seiner Exzellenz, des Königlich-Schwedischen
Botschafters in Wien, Baron Lagerfelt.

An Eiderstatt habe ich Ihnen folgende Erklärung in An-
gelegenheit des schwedischen Staatsbürgers Raoul Wallenberg
abzugeben:

Am 5.12.1952 sah und sprach ich diesen Mann in einer
Einzelzelle des Polit.-Spez. Gefängnisses in Werchne-Uralsk
im Süd-Ural. Dieses Gefängnis wurde im Ziegelbau anfangs dieses Ja-
hundreds erbaut und diente bis zum Ende des Weltkrieges I. d.
Kaiserlich-Russischen Armeebehörden als Sondergefängnis für
russische Offiziere. (Angeblich soll im Weltkrieg I. aber au-
ein Trake für österreichische und deutsche verurteilte Krie-
gefangene Offiziere abgesondert gewesen sein.)

Fast alle Zellen dieses relativ "modernen" Sowjetgefä-
nisses (dreistöckig - mit Hauptbau, zwei Seitenflügeln, vie-
Höfen - wovon zwei als "Spazierhöfe" in lauter kleine, von-
einandergetrennte "Holzwaben" eingeteilt waren. Dieses Ge-
fängnis - inmitten recht kahler u. hügeliger Steppenlandsch-
nahe der Ortschaft "Werchne-Uralsk" einige - zig Kilometer

Magnitogorsk im Süd-Ural gelegen - war umkränzt und umflogen von unzähligen Krähen. Dieses Gefängnis beherbergte ab Mai 1951 vorwiegend Ausländer. Vor allem hierher konzentrierte österreichische politisch verurteilte Strafgefangene, sowie deutsche, einige Amerikaner, Engländer, Finnen, usw.

Ausser Herrn Raoul Wallenberg gab sich noch ein angeblicher Arvid Anderson als Schwede aus. Mir schien er nicht gut schwedisch zu verstehen, soweit ich mir das als nicht schwedisch sprechender zu beurteilen erlauben kann. Aber es könnte sein, dass er mal in Schweden oder mit Schweden längere Zeit gelebt hat. "Anderson" hatte deutsche, russische u. englische Sprachkenntnisse (ausser seinem Schwedisch..) und da ich durch Verwundungen halbseitig gelähmter Gefangener liegen durfte - beobachtete ich alle mir besonders interessant und verdächtig erscheinenden Mitgefangenen. Bzw. unser sowjetisches "Pflegepersonal".

Der angebliche Schwede Arvid Anderson war hundertprozentig ein "Klopfer" (Zellenspitzel), der oft - so alle paar Monate - die Zellen wechselte, einzeln oder zu zweit.

Während wir anderen Gefangenen normalerweise alle 10-14 Monate "durcheinandergeschüttelt" und in andere Zellen kamen. Oft konnte ich Arvid Anderson bei Lügen ertappen. Er machte sich besonders an einen russ. alten siebzehnjährigen Elektro-Ingenieur heran - dessen 15jährige Haftzeit bald herum war - und an mich.

(Meine Haftzeit war damals noch "nicht bald herum" - da ich von meinen 5 x 25 Jahren = 125 Jahren insgesamt, knapp um diese Zeit abgedient hatte. An sich war ich zweifach zum Tode, und dreifach zu je 25 Jahren Haft verurteilt. Aber die doppelte Todesstrafe wurde nach 58 Tagen Todeszelle in zusätzliche 2 x 25 Jahre Haft umgewandelt. So dass ich dadurch die recht zweifelhafte Ehre habe (ausser den Hingerichteten) der "Höchstverurteilteste" der sowjetischen MGB/MWD seit Bestehen zu sein. (125 Jahre Gefängnis summa summarum). Dies nebenbei, zur Charakterisierung der damaligen Lage, als Stalin noch lebte und "wirkte". Dieser Arvid Anderson hatte ab und an abends auch "schwache, sentimentale" Stunden. Dann plauderte er mit mir (Herbst 1951) auf meinem Bett sitzend, und wurde "weich". Er fing dann an von seiner "Schwedischen Heimat" (?)

zu phantasieren, seiner in Stockholm lebenden Frau "Christina" nebst Sohn "Arvid". Erzählte, dass er im diplomatischen Dienst während u. zum Ende des Krieges in Berlin und Budapest gewesen wäre - und viele Juden (!sic!) gerettet hätte durch "Schwedische Pässe". Ich hörte gleichmütig zu - denn ich wusste ja damals nichts vom Fall Wallenberg... Dieser "Arvid Anderson", hat er also sich mit den Federn des Wallenberg geschmückt, er ward also garantiert mit Wallenberg in einer Zelle zusammen. Wahrscheinlich als Spitzel - (ca. Jahrgang 1920!) da er

Arvid Anderson war ca 180 cm, blond, blauäugig. Ich habe das Gefühl, dass er 44-Mann bei einer Division der Waffen-44 war. Glaube mich nicht zu irren. Er kam hier im April 1952 - ca im Sommer, kam (nach unserer Verlegung in eine andere Zelle), sein angeblicher finnischer Artillerie-Offizier (Hauptmann..) namens HAROLD HJELD in unsere Zelle. Ich war viele Monate mit ihm zusammen. HAROLD HJELD war angeblich mit seiner Schwedin verheiratet, und oft in Schweden - als Armee-Fussballer und privat. HJELD sprach deutsch, russisch, engl., finnisch und schwedisch fließend, war intelligenter und gebildeter als Arvid Anderson.

Von HAROLD HJELD munkelte man, dass er ebenfalls Zellerspitzel sei. Gefühlsmässig bestätige ich dies. Hjeld war klug wie eine Schlange, und sich zweifeln nicht daran, dass er wohl als Zellerspitzel gegen seine Mitgefangenen tätig war - aber wohl auch die sowjetischen Auftraggeber vorsichtig an der Nase herumführte. Auch dieser HAROLD HJELD "schloss sich mir an" - frug mich im Laufe der Monate vorsichtig aus, spielte mit mir in täglich Schach - und wurde ab und an (abends, vor dem Schlafengehen!) sentimental, gesprächig und "weich". Er erzählte von seiner Dienstzeit bei der Artillerie, seinen Reisen in Schweden, seiner schwedischen Gattin. Und einigemale erwähnte er mir auch in "mitteilungsbedürftigen" Minuten, an meinem Bett sitzend, dass hier "noch ein Schwede" sei - mit dem er zusammen in einer Zelle gewesen sei, ein schwedischer Beamter der "RAOUL" heisse. Der sei schon ca 3 Jahre hier im Gefängnis. (Genauer erzählte HJELD nicht über Wallenberg - wir kamen nur darauf, weil ich ihm nebstbei vom "Schwedischen

an Diplomaten Arvid Anderson erzählte mit dem ich hier 1951 in
einer Zelle war, mit dem ich zusammen "bivra" noch jeden
HAROLD HJELD "stutzte", und er fragte wie "Anderson" aus-
gesehen habe. Ich teilte es ihm mit, und Hjeld wunderte sich,
dass "noch ein anderer Schwede mit dem gleichen Diplomaten-
Beruf" hier inhaftiert sei. Denn auch er kenne einen, namens
RAOUL, "der auch in Berlin und Budapest im Krieg gewesen sei.
Der sei aber nicht hellblond sondern mehr dunkler, Stirn-
glatz, keliner."

Der habe Ähnliches andeutend erzählt, sei aber sehr
misstrauisch und zurückhaltend, dieser Schwede...
So HAROLD HJELD, ein finnischer Offizier über Wallen-
berg. Ich mass, wie gesagt, diesem "Raoul" keinerlei Be-
deutung bei, denn wir waren damals mit unseren eigenen Sor-
gen (HUNGER und seel. Depressionen) beschäftigt, u. alle
unsere Schicksale waren irgendwie mysteriös und seltsam.
HAROLD HJELD könnte Jahrgang 1916-1918 sein. Dann, genau an meinem Geburtstag, den 5.12.1952 wurde
ich, mitten vom tägl. (ausser Sonntag, oder schlechtem Wetter)
20 minütigen Spaziergang aus der hölzernen "Spazier-Bienen-
wabe" herausgeholt, und schnell in eine Zelle im Hochparterre
gesteckt, keine Einzelzelle.

Darin sass am Tisch ein mittelgross wirkender hagerer
Mann und spielte mit sich selbst Schach. Er erhob sich halb
vom Tisch, fragte mich auf russisch welcher Nationalität ich
sei, ob ich Schach spiele usw. Er fragte mich aus. "Sprach
dann in sehr gutem deutsch mit mir weiter.. Stellte sich nur
als RAOUL vor, sagte er sei Schwede (-) erzählte aber von sich
nichts. Er misstrauete mir. Dann fragte ich ihn ob er seinen
Landsmann Arvid Anderson kenne, und den Finnen Harold Hjeld,
was "Raoul" bestätigte. Er war mit jedem von ihnen einige
Monate beisammen. Im Laufe des Schachspiels bestätigte er
mir, dass Arvid Anderson schlecht Schwedisch spreche. Er
meinte, dass der Mann kein "richtiger" Schwede sein - höchstens
mal in Schweden gelebt habe paar Jahre, oder eine schwedische
Mutter habe - von der er es als Kind "mitgekriegt" habe.
Auf meine Frage "seit wann, wofür, woviel?" meinte er
RAOUL lakonisch "1945 (Kriegsende) politisch, 25 Jahre
"SAOTSCHNO". (Femurteil aus Moskau, ohne Verhandlung.)
Er sah einigermassen gut genährt aus, (für damalige

Gefangenenvverhältnisse) wenn auch hager, das Gesicht sah auffällig kalkig-weiss aus, trotz des kahlgeschorenen eierförmig wirkenden Kopfes konnte man eine Stirnglatze erkennen. Er wirkte altersmässig wie um 50 herum, habe ihn als nicht gross sondern nur mittelgross in Erinnerung. Er wirkte deprimiert und apathisch. Und ängstlich - misstrauisch. Da ich selbst innerlich unruhig war und in mir alles vibrierte (weil ich nicht wusste: "wieso vom Spaziergang in diese fremde Einzelzelle gesteckt worden? Was ist los? Weshalb trennt man mich von den anderen Kameraden?" --) interessierte mich mein unerwarteter und wie ein Sonderling wirkender Zellen- u. Schachgenosse kaum. Als ich dann zwischen zwei Zügen die Bemerkung fallen liess - dass seit 1951 die Österreicher aus allen Lagern hier in diesem Befängnis konzentriert worden seien. Da dies ein "Ausländergefängnis" sei - meinte "Raoul" kurz: - "Na ja, da sind die Österreicher wohl hier so eine Art Faustpfand oder Tauschobjekt, vielleicht kommt bald heim?!" -

Dann spielten wir weiter - ich in meine aufregendsten Kombinationen wegen meiner Separierung verstrickt, u. Wallenberg ab u. zu Bemerkungen hinstreuend, auf die ich wenig achtete. Dann meinte er: "Vielleicht kommen Sie von hier weg? Weil sie schwer verwundet sind. Vielleicht in's europäische Russland sogar? Wenn nämlich ein Sonderbefehl vorliegt, dass sie alleine wegkommen nach Europa (Wallenberg schien das Wort "Europa, europäisch" hier in Asien irgendwie innerliche Befriedigung zu bereiten...) so wird das "bei denen" immer ganz plötzlich und unerwartet gemacht, damit keine Verabredung erfolgt"...

Dann, nach einigen Stunden - hörten wir Lärm und Geschimpfe auf dem Flur, und Stiefelgetrampel, Schlüsselgeklirr "Sie kommen Sie holen" meinte "Raoul".

Er gab mir die Hand und sagte kurz u. hastig: "Raoul Wallenberg, Schwede! Ich bin Schwede, Rotes Kreuz..."

Das war alles. Solche Szenen waren unter Gefangenen gang und gäbe. Viele, ungeheuer viele stellten sich in Sammel lagern, Gefängnissen, auf Transporten vor - alle Nationen. Und man hört halb hin, ich selbst aufgeregt, nervös - wartet auf irgendetwas Schlechtes, oder Gutes (meist Schlechtes!), halb verhungert und misstrauisch jedem gegenüber, den man nicht mindestens einige Wochen oder Monate kennt.

- Das dann wurde die stahlbeschlagene Tür aufgeschlossen, entriegelt (nachdem vorher durch den "Spion" der Tür mehrere Sekunden eine starre Pupille auf uns blickte...) und brüllend vor Wut rief mich der hagere Natschalnik Reshima Kapitan Sokoloff heraus. (Sokoloff war verantwortlicher Offizier "für das Regime" der Ordnung - in diesem Gefängnis. Er war gross, ca. 1,18, hager, hageres Kosakengesicht, u. hatte sich aus dem Sergeantenstand hochgedient, wurde mit über 40 erst Offizier, und war nun um 50 herum Hauptmann. 1953 - nach dem Tode Stalins wurde er Major, dies nebenbei...) Mehrere Leutnants u. Sergeanten standen ebenfalls mit pütereröten Gesichtern um ihn herum, und er bezichtigte alle, Tröttelein zu sein! Anscheinend weil man mich hier irrtümlich in die falsche Zelle gesperrt hatte. Dann stiess man mich vor sich her durch die Gänge zum Hauptflur, wo ein Fahlweibel mit 4 Mann - u. meinen in einen Sack gestopften Habseligkeiten auf mich wartete. Man sagte kein Wort zu mir - weder was los ist, noch wohin es geht, und stopfte mich mit dem Konvoy in einen geschlossenen Zellenwagen. Separiert transportierte man mich nach Moskau, wo ich neu verurteilt werden sollte - da man meinen Strafausmass zu "milde" hielt.

Der Tod Stalins (März 1953) und die damit verbundenen Prozesse u. Erschiessungen der MWD/MGB untereinander (einschliesslich ihres Chefs Berija!) retteten mich vor der neuerlichen Hinrichtung.

Der neue sowjetische polit. Kurs nach dem Tode Stalins u. die damit verbundenen inneren Wirbel - milderten das Los der polit. Gefangenen etwas, vor allem der nichtsowjetischen ausländischen Gefangenen. Nach über 9 Monaten, meist Einzelhaft, (Lubjanka, dann Butyrski-Gefängnis) in Moskau - brachte man mich mit einem anderen Sonderkonvoy wieder zum Süd-Ural zurück. Das Wunder war eingetreten, der Tod des Despoten (um den ich Gott seit Jahren als Gefangener in meinen Gebeten morgens und abends heiss bat...) war Wirklichkeit, u. rettete mir wie schon erwähnt, das Leben.

In Magnitogorsk angelangt, wurde ich erstmal in das dortige Gefängnis (einer ehemaligen Makkaronifabrik aus der Zarenzeit) eingesperrt. Mit einigen Ukrainern, und einem älteren jüdischen Arzt aus Estland namens Dr. Jakobson, ca. Jahrgang 1898, Tallin, sowie einem Letten.

Wir hatten in diesem Gefängnis auf das Gefangenentransportauto "unseres" Gefängnisses aus Werchne-Uralsk zu warten.

Dr. Jakobson erzählte mir, dass er hier in Magnitogorsk operiert worden sei in der Gefangenenabteilung eines grösseren Spitals. Und dabei einen Schweden namens RAOUL WALLENBERG getroffen habe. (Jakobson sprach ausser deutsch, estnisch, Russisch - auch ganz gut finnisch u. schwedisch.) Der Schwede sei im Sommer operiert worden - schwer leberkrank, und einige Monate nach der Operation (ca. 2 Monate) im Spital gelegen, re-pariert. Durch Zufall hätten sie sich mehrmals beim Röntgen u. im Ambulatorium getroffen u. gesprochen. (Wie oft?)

Mehr sagt Dr. Jakobson, jüdischer Arzt, Jahrgang ca. 1895 herum, aus Estland/Tallin stammend mir nicht. Er kannte mich ja kaum, u. war vorsichtig. (In Sowjethaft war es damals gut, seinen Mitgefangenen nicht zuviel zu vertrauen oder anzuvertrauen, in jeder Zelle war immer ein Zellenspitzel, oft auch mehrere, die voneinander nichts wussten...) Es hieß sich

Dann holte man mich aus der Zelle im Gefängnis von Magnitogorsk heraus u. bracht mich mit mehreren anderen Gefangenen in's Gefängnis nach WERCHNE URALSK zurück. Hier re-parierte man mich vorübergehend auf kurze Zeitspanne (ca. 18 W) in eine Krankenzelle, um vom Gefangenenarzt (wegen meiner Ohnmachtsanfälle während dem Transport) untersucht zu werden. Und hier wollte es das Schicksal, dass ich in dieser Zelle halb liegend halb sitzend auf der Eisenpritsche "meinen Schweden" wiedertraf. Er sah gelb und runzelig an Händen, Hals u. Gesicht aus, die Augäpfel waren ebenfalls gelblich. Was mir besonders auffiel, war, dass die Haut an Gesicht u. Händen mit leberfleckartigen Gebilden bedeckt, u. an manchen Stellen schuppig aussah. (Mitte September 1953!) Er hieß sich

Raoul Wallenberg, (er war es zumindest hatte er mir diesen Namen am 5.12.1952 mitgeteilt, u. auch HJELD, JAKOBSON - u. später ein anderer Finne, hatten von ihm diesen Namen gehört.) begrüßte mich halb im Liegen, und sagte, dass er im Sommer operiert worden sei in "Magnitka" (Magnitogorsk) u. dort ca. 8 Wochen als Rekonvaleszent im Spital gelegen wäre, einzeln. Er bestätigte Jakobson getroffen zu haben, und wollte von mir alles hören, was ich in Moskau erlebt, u. bei Stalins Tod gehört habe. "Raoul" (unter diesem Namen wurde er im Gefängnis von Werchne Uralsk geführt) erzählte nichts von früher und über sich. Als ich ihn fragte, warum u.

- weshalb er aus sich so eine mysteriöse Figur mache, u. mir nicht sage - weshalb er als Schwede gefangengesetzt sei - er sagte mir nur: "Reden wir nicht davon, das könnte mein Tod sein" - aber wie gesagt, meinen Namen vergessen Sie nicht? - Und Rotes Kreuz - das genügt. Ihr Österreicher kommt baldig - heimlich merke es daran, dass ich seit einem guten Jahr keinen mehr sah... - Raoul Wallenberg hatte das Talent, beim Gespräch von anderen "alles" zu erfahren - ohne selbst viel "auszuspuken" - Ich merkte es - u. tat ihm den Gefallen. Ich habe noch eine

Obwohl Raoul Wallenberg für mich als Laie - sein tod-gezeichneter Mann war (Mitte Sept. 1953, 6 Monate nach Stalins Tod ca.) schien mir dieser durch Einzelhaft u. seelische Qualen zum offensichtlichen Sonderling gewordene Mann fröhlicher und hoffnungsfroher geworden zu sein. Ja, fast allzuoptimistisch. Eine Bemerkung habe ich in Erinnerung: "Nie haben sie mich operiert, jetzt, nach Stalins Tod, hat man mich operiert u. gepflegt. Da man mich nicht sterben liess während oder nach der Operation" - ist das für mich ein gutes Zeichen!

so) Dann wurde ich als Erster zum Arzt gerufen, ca. nach einer Stunde. Und sah den Mann, der sich Raoul Wallenberg nannte u. Schwede war - nie mehr wieder. Ich will keine pessimistischen Märchen verbreiten, aber meinem Gefühl nach waren die Tage des Mannes gezählt, er sah wie ein krankes Vogelhaus - aus hat, sollte der Ende 1953 doch noch überlebt haben, wahrscheinlich anfangs 1954 seinen Tod im Werchni-Uralsker Gefängnis gefunden. Oder im Gefangenenhospital in Magnitogorsk - falls man ihn mit dem Wagen nochmals hingebacht hätte (Was ich kaum glaube). Denn wenn man viele Kameraden hat sterben sehen, hat man dafür ein gewisses Gefühl. Möchte noch sagen, dass "Raoul" mir erzählte, er wäre fast 2 Jahre in derselben Zelle "gesessen", in der Radek (Wischinski-Prozesse 1938) gefangengehalten u. an TBC gestorben sei. Dies hätten ihm einige alte Bewachungsfeldwebel erzählt. - Nov. 1953 war ich mit dem Finnen N.S. zusammen, einem Mann, ca. Jahrgang 1908 herum, aus Helsinki. Ich versprach ihm, seinen Namen nie zu nennen. Offiziell war er Kaufmann. Filmvorführer, hatte in Helsinki Frau und Söhnchen. Er wurde ca. 1950 herum in Leningrad

(könnte auch 1948/49 sein, weiss nicht mehr genau) als "Agent einer westl. Macht" von den Sowjets gefangengenommen u. zu 15 Jahren verurteilt.

Dieser N.S. war mit Raoul Wallenberg zusammen in einer Krankenzelle bis zu dessen Abtransport im Sommer 1953 nach Magnitogorsk zur Operation. Der Finne N.S. sprach auch fließend Russisch, Deutsch, Schwedisch und Englisch.

Seinen Namen kenne ich (den richtigen) gab aber mein Wort, ihn nirgends zu nenne. Da N.S. aber ebenfalls nur 1955/56 herum entlassen worden sein soll - bin ich jederzeit in der Lage, in Helsinki diesen Mann als diskreten zeugen im Fall Wallenberg aufzutreiben. Er war mit Raoul Wallenberg bis Sommer 1953 einige Wochen als dessen Pfleger in gemeinsamer Krankenzelle. Alle meine Angaben sind wahr, so wahr mir Gott helfe!

Fd.R.

Rudolf Hedrich-Winter von Schwab,
geb. 5.12.1919, Deutscher.

Avskrift

Nachtrag.

Exzellenz!

Am 24.3.1964 verkaufte ich an die Redaktion des "Stern" in Wien I, Parkring 12 die Illustrierten-Verarbeitung meines Tatsachen-Romans

"Alexander unter Wölfen"

(Arbeitstitel)

Im letzten grossen Kapitel ("Die Gitter des SMERSCH") ist mit teilweise recht schwarzem Humor u.a. auch das Politische SPEZIAL-Gefängnis von Werchne Uralsk (u. seine Bewohner u. Bewacher) beschrieben. In diesem Gefängnis war nachweisbar über 4 Jahre (aller Wahrscheinlichkeit nach bis zu seinem Tode) der Schwedische Diplomat Raoul Wallenberg von den Sowjets gefangengehalten worden. 1947 starb er nicht, denn er lebte noch im Sept. 1953!

F.d.R.

Rud. Hedrich-Winter v.S.

Journalist u. Schriftsteller

Le Président de Section M.I.D.I.

AUTRICHE et BAVIERE

Einschreiben

Privat: Kolpingweg 8
D-8399 Thermalbad GRIESBACH
(im Rottal, Bayern)
Tel. (08532) 83 31

Nav. Captain RET/RES

Rud. HEDRICH-WINTER von SCHWAB

Assoc. Prof. Ph. Dr.

Priv. Dozent

(Milit. Politologie)

TOP SECRET

Betrifft:

Entführten u. verschollenen

Schwedischen Diplomaten

Pol

1978-03-30
Bayern, den 15. Feber 1978

An Ihre Majestät

Königin Sylvia von Schweden

Stockholm

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

Schweden

verschleppt, geschlagen, seelisch und körperlich gequält und in die UdSSR verschleppt. Dort ist er seither verschollen. Die Stalinisten gaben an, dass sie mit dem Verschwinden des schwedisch-königl. Diplomaten Raoul Wallenberg nichts zu tun hätten und nichts von ihm wüssten. Erst ca. zehn Jahre später bequämte sich die sowjetische Regierung "einzugestehen" dass Raoul Wallenberg 1947 im Lubjanka-Gefängnis in Moskau an Herzversagen gestorben sei. "...

Da nicht nur ich sondern auch andere Zeugen unter Eid aussagen können, dass Raoul Wallenberg zumindest am Vormittag des 5.12.1952 im Kellertrakt des Polit.-Isolators für Ausländer dem Gefängnis in WERCHNEURALSJK (Südural, bei Magnitogorsk) in Einzelhaft "lebte"-ist klar, dass die Sowjetregierung traurigerweise das Stalinsche Verbrechen an Wallenberg aus wie immer gearteten Gründen nicht offen darlegte, und ein UNWAHRES TODESDATUM Wallenbergs ANGAB. Denn Wallenberg lebte zumindest noch 1952-war also 1947 NICHT IM LUBJANKAGEFÄNGNIS IN MOSKAU GESTORBEN. Ich selbst sprach Wallenberg vormittags am 5.12.1952-als man mich für 1-2 Stunden unerwartet in den Kellertrakt des oberwähnten Gefängnisses sperrte-um mich dann mit einem sechsköpfigen Sonderkommando zu Neuvernehmungen nach Moskau zu transportieren...

Ich führe folgende Zeugen an, die Wallenbergs Anwesenheit dort kannten: der finnische Artilleriehauptmann Harold Hjeld, der finnische Beamte Nikolai Saikonen, der österr. Ingenieur Werner Hold, und andere...

Ob Raoul Wallenberg noch lebt-ist unwahrscheinlich-trotzdem es nicht unmöglich ist-dass der schwed. Diplomat und Menschenfreund und Humanist ohneweiters geistig gestört in irgendeiner "Klinik" oder einem polit. Schweigekerkker lebendig begraben sein kann-in Russland ist alles möglich!

Doch ist es notwendig, von diesem oberwähnten Gefängnis aus-ab 5.12.1952 der Spur des verschwundenen Raoul Wallenberg neu zu folgen-UM WAHRHEIT UND GEWISSEHEIT ÜBER DAS SCHICKSAL MEINES SCHWEDISCHEN KAMERADEN RAUL WALLENBERG AUFZUDECKEN. Das bin ich seinen Eltern -seiner 85jährigen Mutter

FRAU MAJ von DARDEL

und seinem 89jährigen Vater (Stiefvater seit Kindheit Wallenbergs)

Generaldirektor in Ruhe FREDERIK von DARDEL

schuldig. (Auravögen 25, 18262 DJURSHOLM/Sverige) und das bin ich Wallenberg und der Menschlichkeit schuldig. Und meiner Mutter, die 82jährig am 20.8.1977 in Cannes leider verstarb, und die mir vor dem Tode das Versprechen abnahm, Frau von Dardel zu helfen, dass das Schicksal ihres Sohnes Raoul Wallenberg geklärt wird. (Meine Mutter: Madame la Princesse Dr. Nadine Avalov de Bermont, 15, Av. de Maréchal Juin, F-06400 CANNES/France, gestorben am 20.8.1977 dort...

Frau von Dardel u. Herr von Dardel sind alte Leute und haben es verdient, dass Schweden, Europa, die Freie Welt- NOCHMALS ALLES TUT, UM DAS LOS DES TAPFEREN SCHWEDISCHEN HELDEN DER MENSCHLICHKEIT RAUL WALLENBERG AUFZUKLÄREN. MEINE VIELEN FREUNDE UND ICH BITTEN SIE, MAJESTÄT-UM HILFE, IN DIESER ANGELEGENHEIT! Gott mit Ihnen, Majestät! Gott mit Ihrem Gatten dem König der SCHWEDEN! Gott mit Ihren Kindern! Gott mit dem Königshaus, und dem Volk der SCHWEDEN! Gott mit allen Menschen guten willens dieser Welt!

Le Président de Section M.I.D.I.
AUTRICHE et BAVIERE

Nav. Captain RET / RES
Rud. HÉDRICH - WINTER von SCHWAB
Assoc. Prof. Ph. Dr.
Priv.-Dozent
(Militt. Politology)

Verband der Reservisten der Deutschen Bundeswehr
- Generalsekretariat - 53 BONN

Mitgliedsausweis Nr. 6510886

Privat (Landhaus)
D-8399 Luftkurort GRIESBACH
Rottal in Bayern

Kreisgruppe: München

Commander (RET) Dr. Dr. h. c.
Rud. Hedrich-Winter v. Schwab
(Priv.-Dozent, Journalist)
D-8000 Munich Tel. 407 7 400-894

Rudolf Prof. Dr. Dr. h. c. Hedrich-Winter v. Schwab

Vor- und Zuname

geboren am

8399 Griesbach/Rottal

05.12.1911

Wohnort

Kolpingweg 8

Straße

Name des Paßinhabers / Name of bearer / Nom du titulaire

DR. DR. HEDRICH - WINTER

VON SCHWAB

Vornamen / Christian names / Prénoms

RUDOLF

Geburtsdatum / Date of birth / Date de naissance

05. DEZEMBER 1919

Geburtsort / Place of birth / Lieu de naissance

ZSCHDOLYA

Wohnort / Residence / Domicile

GRIESBACH I. ROTTAL

Sondere Kennzeichen / Distinguishing marks / Signes particuliers

KRIEGSGEBIRGEN AN KOPF, ARME, BEINE

LINKES BEIN STEIF

Dieser Paß wird ungültig am / This passport expires on / Ce passeport expire le

02. AUGUST 1982

wenn er nicht verlängert wird / unless extended / sauf prorogation de validité

Verlängert bis / Extended until / Prorogé jusqu'au

Behörde / Authority / Autorité

Unterschrift / Signature / Signature

Verlängert bis / Extended until / Prorogé jusqu'au

Behörde / Authority / Autorité

Unterschrift / Signature / Signature

Nr. E 2021723

Farbe der Augen
Colour of eyes
Couleur des yeux

BLAU-GRAU

Größe / Height / Taille

172

cm

Unterschrift des Paßinhabers / Signature of bearer / Signature du titulaire

Länder, für die dieser Paß gilt / Countries for which this passport is valid
Pays pour lesquels ce passeport est valable

Für alle Länder / For all countries / Pour tous pays

Paßausstellende Behörde / Issuing authority / Autorité ayant délivré le passeport

11/7/77

Stadt Griesbach I. Rottal

Ausgestellt (Ort) / Issued at / Délivré à

Griesbach I. Rottal

Datum / Date / Date

02. Aug. 1977

Im Auftrag

Unterschrift / Signature / Signature

Nr. E 2021723

Sigl

3

FROM : Computer Zone Inc.

PHONE 1

DR JAKOBSON

VII

Linz/Donau, July 2, 1964

(TALLINN)

(See rec. 11)

Declaration (regarding Raoul Wallenberg, handwritten protocol).
(Recalled by an article appearing in the Vienna Courier at the end of June 1964.)

To His Excellency, the royal Swedish Botschafter in Vienna, Baron Lagerfelt.

Excellency:

At Eiderstatt I have the following statement to set down regarding the matter of the Swedish citizen Raoul Wallenberg:

On December 5, 1952 I saw and spoke to this man in a single cell of the political special prison in Werchne-Uralsk in the South Urals. This prison was built of brick at the beginning of this century and served the Imperial Russian Army authorities until the end of the First World War as a special prison for Russian officers. (There was supposedly also a wing for Austrian and German condemned war prisoner officers which was separate.)

Almost all the cells of this relatively modern Soviet prison (three floors - with a main building, two side wings, four courtyards - of which two, as "walking yards," were subdivided into many small separate wooden "hives." This prison was in the midst of a very bare and hilly steppe landscape near the region of Werchne-Uralsk, some kilometers from Magnitogorsk in the South Urals, and was surrounded by countless cawing crows. From May 1951 this prison held mostly foreigners. Above all, there were Austrian political prisoners, as well as Germans, a few Americans, Englishmen, Finns, etc.

In addition to Mr. Wallenberg, there was a purported Arvid Andersen who gave himself out to be a Swede. To me he didn't seem to understand Swedish that well, insofar as I, a non-Swedish speaker, can judge. But it may have been that he had once lived in Sweden, perhaps for a long time. "Anderson" knew some German, Russian and English (in addition to his Swedish) and since I, who was paralyzed on one side through wounds, was allowed to lie down, I observed all the co-prisoners who seemed interesting or suspect to me. Especially our Soviet "attendants."

The supposed Swede Arvid Anderson was an avid "knocker," and had often - every few months - to change cells, alone or with another cellmate.

While we other prisoners were normally "shuffled around" only every 10-12 months and transferred to other cells. I could often catch Arvid Andersen lying. He tried especially hard to approach an ageing 70-year old Russian electrical engineer, whose 15 year sentence would soon be over, and also me.

(My sentence was then "not soon up," since I had only served 2 of my 5 x 25 years = 125 years in all. I was thus inherently sentenced twice to death and thrice to 25 year terms. But the

double death sentence was, after 58 days in the death row cell, commuted into 2 x 25 year sentences. Thus I have the rather dubious honour of being the "highest sentenced" of the Soviet MGB/MWD since its coming into existence - with the exception of those who were executed.) (125 years of prison all in all!)

This only by the way, to characterize the situation then, when Stalin was still alive and "active."

This Arvid Andersen had from time to time "weak, sentimental" hours in the evenings. Then he would chat with me (Fall 1951) sitting on my bed, and would get "soft."

He would begin to fantasize about his "Swedish home land" (?), his wife, named "Christina," who lived in Stockholm, and his son "Arvid." He would say that he had been in Berlin and Budapest in the diplomatic service during and at the end of the war - and had saved many Jews (! sic!) through "Swedish passports."

I listened calmly - for at the time I knew nothing about the Wallenberg case... This Arvid Andersen therefore was dressing himself up in the colors of Wallenberg, and he had to have been in a cell with him. (He was born ca. 1920.)

Arvid Andersen was about 180 centimeters tall, blond, blueeyed. I have the feeling that he was a 44-Man in a division of the 44. I don't think I'm wrong there.

1952 - about summertime - there came into our cell (after our transfer to another cell) a purported Finnish artillery officer (Captain) by the name of HAROLD HJELD. I was with him for many months. HAROLD HJELD was supposedly married to a Swede, and had been often in Sweden, as an army football player and privately. HAROLD HJELD spoke German, Russian, English, Finnish and fluent Swedish, was more intelligent and educated than Andersen.

This HAROLD HJELD also "became friendly with me" - asked me in the course of the months all kinds of questions, played chess with me every day, and also became from time to time (usually in the evening, before sleep) sentimental, talkative and "soft." He talked about his time of serving with the artillery, his trips to Sweden, his Swedish wife. And a few times he mentioned to me in minutes when he "had to communicate," sitting on my bed, that there was here "another Swede, with whom he had shared a cell, a Swedish civil servant who was named RAOUL. This man had already been in this prison for about three years."

HJELD said nothing more specific about Wallenberg - we only came upon this matter because I had told him casually about the "Swedish diplomat" Andersen with whom I had shared a cell in 1951.

HAROLD HJELD was startled, and asked what "Andersen" looked like. I told him, and Hjeld was amazed that there was "yet another Swede with the same diplomatic profession" here in the prison. For he also knew someone named RAOUL, who had been in Berlin and Budapest during the war. He was however not light blond, but rather darker, bald forehead.

He said similar things in an elliptical manner, but was very mistrustful and reserved, this Swede...

Thus HAROLD HJELD, a Finnish officer, on Wallenberg. I attached no importance, as I said, to this RAOUL, for we were preoccupied with our own problems then (HUNGER and mental depressions), and all our

fates were somehow mysterious and strange. HAROLD HJELD might have been born in 1916-1918.

Later, exactly on my birthday, December 12, 1952, I was, in the middle of the daily 20 minute walk (every day, except Sundays or bad weather), taken from the wooden "Walking-Beehive" and put quickly in a cell in the upper Parterre - a solitary cell.

There sat at the table a thin man of medium height and played chess with himself. He got up halfway from the table and asked me in Russian what nationality I was, if I played chess, etc. He asked me everything. Then he continued in very good German. He presented himself only as RAOUL, and said he was a Swede - but told me nothing about himself. He mistrusted me. Then I asked him if he knew his countryman Arvid Andersen, or the Finn Harold Hjedl, which he confirmed. He had been with each of them for a month. During the course of the chess game, he confirmed to me, that Arvid Andersen spoke bad Swedish - and was of the opinion, that the man was no "true" Swede - but had at the most lived for a few years in Sweden, or had a Swedish mother, from whom he had "picked up" some Swedish as a child.

To my question "since when, for what, for how long?" RAOUL answered laconically: "1945 (end of the war), political, 25 years 'SAOTSCHNO'" (secret judgment from Moscow, no appeal).

He seemed fairly well nourished (in the prison conditions of the time), if a bit gaunt; the face was noticeably chalky-white, and despite the shaven egg-shaped head one could see that his forehead was bald. He gave the impression of a 50 year old, and I only remember him as not tall, but of medium height. He appeared depressed and apathetic. And fearful - mistrustful. Since I myself was inwardly restless and everything vibrated within me (since I didn't know "why I was put into this strange single cell? what's going on? why have I been separated from the other comrades?") - I was hardly interested in my unexpected and alien-seeming cell-and chess-comrade. Between two moves I let the remark fall that since 1951 all Austrians from other camps were concentrated in this prison. Since this was a "foreign prison" - Raoul said briefly - "Well, anyway, there the Austrians are a sort of security deposit or exchange object, perhaps [blank space in typescript] will go home?!"

Then we played on - I entangled in the most complicated combinations, because of my anxiety about my having been isolated, and Wallenberg periodically making remarks that I hardly noticed. Then he said: "Perhaps you will get out of here? Since you are seriously wounded. Maybe to European Russia? If there is a special order that you should go alone back to Europe (Wallenberg seemed to take a special inner satisfaction in the word "Europe" or "European" here in Asia) - this will be done very suddenly and unexpectedly, so no appointments are made..."

Then, after a few hours, we heard noise and insults on the floor. and the tramping of boots, the clink of keys. "They're coming to take you," said Raoul.

Hastily and briefly he gave me his hand and said, "Raoul Wallenberg, Swede. I'm a Swede, Red Cross..."

That was all. Such scenes were common among prisoners. Many, unbelievably many introduced themselves to each other in clearing

stations, prisons, on transports - from all nations. And one listens only dimly, I myself half anxious, nervous - expecting something bad, or possibly good (usually bad!), half starved and mistrustful of anyone whom one doesn't know for at least a few weeks or months.

Then the steel-reinforced door was opened, unbarred (after for a few minutes previously the door "spy" had turned a rigid pupil on us) and, roaring with rage, the thin Natschalnik Reshima Captain Sokolov called me out. (Sokolov was the responsible officer "for the regime," the order of the prison. He was big, about 1,18 [cm], thin, a gaunt Cossack face, and had worked his way up from a sergeant's position, but became an officer first at 40, and was now at 50 a captain. 1953, after Stalin's death, he became a major, by the way...)

Several lieutenants and sergeants stood also around him with beet red faces, and he cursed them all as idiots! Evidently because they had put me in the wrong cell here. Then they shoved me ahead of them through the corridors to the main corridor, where a sergeant waited for me with 4 men and my few possessions, stuffed in a bag. Noone said a word to me - neither what was happening, nor where I was going, and they jammed me with a convoy into a closed-cell truck. I was separately transported back to Moscow, where I was supposed to be sentenced again - since my current term was supposed to be "too mild."

The new Soviet political course after Stalin's death and the internal confusion tied to it lightened the lot of political prisoners slightly, especially the non-Soviet foreign prisoner. After over 9 months, mostly in solitary confinement in Moscow (Lyublyanka, then Butyrka) they brought me back with another special convoy back to the South Urals. The miracle had happened, the death of the despot (that which I had prayed to God for since years, as prisoner in my cell, morning and evening) was a reality, and saved my life, as mentioned.

Arrived in Magnitogorsk, I was at first taken to the prison there (a former past factory from Tsarist times). With a few Ukrainians and an older Jewish [zudisch misprint for judisch?] doctor from Estonia named Dr. Jakobson, born ca. 1898, from Tallinn, and a Latvian.

We had to wait in this prison for a prison transport automobile from "our" prison in Werchne-Uralsk.

Dr. Jakobson told me that he had been operated on here in Magnitogorsk in the prisoners' department of a large hospital. And there he had met a Swede named RAOUL WALLENBERG. (Jakobson spoke, in addition to German, Estonian, and Russian, also very good Swedish and Finnish!) The Swede was operated on in the summer - a severe liver disease - and had lain in the hospital for several months (about 2) after the operation, separate from the others. By chance they had met and spoken several times while being X-rayed or in the ambulatory.

Dr. Jakobson, Jewish doctor, born ca. 1895[sic!], from Tallin, Estonia, said no more to me. He hardly knew me and was careful. (In Soviet prisons it was then a good idea not to tell one's co-prisoners too much, for there was in every cell a spy, often more than one, and they did not even know of each other!)

I promised him that I would never name his name. "Officially" he was a salesman and film Vorfuhrer, and had a wife and little sons in Helsinki. He had, in about 1950, been captured in Leningrad (might also have been 1948/9, don't remember clearly now) as an "agent of a Western power" and sentenced to 12 years. This N.S. had been with Raoul Wallenberg in a sick cell until the latter's transport in Summer 1953 to Magnitogorsk for the operation. The Finn N.S. spoke also fluent Russian, German, Swedish and English.

I know his name (the real name), but I gave my word never to name it. Since N.S. is meant to have been released only in 1955/56, I am at any time ready to find this man in Helsinki as a discrete witness in the case of Wallenberg. He was for a few weeks Wallenberg's attendant in the same cell until summer 1953. All my statements are true, so help me God!

Rudlf Hedrich-Winter von Schwab
born Dec. 12, 1919, German

H J E L D, Harald , finska medborgare
(HIELT, HELD, CHELD) gift, kapten i
finska kustart.

sovjetspion? Finland.
H-fors?

f. 1916

180 cm, vattenblå
ögon, stort ärr i
bakhuvudet.

Häktad Moskva 1949

Frigiven 1953

Fångläger: Lublj.
Verchne Uralsk
Moskva (1953: för frigivning?)

Wien 509, 9.8.55
XX

Samtal med Bernert, som hört talas om
svensken Cheld (med hårt ch-ljud) i Verchne
Uralsk. Denne förflyttad 1953 till Moskva.

Wien 558, 25.8.55
XX

Samtal med Leibnitz. L. i Verchne Uralsk
träffat finnen Harald Hielt, sedermera fri-
given och förmodligen bosatt i H-fors.

Wien 570, 26.8.55
XX

Samtal med Stöger. L. träffat finnen Harald
Hjeld i Verchne Uralsk febr.-juni 1953. Hjel
lämnat V.U. vid sistnämnda tidpunkt.

EFTERTRYCK SORTO FÖRBJUDES

ORTO 112 ESSELTE SYSTEM

förmodligen för att frigivas. H.vore sannolikt
sysselsatt inom trävaruindustribranschen.

Wien 796, 28.11.55
XXII

Upplýsingar om H.Hjeld, lämnade av R.Winter
v.Schwab. v.S.delat cell med Hjeld (nr 15) i
Verchne Uralsk mars-dec.1952. Hj.hade efter
kriget varit bosatt i Sverige och handlat med
sportartiklar samt varit fotbollstränare. Häkt
i Moskva under något slags förhandlingar.
v.S.hört att Hjeld efter kriget bedrivit spior
för sovjettrysk räkning. Hjeld cellspion i V.
v.S.hört att Hjeld frigivits 1953 och återvänt
t.Finland.

Hjelt, Harald (Hjeldt)

p 2 En I

1/7 1964

14/7 1964

16/7 1964

17/7 1964

20/7 1964

22/7 1964

palind

Strängt förtroligt

HARALD HJELD

P.M.

En ur rysk fångenskap hemkommen österrikare, Dr. Hans Bernert, gammal vän till beskickningens läkare, uppsökte på anmodan den 1 augusti beskickningen för att berätta, vad han visste om svenska fångar i Sovjetunionen och om ryska fängelseförhållanden över huvud. Han förhördes av envoyén Allard personligen.

Bernert var påfallande skygg och verkade obehagligt berörd av samtalet. När han exempelvis vid ett tillfälle ombads att redogöra för omständigheterna kring sin häktning, blev han mycket orolig och inskränkte sig till att korthugget svara "jag togs i rådhuset". Under dessa förhållanden kunde förhöret med honom icke bliva alltför ingående och detaljerat utan måste huvudsakligen begränsas till vad han spontant berättade.

Bernert omtalade att han varit i Vorkuta till 1952, varifrån han kom till Verchne Uralsk för att slutligen 1954 förflyttas till Wladimir.

Den ende svensk som Bernert under sin fångenskap träffade var en person vid namn Mirmann (enligt den ryska stavningen av namnet). I förnamn hade han förmodligen hetat Karl. Denne Mirmann hade Bernert träffat 1948 i schakt 3 i Vorkuta. 1949 had Mirmann förflyttats till schakt 7. Mirmann hade själv hävdad, att han vore svensk, men då han talade perfekt tyska med utprälad Berlinaccent, tvivlade Bernert på denna uppgift och trodde att Mirmann på sin höjd kunde vara naturaliserad svensk. Mirmann hade berättat, att han häktats i Berlin 1945 vid stadens erövring av ryssarna och Bernert ville vidare minnas, att Mirmann nämnt något om att han varit attacherad till svenska konsulatet där. Mirmann var blond och hade blå ögon och talade god franska och engelska.

Bernert hade vidare i Verchni Uralsk hört talas om en svensk medborgare Cheld (med hårt Ch-ljud), vilken 1953 förflyttats till Moskva. Något närmare hade emellertid Bernert sig icke bekant om denne.

Bernert framhöll, att det icke var säkert, att en fånge

var svensk, bara för att han själv uppgav detta eller bad att få meddelanden framförda till svenska myndigheter. Man kunde icke heller lita på de ryska fängelsemyndigheternas uppgifter om fångarnas nationalitet. Det vore nämligen ganska vanligt, att fångar från Tyskland eller andra centraleuropeiska nationer utgåvo sig för att vara skandinaver, holländare, engelsmän eller dylikt, d.v.s. som tillhörande nationer, som stodo högst i kurs inom fånglägren och inför fängelsemyndigheterna. Den tyska nationaliteten hade sämst anseende, medan de amerikanska, engelska, holländska, belgiska och skandinaviska ansågos hava större värde.

Den ryska lokala fängelseadministrationen präglades i hög grad av slarvighet. I många fall hade myndigheterna utförliga och korrekta upplysningar om fångarna, i andra fall visste de nästan ingenting och läto sig lätt dragas vid näsan. Bernert hävdade sålunda, att han själv mycket väl kunde ha uppgivit sig för medborgare i ett annat land, och han kände till flera fall, där så skett; exempelvis hade en österrikisk fånge fram till 1953 gällt som tysk och en annan intill 1954 i de ryska handlingarna betecknats som ungrare.

Däremot hade Bernert icke hört talas om att de ryska myndigheterna själva skulle ha övertalat interner att antaga en prominent fånges identitet eller att sprida falska uppgifter om dennes uppehållsort. Han fann det osannolikt, att en sådan falsk ryktesspridning satts i system, då han icke kunde se, vad det skulle tjäna för ändamål. Dessutom hade medfångar sagt honom, att det skulle finnas minst 200 fångelser, där ryssarna kunde, om de så önskade, dölja en prominent fånge, utan att någonsin några uppgifter om honom skulle sippra ut. Bernert anag också, att den ryska hemliga polisen i regel icke utvecklade en sådan smartness, som den föregivna metoden med falsk ryktesspridning skulle tyda på. M.G.B. hade ingalunda varit så allvetande och farlig, som man i utlandet i allmänhet föreställde sig.

Såsom förklaring till att de uppgifter om utländska fångar, som hemvändande österrikare lämnade, voro så vaga och ofullständiga, nämnde Bernert vidare, att de hemvändande blivit så överlupna med uppdrag av kvarlämnade kamrater, att de omöjligt kunde erinra sig allt, i all synnerhet om man tar i betraktande vad

de i övrigt fått genomlida. Själv skulle Bernert icke kunna lämna exakta upplysningar om fler än fem eller sex personer.

Bernert berättade, att Vorkuta var ett stort fångläger med 4.000 till 5.000 utlänningar. De flesta av utlänningarna voro tyskar, därnäst funnos många fångar från Polen och andra satellitstater. Av bulgarer och jugoslaver funnos endast ett fåtal. I Vorkuta sutto vidare ett stort antal ostasiater, vilka alltid höllos åtskilda från de europeiska internerna.

Vorkuta var indelat i flera barackläger av två typer, s. regimläger, med strängare behandling av fångarna, och vanliga läger. De olika lägren höllos relativt isolerade från varandra men möjlighet till kontakter funnes ändå. Av de många österrikarna i Vorkuta vore emellertid majoriteten enkla människor som icke bekymrade sig mycket om sina landsmän eller andra utlänningar och aldrig brydde sig om att taga reda på ens vänner och deras närmaste grannar voro.

På hösten 1951 började utlänningarna evakueras från Vorkuta och utrymningen var i stort sett avslutad på hösten 1952. Detta innebure dock icke någon garanti för att inga utlänningar funnes kvar där; ett stort antal hade av olika anledningar fått stanna eller helt enkelt glömts kvar. Något system i förflyttningarna kunde icke heller skönjas. Det hade exempelvis hänt, att av 10 österrikare som tagits samtidigt år 1945 men dömts till olika straff, hade alla utom en evakuerats och sedermera hemkommit. Den som fick stanna kvar, hade dömts till det kortvarigaste straffet, nämligen 10 år.

Utlänningarna i Vorkuta hade numera samlats till två stora fångläger, nämligen Potsmar i Mordovskaja-distriktet nära Saransk och Solikamsk norr om Molotow i Ural. I Potsmar hade fångarna sysselsatts i industrien, framför allt trävaru- och möbelindustrien, radiofabriker och dylikt. I Solikamsk där mot skickades internerna i skogsarbete. Förutom dessa två läger hade utländska straffarbetare numera koncentrerats till ett stort läger utanför Karaganda samt ett läger i Taische nära kinesiska gränsen öster om Bajkalsjön.

Om Wladimir berättade Bernert, att i detta fängelse funnos enbart politiska fångar, varav ett stort antal utlänningar. Dessa sutto i gemensamma celler och voro skilda från de ryska fångarna. Bernert hade själv aldrig träffat några tyskar i Wladimir och aldrig suttit i den s.k. generalseta

som vore förbehållen fångar, vilka ådömts 25 års fängelse. Själv hade Bernert dömts blott till 10 år. Genom knackningar i väggarna hade man emellertid förbindelse med varandra och utbytet av upplysningar inom fängelset var omfattande. I regel meddelades med detta signalsystem endast upplysningar om fångarnas namn och tidpunkten för deras ankomst till Wladimir. Det förekom emellertid också, att fångar gav närmare upplysningar om sina antecedentia. Bernert själv hade emellertid icke velat lyssna på sådant; det vore farligt att veta för mycket. De ryska fångvaktarna märkte naturligtvis knackandet och sökte förhindra det. Fångarna blevo dock med tiden allt skickligare i att dölja signalerandet för vakterna och så småningom uppluckrades disciplinen så att man helt enkelt satte sig över fängelseledningens förbud och bestraffningar.

Bernert nämnde spontant, att han i Wladimir hört talas om det tyska sändebudet Bekerle från Sofia, den tyske diplomaten Starke från Moskva och legationsrådet Stelzer. Bekerle hade funnits kvar i Wladimir ännu i början av 1955. Stelzer hade däremot i februari 1954 förflyttats till Verchne Uralsk och senast i maj eller juni samma år till Alexandrovsk. Bernert var säker på att Stelzers förflyttning ej ägt rum senare än angivits. Flera bekanta till Bernert hade sett Stelzer i Verchne Uralsk.

På fråga förklarade Bernert, att han i Wladimir hört namnen Schellhorn och Souprian. Däremot hade han aldrig hört talas om Rensinghoff eller generalerna Gerstenberg och Hansen.

Bernert hade aldrig hört talas om några svenskar i Wladimir.

I Verchne Uralsk, som var ett stort fängelse för politiska fångar, hade 500 à 600 utlänningar funnits. I april 1954 hade emellertid alla politiska fångar evakuerats därifrån.

I Potsmar hade, så vitt Bernert visste, icke funnits några svenskar, men väl många finnar.

Bernert kände till att fångar hade förflyttats från Verchne Uralsk till Novo Tscherkassk men trodde, att detta gällde enbart ryssar. I Novo Tscherkassk, som vore ett litet fängelse,

Strängt förtrolig.

P.M.

angående finske medborgaren Harald Hjeld.

Den ur sovjetrisk fångenskap återkomne österrikar Rudolf Winter von Schwab meddelade, att han från mars till december 1952 i cell nr 15 i Verchne Uralsk suttit tillsammans med en finsk medborgare vid namn Harald Hjeld. Hjeld hade utgivit, att han vore född 1916, hemmahörande i Helsingfors o gift. Han hade deltagit i andra världskriget och mot slutet av kriget tjänstgjort som kapten i finska kustartilleriet. Efter kriget hade han bott i Sverige och varit handlande i sportartiklar samt fotbollstränare. 1949 hade han varit i Moskva på några slags förhandlingar och då häktats under en period. Han hade till att börja med suttit i Lubljanka och där dömts till 15 år enligt sovjetiska strafflagen artikel 58/ (spionage) och artikel 129.

von Schwab var icke alldeles säker på, att han korrekt erinrat sig numret på den sistnämnda artikeln. Då de ryska fångarna i cellen fick höra, att Hjeld hade dömts även enligt ifrågavarande artikel hade de överraskade sagt, att det ju vore artikeln om "kontraktsbrott". Senare hade von Schwab av två ryska fångar hört, att Hjeld efter kriget hade bedrivit spionage för sovjetisk räkning. Eftersom Hjeld själv berättat, att han efter kriget uppehållit sig i Sverige drog von Schwab den slutsatsen, att Hjeld hade bedrivit olovlig underrättelseverksamhet i vårt land.

Det hade varit alldeles tydligt, att Hjeld i Verchne Uralsk hade varit cellspion. Han hade förflyttats från cell till cell och hade vid ett tillfälle visat sig vara välförsedd med socker, en raritet i fängelset.

Hjeld vore stor till växten, cirka 180 cm lång, och hade vattenblå, fiskartade ögon och ett stort ärr i bakhuvudet.

von Schwab hade senare hört, att Hjeld skulle ha

rigivits 1953 och återkommit till Finland. Han trodde därför, att hans uppgifter om Hjeld och misstanken om dennes spionage kunde vara av intresse för de svenska myndigheterna.

Det förefaller sannolikt, att Hjeld är identisk med en Cheld, vilken österrikiske medborgaren dr Hans Bernert tidigare nämnt för beskickningen (509 B.9.8.55.).

Wien den 28 november 1955.

Braunerhielm
(Erik Braunerhielm)

FROM : Computer Zone Inc.

PHONE 1

HAROLD HJELD
(Serial 9)

VII

Linz/Donau, July 2, 1964

Declaration (regarding Raoul Wallenberg, handwritten protocol).
(Recalled by an article appearing in the Vienna Courier at the end of June 1964.)

To His Excellency, the royal Swedish Botschafter in Vienna, Baron Lagerfelt.

Excellency:

At Eiderstatt I have the following statement to set down regarding the matter of the Swedish citizen Raoul Wallenberg:

On December 5, 1952 I saw and spoke to this man in a single cell of the political special prison in Werchne-Uralsk in the South Urals. This prison was built of brick at the beginning of this century and served the Imperial Russian Army authorities until the end of the First World War as a special prison for Russian officers. (There was supposedly also a wing for Austrian and German condemned war prisoner officers which was separate.)

Almost all the cells of this relatively modern Soviet prison (three floors - with a main building, two side wings, four courtyards - of which two, as "walking yards," were subdivided into many small separate wooden "hives." This prison was in the midst of a very bare and hilly steppe landscape near the region of Werchne-Uralsk, some kilometers from Magnitogorsk in the South Urals, and was surrounded by countless cawing crows. From May 1951 this prison held mostly foreigners. Above all, there were Austrian political prisoners, as well as Germans, a few Americans, Englishmen, Finns, etc.

In addition to Mr. Wallenberg, there was a purported Arvid Andersen who gave himself out to be a Swede. To me he didn't seem to understand Swedish that well, insofar as I, a non-Swedish speaker, can judge. But it may have been that he had once lived in Sweden, perhaps for a long time. "Anderson" knew some German, Russian and English (in addition to his Swedish) and since I, who was paralyzed on one side through wounds, was allowed to lie down, I observed all the co-prisoners who seemed interesting or suspect to me. Especially our Soviet "attendants."

The supposed Swede Arvid Anderson was an avid "knocker," and had often - every few months - to change cells, alone or with another cellmate.

While we other prisoners were normally "shuffled around" only every 10-12 months and transferred to other cells. I could often catch Arvid Andersen lying. He tried especially hard to approach an ageing 70-year old Russian electrical engineer, whose 15 year sentence would soon be over, and also me.

(My sentence was then "not soon up," since I had only served 2 of my 5 x 25 years = 125 years in all. I was thus inherently sentenced twice to death and thrice to 25 year terms. But the

double death sentence was, after 58 days in the death row cell, commuted into 2 x 25 year sentences. Thus I have the rather dubious honour of being the "highest sentenced" of the Soviet MGB/MWD since its coming into existence - with the exception of those who were executed.) (125 years of prison all in all!)

This only by the way, to characterize the situation then, when Stalin was still alive and "active."

This Arvid Andersen had from time to time "weak, sentimental" hours in the evenings. Then he would chat with me (Fall 1951) sitting on my bed, and would get "soft."

He would begin to fantasize about his "Swedish home land" (?), his wife, named "Christina," who lived in Stockholm, and his son "Arvid." He would say that he had been in Berlin and Budapest in the diplomatic service during and at the end of the war - and had saved many Jews (! sic!) through "Swedish passports."

I listened calmly - for at the time I knew nothing about the Wallenberg case... This Arvid Andersen therefore was dressing himself up in the colors of Wallenberg, and he had to have been in a cell with him. (He was born ca. 1920.)

Arvid Andersen was about 180 centimeters tall, blond, blueeyed. I have the feeling that he was a 44-Man in a division of the 44. I don't think I'm wrong there.

1952 - about summertime - there came into our cell (after our transfer to another cell) a purported Finnish artillery officer (Captain) by the name of HAROLD HJELD. I was with him for many months. HAROLD HJELD was supposedly married to a Swede, and had been often in Sweden, as an army football player and privately. HAROLD HJELD spoke German, Russian, English, Finnish and fluent Swedish, was more intelligent and educated than Andersen.

This HAROLD HJELD also "became friendly with me" - asked me in the course of the months all kinds of questions, played chess with me every day, and also became from time to time (usually in the evening, before sleep) sentimental, talkative and "soft." He talked about his time of serving with the artillery, his trips to Sweden, his Swedish wife. And a few times he mentioned to me in minutes when he "had to communicate," sitting on my bed, that there was here "another Swede, with whom he had shared a cell, a Swedish civil servant who was named RAOUL. This man had already been in this prison for about three years."

HJELD said nothing more specific about Wallenberg - we only came upon this matter because I had told him casually about the "Swedish diplomat" Andersen with whom I had shared a cell in 1951.

HAROLD HJELD was startled, and asked what "Andersen" looked like. I told him, and Hjeld was amazed that there was "yet another Swede with the same diplomatic profession" here in the prison. For he also knew someone named RAOUL, who had been in Berlin and Budapest during the war. He was however not light blond, but rather darker, bald forehead.

He said similar things in an elliptical manner, but was very mistrustful and reserved, this Swede...

Thus HAROLD HJELD, a Finnish officer, on Wallenberg. I attached no importance, as I said, to this RAOUL, for we were preoccupied with our own problems then (HUNGER and mental depressions), and all our

fates were somehow mysterious and strange. HAROLD HJELD might have been born in 1916-1918.

Later, exactly on my birthday, December 12, 1952, I was, in the middle of the daily 20 minute walk (every day, except Sundays or bad weather), taken from the wooden "Walking-Beehive" and put quickly in a cell in the upper Parterre - a solitary cell.

There sat at the table a thin man of medium height and played chess with himself. He got up halfway from the table and asked me in Russian what nationality I was, if I played chess, etc. He asked me everything. Then he continued in very good German. He presented himself only as RAOUL, and said he was a Swede - but told me nothing about himself. He mistrusted me. Then I asked him if he knew his countryman Arvid Andersen, or the Finn Harold Hjedl, which he confirmed. He had been with each of them for a month. During the course of the chess game, he confirmed to me, that Arvid Andersen spoke bad Swedish - and was of the opinion, that the man was no "true" Swede - but had at the most lived for a few years in Sweden, or had a Swedish mother, from whom he had "picked up" some Swedish as a child.

To my question "since when, for what, for how long?" RAOUL answered laconically: "1945 (end of the war), political, 25 years 'SAOTSCHNO'" (secret judgment from Moscow, no appeal).

He seemed fairly well nourished (in the prison conditions of the time), if a bit gaunt; the face was noticeably chalky-white, and despite the shaven egg-shaped head one could see that his forehead was bald. He gave the impression of a 50 year old, and I only remember him as not tall, but of medium height. He appeared depressed and apathetic. And fearful - mistrustful. Since I myself was inwardly restless and everything vibrated within me (since I didn't know "why I was put into this strange single cell? what's going on? why have I been separated from the other comrades?") - I was hardly interested in my unexpected and alien-seeming cell-and chess-comrade. Between two moves I let the remark fall that since 1951 all Austrians from other camps were concentrated in this prison. Since this was a "foreign prison" - Raoul said briefly - "Well, anyway, there the Austrians are a sort of security deposit or exchange object, perhaps [blank space in typescript] will go home?!"

Then we played on - I entangled in the most complicated combinations, because of my anxiety about my having been isolated, and Wallenberg periodically making remarks that I hardly noticed. Then he said: "Perhaps you will get out of here? Since you are seriously wounded. Maybe to European Russia? If there is a special order that you should go alone back to Europe (Wallenberg seemed to take a special inner satisfaction in the word "Europe" or "European" here in Asia) - this will be done very suddenly and unexpectedly, so no appointments are made..."

Then, after a few hours, we heard noise and insults on the floor. and the trampling of boots, the clink of keys. "They're coming to take you," said Raoul.

Hastily and briefly he gave me his hand and said, "Raoul Wallenberg, Swede. I'm a Swede, Red Cross..."

That was all. Such scenes were common among prisoners. Many, unbelievably many introduced themselves to each other in clearing

stations, prisons, on transports - from all nations. And one listens only dimly, I myself half anxious, nervous - expecting something bad, or possibly good (usually bad!), half starved and mistrustful of anyone whom one doesn't know for at least a few weeks or months.

Then the steel-reinforced door was opened, unbarred (after for a few minutes previously the door "spy" had turned a rigid pupil on us) and, roaring with rage, the thin Natschalnik Reshima Captain Sokolov called me out. (Sokolov was the responsible officer "for the regime," the order of the prison. He was big, about 1,18 [cm], thin, a gaunt Cossack face, and had worked his way up from a sergeant's position, but became an officer first at 40, and was now at 50 a captain. 1953, after Stalin's death, he became a major, by the way...)

Several lieutenants and sergeants stood also around him with beet red faces, and he cursed them all as idiots! Evidently because they had put me in the wrong cell here. Then they shoved me ahead of them through the corridors to the main corridor, where a sergeant waited for me with 4 men and my few possessions, stuffed in a bag. Noone said a word to me - neither what was happening, nor where I was going, and they jammed me with a convoy into a closed-cell truck. I was separately transported back to Moscow, where I was supposed to be sentenced again - since my current term was supposed to be "too mild."

The new Soviet political course after Stalin's death and the internal confusion tied to it lightened the lot of political prisoners slightly, especially the non-Soviet foreign prisoner. After over 9 months, mostly in solitary confinement in Moscow (Lyublyanka, then Butyrka) they brought me back with another special convoy back to the South Urals. The miracle had happened, the death of the despot (that which I had prayed to God for since years, as prisoner in my cell, morning and evening) was a reality, and saved my life, as mentioned.

Arrived in Magnitogorsk, I was at first taken to the prison there (a former past factory from Tsarist times). With a few Ukrainians and an older Jewish [zudisch misprint for judisch?] doctor from Estonia named Dr. Jakobson, born ca. 1898, from Tallinn, and a Latvian.

We had to wait in this prison for a prison transport automobile from "our" prison in Werchne-Uralsk.

Dr. Jakobson told me that he had been operated on here in Magnitogorsk in the prisoners' department of a large hospital. And there he had met a Swede named RAOUL WALLENBERG. (Jakobson spoke, in addition to German, Estonian, and Russian, also very good Swedish and Finnish!) The Swede was operated on in the summer - a severe liver disease - and had lain in the hospital for several months (about 2) after the operation, separate from the others. By chance they had met and spoken several times while being X-rayed or in the ambulatory.

Dr. Jakobson, Jewish doctor, born ca. 1895[sic!]; from Tallin, Estonia, said no more to me. He hardly knew me and was careful. (In Soviet prisons it was then a good idea not to tell one's co-prisoners too much, for there was in every cell a spy, often more than one, and they did not even know of each other!)

01/19/96 07:48:54

46 8 7231176->

46 8 7231176 From: UD Stockholm 1 Page 12

FROM : Computer Zone Inc.

PHONE NO. : 212 645 6434

Jan. 18 1996 04:56PM P12

I promised him that I would never name his name. "Officially" he was a salesman and film Vorfuhrer, and had a wife and little sons in Helsinki. He had, in about 1950, been captured in Leningrad (might also have been 1948/9, don't remember clearly now) as an "agent of a Western power" and sentenced to 12 years. This N.S. had been with Raoul Wallenberg in a sick cell until the latter's transport in Summer 1953 to Magnitogorsk for the operation. The Finn N.S. spoke also fluent Russian, German, Swedish and English.

I know his name (the real name), but I gave my word never to name it. Since N.S. is meant to have been released only in 1955/56, I am at any time ready to find this man in Helsinki as a discrete witness in the case of Wallenberg. He was for a few weeks Wallenberg's attendant in the same cell until summer 1953. All my statements are true, so help me God!

Rudlf Hedrich-Winter von Schwab
born Dec. 12, 1919, German

✓
Melzer, Menachem

(Asterisk)
died 1978

P 2 Eu I

2.5.1974 ✓

18.8.1974 ✓

29.3.1978 ✓

✓ Mas

10.5.1978 ✓

81.04.13 ✓

82.02.15 ✓

89-09-21 ✓

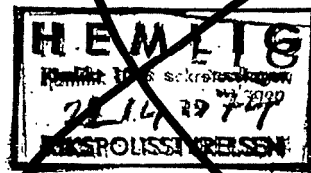
89-10-20 ✓

RIKSPOLISSTYRELSEN
Säkerhetsavdelningen
Byrå B
Pint G. Danielsson

PM
1974-04-22

1 (5)

Ex 2 (3)

Angående samtal i Raoul WALLENBERG-ärendet med dr Menachem MELZER, Wien.

Då det i slutet av mars 1974 blev känt att en dr Menachem MELZER i Wien en kort tid dessförinnan tagit kontakt med dr Simon WIESENTHAL, Wien, i Raoul WALLENBERG-ärendet och därvid uppgivit sig personligen ha träffat Raoul WALLENBERG i ett sovjetiskt arbetsläger sommaren 1948 erhöll undertecknad i uppdrag att söka få kompletterande upplysningar i ärendet.

Tisdagen den 16.4.1974 ägde med anledning härav ett samtal rum med dr MELZER i dennes bostad i Wien. Kontakten med denne förmedlades av dr WIESENTHAL som var närvarande under samtalet. På frågor uppgav dr M följande.

M, som är född 1907 av österrikiska föräldrar, hade efter ett par års medicinska studier i Wien år 1934 lämnat Österrike på grund av de svåra framtidsutsikter som vid den tiden var förhånden - stor arbetslöshet m m. Han begav sig till Belgien där hans äldre syster Nechama MELZER var boende. Han avsåg till en början att där fortsätta sina medicinska studier men erfor att Sovjetunionen var i stort behov av utländsk intellektuell arbetskraft varför han beslöt sig för att liksom många andra utlänningar år 1935 resa till detta land. Anländ till Moskva återupptog han där sina medicinska studier som han avslutade två år senare med behörighet att utöva läkaryrket. Vid den tiden var från de sovjetiska myndigheternas sida misstänksamheten mot den utländska arbetskraften stor och detta kom även att drabba M. Denne blev tvungen att acceptera myndigheternas anmodan till M att utöva läkaryrket inom de arbetslägerområden som hade organiserats av det sovjetiska inrikesministeriet. Dessa befolkades dels av personer som av olika skäl deporterats dit för ett liv i relativ frihet och dels av personer som efter dömt straff blivit internerade i särskilt upprättade arbetsläger för att där fullgöra viss angiven arbetsplikt.

M anmodades att bege sig till norra delen av Uralbergen och till ett där beläget lägerområde "Petjora", benämmt så efter den flod som rinner genom området. Hans tjänstgöring förlades till sjukhus inom detta område och han angav därvid följande orter som sina arbetsplatser: Knjasj-Pogost, Petjora, Sivaja-Maska, Vorkuta och Abes. Hans uppgifter vid sjukhusen inriktades på medicinsk sjukvård och han var i samband därmed även ansvarig för de sanitära förhållandena inom det område som vederbörligt sjukhus ansvarade för. Sensommaren 1949 erhöll M förflyttning till ett längre österut beläget arbetslägerområde, där han sedan under närmare fem år kom att tjänstgöra vid olika sjukhus. M nämnde därvid orterna Jermakova och Igarka.

År 1954 återvände M till det förstnämnda lägerområdet "Petjora"

901

och var sedan huvudsakligast verksam i orten Knjasj-Pogost intill år 1959, då han efter ansökan fick tillstånd att med sin familj återvända till Österrike. Under sin vistelse i Knjasj-Pogost ingick M år 1954 äktenskap med Berta BARANOVSKAJA, vars bekantskap han gjort under sin tjänstgöring där. Hon var född i Lithauen och hade av någon anledning av sovjetiska myndigheter blivit deporterad till det nu aktuella lägerområdet. I äktenskapet föddes år 1955 två döttrar - tvillingar. Anledningen till att M längtade åter till Österrike var att han önskade skapa dragligare levnadsförhållanden för sig och sin familj. I sitt ställningstagande hade han påverkats av sin syster, som han brevlades stött i förbindelse med under hela sin sovjettid. I början av 1940-talet utvandrade system till Israel och är där numera boende i Haifa. Återkommen till Österrike bosatte sig familjen i Wien, där hustrun efter några år startade en handelsfirma i textilbranschen. För omkring tre år sedan avled hustrun i cancer och M övertog då hustruns handelsfirma vilken alltså utgör familjens huvudsakliga inkomstkälla.

I mitten av februari 1974 blev M av en av sina döttrar uppmärksamgjord på en artikel angående Raoul WALLENBERG. Den var intagen i en tyskspråkig upplaga av "DOKUMENTATIONSZENTRUMS des Bundes jüdischer Verfolgter des Naziregimes" berättelse för 1973 års efterforsknings- och undersökningsverksamhet. Detta "ZENTRUM" ledes av dr Simon WIESENTHAL i Wien.

När M läst artikeln - som bilägges i översättning - erinrade sig M att han med all sannolikhet mött Raoul WALLENBERG under sin läkarverksamhet i Petjora-Vorkuta-området. M tog därför kontakt med dr WIESENTHAL och överlämnade till denne en på tyska avfattad skrivelse vari han omnämde sitt möte med en man som han förmodade var Raoul WALLENBERG. Denna skrivelse bilägges i översättning. Den närmare bakgrunden till mötet med mannen klargjorde M enligt följande.

Vid något tillfälle under maj-juni 1948 eller möjligen 1949 - M tjänstgjorde vid den tiden vid ett sjukhus i Sivaja-Maska - anmodades han att avresa till ett arbetsläger vid Halmer-Ju, beläget några mil norr om Vorkuta, för att där hälsoundersöka internerna. Med tåg avreste han till Vorkuta varifrån han med lastbil fortsatte till Chalmer-Ju. Det var ytterligare några läkare från andra orter som efter anmodan ävenledes infunnit sig vid Halmer-Ju samtidigt som M. Den fasta befolkningen vid denna ort var liten men ett stort arbetsläger fanns anordnat vid orten med ialles omkring 10.000 interner. Dessa var sysselsatta med arbete i en närbelägen kolgruva, som dock M aldrig besökte. Internerna var förlagda i baracker inom ett flertal inhägnade och bevakade "kolonier" med mellan 500-1000 interner i varje koloni. De ditresta läkarnas uppgift var att kolonivis hälsoundersöka samtliga interner och bedöma deras arbetsförmåga. Vid den tiden pågick damm- och järnvägsbyggen inom Petjora-området och det var fråga om att överflytta interner från Halmer-Ju till dessa byggnadsarbeten. De interner som visade sig vara arbetsföra indelades i tre kategorier med hänsyn till sitt hälsotillstånd under det att de icke arbetsföra hänfördes till kategori "Op" för längre eller kortare tid. Vid undersökningen fick internerna infinna sig i en lokal inom respektive koloniområde där de uppställdes i led framför de undersökande läkarnas bord. Vid undersökningen var internerna

helt nakna. Som brukligt vid lägren var internerna renrakade från all hårväxt på kroppen. På läkarnas bord fanns registerblad för varje intern och detta upptog vederbörande för- och tillnamn samt troligen ålder. På detta noterade sedan läkaren undersökningsresultatet. Denna hälsoundersökning pågick 5-6 dagar varefter läkarna återvände till sina respektive tjänstgöringsorter. För sin del återvände M sålunda till Sivaja-Maska.

Sedan M läst artikeln om Raoul WALLENBERG erinrade sig M en episod i samband med nyssnämnda läkarundersökning vid Halmer-Ju. På en av internernas registerblad hade stått förnamnet "Raoul" och ett efternamn som tydde på att internen var tysk, varför M förmodade att förnamnet var felaktigt angivet och att det i stället skulle vara "Paul". M styrktes i uppfattningen att mannen var tysk eftersom han talade mycket god tyska, det språk de använde under det korta samtalet. Mannen upplyste dock att han ej var tysk utan svensk och att hans förnamn var korrekt angivet på registerbladet. Det var ett i Skandinavien brukligt namn och mannen påminde om att forskaren Amundsen bar detta förnamn. Något ytterligare samtal dem emellan förekom ej varför M ej fick veta av vilken anledning eller på vilket sätt mannen blivit internerad i lägret. M fick dock klart för sig att samtliga interner i lägret hade kommit dit av politiska skäl. Bland lägrets instruktörer fanns dock sådana som internerats på grund av rent kriminella brott. M minnes att "Raoul" var mycket mager och i övrigt i sådant tillstånd att M antecknade honom för kategori OP - d v s icke arbetsför - under en tid av i första hand tre månader. M hade under sitt tidigare samtal med dr WIESENTHAL fått se ett gruppfoto - Raoul WALLENBERG är fotograferad i Budapest tillsammans med sina medarbetare - och därvid tyckt sig igenkänna WALLENBERG som den man han mötte i Halmer-Ju. M bedömde mannen vara av medellängd och i 40-årsåldern. Han var längre än M som är under medellängd.

Under sin tjänstgöring vid olika sjukhus inom lägerområdena fick M klart för sig att medborgare från skilda länder fanns internerade i dessa områden. Huvudsakligast var det dock fråga om personer från olika delar av Sovjetunionen. Utöver "Raoul" träffade M icke någon ytterligare person som härstammade från Sverige. Beträffande internerna i Halmer-Ju minns M att de flesta av dem sannolikt var ryssar, balter och tyskar. Han kände dock icke någon av dem tidigare och lade icke deras namn på minnet. Det var endast en tillfällighet att M nu erinrat sig "Raoul".

Beträffande tidpunkten för sitt besök i Halmer-Ju har M kunnat klarlägga den genom sitt innehav av ett utdrag ur en arbetsbok som han erhöll i början av 1950-talet och där hans funktioner finns angivna med början sensommaren 1949 och sedan några år framåt. M kunde därav sluta sig till att uppehållet i Sivaja-Maska hade onspänt åren 1948-49 och att han under denna tid gjort sitt besök i Halmer-Ju.

M som är av judisk börd föddes den 14.7.1907 i Galizien i dåvarande Österrike-Ungern. I unga år flyttade han med föräldrarna till Wien där han erhöll sin skolundervisning. Under sin sovjettid blev han sovjetisk medborgare men återfick sitt österrikiska medborgarskap hösten 1959 efter sin återkomst till Österrike.

M är numera boende i Wien under adress Engerthstrasse 237, ingång 10, nedre botten, telefon 24 04 604.

Dagen efter det ovan relaterade samtalet med M togs kontakt med säkerhetspolisen i Wien för att efterhöra de eventuella uppgifter som där fanns beträffande M. Därvid erfors att M tillsammans med sin familj återvänt till Österrike från Sovjetunionen den 1. 3.1959. En ansökan, dagtecknad den 30.8.1958 i Knjasj-Pogost, om tillstånd för inresa till Österrike hade ingivits till den österrikiska ambassaden i Moskva och denna ansökan hade beviljats den 4.12.1958. Sitt österrikiska medborgarskap återfick M den 15.10.1959. Enligt ansökningshandlingarna var M:s hustru Berta född BARANOVSKAJA den 25.7.1920 i Wischaini i Litauen. Efter sin återkomst till Österrike återupptog M sina medicinska studier för att erhålla behörighet att utöva läkaryrket i Österrike men han fullföljde icke helt dessa studier, varför han icke erhöll den önskade kompetensen. Sedan sin hustrus fränfälle för omkring tre år sedan försörjer han sig och sina döttrar på den handelsfirma som hustrun efterlämnade. Från början var det en textilfirma men han har sedermera dessutom blivit en firma för presentartiklar. Den har som kunder bl a sovjetiska turistgrupper och sjömän på tillfälliga besök i Wien, varför det kan antagas att firmen är rekommenderad av den sovjetiska ambassaden i Wien.

Beträffande skälen för sin avresa från Österrike år 1934 via Belgien till Sovjetunionen har M lämnat samma uppgifter som tidigare här omnämnts. Skälen för att M år 1937 avreste till Sibirien har han dock år 1964 angivit något annorlunda. Då uppgav han sig ha blivit arresterad den 29.11.1937 utan angivande av skäl och förvisad till Sibirien, där han sedermera underrättades om att han som misstänkt för spioneri för Österrike dömts till 8 års fängelse vilket han skulle avtjäna inom det anvisade arbetslägerområdet genom att utöva läkaryrket. Efter strafftidens utgång erhöll han formell frihet men var tvungen att uppehålla sig inom anvisade lägerområden, fortfarande verksam som läkare. Skillnaden mellan denna M:s utsaga och den tidigare inledningsvis omnämnda kan dock icke betraktas som stor. Uppgift om olika uppehållsorter inom Sovjetunionen finns dock icke tidigare noterade med undantag av orten Knjasj-Pogost, där han ingick äktenskap och där hans döttrar föddes. Dessa uppgifter stämmer med de uppgifter som han vid det nu aktuella samtalet lämnade.

Under samrådet med säkerhetspolisen i Wien framkom icke några omständigheter som skulle ställa M:s nu lämnade uppgifter om Raoul WALLENBERG i tvivelsmål.

Dr WIESENTHAL uppgav på fråga att han icke kände M tidigare. Det var först genom dennes kontakttagande i slutet av februari 1974 som de blev bekanta och de har sedan dess träffats vid tre tillfällen för att närmare diskutera WALLENBERG-ärendet. Under dessa samtal har WIESENTHAL kommit till den bestämda uppfattningen att M:s uppgifter i ärendet är trovärdiga. WIESENTHAL hänvisade därvid till sin mångåriga vana att handskas med uppgiftslämnare och bedöma deras tillförlitlighet.

Personligen fick undertecknad under samtalet med M icke anledning betvivla M:s trovärdighet. Han besvarade beredvilligt framställda frågor och visade sig väl minnas de orter han vistats på under sin sovjettid.

I ärendet synes återstå förhoppningen att ytterligare någon per-

son som vistats vid arbetslägret i Halmer-Ju samtidigt som "Raoul" kommer att ge sig tillkänna och eventuellt komplettera M:s lämnade uppgifter.

Enligt kartor från 1960-talet finns orten Halmer-Ju angiven ligga omkring 10 mil norr om Vorkuta och med järnvägsförbindelse till denna ort. Förbindelsen har dock uppenbarligen tillkommit under senare år enär någon sådan ej finns angiven på kartor av äldre datum.

G. Danielsson
G. Danielsson

TO: Dr. Guy von Dardel c/o
Mats Foyer
Swedish Embassy, Moscow

7 503 956 1202

From: Susanne Berger
Höfesträße 26
30163 Hannover
49 511 62 90 17 (Telephone)
49 511 3900 139 (Fax)

HELMUT
SCHNEIDER
(Gez. 12)

ENCLOSED: Report to the Swedish-Russian Working Group, 20.09.1995.

Total Number of Pages: 13

R E P O R T

to the

Swedish-Russian Working Group
To Investigate The Fate and
Whereabouts of Raoul Wallenberg

September 20, 1995

What follows is a summary of interviews conducted on June 8, 1995 with two Polish nationals, JOZEF KOWALSKI and JERZY CICHOCKI, who testified that they had met Raoul Wallenberg while prisoners in the Soviet Union in 1949/50. The conversations were recorded on audiotape. Copies of the tapes are available on request. The interviews were conducted according to the enclosed questionnaire. A third Polish national, BOGUSLAV BAJ, who had been known to have given testimony (1988, 1990 and 1992) about a meeting with Raoul Wallenberg in Bratsk in 1949/50 died in 1992. His widow has agreed to make his personal notes and other materials available. They will be forwarded upon receipt. It is important to note that when Boguslav Baj first reported his encounter with Wallenberg he already named Kowalski and Cichocki as two witnesses who could corroborate his story. AT THE TIME, HOWEVER, HE HAD NO CONTACT WITH EITHER ONE OF THEM. The contact was only renewed in 1990 with both men.

JOZEF KOWALSKI, born on July 22, 1924 was arrested by Soviet troops as a member of the Polish Home Army on February 9, 1945. He was sentenced to 10 years hard labor, which was extended to 15 years after an escape attempt. Until 1947 he was kept in camps throughout the Ural region, after 1947 he spent three months in a special camp in Sulikamsk. He was then transferred to Bratsk (strict regime) where he remained until June 1950. From Bratsk Kowalski was sent to Bukhta Vanina and from there by ship to Magadan. He worked in the Matrosowa gold mines until his release in 1956. He then had to remain in internal exile in the Soviet Union until January 17, 1957.

Kowalski says that he met Raoul Wallenberg in 1949 at a Christmas gathering of fellow prisoners in the Bratsk camp. He had been told about him a few days earlier by his Polish friends Jerzy Cichocki and Boguslaw Baj. Other men present at the Christmas gathering were Stanislaw Pawlizin (according to Kowalski he is deceased), a Major Laudanski, and a man by the name of Leslaw Wasojowski. According to Kowalski, Mr. Baj was the only one able to communicate with Wallenberg because Baj spoke German. Kowalski remembers clearly that Baj introduced the man in question by the name of "Raoul Wallenberg". He is absolutely certain that there was no doubt about the man's nationality. He remembers clearly he was Swedish. He said that the Polish prisoners were always eager to help anyone who was not Russian and he remembers Wallenberg's Swedish nationality because during his whole imprisonment he never met any other Scandinavian prisoner.

Kowalski reports that Wallenberg was kept in Bratsk with the so-called Russian Work Brigade. He says that Wallenberg did not speak Russian except for a few words but was apparently able to understand it. The situation of the Polish Work Brigade in the camp was apparently a little easier than usual since the camp commander liked Poles. Kowalski does not remember the camp commander's name. Kowalski says that he actually did not pay much attention to Wallenberg because he could not communicate with him and because Wallenberg had contact with Boguslaw Baj as well as another man by the name of Edward Frees, a Pole who had served in the German army. How this had come about he could not remember. Kowalski, Baj and Cichocki kept in contact with Frees after their release. Frees returned first to Poland and then settled in Bochum, Germany where he died about six years ago. Frees wife is still living at their old address. Kowalski promised to provide her telephone number and address.

To explain the general layout of the Bratsk camp Kowalski drew the attached sketch. The main work was building a bridge over the River Anagra, but work details were also sent to fell wood, lay tracks for the train and to perform other hard labor. Work was performed in groups. Prisoners were identified throughout the camp by numbers only which were written in patches attached to the prisoners' clothing. One patch on the shirt front, one on the back and one on the pants. Kowalski's number in the Bratsk camp was 2 983. It was generally understood that prisoners should not talk amongst themselves, except the necessary things dealing with work. Transgressions were punished severely. Generally, people were grouped together so that language barriers prevented any communication.

The Poles tried to get Wallenberg into their work brigade but the request was refused. From Mr. Baj and from other prisoners Mr. Kowalski heard that Wallenberg had been sentenced to 25 years. Kowalski states that no interrogations took place at the Bratsk camp and he does not think that Wallenberg was ever interrogated there. He never heard of Wallenberg trying to give a message to anyone to pass on to someone on the outside after his release from captivity. Kowalski says that if such an exchange took place only he (Wallenberg) would know and the person he talked to because not only was it very difficult to talk privately in Bratsk but such activities were severely punished when found out: Ten days in insolation with only a little water to drink.

When Kowalski was transported in June 1950 to Bukhta Vanina Wallenberg was part of the transport. Both men were in the same compartment but barely exchanged any words. The transport took about fourteen days and when Kowalski was moved from Bukhta Vanina to Magadan, Wallenberg was not present. Kowalski describes Wallenberg as a man of about his own height (178cm), very thin, shaved head in his mid-thirties to late-thirties. He says that age was difficult to estimate, because everybody looked terrible. Kowalski never learned anything about Wallenberg's background. He only remembered the meeting with him when in 1990 he saw his former fellow prisoner Boguslav Baj on Polish TV (in a program called Rewizja Nadzwyczajna "Balizewski") talking about his experiences as a political prisoner in the Soviet Union. During the program Baj also mentioned Raoul Wallenberg. At the end Baj gave his address so his former fellow prisoners could get in touch with him. Kowalski called immediately and a representative from the maker of the program, Radio Free Europe, spoke to him. Kowalski had never before known about Raoul Wallenberg's case, had not read books about it and did not know about the importance of their meeting in 1949. He stressed again that he had been occupied with a different circle of friends and that it was Mr. Baj who had had the most contact with Wallenberg. He personally never testified about Raoul Wallenberg to anyone. Kowalski never had spoken about his experiences as a prisoner of war because he feared retribution in Poland before the fall of communism.

Kowalski agreed to sign a statement giving permission to Dr. Guy von Dardel and the Swedish-Russian Working Group to request and use his Soviet prisoner file. (Copy attached)

Never heard about the case before the TV program

27 nations in the camp (5-7,000)

Guards? B2 883, B2 883

JERZY CICHOCKI, born September 30, 1922, was arrested by Soviet troops on December 10, 1944. He was taken to Brest on January 17, 1945 where he stayed until March 4, 1945. From there he transferred to Nizna Tunqusha. Sentenced to ten years hard labor. In the spring of 1949 he arrived in Bratsk, a special closed camp with strict regime. He stayed for almost two years and was then taken to the "016" Camp, a special facility for only 300 men. In 1954 he was released from camp but was forced to remain in exile in Tajszet. He returned to Poland on December 3, 1955. Cichocki's prisoner number in Bratsk was ~~78~~ 801.

Cichocki says that Raoul Wallenberg came to Bratsk in the autumn of 1949. He described his condition as weak, hungry, and very depressed. Cichocki further says that Wallenberg had a difficult time adjusting to camp life which was hard and brutal. The Poles provided Wallenberg with food from the camp kitchen where Cichocki worked as a cook. It was his impression that Wallenberg had come directly from prison to camp and was ill prepared for the change, physically and mentally. The Poles wished to help him because they wanted to help anyone who was not Russian. Cichocki added that Boguslav Baj^v the one ^{V was} who had close contact to Raoul Wallenberg because he could communicate with him in German. Baj had brought him to the kitchen to be fed. At first Cichocki did not learn Wallenberg's name because prisoners were not supposed to talk with each other. Cichocki never learned anything about Wallenberg's background or his family. Through his fellow prisoners and from Boguslav Baj he eventually heard that Wallenberg had received a 25 year prison sentence. But there seemed to be some special restrictions attached to it. When the Poles tried to get Wallenberg into their work brigade, their request was refused by the camp commander with the argument that even though Wallenberg had a 25 year sentence it was entirely unclear what would happen to him in the meantime or afterward. Most of the Poles served lesser sentences of 10 to 15 years. Cichocki cannot remember the camp commander's name. The Bratsk camp had a "Code of Silence", as Cichocki called it. No more than three people could group together at one time and prisoners were only supposed to address each other by number. Depending on the camp and the commander it varied what repercussions followed when these rules were violated.

Cichocki says that he cannot give a meaningful description of Raoul Wallenberg because all prisoners looked the same; dirty clothes, sunken cheeks, shaved heads, everybody looked awful. Also, he saw Wallenberg mostly in the kitchen when Baj brought him there and the place was dark and dingy. He does not remember seeing any scars or injuries on Wallenberg and he did not walk with a limp.

According to Cichocki Wallenberg spoke no Russian, only German. He had contacts to some German speaking prisoners, including Edvard Frees, but he cannot remember any other names. Cichocki is absolutely certain that Wallenberg's nationality was Swedish. He says he remembers this because it was such an unusual occurrence. During all the years of his imprisonment he only met one French prisoner and one Italian.

8

Cichocki says that no interrogations took place in the Bratsk camp and that as far as he knows Wallenberg was not interrogated there. Although he does remember a man called SAZDIKOV, a Tatar, who had the title of interrogator at Bratsk. Cichocki himself was never questioned by the Russians about Wallenberg and also later on after his release was never interviewed by any official representative of any country about the matter.

He recalled how Mr. Baj's public involvement in the case had started. In 1992, two years after the television program in which Mr. Baj had participated, an article was written in a Polish newspaper (Kurier Polski, Number 82, April 28, 1992) which referred to Andrei Gromyko's statement from 1957 that Wallenberg had died of a heart attack in 1947. In response to this article Mr. Baj went to the Swedish Embassy in Warsaw, where he had a meeting with a Swedish official called Per Sendal or Seland (Cichocki was not sure about the correct spelling) in which he related his own experiences. He gave the names and addresses of his two fellow prisoners who could corroborate his statement. He was apparently assured that things would be followed up but Cichocki says that he was never contacted. A few months later Boguslaw Baj passed away. (Note: Both, the article in Kurier Polski from April 28, 1992 and an account of B. Baj's meeting at the Swedish Embassy in Warsaw, also in Kurier Polski from May 8, 1992, are reprinted in a Polish publication for former prisoners of war called "Zwizzech Sybirakow - Biuletyn Informacyjny", Number 1, 1994.) At the last minute of our conversation Cichocki remembered the name of the priest present at the Christmas gathering in Bratsk in 1949, where Raoul Wallenberg was present as JAZIEWICZ.

Cichocki agreed to sign a statement granting permission to Dr. Guy von Dardel and the members of the Swedish-Russian Working Group to request and use his Soviet prisoner file. (Copy attached)

The testimony of two other Polish nationals, one of whom is deceased, will become available shortly:

ALFRED FRIES, who died eight years ago, left extensive diaries about his time as a prisoner from 1944-1958 in Bratsk and other prison camps throughout the former Soviet Union. In early 1980 he had loaned these diaries to an acquaintance with whom Fries's widow now no longer has any contact. We were successful only in recent days to obtain the diaries in Poland and we are currently waiting for the translation of the relevant entries. All results from this inquiry become available. The name of this witness was learned through the testimony of Kowalski and Cichocki who gave his last name as FREES, and Kowalski stated the first name "Edvard". We were able to find out the correct spelling of his name - Fries - and the correct first name - Alfred - after checking all possible variations of the name in the German city Kowalski had named. When questioned as to why he had given an obviously false first name for Mr. Fries, Kowalski said that he had promised the widow, Mrs. Fries, not to give out her address to anyone because she simply did not want to be bothered... conversations with her. Fries name was spelled "Fryes" while in captivity. Mrs. Fries confirms that her husband spoke to her about his meeting with a Swedish prisoner in Bratsk in 1949, that he (Fries) was one of the few people able to communicate with him because he spoke German; that Wallenberg had been an official of some type for his country and that he (Wallenberg) spoke often about his family with whom he had not been allowed to communicate. Mrs. Fries further states that her husband gave testimony about Raoul Wallenberg to the German Red Cross after his return to Germany in 1960. (A request for these records has been handed over to the German Red Cross "Suchdienst" in München).

JOZEF MARKUCZEWSKI has been interviewed only once, on September 8, 1995, by telephone. He states that he met Raoul Wallenberg in a transit camp in the area of Kirov in early 1949. About 33 Poles were kept in a holding cell and only one foreigner, a Swede by the name of Raoul Wallenberg, was among the group. People were curious about this man but they had difficulty communicating with him because he spoke almost no Russian and nobody could speak German or Swedish. A formal interview with Markuczewski has been arranged and will take place in the next few days.

Я Цихонский Ежи, сын Зыгмунда и Ядвиги, рожд.
30. IX. 1922 в Варшаве. № лагерный № 801 согласен
чтобы мои документы касавшиеся моего суда и
пребывания в лагерях в СССР от 1944 - 1955 г.
были отданы членам русско-шведской комиссии
по делу г. Валленберга Яснел и отдам эти
документы г. Туа вон Дарделю.

Е. Цихонский.

Варшава, 8. VI. 1995.

Барнаба 8. VI. 1955.

Handwritten: *Handwritten*

11 3700 137 1770-07-20 15:48 65-72 F #2
-9-
WITNESS QUESTIONNAIRE

Full Name

CURRENT ADDRESS

NATIONALITY

DATE OF BIRTH

PLACE OF BIRTH

DATE OF ARREST

DATES AND PLACES OF IMPRISONMENT

DATE OF RELEASE

Which languages do you speak?

Please describe your meeting with Raoul Wallenberg. How and where did you meet? Date and time of the encounter? How often did you meet?

Please provide as much information as possible about the place/camp/prison where you met: Type, Size, Location, Layout, names of guards, etc.

How did Raoul Wallenberg identify himself? By what name did he introduce himself?

Was he known by this name in captivity?

If not, under what other name, letter or number was he listed?

Had you known the name 'Wallenberg' or had you heard about Raoul Wallenberg at any other time during your captivity?

Please provide a physical description of Raoul Wallenberg: Height, Weight, hair color, eye color?

Did you notice any special physical characteristics? An injury, a limp, a scar?

Which language did he speak?

In which language/s did you communicate with each other?

Did Raoul Wallenberg provide any personal information, such as date and place of birth, occupation, names of family members and relatives, place of residence, etc.?

Did Wallenberg give the reason for his imprisonment? (Did he receive an official sentence?)

How was Wallenberg guarded?

Did Wallenberg mention previous places of imprisonment? (approximate length of stay?)

Did he mention the names of fellow prisoners whom he may have encountered?

Did he ask you to deliver a message to anyone in case of your release?

How would you describe his general physical?

How would you describe his frame of mind?

Please give the names of other prisoners who had contact with Raoul Wallenberg?

Do you know anything about their current whereabouts?

When did you last see Raoul Wallenberg?

While still in captivity, were you ever questioned about your encounter with Wallenberg? If yes, please provide all the relevant information: When, where, by whom, how often?

Was Wallenberg interrogated in the time that you knew him?

When and where did you first provide testimony about Raoul Wallenberg?

WITNESS LIST

Boguslav Baj

born ; died 1992. Polish; member of the Polish Home Army; prisoner in Bratsk (90zerlag) in 1949.

Jerzy Cichocki

born 30.09.1922, Polish; member of the Polish Home Army; arrested 10.12.1944 taken to Brest 17.01.1945; 04.03.1945 transfer to Nizna Tinqusha; Sentenced to 10 years; 1949 transfer to Bratsk, (hard labor, strict regime); 1951 transfer to Camp "016"; 1954 released; Forced to remain in Taijszet until 3.12.1955.

Prisoner Identification Number in Bratsk: X801

Alfred Fries

Polish German, served in the German Wehrmacht, b. 14.11.1920, died 1987; arrested in 1944, released in 1958 to Poland; stayed in Poland for two years and settled 1960 in Germany; prisoner in Bratsk in 1949 with Kowalski, Baj and Cichocki; later prisoner in Kolyma. Name spelled in Polish "Fryes".

Jozef Kowalski

born 22.07.1924, Polish; member of the Polish Home Army; arrested 9.02.1945; until 1947 held in the Ural region; sentenced to 10, later to 15 years; three month in a special camp in Sulikamsk; then transfer to Bratsk (hard labor, strict regime); 1950 transfer to Bukhta Vanina; from there by ship to Magadan; Matrosowa gold mines; released in 1956; internal exile until January 17, 1957.

Prisoner Identification Number in Bratsk: A 2 983

Jozef Markuczewski

born 1927; Polish; met Raoul Wallenberg in prison in Kirov in 1949 (further information pending)

Witness List VORKUTA

Helmut Schneider

born 20.5.1923; German; arrested in Stalingrad 1943; in Vorkuta 1948-1952; after a mining accident hospitalized; from 1954 in Javass, then Potma; released in 1955

Aurel von Jüchen

born 20.5.1902; died 1991; German; Protestant Priest; inmate in Vorkuta in 1948 throughout the early 1950's. Was named by Helmut Schneider as someone who also knew that Wallenberg had been in Vorkuta in the late 1940's. Von Jüchen's widow says that her husband did not have direct contact with Raoul Wallenberg in Vorkuta but confirms that Aurel von Jüchen always talked about fellow prisoners who had met Wallenberg there. One man who she thought had met RW personally in Vorkuta was a Dr. Hugo Bischoff.

Hugo Bischoff, Dr

born ?, died in the early 1960's of a damaged liver. A Gynecologist by profession.

Steinke, Kurt

born 1912; German prisoner of war, fellow prisoner of Theodor von Dufving; IN Vorkuta in the late 1940's - early 1950's. Released 1955, returned to Berlin, Teltow.

Biographical Information

KURT ANDREAS BECHER, born 09.12.1909, in Hamburg; died 08.08.1995 in Bremen;

Member of the SS since August 1934 (SS Number 234 478); member of the NSDAP since May 1937 (Party Number 4486195); member of the SS Deathhead Regiment 1938; Untersturmführer, January 1941; Hauptsturmführer, March 1942; Early 1943 Sturmbannführer; January 1944 Obersturmführer of Amt IV. March 1944 received orders from Himmler to procure wholesale equipment from Budapest; remained in Budapest until December 18, 1944; relocated his headquarters to Vienna, Austria; January 1945 Obersturmführer of the reserve. Becher was arrested on May 18, 1945 in Weissenbach, Austria by the CIC Detachment 80 and was transferred to Internment Camp Number 5. He was loaned to Soviet officials in Budapest for questioning from November 3, 1945 until January 8, 1946.

In several meetings with Kurt Becher before his death he made the following statements:

1) Becher had been questioned extensively by Soviet officials about Raoul Wallenberg; about all of Wallenberg's associations with him and with other German officials. Becher could remember only that one of his interrogator's names began with a "K" and that he wore plain clothes. The other man who questioned him wore the uniform of an NKVD Major and his name was similar to "Pescharov" or "Plekhanov".

2) Becher had met Raoul Wallenberg only once in Budapest in the matter of about 100 Jewish employees of the Manfred Weiss works. He said that he met Raoul Wallenberg as a private man and that he was not aware that he was dealing with a Swedish diplomat until much later.

3) He, Becher, was aware that Raoul Wallenberg had returned to Stockholm at approximately the end of November and that he had used a German plane for his trip. Wallenberg had left from the airport at Budaors and not from Ferihegy. Becher had tried to warn him through an associate not to undertake the trip. It is not clear whether his concern was directed at the dangers of the flight or at Wallenberg's intention of returning to Sweden.

Kurt Becher died before these matters could be thoroughly discussed.

Dusanne B. [Signature]
20-9-1995

TO: Dr. Guy von Dardel c/o
Mats Foyer
Swedish Embassy, Moscow

7 503 956 1202

From: Susanne Berger
Höfesträße 26
30163 Hannover
49 511 62 90 17 (Telephone)
49 511 3900 139 (Fax)

AUREL
VON
JÜCHEN
(Se mid. 12)

ENCLOSED: Report to the Swedish-Russian Working Group, 20.09.1995

Total Number of Pages: 13

R E P O R T

to the

Swedish-Russian Working Group
To Investigate The Fate and
Whereabouts of Raoul Wallenberg

September 20, 1995

What follows is a summary of interviews conducted on June 8, 1995 with two Polish nationals, JOZEF KOWALSKI and JERZY CICHOCKI, who testified that they had met Raoul Wallenberg while prisoners in the Soviet Union in 1949/50. The conversations were recorded on audiotape. Copies of the tapes are available on request. The interviews were conducted according to the enclosed questionnaire. A third Polish national, BOGUSLAV BAJ, who had been known to have given testimony (1988, 1990 and 1992) about a meeting with Raoul Wallenberg in Bratsk in 1949/50 died in 1992. His widow has agreed to make his personal notes and other materials available. They will be forwarded upon receipt. It is important to note that when Boguslav Baj first reported his encounter with Wallenberg he already named Kowalski and Cichocki as two witnesses who could corroborate his story. AT THE TIME, HOWEVER, HE HAD NO CONTACT WITH EITHER ONE OF THEM. The contact was only renewed in 1990 with both men.

JOZEF KOWALSKI, born on July 22, 1924 was arrested by Soviet troops as a member of the Polish Home Army on February 9, 1945. He was sentenced to 10 years hard labor, which was extended to 15 years after an escape attempt. Until 1947 he was kept in camps throughout the Ural region, after 1947 he spent three months in a special camp in Sulikamsk. He was then transferred to Bratsk (strict regime) where he remained until June 1950. From Bratsk Kowalski was sent to Bukhta Vanina and from there by ship to Magadan. He worked in the Matrosowa gold mines until his release in 1956. He then had to remain in internal exile in the Soviet Union until January 17, 1957.

Kowalski says that he met Raoul Wallenberg in 1949 at a Christmas gathering of fellow prisoners in the Bratsk camp. He had been told about him a few days earlier by his Polish friends Jerzy Cichocki and Boguslaw Baj. Other men present at the Christmas gathering were Stanislaw Pawlizin (according to Kowalski he is deceased), a Major Laudanski, and a man by the name of Leslaw Wesojewski. According to Kowalski, Mr. Baj was the only one able to communicate with Wallenberg because Baj spoke German. Kowalski remembers clearly that Baj introduced the man in question by the name of "Raoul Wallenberg". He is absolutely certain that there was no doubt about the man's nationality. He remembers clearly he was Swedish. He said that the Polish prisoners were always eager to help anyone who was not Russian and he remembers Wallenberg's Swedish nationality because during his whole imprisonment he never met any other Scandinavian prisoner.

Kowalski reports that Wallenberg was kept in Bratsk with the so-called Russian Work Brigade. He says that Wallenberg did not speak Russian except for a few words but was apparently able to understand it. The situation of the Polish Work Brigade in the camp was apparently a little easier than usual since the camp commander liked Poles. Kowalski does not remember the camp commander's name. Kowalski says that he actually did not pay much attention to Wallenberg because he could not communicate with him and because Wallenberg had contact with Boguslaw Baj as well as another man by the name of Edward Frees, a Pole who had served in the German army. How this had come about he could not remember. Kowalski, Baj and Cichocki kept in contact with Frees after their release. Frees returned first to Poland and then settled in Bochum, Germany where he died about six years ago. Frees wife is still living at their old address. Kowalski promised to provide her telephone number and address.

To explain the general layout of the Bratsk camp Kowalski drew the attached sketch. The main work was building a bridge over the River Anagra, but work details were also sent to fell wood, lay tracks for the train and to perform other hard labor. Work was performed in groups. Prisoners were identified throughout the camp by numbers only which were written in patches attached to the prisoners' clothing. One patch on the shirt front, one on the back and one on the pants. Kowalski's number in the Bratsk camp was 52 983. It was generally understood that prisoners should not talk amongst themselves, except the necessary things dealing with work. Transgressions were punished severely. Generally, people were grouped together so that language barriers prevented any communication.

The Poles tried to get Wallenberg into their work brigade but the request was refused. From Mr. Baj and from other prisoners Mr. Kowalski heard that Wallenberg had been sentenced to 25 years. Kowalski states that no interrogations took place at the Bratsk camp and he does not think that Wallenberg was ever interrogated there. He never heard of Wallenberg trying to give a message to anyone to pass on to someone on the outside after his release from captivity. Kowalski says that if such an exchange took place only he (Wallenberg) would know and the person he talked to because not only was it very difficult to talk privately in Bratsk but such activities were severely punished when found out: Ten days in insolation with only a little water to drink.

When Kowalski was transported in June 1950 to Buktha Vanina Wallenberg was part of the transport. Both men were in the same compartment but barely exchanged any words. The transport took about fourteen days and when Kowalski was moved from Buktha Vanina to Magadan, Wallenberg was not present. Kowalski describes Wallenberg as a man of about his own height (178cm), very thin, shaved head in his mid-thirties to late-thirties. He says that age was difficult to estimate, because everybody looked terrible. Kowalski never learned anything about Wallenberg's background. He only remembered the meeting with him when in 1990 he saw his former fellow prisoner Boguslav Baj on Polish TV (in a program called Rewizja Nadzwyczajna "Balizewski") talking about his experiences as a political prisoner in the Soviet Union. During the program Baj also mentioned Raoul Wallenberg. At the end Baj gave his address so his former fellow prisoners could get in touch with him. Kowalski called immediately and a representative from the maker of the program, Radio Free Europe, spoke to him. Kowalski had never before known about Raoul Wallenberg's case, had not read books about it and did not know about the importance of their meeting in 1949. He stressed again that he had been occupied with a different circle of friends and that it was Mr. Baj who had had the most contact with Wallenberg. He personally never testified about Raoul Wallenberg to anyone. Kowalski never had spoken about his experiences as a prisoner of war because he feared retribution in Poland before the fall of communism.

Kowalski agreed to sign a statement giving permission to Dr. Guy von Dardel and the Swedish-Russian Working Group to request and use his Soviet prisoner file. (Copy attached)

JERZY CICHOCKI, born September 30, 1922, was arrested by Soviet troops on December 10, 1944. He was taken to Brest on January 17, 1945 where he stayed until March 4, 1945. From there he transferred to Nizna Tunqusha. Sentenced to ten years hard labor. In the spring of 1949 he arrived in Bratsk, a special closed camp with strict regime. He stayed for almost two years and was then taken to the "016" Camp, a special facility for only 300 men. In 1954 he was released from camp but was forced to remain in exile in Tajszet. He returned to Poland on December 3, 1955. Cichocki's prisoner number in Bratsk was JK 801.

Cichocki says that Raoul Wallenberg came to Bratsk in the autumn of 1949. He described his condition as weak, hungry and very depressed. Cichocki further says that Wallenberg had a difficult time adjusting to camp life which was hard and brutal. The Poles provided Wallenberg with food from the camp kitchen where Cichocki worked as a cook. It was his impression that Wallenberg had come directly from prison to camp and was ill prepared for the change, physically and mentally. The Poles wished to help him because they wanted to help anyone who was not Russian. Cichocki added that Boguslav Baj^V the one who had close contact to Raoul Wallenberg because he could communicate with him in German. Baj had brought him to the kitchen to be fed. At first Cichocki did not learn Wallenberg's name because prisoners were not supposed to talk with each other. Cichocki never learned anything about Wallenberg's background or his family. Through his fellow prisoners and from Boguslav Baj he eventually heard that Wallenberg had received a 25 year prison sentence. But there seemed to be some special restrictions attached to it. When the Poles tried to get Wallenberg into their work brigade, their request was refused by the camp commander with the argument that even though Wallenberg had a 25 year sentence it was entirely unclear what would happen to him in the meantime or afterward. Most of the Poles served lesser sentences of 10 to 15 years. Cichocki cannot remember the camp commander's name. The Bratsk camp had a "Code of Silence", as Cichocki called it. No more than three people could group together at one time and prisoners were only supposed to address each other by number. Depending on the camp and the commander it varied what repercussions followed when these rules were violated.

Cichocki says that he cannot give a meaningful description of Raoul Wallenberg because all prisoners looked the same; dirty clothes, sunken cheeks, shaved heads, everybody looked awful. Also, he saw Wallenberg mostly in the kitchen when Baj brought him there and the place was dark and dingy. He does not remember seeing any scars or injuries on Wallenberg and he did not walk with a limp.

According to Cichocki Wallenberg spoke no Russian, only German. He had contacts to some German speaking prisoners, including Edvard Frees, but he cannot remember any other names. Cichocki is absolutely certain that Wallenberg's nationality was Swedish. He says he remembers this because it was such an unusual occurrence. During all the years of his imprisonment he only met one French prisoner and one Italian.

8

Cichocki says that no interrogations took place in the Bratsk camp and that as far as he knows Wallenberg was not interrogated there. Although he does remember a man called SAZDIKOV, a Tatar, who had the title of interrogator at Bratsk. Cichocki himself was never questioned by the Russians about Wallenberg and also later on after his release was never interviewed by any official representative of any country about the matter.

He recalled how Mr. Baj's public involvement in the case had started. In 1992, two years after the television program in which Mr. Baj had participated, an article was written in a Polish newspaper (Kurier Polski, Number 82, April 28, 1992) which referred to Andrei Gromyko's statement from 1957 that Wallenberg had died of a heart attack in 1947. In response to this article Mr. Baj went to the Swedish Embassy in Warsaw, where he had a meeting with a Swedish official called Per Sendal or Salend (Cichocki was not sure about the correct spelling) in which he related his own experiences. He gave the names and addresses of his two fellow prisoners who could corroborate his statement. He was apparently assured that things would be followed up but Cichocki says that he was never contacted. A few months later Boguslaw Baj passed way. (Note: Both, the article in Kurier Polski from April 28, 1992 and an account of B. Baj's meeting at the Swedish Embassy in Warsaw, also in Kurier Polski from May 8, 1992, are reprinted in a Polish publication for former prisoners of war called "Zwizzech Sybirakow - Biuletyn Informacyjny", Number 1, 1994.) At the last minute of our conversation Cichocki remembered the name of the priest present at the Christmas gathering in Bratsk in 1949, where Raoul Wallenberg was present as JAZIEWICZ.

Cichocki agreed to sign a statement granting permission to Dr. Guy von Dardel and the members of the Swedish-Russian Working Group to request and use his Soviet prisoner file. (Copy attached)

The testimony of two other Polish nationals, one of whom is deceased, will become available shortly:

ALFRED FRIES, who died eight years ago, left extensive diaries about his time as a prisoner from 1944-1958 in Bratsk and other prison camps throughout the former Soviet Union. In early 1980 he had loaned these diaries to an acquaintance with whom Fries's widow now no longer has any contact. We were successful only in recent days to obtain the diaries in Poland and we are currently waiting for the translation of the relevant entries. All results from this inquiry become available. The name of this witness was learned through the testimony of Kowalski and Cichocki who gave his last name as FREES, and Kowalski stated the first name "Edvard". We were able to find out the correct spelling of his name - Fries - and the correct first name - Alfred - after checking all possible variations of the name in the German city Kowalski had named. When questioned as to why he had given an obviously false first name for Mr. Fries, Kowalski said that he had promised the widow, Mrs. Fries, not to give out her address to anyone because she simply did not want to be bothered with her. Fries name was spelled "Fryes" while in captivity. Mrs. Fries confirms that her husband spoke to her about his meeting with a Swedish prisoner in Bratsk in 1949, that he (Fries) was one of the few people able to communicate with him because he spoke German; that Wallenberg had been an official of some type for his country and that he (Wallenberg) spoke often about his family with whom he had not been allowed to communicate. Mrs. Fries further states that her husband gave testimony about Raoul Wallenberg to the German Red Cross after his return to Germany in 1960. (A request for these records has been handed over to the German Red Cross "Suchdienst" in München).

JOZEF MARKUCZEWSKI has been interviewed only once, on September 8, 1995, by telephone. He states that he met Raoul Wallenberg in a transit camp in the area of Kirov in early 1949. About 33 Poles were kept in a holding cell and only one foreigner, a Swede by the name of Raoul Wallenberg, was among the group. People were curious about this man but they had difficulty communicating with him because he spoke almost no Russian and nobody could speak German or Swedish. A formal interview with Markuczewski has been arranged and will take place in the next few days.

1004
83

POL DATENSTY

DATE

Я. Цихоцкий Ежи, ин. Зыгмунда и Лович, рожд.
30. IX. 1922 в Варшаве. № лагерный № 801 согласен
чтобы мои документы касаются моего суда и
пребывания в лагерях в СССР от 1944 - 1955 г.
были отданы членом русско-шведской комиссии
по делу г. Валленберга Янне и отдам эти
документы г. Туа вон Дарделю.

Е. Цихоцкий.

Варшава, 8. V. 1995.

Я. Ковалевский Иосиф Петрович № 12-983
согласен, чтобы мои документы, касающиеся моего суда
и пребывания в лагерях СССР в 1945-1956.
были отданы членом русско-шведской комиссии и
под. Г.и.и.и. Дардиль по делу г. Валленберга
Ваура и

Варшава 8. VI. 1955.

[Handwritten signature]
[Handwritten signature]

WITNESS QUESTIONNAIRE

Full Name

CURRENT ADDRESS

NATIONALITY

DATE OF BIRTH

PLACE OF BIRTH

DATE OF ARREST

DATES AND PLACES OF IMPRISONMENT

DATE OF RELEASE

Which languages do you speak?

Please describe your meeting with Raoul Wallenberg. How and where did you meet? Date and time of the encounter? How often did you meet?

Please provide as much information as possible about the place/camp/prison where you met: Type, Size, Location, Layout, names of guards, etc.

How did Raoul Wallenberg identify himself? By what name did he introduce himself?

Was he known by this name in captivity?

If not, under what other name, letter or number was he listed?

Had you known the name 'Wallenberg' or had you heard about Raoul Wallenberg at any other time during your captivity?

Please provide a physical description of Raoul Wallenberg: Height, Weight, hair color, eye color?

Did you notice any special physical characteristics? An injury, a limp, a scar?

Which language did he speak?

In which language/s did you communicate with each other?

Did Raoul Wallenberg provide any personal information, such as date and place of birth, occupation, names of family members and relatives, place of residence, etc.?

Did Wallenberg give the reason for his imprisonment? (Did he receive an official sentence?)

How was Wallenberg guarded?

Did Wallenberg mention previous places of imprisonment? (approximate length of stay?)

Did he mention the names of fellow prisoners whom he may have encountered?

Did he ask you to deliver a message to anyone in case of your release?

How would you describe his general physical?

How would you describe his frame of mind?

Please give the names of other prisoners who had contact with Raoul Wallenberg?

Do you know anything about their current whereabouts?

When did you last see Raoul Wallenberg?

While still in captivity, were you ever questioned about your encounter with Wallenberg? If yes, please provide all the relevant information: When, where, by whom, how often?

Was Wallenberg interrogated in the time that you knew him?

When and where did you first provide testimony about Raoul Wallenberg?

WITNESS LIST

Boguslav Baj

born ; died 1992. Polish; member of the Polish Home Army; prisoner in Bratsk (90zerlag) in 1949.

Jerzy Cichocki

born 30.09.1922, Polish; member of the Polish Home Army; arrested 10.12.1944 taken to Brest 17.01.1945; 04.03.1945 transfer to Nizna Tinqusha; Sentenced to 10 years; 1949 transfer to Bratsk, (hard labor, strict regime); 1951 transfer to Camp "016"; 1954 released; forced to remain in Tajszet until 3.12.1955.

Prisoner Identification Number in Bratsk: K801

Alfred Fries

Polish German, served in the German Wehrmacht, b. 14.11.1920, died 1987; arrested in 1944, released in 1958 to Poland; stayed in Poland for two years and settled 1960 in Germany; prisoner in Bratsk in 1949 with Kowalski, Baj and Cichocki; later prisoner in Kolyma. Name spelled in Polish "Fryes".

Jozef Kowalski

born 22.07.1924, Polish; member of the Polish Home Army; arrested 9.02.1945; until 1947 held in the Ural region; sentenced to 10, later to 15 years; three month in a special camp in Sulikamsk; then transfer to Bratsk (hard labor, strict regime); 1950 transfer to Bukhta Vanina; from there by ship to Magadan; Matrosowa gold mines; released in 1956; internal exile until January 17, 1957.

Prisoner Identification Number in Bratsk: E 2 983

Jozef Markuczewski

born 1927; Polish; met Raoul Wallenberg in prison in Kirov in 1949 (further information pending)

Witness List VORKUTA

Helmut Schneider born 20.5.1923; German; arrested in Stalingrad 1943; in Vorkuta 1948-1952; after a mining accident hospitalized; from 1954 in Javass, then Potma; released in 1955

Aurel von Jüchen born 20.5.1902; died 1991; German; Protestant Priest; inmate in Vorkuta in 1948 throughout the early 1950's. Was named by Helmut Schneider as someone who also knew that Wallenberg had been in Vorkuta in the late 1940's. Von Jüchen's widow says that her husband did not have direct contact with Raoul Wallenberg in Vorkuta but confirms that Aurel von Jüchen always talked about fellow prisoners who had met Wallenberg there. One man who she thought had met RW personally in Vorkuta was a Dr. Hugo Bischoff.

Hugo Bischoff, Dr born ?, died in the early 1960's of a damaged liver. A Gynecologist by profession.

Steinke, Kurt born 1912; German prisoner of war, fellow prisoner of Theodor von Dufving; IN Vorkuta in the late 1940's - early 1950's. Released 1955, returned to Berlin, fellow.

Biographical Information

KURT ANDREAS BECHER, born 09.12.1909, in Hamburg; died 08.08.1995 in Bremen;

Member of the SS since August 1934 (SS Number 234 478); member of the NSDAP since May 1937 (Party Number 4486195); member of the SS Deathhead Regiment 1938; Untersturmführer, January 1941; Hauptsturmführer, March 1942; Early 1943 Sturmbannführer; January 1944 Obersturmführer of Amt IV. March 1944 received orders from Himmler to procure wholesale equipment from Budapest; remained in Budapest until December 18, 1944; relocated his headquarters to Vienna, Austria; January 1945 Obersturmführer of the reserve. Becher was arrested on May 18, 1945 in Weissenbach, Austria by the CIC Detachment 80 and was transferred to Internment Camp Number 5. He was loaned to Soviet officials in Budapest for questioning from November 3, 1945 until January 8, 1946.

In several meetings with Kurt Becher before his death he made the following statements:

1) Becher had been questioned extensively by Soviet officials about Raoul Wallenberg; about all of Wallenberg's associations with him and with other German officials. Becher could remember only that one of his interrogator's names began with a "K" and that he wore plain clothes. The other man who questioned him wore the uniform of an NKVD Major and his name was similar to "Pescharov" or "Plekhanov".

2) Becher had met Raoul Wallenberg only once in Budapest in the matter of about 100 Jewish employees of the Manfred Weiss works. He said that he met Raoul Wallenberg as a private man and that he was not aware that he was dealing with a Swedish diplomat until much later.

3) He, Becher, was aware that Raoul Wallenberg had returned to Stockholm at approximately the end of November and that he had used a German plane for his trip. Wallenberg had left from the airport at Budaors and not from Ferihegy. Becher had tried to warn him through an associate not to undertake the trip. It is not clear whether his concern was directed at the dangers of the flight or at Wallenberg's intention of returning to Sweden.

Kurt Becher died before these matters could be thoroughly discussed.

Susanne B. [Signature]
20-9-1995

SVERIGES AMBASSAD

BONN

1981-12-14

Handläggare: A Möllander

Vst det RV.2

Nör var det?

Resen t Bonn 18/12 1981

Departementsrådet Göran Berg

UTRIKESDEPARTEMENTET

358

1981-12-17		
P	2	Eu I

Raoul Wallenberg

hbr Ottosson-Wingstrand 1981-11-13

Broder,

Med anledning av ovan citerade handbrev besökte förste ambassadsekreterare Möllander 1981-12-08 överste von Dufving. Denne hade följande att berätta.

1. I slutfasen av kriget var von Dufving stabschef för en pansarkår, som kom att inkallas för att försvara Berlin i april 1945. Han deltog i kapitulationsförhandlingarna och antogs därför av ryssarna vara en mer betydande person än han enligt egen utsago egentligen varit. Han fördes efter kapitulationen till Moskva och tillbringade där åren 1945-47 i fängelset Botarka (fonetiskt efter von D:s uttal). 1947 flyttades han till Orel, där han vistades till februari 1949. Dömd till tjugofem års frihetsstraff flyttades han då till ett läger i Vorkuta.

2. Under transporten till Vorkuta, som företogs per tåg, kom man till ett transitläger, som von D. tror var antingen Kirov eller Kotlas. Detta hade von D. tydligen kommit fram till i efterhand vid studium av en karta i Solsjenytsins bok Gulag-arkipelagen.

Efter ett par dagar i lägret kom von D. in i ett rum, ett för-rum till ett bad eller liknande. Det var skymning och ganska mörkt i rummet. Någon tysk ropade då till von D. "här finns en svensk". Von D., som under sina fyra år i fångenskap vägrats meddela sig med sin familj, såg i en svensk en chans att få ut ett meddelande - kanske skulle svensken släppas före honom - och gick fram till den utpekade. Denne var en man i 35-årsåldern ca 175 cm lång, med bruna ögon och en stor pälsmössa på huvudet (det var kallt även inomhus). Von D. presenterade sig, bokstaverade sitt namn ("Dufving som i duva = Taube" - hade han sagt), förklarade att han var av gammal svensk släkt och bad "svensken"

komma ihåg namnet och nämna det samt orten Wittemberg/Lutherstadt (som hans fru kom från) för Röda korset, om han ("svensken") kom ut före von D. Först därefter hade han frågat "svensken" vad denne gjorde där. "Det rör sig om ett misstag", hade svensken sagt, "jag är svensk diplomat och kommer att släppas" ("ich werde von hier wegkommen").

"Svensken" hade sagt vad han hette, men von D. kom inte ihåg namnet. Han hade inte bett von D. om någon hjälp. Von D. hade frågat om han tillfångatagits i Berlin, i tron att han tillhört ambassaden där, men fått nekande svar. Möjligen hade "svensken" nämnt Budapest; von D. var inte säker på, om han hört det då eller läst det senare (se nedan!). "Svensken" hade gjort ett friskt intryck ("friskare än vi andra") och talat lugnt och med stor säkerhet. Han hade inte kommit med de övriga, som alla var straffade. En man hade stått bredvid honom, men inte sagt något. Med von D. hade befunnit sig en Kurt Steinke, varom emellertid inget hörts efter transporten från transitlägret, samt en Harald von Grothus (fonetiskt efter von D:s uttal), som emellertid nu var död.

Von D:s vistelse i transitlägret hade varat cirka tio dagar, med "stor sannolikhet" rörde det sig om tiden 15-25 februari 1949.

Efter det första mötet med "svensken" hade von D. ett par dagar senare träffat honom igen under omständigheter liknande dem som rått vid det första tillfället. "Svensken" hade då haft en rysk tidning, en sensation för de andra fångarna, och översatt till tyska för von D. och andra tyskar i närheten. Hans tyska hade varit god men med tydlig brytning. Von D. hade frågat hur han kunde så bra ryska, varpå han svarat att han egentligen inte kunde ryska, han hade bara lärt sig översätta skriven text.

3. Efter detta möte hade von D. transporterats till Vorkuta. Först 1951, då han flyttades till ett läger i närheten av Stalingrad, hade han fått kontakt med sin familj, sedan han tillåtits skriva. Han hade släppts 1956.

Han hade aldrig mer hört talas om "svensken". Att det kunde vara Wallenberg hade han först förstått då han helt nyligen läst om Wallenberg i en tidskrift för f d tyska krigsfångar. Han tyckte fotot i Per Angers bok liknade den man han träffat. Efter hemkomsten hade von D. arbetat till sin pensionering, senast i försvarsmakten med placering i Bonn.

4. Von D. sade själv att han var märkt av sina år i krigsfångenskap, "när jag blir påmind om det, som nu, här jag svår att sova", men (och) han gjorde ett tillförlitligt och redigt intryck. Samtalet, som delvis fördes i närvaro av von D:s fru gav intryck av självupplevelse. Von D. lovade skicka en egen skriftlig redogörelse, alternativt ett kassetband, efter jul. Samma dag Möllander var hos honom skulle han intervjuas av ett TV-bolag om striderna i Berlin 1945 och kapitulationen. Von D. utbad sig inte om anonymitet.

Hjärtliga hälsningar
från Ljungarna
John W.

John Wingstrand

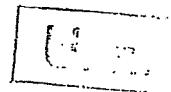
ARKIVEXEMPLAR

Ambr Ingolf Kiesow

1982-04-22

1:e ambassadsekreterare
Anders Möllander

BONN		
Dnr	10	
Avd	Grp	Möj
P	L	ou

Wallenbergsefterforskningarna: von Dufvings vittnesmål
(2 bil)

Broder,

Det blev en synnerligen väl utnyttjad resa till Bonn,
och den blev både givande och trevlig - vilket bara var
möjligt genom det arbete som Du lade ned.

Resultatet av vårt samtal med von Dufving ser Du av
bifogade koncept till PM. Den följer nära det koncept
som Du redan tagit del av och ansett korrekt, men jag vill
ändå sända Dig den uppsnyggade versionen för att få den
verifierad. För att färskas upp Din minnesbild sänder jag
Dig också en fotokopia av min ursprungliga PM.

Jag är tacksam att få Dina kommentarer rätt snart - om
de är korta kanske de kan framföras på telegrafisk väg.

Ingolf Kiesow

Ifylles av postexp

Avsänt med	Avsänt datum	Sign
☐ av kurer	☐ till kurer	☐ direkt
☐ av kurer	☐ till kurer	☐ direkt

1982-04-22

Wallenbergefterforskningarna: Samtal 1982-04-19 med f.d.
översten Theodor von Dufving
(ännu inte kontrolläst av Anders Möllander)

1981-12-08 besökte förste ambassadsekreterare Anders Möllander f.d. översten i den tyska armén Theodor von Dufving för att tala med honom om ett möte som han uppgivit sig ha haft med en svensk i ett sovjetiskt fångläger och som kan ha varit Raoul Wallenberg. De uppgifter som framkom vid samtalet var så intressanta att det befanns önskvärt att ånyo kontrollera dem. Bl.a. var von D. själv övertygad om att det kan ha varit Raoul Wallenberg - jfr hbr Wingstrand-Berg 1981-12-14. Mötet hade ägt rum 1949, och det föreföll särskilt angeläget att kontrollera de uppgifter som von D själv menade göra det möjligt att identifiera svensken han talade med som Raoul Wallenberg. Av denna anledning besökte jag Bonn, och Möllander och jag fick ett nytt samtal på ett par timmar med von D i hans hem nära Bonn.

Samtalet började med att jag sade vem jag var och att Möllanders rapport om sitt samtal med von D varit så intressant att jag gärna ville utnyttja min tid i Bonn till att höra honom själv berätta om sina minnen. Han erbjöd sig därvid att själv upprepa sin berättelse, vilket jag givetvis bad honom göra. Ut-sagorna kom därför oprovocerade av - eventuellt ledande - frågor från vår sida, vilket var särskilt värdefullt ur verifikationssynpunkt.

Redogörelsen följde nära den som von D gav Möllander, men följande nyanser kan noteras.

För mig uppgav von D att det inte varit "svensken" själv som uppgivit atthän var diplomat. Det var andra tyska fångar som hade berättat detta för von D. Vederbörande svensk hade bara på von D:s fråga varför han satt i fångenskap berättat att det berodde på ett misstag och att han räknade med att snart bli släppt. På von D:s fråga hade "svensken" vidare förnekat att han varit i Berlin vid sammanbrottet eller tillhört Nordland-divisionen. I stället sade han att han hade varit i Östeuropa. Von D trodde denna gång sig minnas att han hade nämnt Ungern eller Budapest, men han var inte säker, och han hade inte uppgivit detta i sin berättelse för Möllander.

Rörande "svenskens" signalement hade von D svårt att komma ihåg något. Han betonade att han mer och mer hade blivit påverkad av bilder av RW som han hade sett i pressen - han sade att han ju nu kände sig övertygad om att det hade varit RW som han hade talat med. Likväl framhöll han att det enda han hade kommit ihåg "spontant", innan bilderna i pressen började påverka honom, hade varit att det inte hade rört sig om en person med ett typiskt svenskt utseende, snarare "åt det mörka hållet". Han sade till mig att personen i fråga hade uppgivit ett namn som inte heller var typiskt svenskt - denna uppgift lämnade han inte till Möllander vid mötet med honom.

"Svensken" hade talat en utmärkt tyska, den var nästan felfri. Von D var noga med att betona att denna utmärkta tyska hade varit ett av de få inslagen i minnesbilden som hade funnits från början, alltså innan han genom pressbilderna på RW hade påmints om mötet med "svensken" i det sovjetiska lägret. Von D ställde höga krav - han ansåg, när jag senare under samtalet frågade honom, att man inte kunde säga att jag talade en tyska som var nästan fri från accent. Det skall tilläggas att jag har vuxit upp i en familj där såväl min far som min farmor, som bodde hos oss från krigsslutet, talade tyska med mig.

Rörande "svenskens" kunskaper i ryska sade von D denna gång att "svensken" hade uppgivit att han inte alls kunde tala språket, bara hjälpligt översätta enklare text. Detta ämne

hade man diskuterat vid det andra mötet, då von D hade träffat på "svensken" i matkön, läsande en ryskspråkig tidning, en sensation i lägret. I samtalet med Möllander hade von D uttryckt saken så att svensken hade sagt att han "egentligen inte kunde ryska, han hade bara lärt sig att översätta skriven text".

Denna gång sade von D att "svensken" uppenbarligen hade haft en friare ställning än de övriga fångarna i lägret. Han behövde inte hålla sig inom någon viss barack, utan kunde tydligen röra sig fritt inom lägerområdet. Han hade inte haft någon speciell bevakning - det var det ingen i lägret som hade. Vidare hade "svensken" haft bättre kläder än de övriga - riktiga vinterkläder. Ingen av dessa uppgifter fanns med i redogörelsen för Möllander.

Von D var säker på dateringen av mötet, och på fråga av mig redogjorde han för sina förflyttningar. Han hade först suttit i förhørsfängelset i Butyrka i Moskva ett par år, varefter han flyttades till ett straffläger i Orel, som han kände till eftersom hans förband under kriget hade opererat i just dessa trakter. Där hade han ställts inför anklagelser om vad hans förband påstods ha utfört mot civilbefolkningen och civila byggnader. Efter en fingerad rättegång hade han dömts till straffarbete och sänts till Vorkuta via Moskva och ett genomgångsläger i Kotla eller Kirov. Von D var denna gång i motsats till när han talade med Möllander övertygad om att det måste ha rört sig om Kotla, detta efter studier av Solsjenytsins böcker. Det var i februari 1949 som han hade vistats i det lägret - och det var där som han hade träffat "svensken". Efter Vorkuta hade han förts till Stalingrad, varit en tid i en asbestgruva, som hade haft namnet "Asbest", och i slutet av 1953 hade han repatrierats bland de allra sista som hade sänts tillbaka till Tyskland under "Adenauer-överenskommelsen".

Redan under samtalet med Möllander nämnde von D att han vid mötet i Kotla hade haft sällskap med en medfånge med namn Curt Steincke. Detta upprepade han nu och tillade att Steincke

hade varit snickare till yrket och hade haft Feldtwebels grad i armén. Steincke och von D hade vistats i samma läger under större delen av fångenskapen i Sovjetunionen, men där efter hade von D tappat kontakten. Efter återkomsten till Västtyskland hade Steincke nämligen upptäckt att hela hans familj fanns på östsidan och hade därför valt att flytta till DDR.

Von D frågade avslutningsvis om vi på svensk sida kände till om det kring 1949 hade funnits andra svenskar som varit fångar i Sovjetunionen. Han gav intrycket att bli besviken när jag bekräftade att det förekommit uppgifter om flera personer av svensk härkomst vilka hade cirkulerat i de sovjetiska lägren efter kriget. Både Möllander och jag fick intrycket av ett resonemang som han därefter förde att han funderade mycket på om det kan ha varit RW som han hade träffat i Kotla, eller om det kan ha varit någon annan person.

Von D föreslog spontant att han skulle skriva ned en redogörelse, eller tala in den på band. Det uppmuntrade jag honom till att göra om det inte skulle ta för mycket på hans krafter. Kort tid efter mötet med Möllander hade von D nämligen haft en lättare hjärtinfarkt.

Det fanns inga önskemål från von D:s sida om att förbli anonym. Hans infarkt hade inte haft med samtalet med Möllander att göra. Den hade sannolikt utlösts av medverkan i ett TV-program med bl.a. ett tre timmars samtal om krigets sista dagar i Berlin och hans egen roll som adjutant till den general som förde Berlinstyrkornas kapitulationsförhandlingar. Om vi på UD fann det förenligt med efterforskningarnas vidare bedrivande kunde vi känna oss fria att publicera vad von D hade uppgivit.

Ambr Ingolf Kiesow

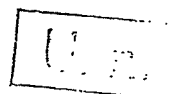
ARKIVEXEMPLAR

1982-04-22

1:e ambassadsekreterare
Anders Möllander

BONN

Dnr 20		
Avd P	Grp L	Mål Su

Wallenbergsefterforskningarna: von Dufvings vittnesmål
(2 bil)

Broder,

Det blev en synnerligen väl utnyttjad resa till Bonn,
och den blev både givande och trevlig - vilket bara var
möjligt genom det arbete som Du lade ned.

Resultatet av vårt samtal med von Dufving ser Du av
bifogade koncept till PM. Den följer nära det koncept
som Du redan tagit del av och ansett korrekt, men jag vill
ändå sända Dig den uppsnyggade versionen för att få den
verifierad. För att färska upp Din minnesbild sänder jag
Dig också en fotokopia av min ursprungliga PM.

Jag är tacksam att få Dina kommentarer rätt snart - om
de är korta kanske de kan framföras på telegrafisk väg.

Ingolf Kiesow

Ifylles av postexp

Avsant med				Avsändn datum	Sign
☒ sv kurir	☐ utl kurir	☐ luftpost	☐ vanlig post		

1982-04-22

Wallenbergefterforskningarna: Samtal 1982-04-19 med f.d.
översten Theodor von Dufving
(ännu inte kontrolläst av Anders Möllander)

1981-12-08 besökte förste ambassadsekreterare Anders Möllander f.d. översten i den tyska armén Theodor von Dufving för att tala med honom om ett möte som han uppgivit sig ha haft med en svensk i ett sovjetiskt fångläger och som kan ha varit Raoul Wallenberg. De uppgifter som framkom vid samtalet var så intressanta att det befanns önskvärt att ånyo kontrollera dem. Bl.a. var von D. själv övertygad om att det kan ha varit Raoul Wallenberg - jfr hbr Wingstrand-Berg 1981-12-14. Mötet hade ägt rum 1949, och det föreföll särskilt angeläget att kontrollera de uppgifter som von D själv menade göra det möjligt att identifiera svensken han talade med som Raoul Wallenberg. Av denna anledning besökte jag Bonn, och Möllander och jag fick ett nytt samtal på ett par timmar med von D i hans hem nära Bonn.

Samtalet började med att jag sade vem jag var och att Möllanders rapport om sitt samtal med von D varit så intressant att jag gärna ville utnyttja min tid i Bonn till att höra honom själv berätta om sina minnen. Han erbjöd sig därvid att själv upprepa sin berättelse, vilket jag givetvis bad honom göra. Ut-sagorna kom därför oprovocerade av - eventuellt ledande - frågor från vår sida, vilket var särskilt värdefullt ur verificationssynpunkt.

Redogörelsen följde nära den som von D gav Möllander, men följande nyanser kan noteras.

För mig uppgav von D att det inte varit "svensken" själv som uppgivit atthan var diplomat. Det var andra tyska fångar som hade berättat detta för von D. Vederbörande svensk hade bara på von D:s fråga varför han satt i fångenskap berättat att det berodde på ett misstag och att han räknade med att snart bli släppt. På von D:s fråga hade "svensken" vidare förnekat att han varit i Berlin vid sammanbrottet eller tillhört Nordland-divisionen. I stället sade han att han hade varit i Östeuropa. Von D trodde denna gång sig minnas att han hade nämnt Ungern eller Budapest, men han var inte säker, och han hade inte uppgivit detta i sin berättelse för Möllander.

Rörande "svenskens" signalement hade von D svårt att komma ihåg något. Han betonade att han mer och mer hade blivit påverkad av bilder av RW som han hade sett i pressen - han sade att han ju nu kände sig övertygad om att det hade varit RW som han hade talat med. Likväl framhöll han att det enda han hade kommit ihåg "spontant", innan bilderna i pressen började påverka honom, hade varit att det inte hade rört sig om en person med ett typiskt svenskt utseende, snarare "åt det mörka hållet". Han sade till mig att personen i fråga hade uppgivit ett namn som inte heller var typiskt svenskt - denna uppgift lämnade han inte till Möllander vid mötet med honom.

"Svensken" hade talat en utmärkt tyska, den var nästan felfri. Von D var noga med att betona att denna utmärkta tyska hade varit ett av de få inslagen i minnesbilden som hade funnits från början, alltså innan han genom pressbilderna på RW hade påmint om mötet med "svensken" i det sovjetiska lägret. Von D ställde höga krav - han ansåg, när jag senare under samtalet frågade honom, att man inte kunde säga att jag talade en tyska som var nästan fri från accent. Det skall tilläggas att jag har vuxit upp i en familj där såväl min far som min farmor, som bodde hos oss från krigsslutet, talade tyska med mig.

Rörande "svenskens" kunskaper i ryska sade von D denna gång att "svensken" hade uppgivit att han inte alls kunde tala språket, bara hjälpligt översätta enklare text. Detta ämne

hade man diskuterat vid det andra mötet, då von D hade träffat på "svensken" i matkön, läsande en ryskspråkig tidning, en sensation i lägret. I samtalet med Möllander hade von D uttryckt saken så att svensken hade sagt att han "egentligen inte kunde ryska, han hade bara lärt sig att översätta skriven text".

Denna gång sade von D att "svensken" uppenbarligen hade haft en friare ställning än de övriga fångarna i lägret. Han behövde inte hålla sig inom någon viss barack, utan kunde tydligen röra sig fritt inom lägerområdet. Han hade inte haft någon speciell bevakning - det var det ingen i lägret som hade. Vidare hade "svensken" haft bättre kläder än de övriga - riktiga vinterkläder. Ingen av dessa uppgifter fanns med i redogörelsen för Möllander.

Von D var säker på dateringen av mötet, och på fråga av mig redogjorde han för sina förflyttningar. Han hade först suttit i förhöringsfängelset i Butyrka i Moskva ett par år, varefter han flyttades till ett straffläger i Orel, som han kände till eftersom hans förband under kriget hade opererat i just dessa trakter. Där hade han ställts inför anklagelser om vad hans förband påstods ha utfört mot civilbefolkningen och civila byggnader. Efter en fingerad rättegång hade han dömts till straffarbete och sänts till Vorkuta via Moskva och ett genomgångsläger i Kotla eller Kirov. Von D var denna gång i motsats till när han talade med Möllander övertygad om att det måste ha rört sig om Kotla, detta efter studier av Solsjenytsins böcker. Det var i februari 1949 som han hade vistats i det lägret - och det var där som han hade träffat "svensken". Efter Vorkuta hade han förts till Stalingrad, varit en tid i en asbestgruva, som hade haft namnet "Asbest", och i slutet av 1953 hade han repatrierats bland de allra sista som hade sänts tillbaka till Tyskland under "Adenauer-överenskommelsen".

Redan under samtalet med Möllander nämnde von D att han vid mötet i Kotla hade haft sällskap med en medfånge med namn Curt Steincke. Detta upprepade han nu och tillade att Steincke

hade varit snickare till yrket och hade haft Feldtwebels grad i armén. Steincke och von D hade vistats i samma läger under större delen av fångenskapen i Sovjetunionen, men där efter hade von D tappat kontakten. Efter återkomsten till Västtyskland hade Steincke nämligen upptäckt att hela hans familj fanns på östsidan och hade därför valt att flytta till DDR.

Von D frågade avslutningsvis om vi på svensk sida kände till om det kring 1949 hade funnits andra svenskar som varit fångar i Sovjetunionen. Han gav intrycket att bli besviken när jag bekräftade att det förekommit uppgifter om flera personer av svensk härkomst vilka hade cirkulerat i de sovjetiska lägren efter kriget. Både Möllander och jag fick intrycket av ett resonemang som han därefter förde att han funderade mycket på om det kan ha varit RW som han hade träffat i Kotla, eller om det kan ha varit någon annan person.

Von D föreslog spontant att han skulle skriva ned en redogörelse, eller tala in den på band. Det uppmuntrade jag honom till att göra om det inte skulle ta för mycket på hans krafter. Kort tid efter mötet med Möllander hade von D nämligen haft en lättare hjärtinfarkt.

Det fanns inga önskemål från von D:s sida om att förbli anonym. Hans infarkt hade inte haft med samtalet med Möllander att göra. Den hade sannolikt utlösts av medverkan i ett TV-program med bl.a. ett tre timmars samtal om krigets sista dagar i Berlin och hans egen roll som adjutant till den general som förde Berlinstyrkornas kapitulationsförhandlingar. Om vi på UD fann det förenligt med efterforskningarnas vidare bedrivande kunde vi känna oss fria att publicera vad von D hade uppgivit.

SVERIGES AMBASSAD

BONN

1982-06-01

Nr 243

P 2

Handläggare: A Möllander

UTRIKESDEPARTEMENTET

INK. UTRIKESDEP		
Dnr. - 16 / 243-		
- 3 JUN 1982		
AVD	Gr. 2	MC I E u I

Vittnesmål om Raoul Wallenberg
hbr Kiesow-Möllander 1982-04-22

POL

(1 bil) ✓

./.

Bifogat får jag sända in den utlovade skriftliga redogörelsen i ovan rubricerade ärende från förre översten Theodor von Dufving. Redogörelsen inkom i dag och ingen har därför hunnit läsa den här, varför eventuella kommentarer får anstå.

Sven Backlund

Wn

v. Dufving
am breiten Stück 2
5223 Nümbrecht
Telefon 02293 / 72 05

Bil. 243 III Beck's I Bonn

skr. nr. 820601 den 24. 5. 1982

P2 EU I

INK AMG		
D. Nr. 15/407		zur Zeit, Berlebung
1/6 1982		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	Cl

An

Schwedische Botschaft.

Bonn, Mollatstraße

Zu Händen des Herrn

1. Botschaftssekretär Anders Mölländers.

In der Anlage übersende ich Ihnen
meinen Bericht. Damit nicht noch mehr
Zeit verloren geht, sende ich Ihnen
mein handschriftliches Original.

Wahrscheinlich lassen Sie Kopien
herstellen. Könnten Sie mir vielleicht
2 Kopien zustellen? Ich brauche das
Original dann nicht mehr.

Mit freundschaftlichen Grüßen
auch an Herrn Liesow

Ihr

Theodor v. Dufving.

An:

meinen Erinnerungen Teil, Kriegsgefangenschaft
in der SU (Mai 1945 bis Dez. 1955) " .

Das Jahr 1949

Febr./März : der Transport von Orel - Moskau -
über Kotlas nach Warkuta .

besonderes Thema: meine Begegnungen sind

Gespräche mit einem schwedischen Diplomaten
in einer Peressyeka .

Vorbemerkungen:

1.) Was ist eine Peressyeka? Ich kann
es nicht schildern. Soleschenizyn braucht
ca 20 st. mehr Seiten, darauf berufe ich
mich - außerdem siehe Erläuterungen in
der Anlage.

2.) Wie aus beigefügter Kurz-Biographie
zu ersehen ist, war ich als Kriegsgefangener
vom 9. 5. 1945 bis ca Februar 1947 in Moskau
im Staatsgefängnis Butyrka. Anschließend
noch 2 Jahre in Orel. Im Febr. 1949

Transport (Eisenbahn) von Orel nach Warkuta .
Unterbrechung des Transportes an Etappen-
Punkten - mit kurzfristiger Unterbringung
in Peressyeki .

3.) Meine Begegnung mit dem schwedischen
Diplomaten war in einer Peressyeka; es
kann sein, daß es in Kirow war. Aber
meiner Erinnerung nach war es "Kotlas".
Dafür spricht ^{auch} das, was Solschenizyn
über Kotlas sagt - u. zwar unter anderem:
"man konnte sich freier in dem Tumult
bewegen u. kann mit anderen Gefangenen
auf dem Wege zur Banja, zum Entlassen,
zum Essen u. auch Trinken auf den Gängen
und Räumen kurzfristig zusammen."

Zum Thema: ① Von anderen Mitgefangenen
hörte ich "es seien auch Schweden hier",
der eine soll gesagt haben: "er sei schwe-
discher Diplomat" - sind, es sei ein Irrtum,
daß er hier gelandet sei" - sind "er
kämme baldest frei!"

Das war bemerkenswert, besonders für
mich. Diesen Schweden mußte ich sprechen!
[Warum? ausführlicher schildere ich das, in
meiner Begründung - siehe ~~Ausz.~~ Anlage...].
Der Schwede lag nicht in einem großen, überfüllten
Zelleⁿ, sondern war "sondirt" untergebracht.
Obwohl bei einem Gang von oder zur Banja (Bäder)
(oder war es zum Essen) ergab sich die Möglich-
keit, den Schweden zu sehen u. zu sprechen.
zu Zelle, der neuen Räume - in denen es die Gefangenen

② Wie sah sich ihn? Er stand nimmer!
von einer Gruppe deutscher Kriegsgefangener,
in der Hand eine russische Zeitung. Daß
dieser übersetzte er mir Deutsche. Was-weiß
sich nicht mehr. Ich drängte mich durch und
als der Schwede aufhörte mit Vorlesen (Über-
setzen) — sprach^{ich} ihn an.

③ Was war der Inhalt unseres Gespräches?

Ich erinnere mich eindeutig an folgendes:
meine Frage, ob er in Berlin zur schwedischen
Botschaft gehöre, beantwortete er klar mit
„nein“. Er käme aus dem Ruim^{ich}?, er
nannte Ungarn oder Rumänien, das weiß
sich nicht mehr 1869, ich glaube er nannte
Budapest. Wichtiger aber ist, daß er zu

mir sagte: „er gehöre nicht hierher, er sei
schwedischer Diplomat, es sei ein Freimann, daß
er hierher transportiert^{würde} wäre, er käme bald
frei! Ja, frei! Das war für mich der
Angelpunkt, meine Bitte an ihn vorzutragen.
Dazu stellte ich mich vor, nannte meinen
Namen, der schwedischen Ursprungs ist, er
sagte, daß meine Vorfahren unter Karl XII
in Estland / Ingermannland usw. gegen Rußland
gekämpft hätten [im nordischen Krieg 1701 - 1720]
Meine Bitte sich haben bisher meinen Ange-
hörigen in Wittenberg (Lutherstadt) keine

... nicht falsch verstehen,

denn alle anderen Gefangenen - besonders die deutschen Kriegsgefangenen - sahen verhungert u. zerlumpt aus, hinzu kommt noch der kahl geschorene Schädel, wir sahen wie Verbrecher aus. Da fiel ein "zivilisiert" aussehender Mensch eben auf, u. das waren dieser Schwede u. sein Begleiter.

Dieser ^{sein Begleiter} war ähnlich angezogen, sprach aber wohl kein Deutsch, er schien kein Schwede zu sein, hielt sich sehr zurück, ich kann über ihn nicht mehr aussagen, habe mich über ihn nichts gehört. [ob es ein Bewacher war?]

Ich erinnere mich aber noch daran, daß ich den Schweden fragte - [als er aus der russischen Zeitung übersetzte ins Deutsche] - wo u. wann er Russisch gelernt hätte. Seine

Antwort war etwa so: er könne nicht gut russisch sprechen, mir lesen, und das habe er sich selber - so beigebracht.

Ich verstand das - aus meiner Situation.

~~Siehe...~~

Den Namen des Schweden? - ja, ich hörte ihn wohl von Mitgefangenen, u. als ich zu dem Schweden ging u. meinen Namen sagte (mich vorstellte) - nannte er auch seinen Namen. Ich habe ihn - den Namen - vergessen.

Als ich aber vor etwa 1 1/4 Jahr den Namen
"Wallenberg" las, da kam die Erinnerung
u. ich glaube jetzt, es war Wallenberg oder
so ein ähnlicher Name, kein typisch
schwedischer - nordischer Name wie Andersen,
Björn, Frederiksen usw.

Zusammenfassung:

Nachstehende Punkte sind meiner Ansicht nach
wichtig:

1. ein Schwede u. dazu noch Diplomat
in einer Peressyeka im Norden der SU
ist ein "Ausnahmefall", der in der
Erinnerung bleibt.

Für mich besonders - aus meiner
Situation u. Hoffnung heraus.

2. dieser Schwede sagte:

"es sei ein Frühling, daß er hier
in der P. sei, und
er könne Geld frei!"

3. Nachdem ich alle Argumente, die ich
weiß - noch 1x überprüft habe -
glaube ich
"es war Wallenberg, den ich

im Februar 1949 in einer Peressylka
[wahrscheinlich „Kotlas“] sah und
sprach.

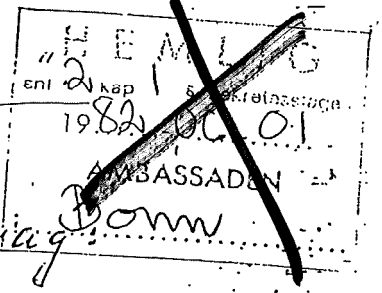
Damals nahm ich an, daß man
den schwedischen Diplomaten zurück nach
Muskau transportiert hätte u. von dort
nach Schweden entlassen hätte.

Nur ich ab Dezember 1951 schreiben durfte
u. nach einigen Wochen mit Aufbruch von
meiner Frau ins Wittenberg kamen,
dachte ich nicht mehr an diese Begegnung
mit einem schwedischen Diplomaten, erst
als ich den Namen Wallenberg in der
Zeitung las, erinnerte ich mich an das,
was ich hier berichtet habe.

Durch nachstehende „Ergänzungen u. Erläute-
rungen (s. Anlage)“ hoffe ich,
daß mein Bericht besser verstanden wird
u. meine Aussage glaubwürdiger wird.

Theodorich von Arfving.
Oberst im Generalstab d. A.
geschrieben am 25. 26. u. 27. 5. 1952

" Ergänzungen und Erläuterungen

Zum Wüßchen des W. ein Nachtrag:
er war gut rasiert.

zum Begleiter des W.:
mit Sicherheit kein deutscher
Kriegsgefangener.

zu Budapest: W. hat nicht Rumänien
erwähnt, ich verwechselte das mit
anderen Mitgefangenen, die von der
Deutsch-Rumänischen Mission sprachen.
Mit zunehmender Sicherheit erinnerte
ich mich an Rumänien.

zum Erlernen der russischen Sprache:
auch ich habe in 4 Jahren Haft im
Gefängnis versucht die russische
Sprache zu erlernen, konnte wohl
lesen, aber schlecht verstehen u.
sprechen.

zu Peressylka (auch Пересылка geschrieben)
russisch = Пересылка = Durchgangsgefängnis
im Strafgefangenen Gebiet also im
Archipel Gulag = Durchgangslager =
Übersiedlungslager.
von jedem größeren Eisenbahn-
knotenpunkt →

oder Transport - Etappenpunkte sind der-
artige "Durchgangslager". Aus West- u.
Nord-Europäern ist so etwas gänzlich
unbekannt. Daher hatten wir auch
Schwierigkeiten zu erkennen, wo wir
sind. Man wird ja in verschlossenen
Güterwagen ohne Licht transportiert.
[Solschenizyn beschreibt das in seinem
Kapitel die Schiffe des Archipel].

Zu meinem Gespräch mit W.:

ich glaube, daß ich ihm gegenüber noch
erwähnte:

- Kapitulationsverhandlungen in Berlin
am 30.4. zum 1.5.1945 u. meine
Tätigkeit als Begleiter u. als Parlamen-
am 1./2. Mai 1945,
- Lutherstadt Wittenberg, Vater meiner
Frau dort Superintendent u. Pfarrer
(nach dem 20.7.44 in Haft), Bruder
meiner Frau im Widerstand -
hingerichtet.

Fehlhat dies, um anzudeuten, daß ich (war)
nicht zu den "Nazi" gehöre u. hoffte
damit sein Interesse zu wecken.

Meine Angaben und Aussagen können bezweifelt werden, denn nach 33 Jahren kann man sich nicht so präzise an Einzelheiten erinnern. Ich weiß das, aber lebenswichtige Ereignisse bleiben manchmal einem in der Erinnerung, und für mich war es sehr wichtig meinen Angehörigen ein Lebenszeichen zukommen zu lassen.

Der Schwede war damals für mich - nach 4 Jahren Gefängnis - die 1. Möglichkeit, eine Nachricht nach Hause übermitteln zu lassen.

Wer von meinen Mitgefangenen könnte sich vielleicht an 1949 in die Pereszyka erinnern? Die Frage wurde von mir gestellt. Ich kann sie zur Zeit nicht beantworten. Doch gibt es vielleicht die Möglichkeit durch den Heimkehrer-Verband ~~in~~ eine Suchanzeige aufzugeben.

Ein gewisser Kurt Steincke - 1949 ca 25-30 Jahre alt, Zivilberuf Zimmermann, im Kriege Hauptfeldwebel, stammte aus Teltow in oder bei Berlin, mit dem war ich auf dem Transport zusammen, mir seit 1956 habe ich nichts von ihm gehört.

Kurzbiographie:

- die Dufvings stammen aus dem Raum Wiborg (Viipuri) als es noch schwedisch war,
- ab 1892 Reichsdeutsche.
- bin geboren 1907 in SW-Afrika (Namibia), zur Schule im preussischen Raum gegangen, Halle a/Saale u. Freudenwalde/Oder.
- 1925 Soldat geworden (3. preussische Art. Reg.)
Garnisonen: Potsdam, Frankfurt Oder, Jüterbog, Sagan (Schlesien)
- 1937 - bis Kriegsbeginn Generalstabsausbildung (Berlin), zum Ende des Krieges an der Oderfront, Chef d. Stabes LVI. Pz Korps, ab 24. 4. 1945 wurde mein Kommandeur General Weidling mit der Verteidigung Berlins beauftragt, Kapitulationsverhandlung u. zum Schluß war ich der Parlamentär in Aufgabe des Gen. Weidlings. (2. 5. 1945).
- Am 8/9. 5. 45 nach Moskau geflogen worden, dann bis ca Febr. 1947 in der Butyrka Moskau, dann bis Febr. 1949 in Orel. Anschließend Transport nach Workuta, dort bis Aug/sept. 1950, dann Stalingrad, ab 1951 Sommer in Asbest (ostw. Swëdlovozk), Rückkehr nach Deutschland Dez. 1955.
- Familie: Frau u. 4 Kinder. Sohn 1953 noch

vor dem 17. Juni 1953 geflohen nach Berlin-
West (er war Mitglied der jungen Gemeinde),
meine Frau u. 2 Töchter im Alter 35 mit
meiner Heimkehr aus der DDR geflohen.
[eine ^{weitere} Tochter war schon 1954 in die BRD
gebracht worden.]

Vom Dez. 1956 bis Okt. 1965 in der
Bü-Wehr aktiv, dann als Lektor bis 1969
im Vorschriftenwesen tätig.

Arbeits noch in verschiedenen militär-
geschichtlichen Zweigen - als ^{Kleiner} Mitarbeiter u.
an Erinnerungen.

Daher auch meine jetzigen Kenntnisse
über Teil "Kriegsgefangenschaft".

Theodor v. Dufour.

22.5.1982

Z. Zeit Bad Berleburg.

Marvin W. Makinen

is attached). Of importance in his description of an encounter with a Swedish diplomat are the following:

- (1) Von Dufving was en route to Vorkuta in February, 1949, and upon arrival in a transit camp (he believes it to have been Kotlas but stated that it could have been Kirow) he was informed in a barracks that there was a Swedish diplomat who as a prisoner was accompanied by his own guard.
- (2) On his way to the barracks where meals were given, he saw the Swedish prisoner with his guard. Almost all other prisoners were German, and a group of them were assembled around this person. The Swedish person had a copy of *Pravda* and was relating the contents of news stories to the other prisoners in German, who all eagerly listened because they had not seen newspapers or heard news reports for many years since their capture.
- (3) Von Dufving pushed his way closer to the Swedish prisoner. His intention, believing that a Swedish diplomat would be released before he himself would be set free, was to request the Swedish person to inform von Dufving's wife that he was alive. Up to that time von Dufving had not been allowed correspondence with his family, and they had no information about his capture.
- (4) Von Dufving did not recall whether he learned the Swedish prisoner's name. He only remembers the Swede to have stated, "Ich bin Gefangener durch ein grosses Irrtum." Von Dufving described to the Swede the Swedish origin of his name, told him that his wife lived in Wittenberg (Lutherstadt) and requested the Swede upon return to Sweden to inform his wife that he was alive.
- (5) The Swede, to von Dufving's recollection, was in the transit camp only 1-2 days. He did not know where the Swede was being taken and from where the Swede had traveled with his guard.

Von Dufving stated that it was difficult to describe the man in great detail because the barracks in which they were, particularly in February above the Arctic Circle, were poorly lighted. When presented with a variety of photographs of various individuals of which two were of R.W. (and not widely distributed in the international press), von Dufving hesitatingly selected a photograph of R.W. that had a front view. He stated that he did not see the Swede from a side view (one of the photographs was of a side view of R.W.). Von Dufving stated that it was difficult to recall facial characteristics of the man because he had a "schapka" on. Von Dufving also stated that the man was clean shaven, in contrast to other prisoners, and had his regular civilian clothes on rather than the prisoner uniforms that all others had.

- (6) When von Dufving was released in 1955, he thought no further about the incident, assuming that a Swedish diplomat from a neutral

interrogations were about and claimed that he himself had been interrogated in total only a few times and not after the night of July 22, 1947. (His personal dossier, shown to us in the Lubianka by V. K. Vinogradov on December 16, 1992, showed that he was interrogated also by Kapelyansky and by Solovyov and that interrogations lasted up to 1950.) G.R. stated that he provided no information to the Soviet authorities about his activities or of the German legation in Bucharest.

In the interrogation on the night of July 22, 1947, he was asked to list who had been his cellmates, and when he mentioned R.W., they asked what other prisoners did he talk to about R.W.

- (6) G.R. stated that he does not know anything about the third (Austrian) prisoner who was in the cell with him and R.W. in February, 1945, in the Lubianka. He could not recall the Austrian's name. He stated that the Austrian was not in good health, he had wounded or hurt one of his legs and could not walk easily; G.R. also stated that the Austrian was not friendly and to him was a suspicious character. After the Austrian was removed from the cell, he did not come across him again.
- (7) Throughout the interview, G.R. referred always to statements he had provided in writing in 1955 to the Swedish Foreign Ministry. (He produced his copy of the evidentiary statement and allowed me to take it for xeroxing. He requested its return.) He provided no information beyond what was already in the written statement. He did show a book written in German *Das Rätsel Wallenberg* in which he had been interviewed by the author. The author had pointed out that Richter was an unusual prisoner to have been a co-prisoner with R.W. and the only such person to have returned to the West.

After the discussion was over, I showed xeroxed copies of Richter's registration card from the Vladimir Prison and the order by Solovyov to imprison Richter under conditions of strict isolation because he had been associated with "an important prisoner." Copies of both were given to Richter. While he was interested in the contents of the documents, he could provide no further information and stated again that he did not recall ever meeting Solovyov as an interrogator.

The interview ended by going to a local restaurant for dinner. The Richter's helped us to find a local hotel for staying overnight. They were pleased with obtaining the telephone number of Mrs. Franz Langer, the wife of a former German prisoner who had also been in Bucharest with Richter. They had lost contact with her since her husband had died.

Bonn, den 29. Juni 1982

Herrn
Oberst i.G. a.D. T. von Dufving
am breiten Stück 2

5223 NUEMBRECHT

Sehr geehrter Herr von Dufving!

Das schwedische Aussenministerium hat Ihr handschriftliches Original vom 24.5 bis 27.5.1982 niederschreiben lassen. In der Anlage finden Sie ein Exemplar.

In der Abwesenheit von meinem Kollegen Möllander unterzeichne ich

Mit freundlichen Grüßen

Roland Nilsson
Erster Botschaftssekretär

ⁿ
Anders
Möllander

0228 - 21.08.60-9

Anlage

Aus meinen Erinnerungen Teil "Kriegsgefangenschaft
in der SU (Mai 1945 bis Dez. 1955)!"

Das Jahr 1949

Febr./März: der Transport von Orel-Moskau- über Kotlas
nach Workuta.

Besonderes Thema: meine Begegnungen und Gespräche mit
einem schwedischen Diplomaten in einer Peressylka.

Vorbemerkungen:

1. Was ist eine Peressylka? ich kann es nicht schildern.
Solschenizyn braucht ca 20^{und/}mehr Seiten, darauf
berufe ich mich - ausserdem siehe Erläuterungen in der
Anlage.

2. Wie aus beigefügter Kurz-Biographie zu ersehen ist,
war ich als Kriegsgefangener vom 9.5.1945 bis ca
Februar 1947 in Moskau im Staatsgefängnis Butyrka.
Anschliessend noch 2 Jahre in Orel. Im Febr. 1949
Transport (Eisenbahn) von Orel nach Workuta. Unter-
brechung des Transportes an Etappen - Punkten - mit
Kurzfristiger Unterbringung in Peressylki.

3. Meine Begegnung mit dem schwedischen Diplomaten war
in einer Peressylka, es kann sein, dass es in Kirow war.
Aber meiner Erinnerung nach war es Kotlas. Dafür spricht
auch das, was Solschenizyn über Kotlas sagt ^W,Zwar
unter anderem: "man konnte sich freier in dem Tumult
bewegen und kam - mit anderen Gefangenen auf dem Wege
zur Banja, zum Entlassen, zum Essen und auch Trinken
auf den Gängen und Räumen Kurzfristig zusammen."

Zum Thema: 1. Von anderen Mitgefangenen hörte ich
es seien auch Schweden hier," der eine soll gesagt
haben: "er sei schwedischer Diplomat" und "es sei ein
Irrtum, dass er hier gelandet sei." - und "er käme
bald frei"

Das war bemerkenswert, besonders für mich. Diesen

4) Aussehen des Schweden:

mittlere ^GGrösse ca 170 cm, vielleicht etwas mehr.
Er hatte eine ^{Art}Alt Pelzmütze (=russische schapka) auf,
Winterbekleidung und war auffallend besser, als die
anderen gefangenen angezogen. Er sah "zivilisiert" ^①
aus.

Sein ^Ggesicht: ich erinnere mich an dunkle Augen-
brauen und Augen, doch das mit Vorbehalt, denn die
Beleuchtung in der Baracke war sehr schlecht. Ein
kluges gesicht. Er sprach ruhig, sein Auftreten
war sicher. Die deutsche Sprache beherrschte er
Accent-frei. Ich weiss, es ist gewagt nach so langer
Zeit, genaue Angaben zu machen. Man kann sich irren.
Doch - so habe ich ihn "den Schweden" in der Erinne-
rung. ^① Man darf den Ausdruck "zivilisiert" nicht
falsch verstehen denn alle anderen gefangenen -
besonders die deutschen Kriegsgefangenen sahen ver-
hungert und zerlumpt aus, hinzu kommt noch der Kahl-
geschorene Schädel, wir sahen wie Verbrecher aus.
Da fiel ein "zivilisiert" aussehender Mensch eben
auf, und das waren dieser Schwede und sein Begleiter.
Dieser sein Begleiter war ähnlich angezogen, sprach
aber wohl kein Deutsch, er schien kein Schwede zu
sein, hielt sich sehr zurück, ich kann über ihn
nicht mehr aussagen, habe auch über ihn nichts gehört.
(ob es ein Bewacher war?) Ich erinnere mich aber
noch daran, dass ich den Schweden fragte - (als er
aus der Russischen Zeitung übersetzte ins Deutsche)
- wo und wann er Russisch gelernt hatte. Seine Ant-
wort war etwa so: er könne nicht gut russisch sprechen,
nur lesen, und das habe er sich selber - so beigebracht.
Ich verstand das - aus meiner Situation.

"Ergänzungen und Erläuterungen"

Zum Aussehen des W. ein Nachtrag:
er war gut rasiert.

Zum Begleiter des W.:
mit Sicherheit kein deutscher Kriegsgefangener.

Zu Budapest: W. hat nicht Rumänien erwähnt, ich verwechselte das mit anderen Mitgefangenen, die von der Deutsch-Rumänischen Mission sprachen. Mit zunehmender Sicherheit erinnere ich mich an Raum "Ungarn."

Zum Erlernen der russischen Sprache: auch ich hatte in 4 Jahren Haft im Gefängnis versucht die russische Sprache zu erlernen, konnte wohl lesen, aber schlecht verstehen und sprechen.

zu Peressylka (auch Perecylka geschrieben)
russisch = *Пересылка* = Durchgangsgefängnis im Strafgefangenen-gebiet also im Archipel Gulag = Durchgangslager = Übersiedlungslager. An jedem größeren Eisenbahn oder Transport - Etappenpunkt sind derartige Durchgangslager. Uns West und Nord-Europäern ist so etwas gänzlich unbekannt. Daher hatten wir auch Schwierigkeiten zu erkennen, wo wir sind. Man wird ja in verschlossenen Güterwagen ohne Licht transportiert. (Solschenizyn beschreibt das in seinem Kapitel "die Schiffe des Archipel").

Zu meinem Gespräch mit W.:

Ich glaube, dass ich ihm gegenüber noch erwähne:
- Kapitulationsverhandlungen in Berlin am 30.4. zum 1.5. 1945 und meine Tätigkeit als Begleiter und als Parlamentär ^{für} am 1/2 Mai 1945.

Lutherstadt Wittenberg, Vater meiner Frau dort Superintendent und Pfarrer (nach dem 20.7.44 in Haft), Bruder meiner Frau im Widerstand - hingerichtet.

verhandlung und zum Schluss war ich der Parlamentär im Auftrage des Gen. Weidlings (2.5.1945). Am 8/9 5.45 nach Moskau geflogen worden, dann bis ca. Febr. 1947 in der Butyrka Moskau; dann bis Febr. 1949 in Orel. Anschliessend Transport nach Workuta, dort bis Aug/sept. 1950, dann Stalingrad, ab 1951 Sommer in Asbest (ostw. Swerdlowsk), Ruckkehr nach Deutschland Dez. 1955.

Familie: Frau und 4 Kinder, Sohn 1953 noch vor dem 17. Juni 1953 geflohen nach Berlin - West (er war Mitglied der jungen Gemeinde), meine Frau und 2 Töchter im Dez. 55 mit meiner Heimkehr aus der DDR geflohen (eine weitere Tochter war schon 1954 in die BDR gebracht worden.)

Vom Dez. 1956 bis okt. 1965 in der Bu-Wehr aktiv, dann als Lektor bis 1969 - im Vorschriftenwesen tätig.

Arbeite noch in verschiedenen militärgeschichtlichen Zweigen - als kleiner Mitarbeiter und an Erinnerungen

Daher auch meine jetzigen Kenntnisse über Teil "Kriegsgefangenschaft".

Theodor v. Dufving
27.5.1982

z. Zeit Bad Berleburg.

Schwedische Schutzpläne zu erhalten. Er habe grosse Schwierigkeiten mit den deutschen Behörden (Vertreter der Geheimen Staatspolizei) in Budapest gehabt. Sobald die sowjetrussischen Truppen an die Stadt herangekommen waren, habe sich Wallenberg bei den sowjetrussischen Militärbehörden gemeldet. Man habe ihm von der einen an die andere Instanz zusammen mit seinem Chauffeur, Langfelder, geschickt und schliesslich seien sie verhaftet worden. Sie wurden beide mit der Eisenbahn über Rumänien nach Moskau befördert, wo sie ins Lubjanka-Gefängnis eingesperrt wurden. Bei der Ankunft im Gefängnis sind Wallenberg und Langfelder getrennt worden.

Ueber seine Familienverhältnisse hat Wallenberg nicht sehr viel gesprochen, jedoch seine Mutter und Tante erwähnt. Er sagte mehrmals, "was werden nur meine Angehörigen sagen wenn sie erfahren, dass ich in einem Gefängnis sitze". Er war auf seinem Hof sehr bedrückt. Ich tröstete ihn mit der Begründung, dass dieses unter den gegebenen Verhältnissen ja keine Schande sei. Wallenberg erwähnte mir auch, dass er aus einer bekannten Bankfamilie in Schweden stamme und in Amerika Architektur studiert habe und von Beruf Architekt sei. Gelegentlich eines Gespräches über Rumänien fragte ich Wallenberg, ob ein in Bukarest während des letzten Krieges ausserordentlich grosser Kaufmann gleichen Namens, der auch die schwedische Staatsangehörigkeit besasse, mit ihm verwandt sei, was Assel Wallenberg mir bestätigte. Wallenberg sprach perfekt englisch und deutsch. Während der Zeit, als wir Ionenkassernaden waren, tauschten wir unsere Anschriften aus und ich entsinne mich noch ganz genau von ihm einen Zettel mit seinen selbstgeschriebenen Namen erhalten zu haben, auf welchen als seine Adresse das Auswärtigenministerium in Stockholm angegeben war. Dieser Zettel ist mir gelegentlich einer Durchsichtung abgenommen worden.

Wallenberg setzte etwa Anfang Februar 1945 ein Schreiben

(Chef der Deutschen Arbeitsfront), Franz Langer, über Wallenberg gesprochen hätte. Ich musste dabei auch angeben, was Wallenberg mir erzählt hatte. Ebenso habe ich auch mit Admiral Werner Tilleesen, der nach Franz Langer in die Zelle kam, über den Fall Wallenberg gesprochen.

Nach dem Verhör wurde ich in eine andere Zelle geführt, wo ich 14 Tage allein ohne jeden Ausgang verbrachte. Danach wurde ich in die Zelle 72 und anschließend wegen Renovierung des Gefängnisses in die Zelle 79 eingewiesen. Bis zum 23. Februar 1948 musste ich mich in diesen Zellen allein aufhalten.

Am 23. Februar 1948 wurden die deutschen Staatsbürger Oberst Harst Kitchmann und Admiral Werner Tilleesen in die Zelle 79 des Lefortowskaja-Gefängnisses gebracht. Oberst Kitchmann, der zusammen mit Langfelder, dem Chauffeur Wallenbergs, gesessen hatte, erzählte u.a., dass er, genau wie ich, auch am Abend des 27. Juli 1947 zum Verhör geführt worden sei. Durch Oberst Kitchmann erfuhr ich ferner, dass neben ihm auch Generalbenedikt Rodde in der Zelle war und durch Admiral Tilleesen, dass auch wir am 27. Juli 1947 sofort nach Generalbenedikt Rodde aus der Zelle zur Vernehmung geholt worden sei.

Ende März 1950 wurde ich aus dem Lefortowskaja-Gefängnis zusammen mit Kitchmann und Tilleesen in das Butirka-Gefängnis überführt. Im Juli 1951 wurde ich in das Lubjansk-Gefängnis verlegt, wo ich im Januar 1952 verurteilt wurde. Danach wurde ich nach dem Butirka-Gefängnis zurückverlegt und kam von dort am Mitte März 1952 nach Wladimir in das dortige Gefängnislazarett, wo ich wieder mit dem Obersten Kitchmann zusammengelegt wurde. Wir saßen zusammen in Corpus II. Die Lazarettabteilung umfasste nicht 60 Zellen.

Ludwigshafen a./Rhein, den 27. Januar 1976

Moshinski, Tefim (EFIM)

P2Eu^I

3/1 1978

2/2 1978

17/3 1978

10/5 1978

8/6 1978

vand

1978-07-17

1978-09-22

1979. 11. 01

1987. 01. 19

1987. 01. 20

1987. 01. 21

1987. 01. 29

1987. 02. 01

1987. 02. 03

199-12-11

KUNGL.
SVENSKA AMBASSADEN
TEL AVIV

1978-01-31

Ex t pikt g Danielson
+ for Maj von Dardel 6.2.78

P

FÖRTROLIG

Jefim Moshinski

hbr Wilkens-Lundvik 1977-01-25

Broder,

Moshinski höll sitt löfte. Idag besökte han ambassaden, visade mig breven ifråga samt en del andra handlingar, och lät mig kopiera dem. Kopiorna bifogas; nedan några kommentarer till dessa.

Bilaga 1 och 2. Detta är de två brev Moshinski påstår sig ha erhållit från goda vänner i Sovjetunionen. Båda är skrivna på ett blad utrivet ur en anteckningsbok med rött marginalstreck av den typ man i Sverige på min tid hade i skolan för uppsatsskrivning etc. De är skrivna med blå kulspeuspenna och daterade Irkutsk 13.5.1975 resp. 28.10.1976. Det första brevet är från en Ivan Ivanovitch (enligt Moshinski ett täcknamn), det andra från hans hustru. Jag läser tyvärr inte ryska, men den springande punkten är enligt Moshinski orden "bröd" och "vatten" som förekommer citerade i båda breven och skulle utgöra täckord för Raoul Wallenberg.

Bilaga 3 är ett brev Moshinski mottagit från en fru Ida Jannini i Rom. Hennes man fanns enligt Moshinski på Wrangleön under åren kring 1960, då Moshinski själv var där, och hade hjälpt honom komma i kontakt med Raoul Wallenberg vid denna tid. (Min egen förmodan är, att det kan röra sig om den italienare Moshinski berättade om för Mark Lippold i

Departementsrådet Lundvik

UTRIKESDEPARTEMENTET

40

INKOM U			
- 2. FEB. 1978			
Avg	Gr	Ar	En
P	2		En

Pal

Qla

Kvällsposten - detta sagt utan att jag kunnat tillgödö-
göra mig innehållet i brevet.)

Bilaga 4 och 5 är kopior av en brevväxling Moshinski hade
med fru von Dardel i december 1973. Jag utgår från att
breven är kända för er.

Bilaga 6 och 7, slutligen, är enligt Moshinski kopior av
vittnesmål som han och Abraham Shifrin avlagt på amerikan-
ska ambassaden. Som jag nämnde i mitt förra brev, har jag
tagit kontakt med vederbörande hos amerikanarna för att om
möjligt få hans intryck av Moshinski. Han kunde överhuvud-
taget inte minnas dessa vittnesmål, vilket kan bero på att
de gjorts innan han kom hit (det ena papperet innehåller
datum 10 juli 1972). Vi skall träffas igen på fredag morgon,
sedan han gjort ytterligare arkivstudier, varför jag åter-
kommer i särskild ordning härom.

Härutöver är efter vårt andra samtal, som varade en halv-
timme, att säga, att min bild av Moshinskis trovärdighet
styrkts av att han verkligen visade mig breven (om dessas
äkthet kan jag givetvis inte uttala mig). Hans allmänna upp-
trädande är inte heller obalanserat. Men självfallet har våra
möten varit för korta för att ge mig annat än en ytlig bild
av Moshinskis person och psyke. Jag anser också, att vad
Moshinskis grannar sade vår chaufför (se ovanciterade hbr) bör
tillmätas vikt.

Vad Shifrin beträffar har det visat sig svårt att få kontakt
med honom. Ingen svarar på de två telefonnummer vi har luskat
fram. Jag räknar dock med att fortsatta ansträngningar skall
ge resultat och får återkomma även i denna del.

Din bilagare
Håkan Wilkens
Håkan Wilkens

13/1 1975 г.

г. Иркутск

P2 Ey⁺
POL

Вил 1

Здравствуй Ефим

После нашего от 14/1. Когда я вернулся за реку
очень долго ждал за постом, что мы уже выйдём.
За мной прыгнул мой друг из гусиной гусиной, он давал
руководство, мой друг из гусиной гусиной, моего
посыла в этот раз в город и в деревню
теперь хочу написать тебе знаю что брат Кукри
уехал в Угрюм и в Угрюм, вернулся до его
себя своего друга, ввиду того что выдан
схемы Кукри т.е. что "Хлеб" и "Бог" живёт
и сохраняет то право в живом и в живом
в живом и в живом т.е. известно, по поводу
нашего, от нашего друга, от нашего
того что Кукри и в живом, от нашего
так от нас разговаривают в живом и в живом
и в живом т.е. известно, из живого
нашего, от нашего друга, от нашего
теперь известно, от нашего друга, от нашего
от нас известно, от нашего друга, от нашего
узнаю и знаю т.е. известно, от нашего
от нас известно, от нашего друга, от нашего

1975-05-13

Irkutsk

Zdravstvuj, Efim

Ditt brev av den 14 jan. 1975 har jag (?) fått om K. (svärläst namn) är mycket tacksam för den försändelse som du skickat mig. Det arbete som jag nu gör för dig, det var mycket riskabelt. Men jag anstränger mig för dig, nu var försändelsen mycket kär (eller: dyr) och bra, nu vill jag att du skall veta att läkaren K. (samma namn som ovan) rest till Zürich, Schweiz, han har återvänt men han försvann (dog) omedelbart (ego ne stale srazu), eftersom han utlämnat (ichnyj?) hemligheten, dvs. att "brödet" och "vattnet" tyvärr lever, det är sant att han lever och befinner sig på det Psykiatrisk sjukhuset, där du vet enligt det första brevet, han har отпустил? (svärläst verb) något. Det är mycket synd om denna fina människa, med gott hjärta, så berättar de sjuka (ev: K:s patienter) om honom. Jag besöker det sjukhuset, beträffande följande brev, så ber jag *gott hjärta?* ~~minn~~ dig att sända mig ytterligare försändelse, men endast till Odessa-adressen, du vet vart. Jag kysser och trycker din hand, din Ivan Ivanovitj

1976-10-28

Irkutsk

Zdravstvujte Na..... Mosjinski

På min makes önskan skriver jag till Er därför att han är sjuk. Jag kan meddela att den andra försändelsen, som Ni skickade till Nikolajs adress i Odessa, har jag mottagit och är Er mycket tacksam. Nu intresserar det Er om "bröd" och "Vatten" fortfarande lever. Ja, han lever men ingen släpps in till honom. Han bevakas noga, med tanke på att man på senare tid börjat tala om honom, om att myndigheterna intresserar sig för honom, (beträffande?) detta kan jag säga Er att de våra skulle vilja att han redan vore död, men varför de fortfarande skall hålla honom kan ingen begripa. Jag skall avsluta, då Ivan blir frisk, sänder han Er ytterligare ett brev, ursäkta att ~~minn~~ jag sänder detta brev till Er genom Nikolaj via Odessa, detta är bättre för oss.

Med hälsning

Sofija Nikolaevna.

P2 Lu^I

Bil 3

pol

8 августа 1975

Многоуважаемый и дорогой господин Мошинский!

Большое спасибо Вам за копию письма, которое Вы послали Президенту итальянской республики, и за то, что Вы добавили к этой копии, обращаясь к матерям и женам итальянских военнопленных в России. Теперь мы обращаемся к Вам со следующей просьбой: для того, чтобы начать какую-то кампанию в печати по поводу Вашего обращения к президенту, мы обязательно должны иметь копию расписки, которую Вы получили от почты - если, как мы думаем и надеемся, Вы послали это письмо заказным. Иначе есть риск, что мы начнем кампанию, а нам скажут, что президент никогда Вашего письма и списка имен не получал. Поэтому будьте добры и пришлите нам сразу копию расписки, это очень важно, тогда можно будет что-то предпринять.

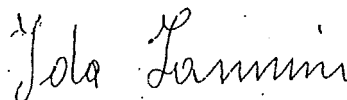
Кроме того просим Вас отвечать не по адресу г-жи Рикарди, которой сейчас нет в Риме и поэтому письма долго лежат и могут даже потеряться, а по следующему адресу:

Signora Ida Jannini
Via Monza 9
00182 Roma, Italia.

Мы продолжаем очень надеяться на Вашу помощь для того, чтобы вывести из советского плена наших сыновей и мужей. Еще раз выражаем Вам самую глубокую признательность и в то-же время очень Вас просим, дать нам как можно больше точных подробностей, но только таких, за которые Вы можете ручаться, что они соответствуют действительности. Поймите нас правильно: это не недоверие к Вам, а боязнь, что малейшая неточность, малейшая ошибка может совершенно дискредитировать всю нашу акцию, т.к. здесь очень многие заинтересованы в том, чтобы все наши усилия оказались тщетными и чтобы можно было сказать, что все это одни выдумки и советское правительство говорит правду, утверждая, что итальянцев там нет. Мы будем Вам глубоко благодарны если Вы поймете правильно эту трудность нашей ситуации и поможете нам, помимо всего остального, и предельной точностью информации. Будем с трепетом ждать Ваших дальнейших писем. Всего Вам лучшего и еще раз большое спасибо за все.

С сердечным приветом

8 augusti 1975

Högt ärade och käre herr Mosjinskij.

Stort tack för kopian av det brev Ni sänt till republiken Italiens president liksom även för vad Ni tillagt på kopian, riktat till mödrarna och hustrurna till de italienska krigsfångarna i Ryssland. Nu vänder vi oss till Er med följande hemställan: för att kunna inleda en kampanj i pressen med anledning av Er hänvändelse till presidenten är det nödvändigt för oss att ha en kopia av det kvitto Ni fick på posten - om, som vi tror och hoppas, Ni skickade brevet som rek. Eljest finns det en risk att vi inleder en kampanj men får höra att presidenten aldrig erhållit Ert brev och namnlistan. Var därför snäll och sänd oss genast en kopia av kvittot, det är mycket viktigt, då kan vi företa oss något.

Därutöver ber vi Er svara inte till fru Ricardis adress, ty hon är inte lång i Rom och därför blir breven liggande länge och kan till och med försvinna, utan till följande adress:

Signora Ida Jannini

Via Monza 9

00182 Roma, Italia

Vi fortsätter att hoppas mycket på Er hjälp för att få loss våra söner och män ur sovjetisk fångenskap. Ännu en gång vill vi till Er ge uttryck för vår stora uppskattning och samtidigt gärna be Er ge oss så exakta detaljer som möjligt, men bara sådana beträffande vilka Ni kan gå i god för att de svarar mot verkligheten. Förstå oss rätt: detta är inte misstro mot Er, utan frukta att minsta oriktighet, minsta misstag helt kan diskreditera hela vår aktion, eftersom det här finns många som är intresserade av att våra ansträngningar visar sig fåfänga och av att man skall kunna säga att allt endast är påhitt och att sovjetiska regeringen talar sanning då den säger att det inte finns några italienare där. Vi är Er mycket tacksamma om Ni rätt förstår svårigheten i vår situation och hjälper oss, förutom allt annat, också med maximalt exakt information. Vi kommer med ängskan att avvakta Era vidare brev. Allt gott och ännu en gång stort tack för allt.

Med hjärtliga hälsningar

Ida Jannini

1978-02-15

R 18

Departementsrådet Lundvik
UTRIKESDEPARTEMENTET

1978-02-20

ex. till: kab.sekr.
int. Danielsson, RPS.

22/2 78-02-20

SK

FÖRTROLIGT

Avraham Shifrin

✓ (1 bil.) ✓

71	
1978-02-17	
AVD.	P L Em

Broder,

./.

I närslutna PM har jag sammanfattat mitt samtal igår med Shifrin. Jag räknar med att så småningom få del av och sända in den däri nämnda sammanfattningen om vad Shifrin vet om Wallenberg.

Jag vill tillägga att Shifrin är en person av helt annan kaliber än Moshinski. Det finns ingen anledning att betvivla hans utsagor eller hans allvar när det gäller att söka hjälpa politiska fångar i Sovjetunionen, av vad slag de vara månne. Hans efterforskningsinstitut, som i huvudsak drivs av honom själv med bistånd av hustrun, synes göra ett seriöst och noggrant arbete.

Efter mitt halvannan timme långa samtal med Shifrin, som uttrycker sig artikulerat på engelska, är jag personligen böjd att mer eller mindre helt avfärda Moshinski som trovärdigt vittne i denna historia. Varken Shifrin eller hans hustru, som också är född och uppväxt i Sovjetunionen och van vid förhållandena där, hyser minsta tvivel om att breven är falsifikat, kanske skrivna av Moshinski själv. Shifrin känner Moshinski synnerligen väl och vad han

./.

(Shifrin) säger, i kombination med vad vi redan kände till om Moshinski och vad mina kontakter på amerikanska ambassaden samt Moshinskis grannar sagt, gör att jag numera är övertygad om att hans uppgifter bör tilläggas ringa eller ingen vikt.

Tyvärr - får man kanske tillägga - eftersom det ju innebär att denna senaste utveckling inte synes ha kastat något nytt ljus över Wallenbergs öde.

Håkan Wilkens

*Min tillgång,
Håkan Wilkens*

EH

1978-02-15

STRÄNGT FÖRTROLIG

Samtal med Avraham Shifrin

Jag besökte igår Shifrin i hans hem i Zikron Yaakov (en mindre stad ca 70 km norr om Tel Aviv) för att tala om Wallenberg-ärendet och särskilt om Jefim Moshinski. Shifrin, som tilläts lämna Sovjetunionen 1970, driver sedan flera år tillbaka ett "Research Center" som sysslar med efterforskning av politiska fångar i Sovjetunionen och sammanställning av uppgifter som framkommer från sovjetiska judar som utvandrat till Israel.

Shifrin berättade att han första gången - av en ren tillfällighet - mötte Moshinski på ett sjukhus i Tel Aviv 1972. Shifrin hade sedan dess haft många och långa samtal med Moshinski om dennes upplevelser i sovjetiska fångläger. Shifrins uppfattning är att Moshinski är ett synnerligen opålitligt vittne. Han har enligt Shifrin en stark dragning åt mytomani och vid de upprepade genomgångar Shifrin haft med honom har det ständigt visat sig att Moshinski från gång till gång ändrat sina uppgifter. "He lies to make himself interesting", säger Shifrin.

Jag visade Moshinskis två brev för Shifrin som, efter att leende ha läst igenom dem, omedelbart och utan tvekan fastslog att de måste vara falsifikat. Shifrin menade att breven var alldeles för naiva för att vara äkta. Dylik korrespondens skulle följande inte tillåtas komma ut från Sovjetunionen. Om avsändaren velat förmedla ett dylikt budskap hade han varit tvungen att göra det i betydligt mera förtäckt form. Dessutom ansåg Shifrin det märkligt, att Moshinski aldrig någonsin under deras många samtal

(Shifrin) säger, i kombination med vad vi redan kände till om Moshinski och vad mina kontakter på amerikanska ambassaden samt Moshinskis grannar sagt, gör att jag numera är övertygad om att hans uppgifter bör tilläggas ringa eller ingen vikt.

Tyvärr - får man kanske tillägga - eftersom det ju innebär att denna senaste utveckling inte synes ha kastat något nytt ljus över Wallenbergs öde.

Håkan Wilkens

Min tillgång,
Håkan Wilkens

EH

OUTGOING MESSAGE

SIGNAL CENTER USE ONLY

0 0 0 0 0 0 0

SECRET

STAFF

CONF

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

0

042010Z

DIRECTOR

450900

DISSEM BY

PER

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

REF: [REDACTED] IN 0160401

1. EXAMINATION ALL-SOURCE DATA AVAILABLE HEADQUARTERS SHOWS NO PUNITIVE CAMP AT WRANGEL AND LEAVES US UNABLE SAY WHETHER THERE WAS EVER A PUNITIVE CAMP THERE. THERE WAS AIRFIELD CONSTRUCTION IN THE EARLY 60'S BY SPECIAL CONSTRUCTION FORCES. PRISONER LABOR COULD HAVE BEEN ASSIGNED TO HELP. THIS WOULD NOT HAVE CONSTITUTED A PUNITIVE CAMP PER SE, ALTHOUGH PRISONER LABOR WOULD HAVE HAD NO MEANS OF ESCAPE. IF PRISONERS WERE USED IN THE CONSTRUCTION, THEY MAY HAVE BEEN MOVED FROM THE ISLAND AFTERWARDS.

2. FILE: 201-5929. E2 IMPDET.4

[REDACTED] (DRAFT)
[REDACTED] (DRAFT)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

DATE: 0000 SEPT 73
ORIG: [REDACTED]
UNIT: [REDACTED]
EXT: [REDACTED]

SECOND COPY

04 SEP 73
201-0005125
301-005929

SECRET

REPRODUCTION BY OTHER THAN THE ISSUING OFFICE IS PROHIBITED

E2 IMPDET
CL BY: 2016109

SEC DISSEM BY _____ PER _____ TOTAL COPIES _____ BY _____
N/UNIT NOTIFIED _____ **S E C R E T**

REPRODUCTION BY OTHER THAN
ISSUING OFFICE IS PROHIBITED

ICE COPY ISSUED/SLOTTED _____
N/UNIT _____
RF FILE _____ VR _____
PAGE 2

STAFF			
1	2	3	4
5	6	7	8

T 885119 _____ IN 168333
TOR 151145Z FEB 74

S E C R E T 151118Z FEB 74 STAFF
CITE _____
TO: PRIORITY _____ INFO DIRECTOR _____
REF: _____ (166077)

1. SWEDISH LANGUAGE EDITION OF "GULAG" APPARENTLY DOES NOT CORRESPOND WITH FRENCH. IN WHICH CHAPTER DOES SOLZHENITSYN WRITE ABOUT "ANDERSEN?"
2. MATTER OF ANDERSEN AND POSSIBILITY HE COULD BE WALLENBERG HAS BEEN, ACCORDING TO _____ BROACHED IN SWEDISH PRESS AT LEAST TWICE, ROUGHLY LATTER PART '72 AND AGAIN IN JAN '74.
3. QUESTION OF WHETHER SWEDES BELIEVE WALLENBERG STILL ALIVE ONE OF MIXED FEELINGS. SOME MEMBERS OF FAMILY CLING TO BELIEF HE IS STILL LIVING (MOST RECENT ACCOUNT DEALT WITH VRANGEL ISLAND PRISON CAMP AND A MENTAL INSTITUTE). AND PERSISTENTLY KEEP AFTER GOS TO PRESS SOVIETS FOR TRUTH. TASK OF RUNNING DOWN RUMORS FALLS TO _____ WHICH PRAGMATICALLY ACCEPTS WALLENBERG PROBABLY DEAD BUT BELIEVES PRESSURE ON SOVIETS SHOULD

S E C R E T 206-5925

BLE SEC DISSEM BY _____ PER _____ TOTAL COPIES _____ RUN BY _____

REASON/UNIT NOTIFIED _____ **S E C R E T**

REPRODUCTION BY OTHER THAN ISSUING OFFICE IS PROHIBITED

ADVANCE COPY ISSUED/SLOTTED _____ BY _____ AT _____

DISTRIBUTION UNIT

I
N
F
O

REF. FILE VR

DISTRIBUTION #

STAFF					
1		4			
2		5			
3		6			

T 885119

PAGE 02-02

IN 168333

TOR 151145Z FEB 74

CONTINUE

4. IN ANY CASE, SEE NO HARM IN USING STORY TO EMBARRASS SOVIETS WHENEVER CIRCUMSTANCES RIGHT, AND STATION CONCURS IN PARA 5 REF ACTION.

5. NO FILE. E2 IMPDET

S E C R E T

24 March 1978

MEMORANDUM FOR THE RECORD

SUBJECT: Forced Labor on Wrangel Island

1. The purpose of this memorandum is to clarify the issue of whether there are forced labor camps on Wrangel Island -- a small, obscure Soviet island in the Arctic. Publicity about the subject has been given an aura of legitimacy by Congressman Robert K. Dornan (27th District of California), who has shown an interest in the island.

2. Much of the initial publicity over Wrangel Island stemmed from hearsay information given by Avraham Shifrin, a former Soviet prisoner who was released in 1963 and now lives in Israel. Shifrin told a Senate Subcommittee in 1973 that, as late as 1962, a large forced labor camp on the island held thousands of prisoners -- both regular prisoners of war and some important persons including Raoul Wallenberg, Swedish Consul in Budapest during World War II. The Swedes, unable to locate Wallenberg, recently queried DDO about this camp and Wallenberg's possible presence there.

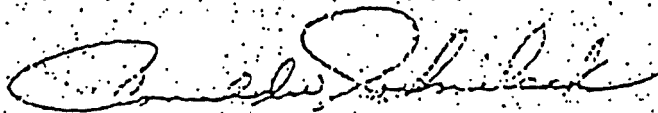
3. Congressman Dornan, whose interest in Wrangel Island was first prompted by a constituent who vigorously claims to own the island, recently expanded his interest to include the forced labor issue. As quoted in the weekly newspaper, Spotlight (attached), he noted that "the Russians probably still have labor camps on Wrangel Island," Dornan found it "most shocking" that "the State Department has known the reports of the labor camps and their presence on U.S. territory since 1973, and nothing has been done...."

4. This Office has thoroughly investigated the matter and concludes that there is not now, and probably never was, a camp on the island. We have substantial evidence to support our conclusion, including aerial photography dating from the early 1950s and satellite photography from the 1960s and 1970s.

12-11-78 DDO: CE BY 006258

~~SECRET~~

5. We are now engaged in an exhaustive study of the entire Soviet forced labor system and plan to release a finished intelligence report on the subject within a few months. In the meantime we are prepared to show interested parties the results of our research effort.

RONALD N. PODMILSAK
USSR-Europe Branch
Geography Division, OCCR

Attachment: As Stated

~~SECRET~~

SECRET

DEFERRED TELEPOUCH

CONF: IP/DP-9

INFO: FILE, RF, GCPD-D, (11/P)

PAGE 001

DOI: 150452Z APR 78

WASHINGTON 206474

78 0564974

SECRET

DEFERRED TELEPOUCH 150452Z WASHINGTON 206474

TO:

FROM:

SUBJECT: WNTTEL - WALLEMBERG CASE

REF: WASHINGTON 189077

1. FOR [REDACTED] INFORMATION AND POSSIBLE DISCUSSION WITH [REDACTED] WE HAVE PROVIDED THE FOLLOWING STATEMENT TO THE STATE DEPT. FOR PASSAGE, IN CONFIDENCE, TO THE SWEDISH EMBASSY: "AVAILABLE EVIDENCE DOES NOT CONFIRM THE PRESENCE OF A PRISON CAMP ON WRANGEL ISLAND AT ANY TIME, AND LEADS US TO BELIEVE THAT NO SUCH CAMP EXISTED ON WRANGEL ISLAND IN 1960 OR LATER."

2. WITH REGARD TO FURTHER QUESTIONS CONCERNING THE HEARINGS HELD BY THE SENATE INTERNAL SECURITY COMMITTEE INVESTIGATING SOVIET LABOR CAMPS IN 1973, HQS ADVISED STATE DEPT. THAT WE CANNOT EVALUATE THE VERACITY OF OTHER INFORMATION GIVEN BY AVRAHAM SHIFRIN OR JEFRI MISHINSKI (AKA "KOZLOV"). WE SUGGESTED THAT THE SWEDES QUERY THE ISRAELIS ABOUT THESE TWO MEN.

3. IN RESPONSE TO A FOLLOW-UP INQUIRY BY THE SWEDISH EMBASSY, HQS STATED THAT WE WOULD HAVE NO OBJECTION TO CONTACT BY THE SWEDES WITH TWO SOVIET EMIGRES (BORIS RABOT AND MR. KHOKHLOV) CURRENTLY RESIDING IN THE U.S., BUT THAT WE DO NOT KNOW THEIR EXACT ADDRESSES OR PHONE NUMBERS.

4. FILE: 201-5925. E2 IMPDET.

ORIG:

THOMPSON. CL BY 011334.

RECORD COPY

SECRET

END OF MESSAGE

SEARCHED	
INDEXED	
SERIALIZED	
FILED	
APR 78	
FBI - WASH DC	

75 Apr 78
201-005425

TIBOR CLEMENT
(Se sid 9)

Uppteckning

av samtal med Dr. Charles W. Schändl, vilket förts i Toronto
söndagen den 2 februari 1958.

Efter överenskommelse, träffad genom förmedling av svenskt konsulatet i Toronto, sammanträffade jag den 2 februari 1958 med ungerske medborgaren Dr. Charles W. Schandl, vilken är bosatt under adress 240 Huron Street, Toronto, Ontario, (tel. W 2966) och är anställd såsom räkenskapsgranskare hos revisionsfirman Greenwood, Lipton & Company, 215 Victoria Street, Toronto (tel. FM 4-3461). Samtalet fördes i Schandls bostad och gick under tiden från klockan 10 f.m. till klockan 6 e.m. (med avbrott för gemensam lunch). Schandl visade sig mycket samarbetsvillig och hade full förståelse för anledningen till mitt besök, som jag uppgav vara efterforskningar i allmänhet efter svenska medborgare i rysk fångenskap.

Till en början uppgav Schandl om sig själv:

Han vore född i Budapest 1912. Familjen vore katolsk och hans fader hade varit verkställande direktör i den ungerska kooperativa jordbrukarbanken ("Union of Hungarian Mutual Credit Associations") i Budapest. Schandl hade tagit juridisk examen i Budapest i september 1934, studerat i Paris 1934-1935, vid universitetet i Innsbruck 1935-1936, vid universitetet i Cambridge 1936-1937, och år 1940 hade han i Budapest erhållit behörighet att verka såsom advokat och domare. I februari 1944 be-

en auktoriserad revisor ("chartered accountant") men redan
den 1 januari 1942 hade han anställts såsom juridisk rådgiva-
re åt ovannämnda jordbrukarbank. - Efter den 1 januari 1941 hade
han fullgjort militärtjänst i olika omgångar i egenskap av un-
derlöjtnant i reserven. Under tiden april 1942 till april 1943
hade han deltagit i den ungerska arméns stridsoperationer i Ryss-
land. Till Canada hade han anlänt såsom flykting i maj 1957.

Beträffande bakgrunden till sin arrestering av de ryska
partisanerna den 6 december 1944 uppgav Schandl: I syfte att
hjälpa några vänner att undkomma förföljelse hade Schandl på
ett tidigt stadium av kriget kommit i kontakt med en underjor-
disk motstånds- och räddningsrörelse. Hans kontaktman hade vä-
rit en ungrare av judiskt ursprung vid namn Gabriel Horvasty.
Andra medhjälpare i detta nät hade han under lång tid icke känt
till namnet. I hans föräldrars villa i Budapest, där han själv
också bott, hade hållits dolda personer, som varit förföljda av
tyskarna. Vid ett tillfälle hade således i detta hus varit göm-
da dels en ungersk jude Charles Lazlo alias Lasko (nuvarande adress
2 Barcom Avenue, Rushcutters Bay, Nya Syd-Wales, Australien,
även Sydney), och en kanadensisk medborgare Andrew Daniel, vilken
kickats flera gånger som förbindelseman till partisanerna i Slo-
vakien men tillfångatagits av ungerska gendarmar och sedan rymt
från dessa. En dag under senare delen av 1944 hade hos familjen
Schandl inställt sig en person, som senare visat sig vara holländ-
ske officeren Hendrik van de Waals, vilken på sin tid tillfånga-
tagits av tyskarna och hållits fängslad i Stanislaus i Polen, va-
rifrån han rymt till Ungern, där han efter en kort internering
blev frigiven och senare jämte elva andra holländska officerare
utförde humanitär verksamhet med medel, som tillhandahölls av
svenska beskickningen i Budapest. Avsikten med van de Waals

första besök hos Schandl var att taga fotografier, som skulle komma till användning på falska identitetshandlingar för de undangömda flyktingarna. När van de Waals vid ett tillfälle i november 1944 återkommit med färdigställda falska identitetshandlingar, hade han frågat Charles Schandl huruvida denne vore villig att i sällskap med någon annan taga sig över till de ryska linjerna som budbärare. van de Waals hade då hänvisat honom till att taga kontakt med förutnämnde Gabriel Horasty, vilken tidigare varje månad sänt i väg från Budapest två budbärare till det brittiska underrättelseväsendets huvudkvarter i Ungern, som emellertid icke nu kunde kontaktas på grund av ryssarnas framträngande. Horasty hade tillrätt Schandl att åtaga sig nämnda uppdrag men att icke begiva sig åstad från Budapest, förrän van de Waals kunde åtfölja honom till ryssarna. Den 5 december 1944 sammanträffade van de Waals och Schandl, som först då fått veta van de Waals rätta namn, och begåvo sig åstad mot de ryska linjerna i riktning sydväst ut från Budapest. Sedan van de Waals lämnats kvar i en lantgård i avvaktan på ryssarna, som ännu inte kommit fram dit, hade Schandl återvänt till Budapest samma dag men uppmanades där att redan följande dag förena sig med van de Waals, vilket han också gjort. På förmiddagen den 6 december 1944 hade de ryska trupperna anlänt, och van de Waals jämte Schandl hade anmält sig hos de samma och blivit förda först till bataljonsbefälhavaren och sedan till en regementsöverste för att följande dag transporteras till den ryska armédivisionens stab. I deras sällskap hade befunnit sig ytterligare sju ungerska krigsfångar. Namnet på den ort där divisionsstaben varit belägen kunde Schandl ej längre erinra sig. Den 10 december hade van de Waals och Schandl förts till orten Cece, söder eller sydväst om Budapest. Två dagar senare togos de i förhör av en rysk major i hemliga polisen. De hade förhörts

ar för sig och tillfrågats om varför de hade hjälpt briter-
a och amerikanarna i Budapest men icke ryssarna. Den ryske
örhörsledaren förklarade sig icke vara intresserad av de mili-
ära upplysningar, som van de Waals och Schandl förklarat sig
eredda att lämna. Den 21 eller 22 december hade van de Waals
och Schandl förts från Cece till Sarbogard (norr om Budapest),
är de stannat i två veckor och ånyo förhörts samt förelagts
örhörsprotokoll till underskrift. Här hade ^{de} anklagats för att
vara tyska spioner och förelagts att bevisa att så icke vore
allet såsom villkor för frigivning. Den 2 januari 1945 hade
de satts i väg i riktning mot Bukarest via Timisoara (6 janua-
ri). De hade ankommit till Bukarest den 11 januari och i tåg-
kupén under resan haft sällskap med nerskjutna engelska och ame-
rikanska flygare. Från Bukarest hade de den 13 januari transpor-
terats med flyg till Moskva, dit de efter mellanlandning i Kiev
den 14 januari anlönt den 16 på morgonen.

Om fängelsevistelsen i Ryssland anförde Schandl:

I Moskva hade Schandl och van de Waals omedelbart insatts
i Ljubljanskaja fängelset, där de under fyra dagar kvarhållits
i en mottagningscell tillsammans med flera tyskar och rumäner.
På femte dagen hade de förts över till Lefortovskajafängelset
men redan samma dag återtransporterats till Ljubljanskaja. Där
hade de placerats i en cell i översta våningen med nr. 47 eller
någon nr. 92. På natten hade de tagits till förhör och före
gryningen nästa morgon på nytt överförts till Lefortovskaja.
Där hade de skiljts åt, och van de Waals hade delat cell med en
rumänsk telegrafist vid namn Popovic. Schandl hade suttit i
en cell tillsammans med två tyskar. Efter tretton dagar i Lefor-
tovskaja hade de den 1 februari åter överförts till Ljubljanska-
ja, där Schandl och van de Waals ånyo placerats tillsammans i

cell nr. 27 eller nr. 28, belägen i en våning en halvtrappa högre än den fängelsevåning de tidigare hållits fängslade i. Några ytterligare fångar hade icke funnits i samma cell. Av förhör som under denna tid hållits med van de Waals hade denne förstått att ett skriftligt meddelande, som han lämnat en kanadensisk flygare i tåget på vägen till Bukarest, hade nått dess adressat, den holländska regeringen. Den 29 mars hade båda transporterats till Lefortovskaja där de satts i cell 111 i våningsplanet en trappa upp. Cell 111 vore den längst i sydväst belägna cellen i den nord-sydligt orienterade långa cellraden. Här hade de båda, som delat cell med varandra under närmare ett år, hållits helt isolerade från andra fångar. Övervakningen hade varit så sträng att de varit ur stånd att inhämta upplysningar om vilka som befunnit sig i cellerna vid sidan av, över eller under deras egen. Det hade varit möjligt att kommunicera medelst knackningar men varje försök hade alltid omedelbart upptäckts av vaktpersonalen. Den 26 juni 1945 hade de på omvägar fått höra att kriget i Europa tagit slut och i september samma år hade de givits engelska böcker att läsa. Den 7 eller 8 januari 1946 hade van de Waals tre gånger kallats till nya förhör och därefter placerats i cell 115, belägen snett emot cell 111 i samma våningsplan. Under tre månaders tid hade Schandl suttit ensam kvar i cell 111 och även förhörts på nytt. Under denna tid hade han plågats med röster från i väggar na inbyggda högtalare, troligen fyra till antalet, som voro i gång hela dagen lång och tidvis även på natten. Vanligen hörde han från högtalaren en gäll klanglös kvinnoröst, som talade till honom på olika språk. Förmodligen hade även vad han yttrat under sömnen upptagits på band, ty kvinnorstens återropade stundom handlingar, som icke på annat sätt skulle kunnat vara kända för fängelsepersonalen. När någon gång rösten varit borta, hördes från h

talaren ett ljud, som liknade tickandet från en metronom, vilket Schandl fann ännu mera pressande. Det ständiga oväsendet från högtalaren gjorde honom omtöcknad, tidvis hade han även fått kramp av detsamma och efter en tid hade han icke kunnat avgöra, huruvida högtalaren var i gång eller rösten var egna hallucinationer. Han hade även iakttagit, att vaktpersonalen tidvis gav honom annan mat än vad som utdelades till andra fångar, och han vore övertygad om att fängelsemyndigheterna hade blandat någon drog i hans föda och möjligen även i hans dricksvatten, eftersom han efter vissa måltider kände alla kroppens körtlar verksamhet stiga och magen samtidigt kom i olag.

Schandl fortsatte: Långt efter denna tid under ett senare uppehåll i Vladimir hade han erfarit att van de Waals, som han icke sett efter januari 1946, i mars 1946 försökt begå självmord genom att kasta sig ned i hisstrumman till en handdriven mathiss belägen omedelbart utanför cell 111. Självmordsförsöket hade misslyckats och van de Waals hade kommit undan detsamma med ett brutat ben. Att något hänt vid denna tid i närheten av hans cell hade Schandl emellertid redan då kunnat förstå genom att observera tillskyndande talrik läkarpersonal i och utanför cell 115. Under någon tid i denna cell hade för övrigt van de Waals varit inspärrad tillsammans med en tysk diplomat, vars namn Schandl icke någonsin hört. - Mot slutet av mars 1946, troligen efter van de Waals' självmordsförsök, hade Schandl flyttats ned till bottenvåningen i cell nr. 24 eller nr. 27, vilken han delade med två tyskar, den ene en general Karmatowsky, något över 70 år gammal, vilken omtalat, att hans svärson överstelöjtnanten Bülow varit tysk militärattaché i Rom, och vilken förts bort från cellen i augusti, och den andre Arnold von Stritzky, en Sonderführer, vilken tjänstgjort som rysk tolk vid Stalingrad.

von Stritzky hade befunnit sig i denna cell till november 1948, d
han förts bort. Han hade haft sergeants grad och kännetecknats a
att han varit puckelryggig . "von Stritzky is a liar". Från no-
vember 1948 hade Schandl varit ensam i cell 24 (eller 27) till nå
gon dag mellan den 14 och 17 augusti 1950. Efter det von Stritzky
lämnat cellen, hade Schandl icke från denna cell kunnat träda i k
takt med någon annan fånge. Den 14 januari 1950 hade han blivit
kallad till förhör. Visitation hade samtidigt företagits av hono.
och hans cell, han hade fått underskriva ett förhørsprotokoll och
nåföljande dag hade han delgivits en häktningsorder utfärdad av
Abakumov. Den 16 eller 17 i samma månad hade han mottagit åtals-
skriften ("Anklagebrief"), i vilken han tillvitades kontakt med
antisovjetiska organisationer. När sådan kontakt skulle ha tagit
hade icke angivits i åtalsdokumentet, men av förhørsfrågor att dö
hade åklagaren hänfört sig till tiden för den tyska occupationen
Ungern. - En stor mängd protokoll hade på kvällen framlagts för
honom med tillsägelse att genomläsa desamma under natten. Däreft
hade ingenting avhörts om åtalet förrän i augusti 1950, då han ka
lats till nytt förhör samt förelagts att underskriva ett dokument
enligt vilket han dömdes till 25 års fängelse för spioneri, varvi
strafftiden skulle räknas från den 15 januari 1950. Två dagar ef
ter det domen meddelats hade han transporterats under bevakning e
sam i en tågupé till Vladimir, där han insatts i en ensamcell oc
tilldelades ett nummer på samma sätt som han burit i Lefortovskaja
där han aldrig heller nämnts vid namn. Vladimir hade såsom fänge
se varit bättre än Lefortovskaja. Hans första cell vore belägen
på andra våningen i Corpus II (sjukhusbyggnaden) och vätte mot no
Även kvinnor hade förvarats i samma byggnad, som också innehöll i
leringsceller. Ända till november 1952 hade han varit inspärrad
ensamcell och ur stånd att kommunicera med någon utomstående. I

januari 1951 hade han överförs till cell 26 eller 27 i våningen under och suttit där till den 5 april 1954. I slutet av november 1952 hade han fått sällskap med Theodor Krumrey, "an honest fellow who never tells a lie". Båda två hade i Corpus II flyttats ofta från cell till cell. De hade först suttit i våningen två trappor upp, sedan i cell 17 i bottenvåningen, därefter flyttades han åter till våningen ovanför. I cell nr. 17 hade han haft t medfångar, nämligen:

- 1) Lucien Goizé (Gozier);
- 2) Martin Lieberfreund, numera Liebert, bosatt i Förenta Staterna under adress 225 West 86th Street, Apt. 41, New York 24, N.Y., (tel. SU 7-2555);
- 3) Österrikaren Dionees (?) Krtl, nuvarande adress moderns värdshus Gasthof zur Linden, Rhein bei Graz;
- 4) Österrikaren Erik Komínek, nu bosatt i Wien, den yngste av medfångarna, 20 - 21 år gammal;
- 5) Tysken Harald Nitz, Hamburg;
- 6) Wolfgang von Hanstein från Breslau, en man i 50-årsåldern (borta ur cellen under ett halft år från 15 september 1954), von Hanstein hade omtalat, att von de Waals tagit sig av daga genom hängning någon gång under 1948;
- 7) Krumrey;
- 8) Finske medborgaren av ryskt ursprung Vladimir Maximov, vilken uppgivit sig ha varit tolk i finska utrikesministeriet och nu vore banktjänsteman i Helsingfors;
- 9) Japanen Chikara Kuruda, vilken frigivits och hemsänts till Japan den 6 september 1956, där han torde kunna anträffas via japanska utrikesministeriet;
- 10) Araben Zeya Rachim, vilken arresterats i Manschuriet. Senare hade i dessa personers cell införts polacken Stanis-

lav Konartz. Under vissa tider hade även i samma cell befunnit sig grekerna Panajotis Christophis, sjöman från Ounessa på Kbi samt en annan med namnet Cismedis, vidare generalöversten Rudolf von Schmidt, (ej fullt ett år), ävensom polacken Henry Racz-Tad alias Leopold Röhmer (från andra byrån i polska generalstaben) samt österrikarna Joseph Meyer och Karl Navratyl. I granncell till nr. 17 hade befunnit sig brittiske medborgaren Tibor Clem och tyske krigsfångnen Lorenczuk, son till en tjeckoslovakisk damare. - I en annan granncell hade suttit en person vid namn B now, vars föräldrar varit bosatta i Stockholm. Dessa hade skickat paket till sonen, vars förnamn möjligen varit Farka. I samma som Fastanow hade befunnit sig Erko Herkilen (Pelkonen), en fisergeant med lurr i ansiktet. I mars 1955, då endast sex fångar varit kvar i Schandls cell, hade han givits tillåtelse skriva och den 14 september 1955 hade han plötsligt hämtats från rasten och insatts i en ensamcell. Tillsammans med tre andra unga re hade han skickats till uppsamlingslägret Potyma, där han hållits först i Camp 3 och sedan i Camp 11. Den 14 november hade avtransporterats i en tågagn med öppna dörrar till ungerska fängelset, dit han anlände den 17 eller 18 november 1955. I transporten hade befunnit sig 330 män och 12 kvinnor, som alla överlämnats av ryssarna till de ungerska fängelsemyndigheterna och vid inspärrats i ungerska fängelset Jaszberiny. I april 1956 hade 35 - 40 personer av dem beviljats amnesti, och den 29 eller 30 maj hade Schandl jämte fem andra fångar förts till hemliga polisens högkvarter i Budapest. Efter mitten av september hade Schandl åter befunnit sig i Jaszberiny, där han frisläppts den 25 september. Den 4 december 1956 flydde han ur Ungern till Österrike.

På särskilt ställda frågor tillade Schandl, att Posch, vars förnamn han angav vara Frans, vore bekant för Schandl och

att Posch befunnit sig i Vladimir, att han även hört namnet Eugen Brök, som han uppgav vara en ungrare, som suttit kvar i granncellen i Vladimir, då Schandl frigivits. Han hade även hört namnen Amish, Keitl, och Claüberg nämnas.

Efter tillfångatagandet av ryssarna hade Schandl icke vid något tillfälle varit fängslad i: Leanyfalu, Debreczen, Szolnok, Konstanza, Krasni Press eller Orcha, dock med den reservationen att han - 3 dagar under transporten åter till Ungern suttit i ett genomläger, vars namn kunde ha varit Krasni Press.

Helt spontant och utan att Schandls tankar av mig letts i någon riktning mot Wallenberg eller Langfelder, nämnde Schandl (under promenaden till lunchrestaurangen) att han väl kände till Wallenbergs verksamhet i Budapest och att Wallenberg försvunnit från Budapest utan att lämna något spår efter sig. Därefter tillade han följande:

Familjen Schandls villa i Budapest hade adressen 16 B - 16 A i Helden Hedjyi utca och finska beskickningens fastigheter hade befunnit sig på ömse sidor om deras villa. Endast två tomter skulle ha skiljt Schandls villa från en byggnad, där svenska beskickningen varit inrymd. Då ryssarna närmade sig Budapest, hade Schandls fader gått över till ett av de finska beskickningshusen i syfte att gemensamt med därvarande beskickningspersonal göra förberedelser för en del praktiska arrangemang till gemensamt skydd vid väntade rigshandlingar. Schandl Sr. hade sökt och i denna angelägenhet samtalat med Raoul Wallenberg i eller utanför finska beskickningen. Detta samtal hade ägt rum kort efter den 15 oktober 1944. Därefter hade Wallenberg efter vad fadern uppgivit en dag personligen kommit över till Schandls villa och förklarat sitt ärende vara bl.a. att vidtaga åtgärder till skydd för kanadensaren Andrew Daniel, som alltjämt då hölles dold av familjen Schandl. Själv hade Charles

Schandl aldrig träffat Wallenberg.

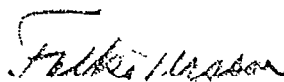
- - - - -

Schandl ville till slut framhålla, att han ansåge att van de Waals' välsignelsebringande räddningsarbete i Budapest borde bringas till de nederländska myndigheternas kännedom för postumt hedrande av van de Waals. Det vore Schandl bekant att van de Waals hade genom sina insatser och framförallt genom sin förmåga att tillverka falska dokument räddat livet på hundratal personer.

- - - - -

Schandl företeddes efter samtalet ett antal delvis från utrikesdepartementet översända fotografier men kunde icke identifiera någon av de avbildade personerna.

New York den 5 februari 1958.

Folke Persson
Konsul

SVERIGES AMBASSAD

MOSKVA

1984-12-13

ANTONAS BOGDANAS

(Se bil. nr 1)

Handläggare: T Bertelman

Ambassadören Eliasson

UTRIKESDEPARTEMENTET

HEMLIGT

Nya uppgifter om Wallenberg.

(2 bil.)

Broder,

Via amerikanska ambassaden har vi fått ta del av ett brev ställt till den svenska Raoul Wallenberg-kommittén. Brevskrivaren heter Jusip Terelja och använder titeln "Ordförande i de ukrainska katolikernas centralkommitté". Han utger en samizdatpublikation, vilken kallas "Den katolska kyrkans krönika i Ukraina". Brevet om Wallenberg är daterat den 9 juli 1984 och ingår i nummer åtta av krönikan. Denna består av ett antal sammanhäftade brev rörande olika MR-frågor, mer religiösa. Tereljas brev innehåller uppgifter om fyra vittnen i Wallenberg-fallet, vilka sammanfattas i bilaga 1.

Den 14 november skall enligt våra amerikanska sagesmän en husundersökning ha genomförts hos Terelja i byn Dolgoe i västligaste Ukraina. Den 15 skall han ha kallats till Lvov för förhör i samband med ett annat MR-fall. Terelja inställde sig emellertid aldrig i Lvov utan gick under jorden. I slutet av november skall han ha vistats någonstans i Moskva.

Amerikanerna är förstås intresserade av att få veta om det svenska Wallenberg-arkivet kan kasta något ljus över Tereljas

LE

Postadress
Mosfilmovokaja 60
MOSKVA

Telefon
147 90 09

Telegram
Svensk
Moskva

Telex
7408
7410
7851

uppgifter. Från min egen tid med Wallenberg-ärendet tycker jag att namnet Vorobej verkar bekant. Namnregistret i arkivet bör här kunna ge besked. Torsten Örn och jag upptog i augusti 1981 ett vittnesmål i Israel, vari Brezjnevs namn figurerade centralt. Ett arkivstudium i Stockholm bör kunna ge ledtrådar huruvida uppgifterna från nämnda vittne kan ha något samband med Tereljas informationer. Norilsk-spåret utgör vidare ett begrepp i Wallenbergsammanhang. Även här måste Tereljas version jämföras med tidigare vittnesmål.

Det verkar inte som man för närvarande på amerikansk sida önskar ge vidare spridning åt Tereljas brev, men så småningom kommer eventuellt rapportering från State Department till kongressen att ske. Vi tror inte heller att någon journalist i Moskva har fått tag i uppgifterna. Det senare kan dock inte uteslutas, eftersom samizdat ju sprids på flera vägar.

Den svåra frågan, om uppgifterna efter arkivstudier i Stockholm verkligen bedöms intressanta, torde väl bli huruvida vi på något sätt skall försöka nå kontakt med brevskrivaren Terelja. Ett sådant försök skulle knappast kunna göras utan amerikanska ambassadens förmedlan, och det skulle knappast heller kunna undgå att ytterligare riskera Tereljas sannolikt redan prekära situation. På amerikansk sida är man villig att efter förmåga hjälpa till med en sådan kontakt, även om man betonat svårigheterna. Den andra sidan av sak är väl att amerikanerna kan tänkas agera ensamma. Några sådana planer har de dock ej för närvarande, utan de föredrar att vi "take the lead" ifråga om undersökandet av uppgifterna. Vi har lovat dem att så snart sig göra låter förmedla en preliminär svensk reaktion på uppgifterna i brevet

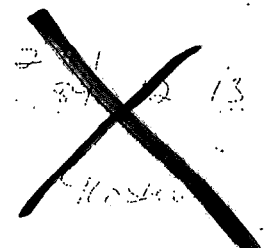
./. Jag bifogar dels en sammanfattning av de viktigaste uppgifterna i brevet, dels en råöversättning av brevet i dess helhet.

Lars-Åke Nilsson

(Lars-Åke Nilsson)

Lars-Åke Nilsson

1984-12-12

HEMLIG

Huvudsakligt innehåll i Tereljans brev till Wallenbergkommit-
tén

1. Den polsk-sovjetiske säkerhetsagenten Vorobej träffade 1947 Wallenbergs chaufför - det hörde Terelja av Vorobej själv i centralfängelset i Mordovija (söder om Gorkij) - när sägs ej.
2. Littauen Bogdan träffade Wallenberg i Norilsk (när framgår ej exakt, men det måste ha varit mellan 45 och 51). 1951 sändes de tillsammans till specialfängelset i Kazan, där Wallenberg behandlades för storhetsvansinne (utgav sig som svensk diplomat). Bogdan stannade där till 1962, vilket skulle betyda att de var tillsammans minst 11 år. Terelja träffade Bogdan 1971 i det speciella lägret för psykiskt sjuka i Sytjövsk.
3. Tereljans moster (?) Anna Majorezjko, på den tiden med flicknamnet Anna Siklo, bodde i Budapest och hade bjudit hem Wallenberg till den 14 (vilken månad sägs ej). Wallenberg hade tackat ja den 9, men kom ej. Sedan dess har Anna Majorezjko själv länge forskat. 1981 träffade hon i den ungerska staden Pijtje en person som bevittnat Wallenbergs arrestering (något namn ges ej).
4. En sovjetisk officer som blivit troende erkänner under bikt 1982 (eller tidigare, dock "påträffades" hans vittnesmål detta år), att han deltagit i Wallenbergs arrestering, som sägs ha skett direkt på Brezjnevs order. En kapten ur Brezjnevs livvakt skulle ha rånat Wallenberg och tagit hans bil utan högre befäls vetskap. När detta uppdagas har Brezjnev, som fått bilen i gåva, redan skänkt den vidare högre upp i hierarkin. Wallenberg skall ha krävt att få just sin egen bil tillbaka. Brezjnev som fruktar att Wallenberg skall vända sig direkt till Marskalk Malinovskij tillgriper arrestering som

sätt att lösa den uppkomna situationen.. I detta fall finns inget namn på den sovjetiske officeren, inte heller något om hur uppgiften skall ha nått Terelja. Av sammanhanget verkar det ha skett med mosterns medverkan.

Tomas Bertelman

Tomas Bertelman

~~12 87 12 10~~
~~Moskva~~

Till Raoul Wallenberg-kommittén
Box 16076
103 28 STOCKHOLM
Sverige

HEMLIG

Vänner!

Genom Guds försyn har ödet bestämt min väg, på vilken jag tvingats gå tjugo långa år i det enorma sovjetiska koncentrationslägret.

Första gången släpptes jag fri 1976, och då hörde jag för första gången att Raoul Wallenbergs sak lyfts fram ur glömskans mörker. I lägren hörde jag ingenting om Wallenberg. En gång - det var i Mordovija i centralfängelset, förde de från den utländska politiska zonen en "zeka" (säkerhetsagent?) vars efternamn var Vorobej, polsk undersåte, som på sin tid varit bolsjevikisk "jatak"(?) - de hade fört över den sovjetiska agenturen till polsk sida, men (det blev) en rad misslyckanden, och cheferna kallade sin agent till Sovjetunionen, där han år 1934 dömdes till 10 års läger. Alltså, Vorobej sade att han 1947 träffade Wallenbergs chaufför, var kommer jag nu inte ihåg, och då tänkte jag inte att denna historien skulle ha något samband med mina efterforskningar i framtiden.

1973, i det speciella koncentrationslägret i Sytjovsk för psykiskt sjuka, där också politiska "zeka" hölls, träffade jag den litauiske patrioten Bogdanas, tysk undersåte. Under kriget hade Bogdanas varit officer i Wehrmacht. 1945 arresterades han av det sovjetiska kontrapionaget och placerades i ett läger, där enbart utlänningar hölls, detta var i Norilsk-området. Där mötte Bogdanas Wallenberg, och deras fortsatta

Öden var under långa år oavbrutet förenade med varandra. 1951, efter "Norilskupproret", förde de alla utlänningar som var i livet till ett litet sjätte (?) område, och av 8000 återstod endast 420 människor i livet... Och 1953 sände de iväg Wallenberg tillsammans med Bogdanas till specialfängelset i Kazan. De började behandla Raoul Wallenberg mot hans vilja - hans diagnos ställdes som "storhetsvansinne - man sa att han utgav sig som svensk diplomat"... 1962 förde man bort Bogdanas från Kazan, och om Wallenberg har ingen hört något mera. Men allt som sagts om Wallenberg på senaste tiden motsvarar ej verkligheten, eftersom ingen har beskrivit Wallenberg på ett korrekt sätt.

Härvid skulle jag ha slutat, om jag inte av en slump 1976 kom att skapa en ukrainsk Wallenbergkommitté. Det började med min släkting Gobiya Ciklo-Kalman kom hit från Ungern 1975, jag befann mig vid den tiden fortfarande i koncentrationsläger - hon bad om att jag skulle ta reda på om inte Wallenberg fanns i "de politiska zonerna". Men denna information nådde mig inte... Samma syster sökte efter fotografier av Wallenberg vilka skulle finnas hos min moster Anna Majorezjko, på sin tid Anna Siklo. Saken är den att min mammas syster gifte sig med Julio Siklo, som arbetade i Budapests nationalbank och samtidigt var aktieinnehavare - släkten Siklo är en gammal aristokratisk släkt. De var i likhet med min morfar Fales Ivana legitimister. I Budapest under den tyska ockupationen samlades monarkisterna halvlegalt i olika våningar - det var redan känt att Gestapo hade givit order om att upprätta listor över de olika judarna. De samlades också hos mina släktingar, och där stiftade Raoul Wallenberg bekantskap med min moster och hennes man. Julio och hans bror Istvan upprätthöll kontakter (gjorde affärer?) också med andra stater, de reste ofta till mina släktingar i Karlovy Vary och Kosjitse, de reste till Novi Sad, och uppenbarligen gav dessa resor dem

på sin tid kontakter med Wallenberg, som på något sätt hjälpte de judar som fick utresetillstånd.

Vad som är intressant är att eftersom min moster är grekisk-katolik, väntade hon den 14:e på Wallenberg för en nyårsfest, och den 9:e ringde denne och sa att han skulle komma. Budapest var sönderslaget och i staden kändes hungern. De sovjetiska trupperna sysslade med allmän plundring, och den som kunde få en lite smula (?) kunde skatta sig lycklig... Men den 14:e kom inte Raoul. Då trodde de att han hade förolyckats. T.o.m. när Wallenbergstatyn restes, visste ingen att han var i livet. Eftersom vi ungefärligen kände till datum för "mordet", påbörjade vi efterforskningar som drog ut många (8?) år på tiden, och det stod klart att vi inte heller så skulle finna något, om det inte var för slumpen. I Ungern i staden Pijtje träffade min syster år 1981 av en slump en människa som varit vittne till Wallenbergs arrestering! Från det ögonblicket gick efterforskningarna i en helt annan riktning. 1982 påträffades ytterligare ett vittne, en sovjetisk officer, som var deltagare i Wallenbergs arrestering. Denne hade med tiden blivit en djupt troende människa och biktat sig för sin biktader. Så blev det konkret fastslaget att Raoul Wallenberg arresterades utan överordnat befäls vetskap. Han arresterades på direkt order av Brezjnev. En kapten ur Brezjnevs livvakt plundrade Wallenberg och hans diplomatbil beslagtogs.

Wallenberg krävde sin bil tillbaka, och endast den. Men Brezjnev hade redan skänkt bort denna bil ännu högre uppåt. I vetskap om att Wallenberg skulle vända sig direkt till marskalk Malinovskij tog Brezjnev till (?) arrestering. Wallenberg och hans chaufför arresterades, och såsom "dokumenterade" tyska spioner sändes de iväg till Uzjgorodsk-fängelset, och därifrån till Norilsk, dit sovjeterna (ryssarna) samlade ihop blomman av Europa, vilken där förmåddes till samarbete med den ryska underrättelsetjänsten.

Det finns två levande vittnen som, om så behövs, skall avge vittnesmål till vilken som helst internationell Wallenberg-kommitté, men patrioterna räknar med "tyst diplomati" - med hänvisning till ovan beskrivna händelser kan den svenska regeringen komma överens med Sovjetunionen om Wallenbergs utlämnande, om den senare ännu är i livet. Vi tror att Wallenberg har avlidit, men att hans chaufför är i livet, men även diplomatens kropp måste återvända till fosterlandet. Så har marodörerna gömt undan en person, som var en ojämförligt STOR människa, blygsam och modig och samtidigt djupt olycklig..

Vad som väntar mig är svårt att förutse... Två döttrar har fötts i min frånvaro: 1977 dottern Marjana och 1983 dottern Kalina-Teresija - nu är det uppenbart att ryssarna kommer att arresterar mig på nytt, jag väntar på arresteringen, jag väntar det värsta... Och det tredje barnet som skall se dagens ljus inom två månader kommer ej att få se mig - de vet hur att hämnas...

Detta mitt brev är mitt skrik före döden, det känner jag, de har hotat mig, nej de har varnat mig: "Syssla inte med Wallenberg - blanda dig inte i vad som inte är ditt, så kommer de inte att röra dig - tig!"

Vad det kommer att bli av mig, av mina barn och min hustru är svårt att säga, men ? är kastad, Gud vare med oss!

den 9 juli 1984

Jusip Michailovitj Terelja

1 maj, 9, byn Dolgoe
Irsjavskij rajong
Zakarpatskaja obl., Ukraina

Комитет Р. Валенберга, ян 16076,
10328 Стокгольм, Швеция.

Друзья!

Божьим providением судьба предопределила мой путь, которым я обязан был идти долгие двадцать лет по огромному советскому концлагеру.

Впервые я освободился в 1976 г. и, тогда впервые услышал, что дело Рауля Валенберга поднято из тьмы забвения. О Р. Валенберге я в лагерях ничего не слышал, однажды — это было в Мордовии на центральной больнице из иностранной полит. зоны привезли "зека" по фамилии Воробей, подданный Польши, который в бытность свою был большевиком левым — переводил советскую агентуру на польскую сторону, но ряд промахов и, конечно вызвали своего агента в СССР, где в 1934 г. он был осужден на 10 лет лагерей. Так вот, Воробей говорил, что встречал в 1947 г. офицера Р. Валенберга, где я теперь не помню, а тогда не думал, что эта история будет иметь какую-то связь из моими конками в будущем. В 1973 г. в Сычевском спец. концлагере для политических больных, где содержались и полит. зеки я встретил литовского патриста Богдана, подданного Германии. Во время войны Богдан был офицером вермахта, в 1945 г. был арестован советской контр — звездкой и помещен в лагерь где содержались одни иностранцы — это было на Норильских зонах, там Богдан встретился из Валенбергом, и, дальнейшая их судьба на долгие годы была неразрывно связана друг с другом. В 1951 г. после "норильского востания" всех живых иностранцев свезли на малую восточную зону, из 8.000 тыс. их осталось живыми 420 человек... А в 1953 г. Р. Валенберга вместе из Богданом этапировали в спецпункт в г. Казань. Р. Валенберга начали лечить от самого себя — в диагнозе ему поставили "манию величия" — якобы он выдает себя за шведского дипломата"... В 1962 г. Богдана вывезли из Казани и с Валенбергом больше никто ничего не слышал. А все то что говорилось в последние время не отвечает действительности, потому как никто правильно не обрисовал Р. Валенберга. На этом можно было бы закончить, но по велению случая мне пришлось в 1976 г. создать Украинский комитет по делу Р. Валенберга.

Началось из того, что из Венгрии в 75 году приехала моя родственница Габия Сикле-Кальман, я в то время был еще в концлагере — она просила чтобы я узнал нет ли где в полит. зонах Р. Валенберга. Но эта информация до меня не дошла...

Сама же сестра искала фотографии Валенберга, которые должны были быть у моей тети Аины Майеренке, в бытность свою Аина Сикле. Дело в том что моя теть, родная сестра моей матери вышла замуж за Дюлу Сикле, который работал в Будапештском Венгерском национальном банке, и был одновременно держателем акций — род Сикле древний аристократический род, они как и род моего деда Фалес Ивана были легитимистами. В Будапеште после немецкой оккупации монархисты нелегально собирались на разных квартирах, уже было известно, что нестало даже указание вести списки богатых евреев — собирались и у моих родственников, там и познакомился Рауль Валенберг из моей теткой и ее мужем. Дюле Сикле и его брат Иштван вели дела и с другими государствами, часто ездили и моим родственникам в Карловы Вары и Кошице, ездили в Нью-Йорк, повидимому это давало им в бытность своих связей с Валенбергом как-то помогать тем евреям которые получали документы на выезд. О этих делах я знаю мало, да и они в нашем деле не имеют существенной ценности.

Интересно вот что, так как моя теть греко-католичка, то на 14-го ждали Р. Валенберга на праздник Нового года, а 9-го он звонил, что приедет — Будапешт был разбит и в городе чувствовался голод, советские войска занимались похвальными грабежами, для того чтобы достать кусок колбасы нужно было быть счастливым... Но 14-го Рауль так и не пришел...

Тогда думали, что он погиб — даже когда был установлен памятник Валенбергу никто не знал, что он жив.

Зная приблизительно дату "убийства" мы и начали поиски, которые длились долгие 8-м лет и видно, что так ничего бы и не нашли если бы не случай. В 1981 году у Венгрии в городе Пийче сестра случайно не встретила человека который был свидетелем ареста Рауля Валенберга! С этого момента поиски пошли совсем в другом направлении.

А в 1982 году появился еще один свидетель, советский офицер, который был участником ареста Валенберга — этот человек со временем стал вполне верующим человеком и покался своему духовнику. Так было конкретно установлено, что Рауль Валенберг был арестован без ведома высшего командования, он был арестован по прямому указанию Брежнева, капитан брешневской охраны ограб Валенберга, была изъята машина дипломата — Валенберг требовал машину назад и только свое, а Брежнев эту машину подарил еще выше... Зная что Валенберг будет обращаться непосредственно к маршалу Малиновскому Брежнев пошел на арест шведского дипломата Валенберг и его шофер были арестованы и как неимеющие "документов" немецкие шпионы отправлены в Ужгородскую тюрьму, а оттуда в Норильск куда советы свозили цвет Европы, где последних склоняли к сотрудничеству из соев. разведкой...

Есть два живых свидетеля, которые дают показания если они будут нужны любой международной комиссии по делу Валенберга, но патристы рассчитывают на "тихую дипломатию" — указав выше описанные события, может правительство Швеции договориться с правительством СССР о выдаче Р. Валенберга, если последний еще жив... Мы думаем, что Валенберг умер, а жив его шофер — но даже тело дипломата должно вернуться на родину... Так мародеры спрятали человека, который был несравненно ВЕЛИКИМ человеком, скромным и мужественным и, вместе с тем глубоко несчастным... Что ждет меня не трудно предвидеть... Две дочери родились без меня: в 77 г. дочь Марьяна, а в 83 г. Дочь Калина-Терезия — теперь, видно русские арестуют меня снова, я жду ареста, жду худшего... И третий ребенок, который должен появиться на свет через два месяца меня не увидит — они умрут метить... Это мое письмо, мой предсмертный крик, я это чувствую — они мне не утешали, нет — они меня предупредили: "Валенбергом не заниматься — не лезь не в свои сани, тебя не трогают — молчи!" Что будет со мной, из моими детьми, женой трудно сказать — но вызов брешнев, с нами БОГ.

295212, Закарпатская обл.,
Ирпавский р-н, с. Долрое, 1 мая, 9,
Тереза Йосип Михайлович

9.5.84 г.

UTRIKESDEPARTEMENTET
CF

KOPIA TILL:
UTR MIN
KAB SEKR
POLCH
POL 1

ATGÅRD:

Pol I/Å Julin
Ch. f. Moskva
SSO/28/17

1985-01-28 25

P 12 Eu

PC

INKOM UD 1985-01-25

AMBASSADEN MOSKVA 1985-01-25

UD STOCKHOLM

FOER OSVALD/JULIN, POL 1
HBR OSVALD-NILSSON 85-01-16
AABEROPAS

RE WALLENBERG

ANTONAS BOGDANA

P R I M O

BERTELMAN OCH JAG REDOVISADE 24 JANUARI FOER TVAA
TJANSTEMAEN FRAAN HÄRVARANDE AMERIKANSKA AMBASSAD ER
BEDOEMNING AV TEREKJAS UTSAGO.

UNDER SAMTALET FRAMKOM ATT TERELJA SEDAN NAAGRA VECKOR AER
AATER HOS SIN FAMILJ I UKRAINA OCH DAER AV AMERIKANERNA KAN
NAAS VIA MELLANHAENDER. HAN MADE VID AATERKOMSTEN TILL
UKRAINA FRAAN MOSKVA TAGITS I FOERHOER MED SLAEPPTS EFTER
TRE DAGAR. DE INFORMATIONER AMERIKANERNA HAR OM TERELJA
AER ATT HAN AER BLAND UKRAINSKA KATOLIKER HOEGT SKATTAD
PERSON. DEN AKTUELLA SAMIZDAT-PUBLIKATIONEN HAR
GENOMGAAENDE VIDAREBEFORDRAT TROVAERDIGA UPPGIFTER.
AMERIKANERNA HAR SAALUNDA VID EN GENOMGAANG AV MATERIALET
INTE KUNNAT FINNA NAAGOT SOM HAFT KARAKTAER AV
DESINFORMATION.

S E C U N D O

BEDOEMNINGEN UNDER SECUNDO AV TERELJA GOERS NATURLIGTVJS
HELT OBEROENDE AV DET AKTUELLA WALLENBERG-MATERIALET.
IFRAAGA OM DETTA UPPGER AMERIKANERNA ATT DET SEDERMERA
FRAMKOMMIT VIA TERELJA AFT LITTAUEN BOGDANAS SEDAN 1983
HAALLS FAENGLAD PAA EN SLUTEN PSYKIATRISK ANSTALT FOER
POLITISKA FAANGAR I DNEPOPRETROVSK. ENLIGT AMERIKANERNA
SKULLE TERELJA HA BESOEKT BOGDANAS DAER.

FORTS

UPPGIFTEN VERKAR MAERKLIG, MEN VIDAREBEFORDRAS FOER VAD DEN
KAN VARA VAER. NAEMNAS KAN ATT REGIONEN IFRAAGA AER STAENG
FOER UTLAENNINGAR.

2

JAG VILL INTE UNDERLAATA ATT FOER ERT OEVERVAEGANDE STAELLA
FRAAGAN, OM VI BOER BE AMERIKANERNA VIA MELLANHAENDER SOEKA
FAA FRAM YTTERLIGARE UPPGIFTER FRAAN TERELJA BETRAEFFANDE
BOGDANAS OCH WALLENBERGS FOEREGIVNA VISTELSE I KAZAN. MIN
PERSONLIGA BEDOEMNING AER SNARAST ATT VAD SOM KAN VAENTAS
FRAMKOMMA BLIR AV BEGRAENSAT VAERDE FOER
WALLENBERG-AERENDETS FORTSATTI BEDRIVANDE, OCH ATT DET MOT
DENNA BAKGRUND AER MINDRE VAELEBETÄNKTT ATT YTTERLIGARE
AEVENTYRA TERELJAS SAEKERHET. MEN, SOM SAGT, AVGOERANDET
BOER FATTAS AV DEPARTEMENTET.

T E R T I O

SLUTLIGEN KAN NAEMNAS ATT REPRESENTANTHUSLEDAMOTEN TOM
LANTOS FRAAN KALIFORNIEN, SOM JU SEDAN LAENGE VISAT ETT
AKTIVT INTRESSE FOER WALLENBERG-FALLET, INGICK I DEN
AMERIKANSKA KONGRESSDELEGATION SOM I FOERRA VECKAN BESOEKTE
SKVA. LANTOS HADE I STORA DRAG ORIENTERATS AV SIN
BESKICKNING OM TERELJAS UTSAGO. TJAENSTEMAENNEN FRAAN
AMERIKANSKA AMBASSADEN FRAAGADE NU OM VI FRAAN SVENSK SIDA
HADE NAAGON INVAENNING MOT ATT LANTOS AV STATE DEPARTMENT
GAVS DELS EN FYLLIGARE ORIENTERING DELS MEDDELADES VAAR
BEDOEMNING PAA BACKGROUND-BASIS.

JAG SVARADE ATT DET VAR SVAART ATT SE NAAGOT SKAEL HAEREMOT,
MEN ATT VI NATURLIGTVIS FOERUTSATTE ATT TILLBOERLIG HAENSYN
TOGS TILL TERELJAS SAEKERHET.

NILSSON

AMBASSADEN MOSKVA KL 0905

*****/M2

Совершенно секретно

Экз. 3 3

AMB MOSKVA

FAX 14

36 (36)

Bil. 6 till Beskens Moskva

skr. nr. 200 den 7 07 05

12 июня 1957

W 1177-1

ЧЛЕНУ КОЛЛЕГИИ МИНИСТЕРСТВА ИНОСТРАННЫХ
ДЕЛ СССР

ГОВ. ЗАМЧЕВСКОМУ И.К.

На № 624/500 от 17 мая 1957 г.

Комитет госбезопасности считает, что на запрос МНД*а
ВНР о ЛАНГФЕЛЬДЕРЕ целесообразно дать ответ с учетом сведе-
ний, сообщенных шведам в отношении ВАЛЛЕНБЕРГА. В связи с этим
нами предлагается следующий примерный текст ответа.

По указанию Советского правительства компетентными ор-
ганами проводилась тщательная проверка материалов в отношении
быв. секретаря шведской миссии в Будапеште ВАЛЛЕНБЕРГА, наряд-
с этим обстоятельно выяснялся вопрос также и о судьбе венгер-
ского гражданина ЛАНГФЕЛЬДЕРА.

В результате проверки установлено, что ЛАНГФЕЛЬДЕР
Вильямш 2 марта 1943 года умер в заключении.

Ввиду того, что на ЛАНГФЕЛЬДЕРА в архиве никаких мате-
риалов не обнаружено, сообщить более подробные сведения об
обстоятельствах пребывания его в Советском Союзе не представ-
ляется возможным. Имеется основание полагать, что материалы
на ЛАНГФЕЛЬДЕРА, учитывая его связь с ВАЛЛЕНБЕРГОМ, так же
как и документы на последнего, были уничтожены по распоряже-
нию бывшего руководства МГБ СССР.

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ КОМИТЕТА ГОСУДАРСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ ПРИ СОВЕТЕ МИНИСТРОВ СССР

(ЛУЧЕВ)

Верно:

Внуков

24